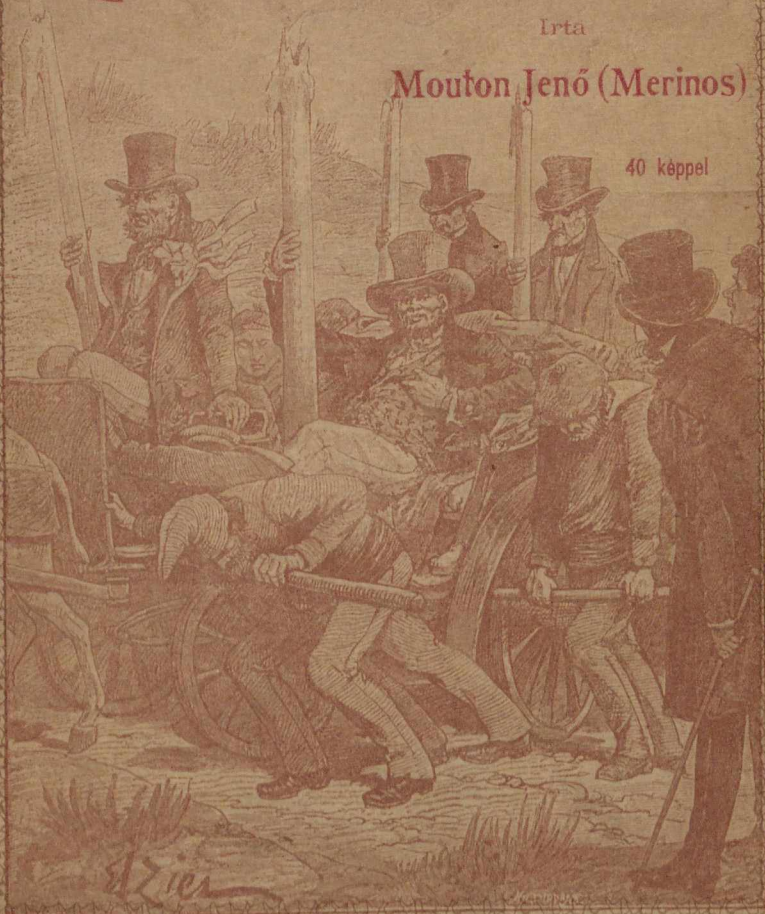

Cougourdan Márius

Irta

Mouton Jenő (Merinos)

40 képpel

Budapest, Franklin-Társulat

Ára füzve 3 K.

MAGY. AKADEMIKUS
KÖNYVTÁRA

941171

COUGOURDAN MÁRIUS.

A "BOLDOGASSZONY" HAJÓ KAPTÁNYÁNAK UTAZÁSAI ÉS KALANDJAI.

IRTA

MOUTON JENŐ (MERINOS).

FRANCFIÁBÓL FORDITOTTA

SÁROSSY BÉLA.

NEGYVEN KÉPPEL.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

1901.

MTA
KIK

MAGY. AKADEMLA
KÖNYVTÁRA

TARTALOM.

	Lap
Adatok Cougourdan Márius kapitány életéhez és viselt dolgaihoz	5
Cougourdan Márius kapitány utazásai és kalandjai	14
A gorilla	21
A skót matróz	38
A polyp	65
Az R betű	87
A fekete légy	100
A léghajó	121
A tigris-vadászat	145
A kapitány első fogadalma	162
A bokréta	188
A szenegáli láz	206
Az utolsó utazás	226

Cougourdan Márius megkeresztelése.

MAGY. AKADEMIÁ
KÖNYVTÁRA

ADATOK COUGOURDAN MÁRIUS KAPITÁNY ÉLETÉHEZ ÉS VISELT DOLGAIHOZ.

Cougourdan Lázár Márius született Marseilleben 1771. évi ápril 13-án, a Pavé d'Amour-utcának egyik házában, mely a 6-ik szám alatt maig megvan. Szülővárosától, mely máskülönben dicsőségére nagyon is rátartós, megfoghatatlan mulasztás, hogy a házat mind e mai napig nem jelölte meg emléktáblával. Mert minden kitűnő tengerész között, a ki Marseilleből indult tengeri útra, kétségtelenül Cougourdan volt a legkitűnőbb.

Bármilyen legyen oka e vétkes mulasztásnak, az anyakönyv megőrizte a feledéstől azt az emlékezetes napot, a melyen hősünk a világra jött, hol oly jelentős szerep vár reá.

Közljük itt egész terjedelmében Cougourdan keresztlevelét:

Kivonat a la-major-i plebánia anyakönyvéből.

„Az Úr ezerhétsszázhetvenegyedik esztendejében, április tizenharmadikán a szent kereszttségben részesítettem Lazare-Mariust, Cougourdan Louis-Lazare, ezen kikötő halászának és hites feleségének, Astruc Miette Magdeleinnek törvényes fiát. Keresztapa Barthélemy Audibert teherhordó, keresztanya Marie-Anne Pierrugues halárúsné. Aláírtam én az apával, keresztszülékekkel és tanúkkal ilyenképen: Cougourdan Louis-Lazare, Barthélemy Audibert, Marie-Anne Pierrugues, Algand, Truc és Astoin lelkész.

Azt hiszem, fölöslegesen elmondanom a részleteket, a melyeknél hősünk gyermekkorából szolgálhatnék. Hiszen a férfi életében csak az érdekes, a mit attól a pillanattól kezdve tesz, a mikor az élet küzdőterére lép és addig, a míg a halál el nem szólítja onnan. Az akarat és bátorság e küzdelme a természet erői és jogai ellen, legérdekesebb látványa a nagy mindenség színjátékának.

Ez az, a miről a régiek a velük született előkelőséggel azt mondták: a világnak legszebb, legmegindítóbb színműve a jellemes, érző ember küzdelme a sorssal. A tragédia, dráma és elégia nem egyéb, mint örök története a sors csapásaitól lesújtott ártatlanságnak és annak, hogy a bűn mily ezer kinnal gyöttri agyon az erényt.

És épen az emberi szív e szükségletének kielégítésére emelték hajdan Görögországban, Rómában és másutt azokat az óriási épületeket, hol emberek és állatok nagy pompával és ünnepélylyel fojtották meg egymást. A háború azzal a lelkesedéssel és örömmel, mely kezdetét kísérni szokta, szintén nem egyéb, mint a vérontás iránti előszeretet nyilvánulása, mely egyik legfőbb élvezete az emberi nemnek.

Cougourdan Márius kapitány élete az első pillanattól fogva

méltó tárgya lehetne bármely írónak a szájalom és rémület felköltésére alkalmas részleteinél fogva, és e tekintetben a legtöbb jogosultsággal bíró tragédiák sorába emelkedhetnék. De ez

Cougourdan Márius.

még nem minden! A bölcész (vagy művész, az egyre megy) bőséggel találna oly vonzó részeket, melyek nagyon alkalmasak a lelkiismeret legfogasabb problémáiról való elmélkedésre. Azért mondom, hogy legfogasabb, mert nem csak ő, a bölcselkedő

lenne zavarban, hogy miként ítéljen Cougourdan jelleméről, de mert önmaga felől is zavarba jutna, mert ama hajmeresztő csinyek végén, melyek a civilizáció legszilárdabban szentesített elemeit döntik porba, az olvasó mégis úgy érzi, hogy szíve nagyot dobban a bűnös iránti rokonszenvében, lelkesedésében.

Mindazonáltal ne zavartassák magukat ily aggodalmaktól, sőt nagyon kérem önöket, olvassák elejétől végig e könyvet. Mert, míg egyrészt teljesen megismerhetik e rendkívüli és eredeti egyéniséget, kit hiven jellemeznek azok a mondásai, melyeket tőle magától lestem el; másrészt meglepő, ha fölfedezik, mily csaknem félelmes bölcsesség rejlik a regényes szörnyűségek e halmaza mögött. A vén tengeri róka ravaszságain átlátván, önök három sarkalatos erényt fognak lényében megkülönböztetni: egészséget, bátorságot és vidámságot. És ezek nélkül a többi emberi erények csaknem hasznavehetetlenek, mert szent igaz, hogy egy beteg, gyáva és búskomor ember képtelen minden vitéz és nagylelkű cselekedetre.

Kétségtelen, hogy a büntető törvénykönyv és az emberi jogok értelmében vitéz kapitányunk nem követett el főbenjáró bűnöket. A szerezcsenek és a hajók tiltott szállítmányai iránti előszeretete oly gyöngéje volt, mely adandó alkalmakkor az egyszerű megrovásnál ugyan nagyobb kellemetlenségeket szerzett volna neki a civilizáció jótéteményeit élvező államok hatáságainál, de mindez a föld és a nagy végtelenség között történt, azon ingatag elemnek ölén, melyet tengernek nevezünk. Ott minden elvész, megsemmisül a hullámokban; a hol az éjjelnappal élet s halál közt lebegő tengerész torkát szüntelenül a kényszerűség vasmarka fojtogatja. Ott az ember megszűnik saját ura lenni, a mi annak a ténynek következtése, hogy teste és lelke a felette uralkodó szél kényére van bízva és a hullámra, mely hordozza.

Hozzáteszszük még, hogy a Cougourdanhoz hasonló tengerészeknek oly viharos időben kellett élniök, a melyben soha

sem tudták, végét járja-e már a háború, vagy csak most kezdődik igazában, és az emberi jogok egyetlen alapeleme sem volt elismerve határozottan, egyöntetűen. Azért ne csodálkozzunk, hogy e tengerész nem értette meg soha teljesen a jogosult hajóforgalom és a tengeri rablás bűne közötti különbséget.

Cougourdan barátja.

— Az ördögbe! — mondta, — hát ha én elfoglalom egy hajót és megölök mindenkit, a ki védelmezi és ellentáll, akkor sem enyém ez a hajó, csak azért, mert életem és vérem kockáztatásával szereztem meg? Már most, ha igazoló okmányom lenne a kormányzótól, vagy lobogómnak meglenne a maga meghatározott színe, talán azzal elfoglaltam volna a hajót? És ugyan mire való az ilyen okirat? Talán feltámasztaná halottai-

ból, a kiket megöltem? Hát a matrózok, a kiket én vesztettem el és a károk hajómon, a melyek engem értek, azok nem számítanak?

A rabszolgaságot a feketebőrűek oly feltétlen kötelességének tekintette, mely épen bőrük színéből folyik. E két fogalmat nem is tudta egymástól elválasztani.

— De hát minek teremtette őket az Isten szerezcseneknek? — fakadt ki egy-egy ilyen tárgyú vita végén. — Mire való a néger? Arra, hogy eladják a gyarmatokon! Mit is csinálnának különben? Lássá, az ép olyan, mintha nekem azt mondanák, hogy nincs jogom matrózaimat a hajó födélzetére parancsolni, hanem a szárazföldön kell őket hagynom, hogy korcsmáról korcsmára szaladgáljanak, a helyett, hogy parancsaimnak engedelmeskednének!

Legénységével kitünően bánt, azok pedig nagyon szerették, habár a mikor a szolgálat érdeke megkivánta, nem egyet fejbe lőtt közülük. De a matrózok nem panaszkodtak, mert előre tudták mindig, mily esetekben vonhatják magukra a szigorú eljárást. Elvégre is Cougourdan e tekintetben nem tett egyebet, mint hogy előre élt olyan joggal, melyet a törvényhozás később — 1868 június 4-én — végleg érvényes törvényeink közé iktatott, és a mely, mint a tengeri hadijog 365-ik törvényezikke, maig is fennáll.

Cougourdan 1785-ben szállt először tengerre mint hajós, tizennégy éves és négy hónapos korában, és ott hajókázott egészen 1835-ig. Ekkor oly utazás után, mely közben hajójának összes legénysége egymás után, úgyszólván a szeme láttára halt meg, megvált hivatásától, kedves hajójától. A borzasztó szerencsétlenség történetét alább olvasni fogjuk. Cougourdan maga is majd hogy bele nem halt. Még egyszer útra kelt a Levante kikötőibe s ez volt utolsó útja; mert visszatérve elhatározta, hogy falura vonul, és e tervét, mint alább látni fogjuk, meg is valósította.

Ezen ötven évnyi időközben Cougourdan alig három évet töltött a szárazföldön, és ha meggondoljuk, hogy negyvenhét évig lebegett az ég és tenger között, szívesen megbocsátjuk neki egynémely hibáját.

Egy másik ok is hathatósan kéri számára az elnézést, és ez Cougourdannak a Szűz Anyába vetett buzgó, erős hite. E hit a szó igazi értelmében vak volt, és ennek révén némi fogalmat alkothatunk magunknak a kapitány lelkében a számos viszontagságok közepett élt érzelmekről, melyekben a tenger szeszélyei közt része volt. Itt, mintegy az élet viharai és a sátán karmai elől védett menedékhelyben őrizte Márius a szentségét. A maga teljes hatalmában és szépségében sugározva itt ragyogott az égi Anya képe, a ki mindent pótolta Cougourdannak: anyát, nővért és feleséget, mert ő nem ismerte soha a gyöngéd családi érzelmeket. Jó és rossz napokon, veszélyben és szereńcsében mindig látni vélte ennek oltalmazón föléje terjesztett két karját és ez mosolygott rá a felhőtlen kék ég azúrjában. És ha valami a maga nemében páratlan bünt követett el, hősünk remegve kért bocsánatot a szentjétől.

Szegény Cougourdan! Higgyék el, jobb volt, mint a híre.

Egyébiránt, ha egyetlen képbe csoportosítanók összes működését és hőstetteit, tudják-e, hogy ő egyike lenne a legelsőeknek? És hogy az a barázda, melyet hajójával e földtekén vont, nem egy hódítónak költené fel irigységét? Különben ítéljenek maguk az alábbi számokból. Ezeket följegyeztem azon részletek nyomán, melyekkel ő maga szolgált nekem időnként, elmondva utazásait.

— Ötven évet töltött a nyílt tengeren. Hosszú utazásai közben húsz kapitányt és kétszáznál több matrózt képezett ki, valamennyit a legkitünőbb készültséggel. Mintegy négyszázezer mérföldnyi utat tett meg a földgömb összes tengerein. Negyven millió forintnál nagyobb értékű portékát szállított különböző czégek számára, a gyarmatoknak pedig tízezernél több szere-

csent. Az angoloktól és Franciaország többi ellenségeitől három fregattot, három naszádot, nyolcz két-árbocost, tizenhárom gályát, tizenhét ágyúnaszádot, négy csónakot és húsz teher szállító hajót kobozott el. Mindezt természetesen a legnagyobb életveszélylyel.

És titkos tisztelettel megsúgom azt is, hogy foglyainak és halottainak száma meghaladta a 3680-at. Azonkívül elfoglalt 557 ágyút és körülbelül tizenöt millió forint értékű árút.

Cougourdan hajója ellenségeinek mérhetlen károkat okozott. Megbénította a kereskedelmet azzal, hogy valóságos réme lett a tengernek; megölte sok emberüket és túlzás nélkül állíthatjuk, hogy hadakozása fölért egy jól szervezett tüzérandárával.

Üzleti szempontból véve az tizenöt milliónyi értékű árucikk, melyekkel zsákmány vagy hajó-teher alakjában a francia piacot elárasztotta, a tízezer szerezsen, kiket Afrikából rabszolgául hozott a gyarmatokra, mindez közgazdaságilag nagyon fontos. És ha pontosan számon tudnók tartani ezen különféle értékek felosztását, megdöbbenénk a családok számán, a kik közvetve, a Cougourdan fáradozásának révén, az általa ontott vér árán gazdagodtak meg. De a tenger hajjai elmosták e vért; hosszú, hosszú évek óta összeesapódtak már a hajók és holttestek fölött, és Cougourdan hajójának nyoma is eltűnt a hullámokban — örökre.

Ime, kellőn megvilágítva, mily nagy a becsük a Cougourdanhoz hasonló alakoknak. Ebből sejthetjük, mily férfiak lehettek az egykori marseillei tengerészek, ha a körülmények megengedték nekik, hogy erejüket és észbeli tehetségeiket kifejtsék.

Jól tudom, hogy ez esetben is felhozzák azt az állítást, melyet minden képzelt hősnek az arczába vágnak: hogy Cougourdan Márius nem is élt soha! Nem bántom meg olvasóimat azzal, hogy vita tárgyává tegyem ez ellenvetést.

A mi hősömet illeti, lehetetlen őt nem szeretni, midőn csodálatos kalandjai közben, hogy önöknek tessenek, annyi bátorságot és vidámságot tanusít, hogy egyesülve látjuk benne összességét a legkitünőbb tulajdonoknak és legszánandóbb hibáknak, melyek nélkül, négy szemközt megvallhatjuk, nincs tökéletes férfiú.

COUGOURDAN MÁRIUS KAPITÁNY UTAZÁSAI ÉS KALANDJAI.

A ki nem ismerte Cougourdan Máriust, a «Boldogasszony» nevű három-árboczos hajó parancsnokát a marseillei kikötőből, annak halvány fogalma sem lehet róla, hogy a nap a maga izzó hevével és a tenger a maga viharaival, mivé képes egy férfit nevelni.

Egész nyíltan kijelentem én, a ki a Rue Sainteban születtem, a ki az áhitatnak egy nemével szívtam magamba e város bódító levegőjét, a napsugarak, a kátrány, a vidámság, a tenger sós kigőzölgése és a legkülönbözőbb elemek csodálatos vegyülékét; én, a ki e városban oly férfiakat ismertem meg, mint sehol másutt széles e világon, nyíltan kijelentem, hogy minden halandók közül, kiknek bámulására a történelemben tanítottak, egy sem keltett fel bennem oly nagy bámulatot és, szinte büszkén valloam meg, oly igaz és őszinte csodálatot, mint Cougourdan Márius, a «Boldogasszony» nevű három-árboczos marseillei hajó parancsnoka.

Egyébiránt meg kell jegyeznem, hogy a körülmények, a melyek között először láttam őt, nagyon alkalmasak voltak rá, hogy ámulattal és meglepetéssel töltsék el lelkemet.

1825-ben volt, augusztus 15-ikén, Nagy-boldogasszony napján. A délelőttöt templomban töltöttük és most az volt ter-
vünk, hogy fölmegyünk a Boldogasszony-apáczákhöz vezető úton. Ezt időnkint megtenni kötelessége minden jó marseilleinek, a ki föl akarja frissíteni szülővárosa iránt érzett rajongását

azzal, hogy fölmegegy oda, s a honnan a magasból gyönyörködhetik a város ragyogó pompájában.

Meglehetősen sok ember járt ugyanezen úton, és mi rájuk sem figyelve, lassan haladtunk a hegyen fölfelé. Ekkor nagy hűhó hallatszott mögöttünk és hátra nézve, a legközelebbi kanyarulatnál sajátságos kísérettel egy kocsit láttunk közeledni, melyhez hasonlót nem igen látott még ember fia.

Sajátságos kocsit láttunk közeledni.

Hat fehér öszvér vonta nyitott kocsi volt ez. Méltóságteljes lépésben haladt fölfelé a sziklás lépcsőzeten, melyet a Boldogasszony útjának neveznek és gyalogos ember meg nem mászhatja a nélkül, hogy nyelve néhány centiméternyire ki ne lógjon. Az öszvéreket fehér liliomok borították mindenütt, a hová csak egy szálat alkalmazni lehetett. A kocsis, napbarnította és nem épen bizalomgerjesztő ficzkó, azon elképzelhetetlen libériák egyikébe volt bújtatva, a minőket már csak vidéki szinpadokon látha-

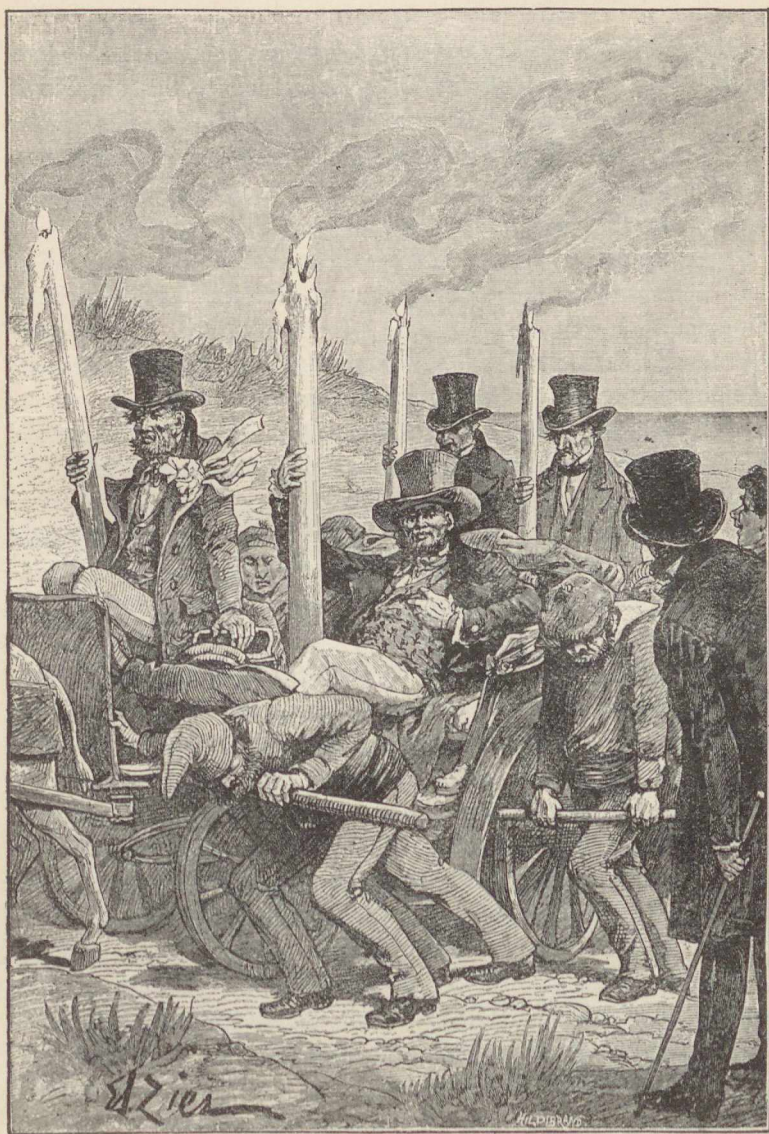
tunk. Gomblyukában akkora liliombokréta volt, mint a fejem. Hátnál, a kocsi második ülésén, két ugyanilyen egyenruhába öltözött és ugyanilyen lilimmal ékesített inas ült, két, hat láb magas, karvastagságú égő gyertyát tartván nagy komolyan. A kocsi lámpásait két ugyanekkora, égő gyertya helyettesítette.

És e furesza fogat haladását nem a hat öszvér erőlködése, nem is a kocsis ügyessége okozta, a ki máskülönben vajmi keveset látszott gyeplőivel törődni, mert ostor helyett szintén egy óriás gyertyát tartott a kezében. Hat férfi, kik ruhájokról matrózoknak látszottak, vezette zablájuknál az öszvéreket; míg tizennégy más matróz — a kocsi alá dugott rudakkal — egész erejükből tolták, vagyis inkább — időnként felváltva egymást — karjukon vitték azt lépésről-lépésre felfelé.

De mindezt rendkívüliség dolgában jóval meghaladta a kocsiban ülő, a ki olyan fesztelen komolysággal dült hátra, mintha egyenes úton tenne kellemes sétakocsizást.

Körülbelül ötven éves férfi lehetett, elég kövér, de arányos termetű, míg hatalmas, széles vállalai nagy erőt árultak el. Kerek arca, kiálló pofacsontjai, rézvörös, fényes bőre, göndör, őszbecsavarodott haja, vörös szakála, rettenetes, bozontos szemöldöke alól elévillogó szürke szeme elszánt, kemény kifejezést adtak arcának. Ezzel sajátságos ellentétben állt az a, szinte kedvesnek mondható mosoly félig nyílt ajkai körül, s oly vakító, fehér fogsort láttatott, mely nem egy szép asszony irigységét felkölthetné.

Búzavirágkék, ragyogó aranygombos posztóruha, sárga selyemrózsákkal himzett mellény és nanking nadrág volt rajta. Nyakkendője a szivárvány összes színeiben játszott, a sárgától és halvány rózsaszíntől kezdve a vörösig és legsötétebb zöldig. Ingén, mint valami karbunkulus, mogyoró nagyságú gyémánt szórta sugarait. Kalapja fölülmulta mindezeket különbségben: legalább is két láb magas, szürke köcsögalap volt. Fehér keztyűs, széles kezében ő is czombvastagságú gyertyát

Gomblyukában óriás lilimbokréta imbolygott.

Mouton Jenő: Cougourdan Márius.

tartott, melynek óriás lánggal égő kanócza egész füstfellegeket ontott. Nagy tömeg nép egészítette ki e szinte hihetetlen menetet.

Lábam a földbe gyökeredzett és azt kérdeztem magamtól, vajjon nem valami pajkos álom tréfál-e meg? Olyan megütődve fordultam egy mellettem álló aszszonyhoz, hogy megértvén aggályaimat, szánalommal nézett rám.

— Ön bizonyosan nem tudja, hogy ez micsoda?

— Mondhatom, életemben nem láttam még ily furcsa dolgot!

— Ez Cougourdan Márius kapitány, a ki egy nagy veszély idején tett fogadást teljesít a matrózaival.

Így láttam meg először Cougourdan Márius kapitányt, a «Boldogasszony» három-árbozos kapitányát a marseillei kikötőből.

E pillanattól fogva az volt a leghőbb vágyam, hogy mielőbb személyesen megismerhessem e rendkívüli embert. Egyik barátom ismerőse lévén a kapitánynak is, ajánlkozott, hogy bemutattat neki.

— A világ legkülönösebb emberét fogod benne megismerni. Cougourdan Márius egyik utolsó példánya a provençei kapitányok erős fajtájának, a kik hivatásuk teljesítése közben megjárják a kerek világ összes tengereit, a nélkül, hogy többet törődnének az emberi jogokkal béke idején, mint a semlegesek jogaival háború idején. Tengerésznek tökéletes, bátor mint az oroszán, ravasz mint a róka; cseppet sem válogatós az eszközök alkalmazásában. Oly eredeti és mindamellett raffinált természet, melynek ellentétei először visszataszítanak, de később annál inkább vonzanak és megnyerik rokonszenvedet. Cougourdan hosszú, évekig tartó utazásai alatt gyakorolt üzérkedésében a legkülönösebb üzletnemeket egyesítette, többek között a csempészetet mindig; az «*ébenfakeskedés*»-t* gyakran. Azt is mondták,

* Így nevezik a négerek a rabszolgakereskedést.

hogy üres óráiban tengeri rablást is űzött, de csakis az angol és spanyol hajókkal szemben. Azonfelül római jellem lévén, Cougourdan nem szegte meg adott szavát soha. Legesodálatsabb benne mégis a mély vallásosság. A Szűz Máriát úgy imádja, mint jó édes anyját, mint nővérét, mint leányát.

Egyszer egy kalózhajó váratlanul megtámadta, egész hajó-rakomány négyert hányatott a tengerbe és matrózainak egyike, kit védekezés közben egy szerecsen megharapott, borzasztó káromlással illette a Szent Szület. Cougourdan hozzáment, csöndesen felvonta pisztolyának kakasát, letérdeltette a matrózt és ezt mondta: «Vétettél mindnyájunk édes anyja ellen, eredj és kérj tőle azonnal bocsánatot!» Ezzel főbe lőtte a legényt. Egyébiránt tetőtől-talpig derék ember, a kit lehetetlen nem szeretnünk; és olyan históriákat fog neked regélni, a minőket még nem hallottál ez életben!

Másnap reggel fölkerestük Cougourdan Máriust. Hajóján találtuk és a hajó legénysége fogadott bennünket. Soraikban megismertem a tegnapi zarándoklat valamennyi szereplőjét.

Csodálatos hajó volt ez a «Boldogasszony». Külseje nagy gonddal volt felcziczomázva, de oly szeszélyes formában, a mely gondolkodóba ejtette az embert.

Kifejeztem a kapitánynak a hajó szépsége fölötti csodálatomat.

— Persze, — mondta ő, — egy kalóznak nem lehet ilyen hajója. És ez az enyém, tudja-e?

Annyi jóindulattal ráztam meg a kezét, hogy e pillanattól fogva jóbarátok lettünk.

Ismeretségünk szorosabbra válván, hosszú fecsegéseink alatt gyűjtöttem össze az alább elmondandó históriákat, melyek most már annál jobbizűek lesznek, miután az olvasó megismerkedett a hősükkel. A kapitány rendesen állva beszélt, míg én szivarozva ültem. Halk hangon, zsebre dugott kézzel fogott a beszédbe; lassankint hajlongni kezdett jobbról balra, mindig

hevesebben, végre annyira tűzbe jött, hogy hadonázva, nagyokat kiáltva mondta el élményeit. És ekkor volt tulajdonképen elemében.

Az első történet, melyet nekem elmondott, magyarázatát adta első találkozásunkkor látott furesa zarándoklatának. De hadd adjam át a szót neki magának.

Hadonázva, nagyokat kiáltva mondta el élményeit.

A GORILLA.

— Uram, bizonyára nagyon meglepte önt, mikor kocsin látott meg odafönn? Az én kocsim az első, mely a Boldogasszony útján eddig felment és elég vesződséggel is járt, míg ki tudtam eszközölni, hogy a rendőrség megengedte, hogy fogadalmamnak eleget tegyek; mert, — mint mondta, — oda nem szokás kocsin följárni. De mikor nagy kétségbeesésemet és éktelen dühömet látta, nem mert többet ellenkezni velem s végre is a legnagyobb előzékenységgel engedett kívánságomnak. Jól is tette, — jegyezte meg Cougourdan, sajátóságos tekintetet vetve a hullámokra, — mert a Szűz Anya még eddig mindig példásan megbüntette azokat, a kik barátainak útjában állottak.

— Uram, én százezer mérföldnyi utat tettem meg a tengeren, tizenötször hajókáztam körül a földet, öt hajótörést és négy halálos betegséget szenvedtem, a nélkül, hogy több félelmet éreztem volna, mintha például ön akarna rám ijeszteni. De valahányszor veszélyben voltam, ez nem akadályozott meg abban, hogy szent fogadást ne tegyek. Ha elmegy a Mária-apácák zárdájába, kérdezze Cougourdan Márius kapitány kápolnáját. Mondja el aztán, mit látott ott. Tizezer franknál többet érő kincset, festményeket, koronákat, piczi hajókat és értékes drágakövekkel pazarúl kirakott arany ékszereket fog ott látni. És tudja-e, hogy tegnapi zarándoklatom többembe került, mint e kincsek együttvéve? Mert az a veszély, melyben e fogadalmat tettem, a legiszonyatosabb volt valamennyi között, a mit valaha

átéltem. Megvallom önnek, ha még két hétig tart, utódaink aligha nem olvassák a történelemben, hogy Cougourdan Márius, a «Boldogasszony» három-árboczos kapitánya, a marseillei kikötőből — félt is egyszer életében!

Itt a kapitány, láthatólag nagyon elégedetten előadásának kezdetével, kecses mozdulattal megsimogatta az állát, ökölbe szorította kezét és két hüvelykújját magasra emelve, így adta tudtomra, hogy a történet most kezdődik és nagyon érdekes lesz.

— 1825 május 25-ike örökké emlékezetes marad előttem egy küzdelem miatt. Ezt oly állattal vívtam, melynél rettentőbbel európai ember még nem találkozott előttem. A szörnyű tusa közben a legundokabb alakban láttam meg a halált: egy oly piszkos és kóczos majom alakjában, hogy a düh és iszonyat fog el, ha rágondolok, hogy kis híja, hogy nem e púpos hátú szörny kezétől pusztultam el.

A kapitány, — mintegy elfogódva, — szünetet tartott. Rémült, zavart tekintettel nézett körül; el is halványodott, de csakhamar magához tért. — Lássa, barátom, még ma sem tudok egészen erőt venni boszúságomon, ha eszembe jut az a förtelmes szörny és így szólok magamban: Márius, ha meggondolom, hogy olyan férfinak, a minő te vagy, egy ily nevetséges, de bösz állattal kellett mérkőznie! És egy majom majd hogy meg nem fojtott!

Fölteszem önről, kedves barátom, hogy nem viseltetik ellenszenvvel a szerencsének iránt, úgy-e nem? Én sem viseltetem soha és — természetesen a magam felelősségére — rendszeres kereskedést űztem velük. Nagyon hálás iparág ez. És az ember azonfelül még nagy szolgálatot is tesz vele a gyarmatoknak! Én a magam részéről mindig nagyon szerettem a gyarmatokat!

Gabonba érkeztem, hogy átvegyek egy kétszáz főnyi négerszállítmányt, melyet az ország fejedelme nekem utolsó ittlétemkor megígért. Minden teendőmet elvégezve, csakis kedvező

szélre vártam, hogy azonnal útra kelhessek. Minden nap reggeli négy óra felé elhagytam a hajót; hétig vadásztam a parton; ekkor visszamentem a hajóra s délután ötig aludtam. De este ismét a szárazföldre mentem, hol — hajómat nem tévesztve szem elől — éjfélig sétáltam.

Ezen a napon mintegy egy órája lehettem már a szárazföldön. Számításom szerint öt óra lehetett, a mikor — a parttól

Kimásztam a partra.

negyed mérföldnyire — egy nagy és sűrű erdő szélére értem. Rémitő hőség volt. A nap oly égető hévvel tűzött le rám, mintha egy korsó olvasztott ólommal öntöttek volna végig. Az erdő szélén valami boltozat formát vettem észre; a közelébe menve, láttam, hogy egy patak medre.

Önnek fogalma se lehet róla, mi az, ha az ember 65 fok meleggel a hátán friss vízre és hús árnyékokra bukkan. Nyomban

a pataknak vettem útamát és — miután meggyőződtem, hogy késem szilárdan van hüvelyében, hogy baltám is a helyén és puskaporomnak nem eshetik baja — leszálltam a mederbe és elindultam a víz mentén, a folyását elrekesztő sziklatömbök és fatörzsek között. Így értem addig, a hol a patak medre kissé elsőkélyesedett, valami tisztásfélén vezetve keresztül és a hol a fű nem volt magasabb, mint a mi rétjeinken. Kimásztam a partra és oly szépnek találtam a vidéket, hogy elhatároztam, hogy itt megpihenek és elszívok egy pipa dohányt. Kényelembe helyezkedtem. Mikor fegyvereimet letettem, mintha pisztolyaim és karabélyom tokján néhány vízcsepp tündöklött volna; de megelégedtem a cseppek letörlésével, biztos lévén benne, hogy egyszer sem botlottam meg a vízben, tehát töltéseim sem ázhattak meg.

Megtömtem pipámat, rágyújtottam és — lássa, mennyire nem szabad magunkat elbiznunk! — mondhatom, életemben sem esett olyan jól egy pipa dohány, mint ez! Egészséges voltam, mint a makk! Hajóterhem jól el volt helyezve a hajó aljában! Kárt nem szenvedtem, szerecseneim között egy beteg sincs és indulóban voltam Marseille felé, néhány százezer tisztességes úton szerzett frankkal gazdagabban, mint a mikor eljöttem.

Nem tudtam megállni, hogy meg ne ütögessem a hasamat, a mi régi szokásom, ha egyedül vagyok.

— Kedves barátom, Cougourdan Márius kapitány, — szól-
tam magamban, — meg kell vallanod, hogy sorsod irigylésre méltó!

Még el sem hangzottak ezek a szavaim, mikor a patak felől, a tisztás széléről valami neszt hallok, száraz ágak ropogását. Oda nézek, hát egy pompás szerecsent pillantottam meg az erdő belsejében, a ki, — én legalább úgy láttam, — rózsát szedett. Hatalmas alakja, széles vállalai után mindjárt 2400 frankra becsültem és gyermekes vágy fogott el, hogy hatalmamba kerítsem.

Ön nevet? Nem képzeli, mennyire gyerekes vagyok!

Nem tudom, tudja-e, hogy szoktam én a szerecsenekre szert tenni oly országokban, a hol nincsenek királyok, a kiktől megvehetném. Nemde ismeri a gauchosok lassóját? Nos, az én matrózaim egytől-egyig tudnak vele bálni. Én tanítottam meg rá őket, huszonöt lépésnyiről sohase hibázom el zsákmányomat.

Lasszóm bal vállamon lógott, de a sűrű bokrok között nehéz volt a négerhez hozzáférni. Így szóltam hát magamban:

— Ha meglátna, nem futna meg előled, — ellenkezőleg!

Elhatároztam, hogy hátulról megkerülöm. Nagy kerülőt tettem és egészen a közelébe férkőztem, a nélkül, hogy észrevettt volna, mert az ágak tördelése meglehetősen nagy zajt okozott. Már csaknem szemben álltam vele a sűrű lombok mögött, a mikor nagyot ugorva, künn termett az erdőből. Én csaknem ugyane pillanatban szintén ugrottam egyet, lasszómat dobásra készen tartva. A néger alig tett három lépést, mikor a lasszó már lába köré csavarodott. Láttam, hogy hirtelen megáll és felém fordul.

Szent isten, mit tettem! Hiszen ez nem szerecsen, hanem gorilla!

Nyomban éreztem, hogy jégcsappá dermedek és hideg verejték veri ki testemet. Nagy cseppek gyöngyöztek alá homlokomról és elhomályosították szememet. Azt hittem, el vagyok veszve és istennek ajánlottam lelkemet. Gondolatomban egy szempillanat alatt keresztülcikázott mindaz, a mi most történni fog.

Rád rohan, torkon ragad, megfojt, ezer darabra tép! Este hasztalan várnak majd a hajón! holnap mindenütt keresni fognak és kutatásuk eredménye az lesz, hogy megtalálják holttestedet olyan állapotban, hogy mindjárt tudni fogják, mi történt. Akkor aztán nem tehetnek egyebet, mint hogy útra kelnek és elmennek Havannába vagy Új-Orleansba eladni a hajó szállítmányát; az árán majd megosztoznak. Micsoda szép szállítmány!

Egytől-egyig válogatott szerencsenek! Egy beteg sincs közöttük! És mindez kárba vész számodra egy majom miatt! És ha visszatérnek Marseillebe és ott kérdezzetik őket, hogy hova lett Cougourdan Márius kapitány, mit tehetnek egyebet, mint hogy néhány könnyel megsíratnak? Szegény fiúk! Óh és a szép négerék!

A majom mozdulatlanul állt helyén, rám szegezve rettentő szemeket. Lehellete olyan zúgással tört ki melléből, mint a szélmalom, ocsmány száját félig kitátva, rám vicsorította újjnyi hosszú, törhegyességű fogait.

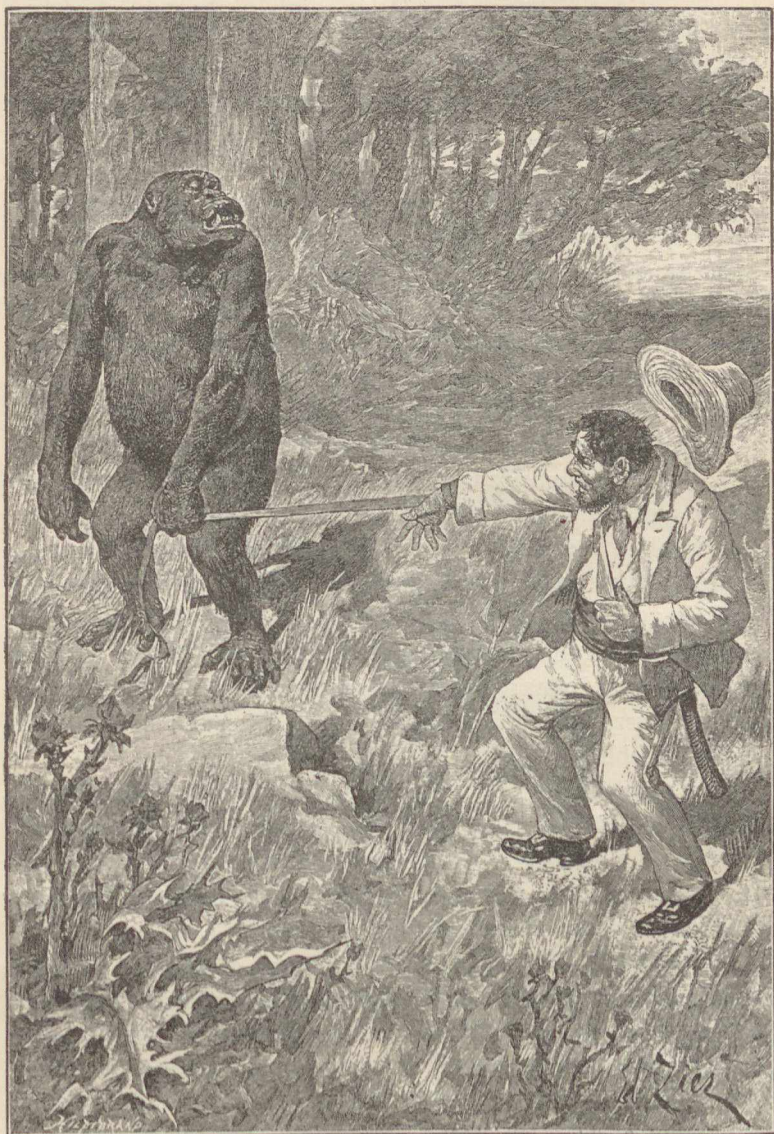
Nem tudom, el tudja-e képzelni helyzetemet?

A lassó egyik vége a majom lábai köré volt tekeredve, a másik jobb kezem csuklójára és a szíj kettőnk között feszült. Ki akartam szabadítani a kezemet, de nem birtam, mert a szíj nagyon szorosan volt ráhúzva. Így szóltam magamban:

— Ha meg akarsz szabadúlni, közelebb kell menned a majomhoz, mert akkor meglazul a szíj. De ha egyetlen lépést teszel, véged van, mert a majom rád ugrik!

Agyamban egy eszme villant meg: bal kezemmel kihúztam késemet hüvelyéből, remélve, hogy hasznát vehetem és elvághatom vele a szíjat. De alig tettem nagynehezen egy mozdulatot, mikor ördögadta majma megragadta a lábát szorító szíjat és széjjeltépte, akár egy czérnaszálat. Már-már azt hittem, szabad vagyok és legelső gondolatom az volt, hogy magamhoz rántom a lassót; de mivel az huszonöt láb hosszú volt, jobbnak láttam elvágni a szíjat.

Szerencsétlen eszme! Mert abban a pillanatban, a mikor késemet magasra emeltem, a majom lehajolt, megragadta a lábai előtt heverő szíjat és akkorát rántott rajta, hogy okvetlenül eltöri a karomat, ha nem közeledtem volna kissé hozzá. Ekkor apró léptekkel hátrálni kezdett, vissza az erdő felé, míg én igyekeztem megtartani a közöttünk levő távolságot és mindig újból és újból megkísérlettem a szíjat elvágni, de hasztalanul!

A majom mint egy zsinegre kötött kutyát vonszolt maga után.

A majom lassanként az erdőhöz közeledett, engem mint egy zsinegre kötött kutyát vonszolva maga után.

Én pedig ezalatt átengedtem magamat a lehető legszomorúbb gondolatoknak. Nem tudtam megállni, hogy így ne szóljak magamban :

— Az vagy te most a majomnak, a mik neked a szerecsenek !

Végre sűrű bokrok közé kerültünk és alig haladtunk nagy nehezen néhány lépésnyire, mikor egy hatalmas fatörzs állotta útamat. A majom egyet fordult, a szíj körülcsavarodott a fatörzsön, amaz rántott rajta egyet és a szíj elszakadt. A szíj másik vége odakötött engem a fához, míg a majom meg akarta a fát kerülni. Megszökni nem tudtam a szíjtól és a majom már készült rám ugrani. E végső pillanatban elkiáltottam magamat :

— Boldogságos szűz Anyám, ha megmentesz e szorultságból, veszek neked gyertyát akkorát, mint a karom !

Mialatt e szavakat mondtam, sikerült késemmel a szíjat elvágni és így jobb karom kiszabadult. Gyorsan övemhez kaptam, hogy kivegyem pisztolyaimat, de a vér majd megfagyott ereimben ! Irgalmas Isten, hiszen nincsenek velem, a fűben hagytam puskámmal együtt ! Nálam volt a fejszém, de a majom karjai hosszabbak, mint az enyémeek fejszéstől ; késem pedig még rövidebb.

A majom a fa tulsó oldalán volt ; testét nem láthattam, de csúf fejét előre nyújtva, egy perczre sem tévesztett szem elől. Elbújtam, a mennyire tehettem és hátra nézve láttam, hogy ő is elbújt, mert feje már nem tűnt föl többé. De hallottam, hogy lihegett és a fogait csattogtatta.

Rettenetes helyzet volt, tudni, hogy a majom a fa másik oldalához támaszkodik és ha megmozdulok, azonnal rám ugrik !

— Boldogságos szűz Anyám ! — szóltam hangosan, — ha megmentesz, gyújtok neked akkora gyertyát, mint a czombom !

E pillanatban magamhoz tértem kissé és fontolóra vettem helyzetemet. Minden áron fegyvereidhez kell jutnod, hogy egy

golyót röpíthess az utálatos szörny fejébe. De hogyan? Legelőszőr is el kell hagynod az erdőt. Csakhogy, ha kilépsz a tisztásra, a majom rád ugrik és véged van.

A majom a fa túlsó oldalán volt.

Egyet azonban megjegyeztem magamnak. A gorilla jóval vastagabb lévén mint én, nem férhet át ott, a hol én kényelmesen átférhetek. Azt is meg kell önnek mondanom, hogy az erdő oly fákból állott, melyeknek ágait lábnyi hosszú, törhegyes-ségű, nagyon kemény, de a hüvelykujjamnál nem vastagabb

tüskék borították. Nekem késem, fejszém van, a majomnak nincs egyebe a négy kezénél. Így szóltam magamban: Ha sikerül oly útat törnöd, a hol csak te bújhatsz át, míg a majom csak úgy követhet, ha kiszélesbíti azt az útat, akkor meg vagy mentve, mert sokkal gyorsabban haladhatsz, mint ő! Próbáld meg, hogy a bokrokon keresztül törve, a tisztást megkerüld s arra a helyre juss, a hol fegyvereidet hagytad. És ha ezeket kezvedbe kaphatod, a majomnak vége, te pedig meg vagy mentve.

— Boldogságos szűz Anyám! — kiáltottam, — ha segítsz, hogy fegyvereimhez juthassak, nem csak én gyűjtök neked akkora gyertyát mint a czombom, de elkísér három matrózom is és mindegyik akkora gyertyát fog neked vinni, mint a karom! Csak megragadhassam a puskámat, akkor már nincs rád szükségem többé!

Egyik kezemmel a fejszét, a másikkal a kést markolva, jobbról-balról vágni, kaszabolni kezdtem a tüskés ágakat és nem sokára egy szűk fülke nyílt meg előttem, épen akkora, hogy elfértem benne. De alig bújtam belé, hallottam, hogy a gorilla a sarkomban van. Jobbra fordultam és abban a pillanatban, a mikor kezét fölemelte, hogy megragadjon, egyet csaptam rá a fejszémmel, mely levágta a hüvelykujját.

Ah, kedves barátom, azt hittem, hogy ezzel végkép eljárt-szottam az életemet! A gorilla visszaugrott, rábámult csonka kezére, melyből patakzott a vér, s ökölbe szorítva mind a két kezét, örülten kezdte verni a mellét, a mely úgy döngött-kongott, mintha legalább is harmincz dob és hatvan üst-dob lett volna benne. Aztán föltátotta a száját, s oly irtózatosan elbődült, hogy szédülve estem neki egy fának, azt sem tudva, fiú vagyok-e, vagy lány. Mind a mellett, még e szorongásomban is eszembe jutott Boldogasszony anyám és elcsukló, töredezett hangon fölfohászkodtam hozzá:

— Szentséges szűz Anyám, édes jó Pátronám! Ha most az egyszer kivágsz a bajból, kocsin megyek föl három matrózom-

mal a hegyen épült templomodig, s úgy viszem föl a négy vastag gyertyát, a mit már megigértem!

E pillanatban a majom nekirugaszkodott és rám rohant. De én már észrevettem a szándékát és behúzódtam a tuskés fák közé vágott fülkémbe. Mivel pedig a szörnyeteg kitárt karokkal ugrott nekem, tizenöt-husz kiálló, nagy túske mélyen befűrődött a testébe; erre megjuhászodva visszahökkent, némán bámulta omló vérét és nyalogatta sajgó sebeit.

Most nekibátorodtam. A helyzetem határozottan javult. Újra hozzáfogtam a tuskés ágak irtásához, s mialatt a gorilla még egyre tétlenül nézegette a sebeit, engem már fél öl hosszú folyosó választott el tőle, s ez a folyosó szűkebb volt, semhogy ő utánam jöhetett volna.

— Rajta, Márius barátom, bátorság! — biztattam magamat. — Még csak néhány ágat kell levágnod, s aztán megkaparíthatod a puskádat, meg a pisztolyaidat; akkor majd meglátjuk, hogy szóba mer-e veled állni, s mit felel neked ez az erdő réme!

És vágtam, nyestem, irtottam, tördeltem az ágakat. Már szinte boldog voltam és bánni kezdtem, hogy oly tulságos sokat ígértem a Boldogságos Szűznek, a mire talán szükség sem lett volna, midőn . . .

Egyszerre csak éreztem, hogy a kabátom szárnya megakadt . . . Azt hittem, hogy valami tuskébe akadt . . . Megfordulok . . . Minden csepp vérem jéggé fagyott az iszonyattól, a majom fogott meg! Kinyújtotta hosszú karját és megmarkolta a kabátomat. Szerencsére csak a csücskét birta megcsípni.

— Szentséges Szűz Anyám! — kiáltottam föl, — szabadíts meg a körmei közül és négy lovat is fogatok a koci elé!

A ruhám vitorla-vászonból volt. Egyet rántottam rajta, a szövet elszakadt és kabátom csücske ott maradt a gorilla kezében!

Most az egyszer csak megszabadultam, úgy-e? Ah, ön azt

hiszi, hogy meg? Igazán? Hát nem tudja, hogy a majom csak két lépésnyire volt tőlem és üldözött? Nem volt ugyan bieskája, hogy utat vágjon magának a tüskés bozótban, hanem e helyett négy-kézlábra állt, dühösen nekiesett az ágaknak, s oly erővel, oly ügyesen tört utat a sűrűségben, hogy hamar utól kellett érnie engem. Mégis összeszedtem minden erőmet, s kétségbeesetten nyestem le az utolsó ágakat, melyek még elzárták előlem a tisztást, a hol puskám és pisztolyaim heverték. Szerencsére éppen ott lyukadtam ki a tisztáson, a hol a fegyvereimet hagytam, — egyetlen ugrással rávetettem magamat a pisztolyaimra.

— Szentséges Szűz Anyám! — kiáltottam föl hangosan, — köszönöm, hogy révbe vezettél; most már meg vannak a pisztolyaim, a többit majd elvégzem magam.

Alig mondtam el ezt, midőn az ágak ropogva, recsegetve töredezték össze mögöttem, s a gorilla, átszökve a fejem fölött, tőlem négy lépésnyire esett a földre, éppen a puskám elé!

Csak most láttam őt a maga egész ocsmányságában. Uram, én vettem egyszer egy ócska, piszkos medvebőrt a zsidópiacra, de biztosíthatom önt, hogy ez a bőr tisztább volt, mint a gorilla bőre. A bundája kócos volt, mint a vadszamáré; piszkos, mint az ártányé, mikor a sárban meghemperegve tele ragad mohával, iszappal, falevelekkel; aztán mindenhol csöpögött róla a vér, a mit úgy nyalogatott, mintha árpacukor lett volna. Hát még az arcza, uram! Nincs az a vén, elnyűtt papucs, a mely feketébb, ránczosabb, aszottabb lett volna, mint ez az undok Luczifer-pofa. Félig fekete, félig kék volt, s időnkint önhittén, tetszelegve emelgette a fejét, le-lecsukva szempilláit, a melyek vörösek voltak, mint a nyers hús. Szerettem volna felpofozni, olyan szemtelen arcza volt.

— Ah, ha itt volna nyolcz-tíz matrózom, — mondtam neki, — majd megtánczoltatnának, te idélen, förtelmes szerecsen! Csak legalább a tükörbe nézhetnél, s látnád, milyen utálatos vagy, tudom, még a tompa orrod hegyét is szégyelnéd

mutogatni! Mit akarsz velem, czudar, mondd hát! Ha oroszlan lennél, vagy óriás kigyó, azt mondhatnád, hogy föl akarsz falni, de te csak gyökereket, ágakat, leveleket eszel, s még ez is sokkal jobb, mint a mit érdemelsz! Az ily hitvány, bitang majmoknak fölkapik az álluk a marseillei hajóskapitány-pecsenyétől! Aztán, ha megfojtaná is, mi hasznod lenne belőle?

Tetszik látni, hogy a mióta markomban voltak a pisztolyaim, a hidegvérem is visszatért. E rövid előversengés után így folytattam:

— Most pedig, kedvesem, ha leszel szíves megengedni, hát megmutatom, hogy Cougourdan Márius kapitány hogy szokta magát kivágni a csávából, ha két jó pisztoly van a keze ügyében.

A majom tíz lépésnyire tőlem a földön ült, az egyik kezével vakarózott, a másikban pedig, mint valami botot, fogta a puskámat. Mivel nem volt szabad elhibáznom a lövést, egyenesen a fejére céloztam, s hogy a golyó még biztosabban találjon, egyik térdemmel le is térdeltem és egy pillanatig pokoli örömmel szögeztem fejének a fegyvert.

Megnyomtam a ravaszt, a kakas lecsattant: csett!... A pisztoly csütörtököt mondott!

Előveszem a másik pisztolyt, fölhúzom, megnyomom a ravaszt... Csütörtököt mond ez is!

A fű nedves volt, a pisztolyaim átáztak, nemértek egy rozsz hajítófát sem!

Szerencsére a gorilla nem rohant rám. Hanem ő is letérdelt egyik térdével a földre, szakasztott úgy, mint én, nézte, forgatta, szimatolta és végül rám fogta... tudja-e mit? A tulajdon puskámat! Majd, bizonyára azt vélve, hogy ez is valami gyöker, meg akarta kóstolni és épen a töltésnél harapott bele!

Persze, hogy az ő puskája elsült! S ön talán azt hiszi, hogy hanyatt vágódott tőle a bitang? Szó sincs róla! Annyira

föl sem vette az egészet, mintha ön, vagy én egy mogyorót törünk föl a fogunkkal.

Ekkor így keseregtem magamban:

— Szegény Márius! Azt hiszem, hogy ezúttal megcsinálhatod batyudat a másvilágra. Nem telik bele egy percz sem, hogy a gorilla rád rohan és megfojt; ha feléje mégy, rád veti magát és megfojt; ha szökni igyekszel, megint csak rád veti magát és megfojt.

S a legszomorúbb az volt kétségbeejtő helyzetemben, hogy onnan, a hol álltam, a gyér lombokon át, nagyon jól láthatam a tengert, s rajta, alig pár kódobásnyira, az én szép kis hajómat, a mint kaczerán ringott a délkeleti szélről felbodrozott hullámokon; sőt láttam az őrt álló matrózt is a főárbockosarában, egy negyedóra alatt hazaérhettem volna! Egy perczel előbb azt hittem, hogy meg vagyok mentve, s most ismét teljesen ennek a szörnyetegnek a hatalmában voltam! Ha legalább oráng-utáng lett volna! De gorilla volt! A helyzet valóban kétségbeejtő, reménytelen volt.

Térdre roskadtam, kitártam karjaimat, s az égre tekintve, fölfohászkodtam:

— Szentséges Szűz Anyám! ha megszabadítsz ennek az ocsmány szörnyetegnek a társaságától, lámpások helyett is két gyertyát teszek a kocsira!

A majom szintén térdre hullott, kitárta a karjait és az ég felé forgatta a szemeit.

— Ah, Istenem! — tűnődtem meghökkenve, — talán bizony véletlenül ez a gorilla is keresztény?

Ez a föltevés némi reményt ébresztett bennem, s egyidejűleg valami belső hangot véltem hallani, a mely ezt súgta:

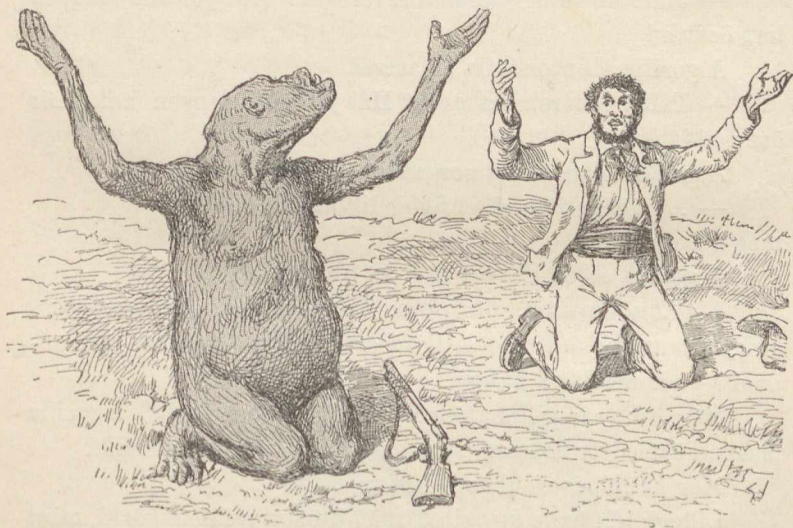
«*Cougourdan kapitány, hallgass rám, fogd meg a gyöngéjénél!*»

— Fogd meg a gyöngéjénél... fogd meg a gyöngéjénél!... De mi az ördög lehet a gyöngéje ennek a baromnak, a mely oly

erős, hogy egyetlen ökölcsapással megölne egy rinoceroszt?... Kell pénz? Ne, zsvány, itt van! De figyelmeztetlek, hogy visszaveszem tőled, persze, ha valahol rád akadok.

— Hát nem kell? Annál jobb! Hát ez kell-e?

Odahajítottam neki egy üveggyöngy-sort, a mely testvérek között is megért két hatost. De a gorilla fölszedte a pénzt és visszadobta nekem; fölszedte az üveggyöngy-sort is és azt is

A majom szintén térdre hullott.

visszahajította. Aztán egy pillanatig rám bámult... és ekkor egy lépéssel közelebb jött hozzám.

— Szentséges Szűz Anyám! — fohászkodtam ismét, — őt lovat a kocsiba és három matrózt ünnepi ruhában!

Összekulcsoltam a kezeimet... A gorilla megállt és szintén összekulcsolta a kezeit.

— *Fogd meg hát a gyöngjénél, ha mondom!* — ismételte az előbbi, belső hang.

Most hirtelen hátraléptem . . . A gorilla is hátralépett.

— Hát nem bánom! — fohászkodtam újra, — mondjuk, hogy hat lovat fogatok be, de aztán elég legyen már.

Ezt mondva, egyet balra léptem . . . a gorilla pedig egyet jobbra lépett, s még közelebb jutott hozzám.

E pillanatban éreztem, hogy áhítatom fokozódik a boldogságos Szűz iránt; fölsohajtottam tehát:

— Jobb szeretnél talán öszvéreket? Hát jól van, legyen hat öszvér!

A gorilla elfintorította az arcát.

— Talán fehéréket akarsz? Hát jól van, legyen hat fehér öszvér!

A gorilla elkezdte vicsorgatni a fogait.

— . . . fölékesítem őket fehér liliomokkal! . . .
még a kocsist is . . .

A gorilla elbődült.

— *Cougourdan! barátom, Cougourdan! ne vesztegess időt, hanem fogadd meg a tanácsomat, fogd meg a gyöngéjénél!* — ismételte a hang.

Már csak pár pillanatom lehetett hátra az életből, a gorilla lassan közeledett hozzám, s még egyszer, utoljára megállt.

Még két lépés és akkor elért volna!

Lihegő lélekzete úgy zihált, süvöltözött a fülem körül, mint a vihar szele, ő maga pedig ismét elkezdte verni a mellét, a mely még sokkal jobban döngött, mint az imént.

Ebben a végső pillanatban még egy utolsó fohászkodást küldtem az égbe Patronámhoz:

— A kocsisnak is, meg a matrózoknak is fehér liliombokrétát tüzetek a gomblyukába!

Ekkor egyszerre világosság támadt a lelkemben. Szörnyű szorongásomban nem vettem észre azt a dolgot, hogy e végzetes jelenet első percétől fogva az undok szörnyeteg mindig és mindenben pontosan utánozta azt, a mit én műveltem.

— Márius, — szoltam magamhoz, — te még nagyobb barom vagy, mint ez a gorilla! Micsoda? Hát még ilyen vén csacsi létedre sem tudod, hogy mi a majmok gyöngéje?

— Haj, a keservét! Megvan már!

— S tudja-e, uram, hogy mit cselekedtem?

Oly egyszerű dolgot, a minek mindjárt kezdetben eszembe kellett volna jutnia: zsebembe dugtam a kezeimet, s egy csinos marseillei nótát füttyörészve, nyugodtan elsétáltam csónakomhoz, a mely ott várt a parton.

— Hát a gorilla?

— A gorilla? Hát ő is megfordult és ment a maga útján, mint én a magamén. Gyöngéjénél fogtam meg a czudart.

— De micsoda hát a gyöngéje?

— S ön nem tudja?

— Nem én.

— Az utánzás ösztöne, ez a gyöngéje!

— Az utánzás ösztöne, ez a gyöngéje.

A SKÓT MATRÓZ.

Egy reggel a kapitány beállított hozzám. Kissé megütödttem, mert marseillei szokás szerint csak az utcán ismerkedtünk meg s rendesen ott is találkoztunk.

— Mi jó szél hozta önt ide ily kora reggel, kapitány? — kérdeztem.

— Ejhaj, unatkozom, kedvetlen vagyok! Kivágyakoztam a friss levegőre s eljöttem önért, hogy menjünk együtt sétálni... Ha tetszik, kimehetnénk a városon kívül. . . .

Szomorúan, szinte megtörve ült le, végig simitotta homlokát s aztán szemeit maga elé sítve a földre, komoran, mozdulatlanul ült. Ez a magaviselet megdöbbsentett, — még soha sem láttam ilyennek.

— De ugyan mi baja, kapitány? Úgy látszik, nagyon levert: azt mondanám, hogy szomorú, ha nem tudnám, hogy Cougourdan Márius kapitány azt sem tudja, mi fán terem a szomorkodás.

A kapitány rám nézett; tekintete fájdalmas, csaknem könyörgő volt és valami rejtélyes érzés rendesen vidám, parancsoló arc kifejezését is elbágyasztotta.

— Talán beteg? — kérdeztem részvétellel.

Mintha szavaimat nem is hallotta volna, két könyökét a térdeire támasztotta s arcát a kezeibe rejtve, rekedten, vontatva kérdezte:

— Nem ma van márczius 25-ike?

— De ma van; talán valami szerencsétlenségre, sulyos vesztésre emlékezteti önt ez a nap?

— Rokonaimat és barátaimat, a kiket elvesztettem, Isten úgy vette el tőlem, hogy nem is értesített erről s azt sem kérdezte, vajjon beleegyezem-e. Az ember kint tévelyeg a tengeren, majd révbe jut, boldog, hogy szerencsésen hazaért s aztán valaki egyszerre csak azt mondja: — «Ez is meghalt, az is meghalt...» De hát ki tehet róla? az egyik egy hónapja, a másik már egy éve meghalt; az ember siratná is, de mindjárt észreveszi, hogy egyedül sirni nem érdemes, mert ez csak fölújítja azok fájdalmát, a kik már megvigasztalódtak. Mert lássa, barátom, a fájdalom, a bánat éppen olyan, mint a lakodalom: ha az ember nincs ott idején, jobb, ha mindjárt visszafordul és haza ballag. S különben is nem kell-e meghalnunk mindnyájunknak? Az egyik születik, a másik meghal: s mit tesz ez? Semmit! Nem azért mondom ugyan, mintha... csakhogy — s a kapitány ekkor megfogta kezemet és egész közel hajolt hozzám — csak hogy... mégis nagyon borzasztó, ha... az ember valakinek a halálát okozta!

Egy pillanatig némán bámultam a kapitányra. Megértettem, hogy ez a mai nap évfordulója valami szörnyű eseménynek.

— Megvallom, — szoltam aztán, — hogy éppen nem vártam e fajta beszédet öntől; mert, ha abból itélek, a mit ön már elmondott életéből, elég sok szegény ördög van a másvilágon, a ki ön nélkül még most is vigan élné a világát. De rajta, kedves kapitány: önnek nyomja valami a lelkét s ha nem csalódom, éppen ez a mai nap emlékezteti önt arra a valamire; ki vele hát! hiszen jól tudja, hogy én a barátja vagyok!

— Nem merem, — viszonzá a kapitány, — hátha ön megvet, vagy éppen elborzad tőlem?

Megfogtam a kezeit és így folytattam:

— Ettől ne féljen, barátom, ez ne aggaszsza! Önt a sors oly különös helyzetekbe sodorta, hogy ahhoz foghatóba a többi

emberek soha sem jutnak s épen ezért az ön tetteit nem lehet a mindennapi élet közönséges szabályai szerint megítélni. Vagy rosszul ismerem önt, vagy pedig joggal hihetem, hogy akármi lesz is az, a mit elmond, egy csöppet sem ingatja meg tiszteletemet és barátságomat.

A kapitány eleinte álmélkodva nézett rám, majd naptól süttöt arcát kimondhatatlanul gyöngéd mosolygás ragyogta be; végre két nehéz könycesepp gyült szemeibe, mialatt megszorította kezeimet és így felelt:

— Jó; legyen tehát a birám. Húszszor is el akartam már mondani, mióta ismerem önt, mert nagyon bizom önben. Ön tudós: ért a filozófiához, tudja a törvényeket, tud még sok más egyebet is, és aztán becsületes ember is. Én csak egyszerű hajós vagyok, csak annyit tudok, a mennyit a tengeren tanulhat az ember, — ott pedig, a ki csak teheti, mindig a könnyebb végét fogja meg a dolognak. De mindegy: önön kívül soha sem fogja megtudni senki, hány éjszakát töltött Cougourdan Márius kapitány álmatlanul . . . Pedig, ha meggondolom. . . .

De el is kezdem már:

1802. márczius 25-ikén délután öt óra tájban. . . meglehetősen messze jártam innét, mert épen Új-Orléansból Pernambuccóba vitorláztam.

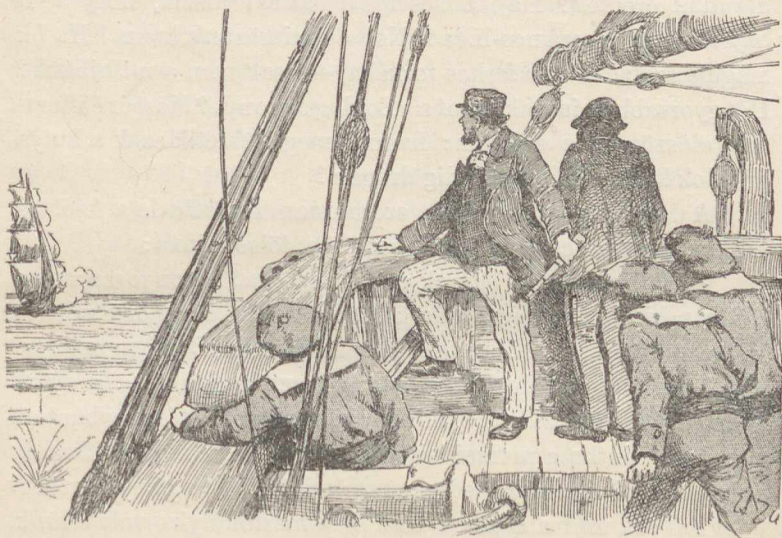
Tehát öt óra volt. Épen asztalhoz ültünk, én, a második kapitány, meg egy spanyol baromorvos, a kit megtettem hajóorvosnak, mikor az egyik legényem hanyatt-homlok beront a hadnagy jelentésével, hogy az őrt álló matróz a szél irányában hajót pillantott meg.

Mindjárt fölszaladtam a hajó-hidra s csakugyan láttam, hogy vagy öt mértföldnyire egy hajó bukkant föl a szemhatáron és egyenesen nekünk tart.

Minden vitorlánk ki volt feszítve, a szél meglehetősen kedvezett és repültünk is; úgy látszott, hogy az a hajó nem halad oly gyorsan, mint az enyém.

— Ej, ej, — mondtam magamban : — egyelőre legokosabb, ha valamennyien jól megebédelünk ; a többit aztán majd meglátjuk.

Gondosan körülnéztem a hajón : elül, hátul, oldalt, fönt és alant ; minden a legnagyobb rendben volt. Meghagytam hát,

Gondosan körülnéztem a hajón.

hogy oszszanak ki bort a legénység között s aztán visszamentem szobámba ebédelni.

Ebéd után valamennyien fölmentünk a hajóhidra s ekkor nagy meglepetéssel láttam, hogy a hajó sokkal közelebb van hozzánk, mint előbb volt, — úgy, hogy messzelátómmal megtudtam különböztetni a lobogóját is, meg a vitorláit is : — angol három-árboczos volt, *barch*, a hogy mi, hajósok nevezzük. De micsoda *barch*, kedves barátom ! nem is *barch* volt az, hanem

maga a pokolbeli sátán! Képzelve csak: a «Boldogasszony» kifeszítette minden vitorláját s ez az átkozott barck mégis gyorsabban haladt!

Mialatt átadtam messzelátómat a hadnagynak, ezt mondtam neki:

— Ah! hát megőrültek ezek odaát azon a barckon, hogy utánunk eredtek? Haj, a keservét! hát azt hiszik, hogy a mi hajónk üres szappanos-láda? No, de mi közünk hozzá! Ha ők maguk szaladnak a farkas torkába, ez csak nem a mi hibánk? Hát gyorsabban futnak, mint a «Boldogasszony»? Mostér életemben először ez a szégyen: hanem meg is fizetik ezek a kutya angolok! meg ám, még pedig drágán!

A kapitány csüggedten, szomorúan hajtotta le a fejét és halkán, mintha csak magával beszélne, fölsohajtott:

— Pedig minden bajnak ez volt az oka! Bizonyosan maga a Sátán kísértette meg a büszkeségemet. Ah, hány örütségnek lett a szülő oka az a hiúságom, hogy a hajómat «Boldogasszony»-nak kereszteltem! Mert a kik hozzá akartak nyúlni... a kik rá akarták tenni a kezüket... mind zsiványok voltak és úgy bántam el velük, mintha a marseillei boldogságos Szűz szobrát akarták volna elrabolni, a mely pedig, mint ön is tudja, csupa szín-ezüst!

Fél óra múlva a barck csak két mérföldnyire volt tőlünk. De mivel a szél kissé erősödött, az én hajóm is gyorsabban haladt, úgy hogy a következő órában a barck csak egy mérfölddel közeledhetett hozzánk.

A mint látja, kedves barátom, nem én kerestem őt, hanem ő üldözött engem. Már pedig, mikor a végzet dolgozik, hiába vergődik az ember, a sors szele úgy elkapja, mint a tollat... Nem, szentséges szűz Anyám, én nem kerestem őt, erre megesküdhetem!

Kitárta karjait, ég felé emelte szemeit és bánatosan rázta a fejét; aztán folytatta:

— Annak jelül, hogy szántam a gyalázatos angolokat

bár hajójuk gyorsabban repült, mint az enyém, gondolkozóba estem. Az ember sohasem tudja, hogy mi érheti; ámbár a barek kicsiny volt, azért harminczhat fontos ágyújával mégis fenékbe lőhette és elsüllyeszthette az én hajómat . . . Meggondoltam ezt és hamarosan fölhúztam minden pót-vitorlámat, s a «Boldog-asszony» mindjárt úgy meggyorsította a futását, hogy egy óra alatt el kellett volna vesztenünk a barekot szem elől.

De mikor az angolok ezt észrevették, rögtön fölrántották lobogójukat az árbocra, s egyúttal a jelző-zászlókkal azt «parancsolták», hogy álljak meg.

Én azzal feleltem, hogy fölhúztam a hollandi lobogót, mert rendesen ennek a nemzetnek a zászlóját használtam, ha angolokkal találkoztam, s egyúttal azt feleltem neki a jelző-zászlókkal, hogy nem ismerem őt és kérem, hagyjon engem békében.

Erre a barek fölhuzatja középső árboczára a csata-lobogót, az angol hadi-zászlót, s egyben rám ágyúztat, még pedig éles töltéssel.

— Mi a mennydörgös mennykő! Oh, hát ijesztgetsz bennünket, semmiházi? No, majd mindjárt megmutatjuk, hogy megijedünk-e tőled! Mindnyájan a vitorla-kötelekhez! Vigyázz a fordulásnál! Valamennyien csatára készen! Rántsátok le a hollandi zászlót! Föl a vöröset a középső, a feketét a hátulsó árbocra! Kormányos! egyenesen a bareknak! Tűz!

S egyszerre négy ágyú okádta a halált az angolokra.

Ah, uram! ha látta volna, hogy fordult meg a «Boldog-asszony» hasonló válságos esetekben. Mint a pörgetyű, egyet pördült maga körül, s mint a madár, mely összerántja szárnyait, mikor más irányban akar repülni, ép úgy az én hajóm is: összerántotta a vitorláit, s a következő pillanatban már ismét úgy dagadtak a vitorlái, mintha mindig csak abban az irányban repült volna. De micsoda szemenszedett legénység volt az! És dühösek is voltak, hogy az angolok ránk mertek lőni.

— Oh, — vágtam közbe, — most hát a tengeri csata leírása következik?

— Leírás? oh, épen nem lesz hosszú! Kifeszített vitorlával, teljes sebességünkkel rohantunk egymásra. Nem telt bele egy negyedóra sem, hogy egymásba ütköztünk, az én hajóm orra betörte az angol bark bordáit, negyven emberem pedig a párduez dühével rohant a földézetére; öt percz alatt lemészároltak, vagy megsebesítettek tizenötöt-huszat, a többi pedig megadta magát.

— Na, — mondtam magamban, — ez valóban jól sikerült. Ebből okulhatnak, ha a maguk kárán is. A barkot elsülyesztjük, de mit tegyek a foglyokkal? Ej, hát beleültetjük a mentőcsónakjukba, adunk nekik enni-inni valót, aztán boldoguljanak, a hogy tudnak, ha egyszer háború, hát legyen háború!

És csakugyan összeszedtünk mindent, a minek csak hasznát vehettük, élelmiszereket, fegyvereket, puskaport, golyókat, ruházatot, pénzt, s mindent, a minek csak értéke volt, nyolez napra való élelmet és vizet raktunk a mentőcsónakba, beleszállítottuk a foglyokat, aztán megfúrtuk a barkot, a mentőcsónakot pedig odakötöttük a hajónkhoz, s vontattuk, hogy az angoloknak legyen idejük fölszerelni az árboczot és a vitorlákat. Aztán folytattuk útunkat, magunk után vonszolva a mentőcsónakot, mialatt a bark lassankint elmerült.

— De kapitány, — szóltam közbe, — nem félt attól, hogy ha szabadon bocsátja foglyait, ők följelenthetik önt mint kalózt? Hisz ön maga mondta, hogy sem hiteles okmányai nem voltak, sem hajóján nem volt meg az anya-kikötő neve.

— Az nem volt baj; a baj az lett volna, ha esetleg rá tudtak volna ismerni a hajómra, de arra mindig nagyon ügyeltem, hogy ez meg ne történhessék. Például most is, mikor a «Boldogaszszony» elindult Új-Orleansból, egyszerűen csak feketére volt kátrányozva; mikorra pedig Pernambuccóba értünk, egészen átfestettem, úgy, hogy senki sem ismert volna rá. Aztán meg

volt egy halfarkú aranyozott szirénem, — jó olcsón vettem egy spanyol hajótól, — a mit az első csöndes napon kiszögeztettem a hajóm orrára. A zászlók miatt meg épen nem aggódtam, mert ezeket oly sűrűn változtattam, mint az ingemet; szóval egy csöppet sem féltem attól, hogy bárki is rá tudna ismerni a hajómra.

— De hát az okmányok?

— Az okmányok? a hajó anya-könyve? Haj, haj!

Cougourdan Márius összedörzsölte a mutató-meg a hüvelyk-újját, mint a ki pénzt olvas és így folytatta:

— Egy kis ilyen . . . izével abban az időben az ember nemcsak Pernambuccóban, hanem másutt is akadt olyan derék vámörökre és révkapitányokra, a kik azt olvasták a hajó okmányaiból, a mit az ember akart; hisz a világon csak az a fő, hogy megértsük egymást! Ezt sohase feledje el, kedves barátom.

— Hanem, hogy folytassam: hát körülbelül félóráig vontattuk a mentő-csónakot. Ekkor fölintettek hozzánk, hogy már fölszerelték a vitorlákat s eloldozhatjuk a kötelet.

En a hajó párkányára támaszkodva néztem őket s megvallom, hogy a szívem egy kissé nehéz volt.

Hirtelen nagyszerű eszmém támadt. Volt a legényeim közt egy angol, a ki a brit haditengerészettől szökött meg, Dick volt a neve; ezt oda hívtam s azt mondtam neki:

— Szólj le a csónakba és kérdezd meg a kapitányt, hogy ha elvontatom őket a legközelebbi angol sziget közelébe, megesküszik-e becsületszavára, hogy nem fogja kutatni, kik vagyunk s akkor sem jelent föl bennünket, mint kalózokat, ha megtudja, hogy kik vagyunk?

Dick lekiáltotta nekik a kérdést s aztán lefordította a kapitány feleletét is; — ez a sorhajó-zászlós legfőlebb csak húsz esztendőös tacsó lehetett, de azért derék, bátor férfhoz illő választ adott:

— A csónak parancsnoka a maga részéről köszöni ezt az

üzenetet, de, mint a brit haditengerészeti tisztje, legnagyobb sajnálatára nincs abban a helyzetben, hogy bármilyen kötelező ígéretet tehessen egy oly hajó kapitányának, akit, a nemzetközi jog értelmében kalóznak kell tekintenie. Különben is, ha ő maga megígérné, a mit a kapitány kíván, nem erőszakolhatná a legénységre, hogy ugyanúgy cselekedjék. Kéri tehát a kapitányt, hogy oldoztassa el a kötelet s bizza a csónakot a tenger kényére és a Gondviselés jóvoltára.

Visszaküldtem Dicket a helyére s megparancsoltam, hogy oldozzák el a kötelet, a melynél fogva az angolok csónakját vontattuk.

E pillanatban a csónak orrában fölemelkedett egy kis, tagbaszakadt vörös emberke; félig tengerész, félig polgári ruhát viselt s valószínűleg a barck szakácsa volt. Fölemelte az öklét, kihívóan megfenyegetett és tisztán francziául fölkiáltott hozzám:

— Cougourdan Márius kapitány, a marseillei három-árbo-czos «Boldogasszony» parancsnoka: — a viziontlátásra, még pedig abban a boldog reményben, hogy nem sokára fölakasztanak téged is, a legénységedet is, a főárbo-czod kereszt-rudjára!

Négy-öt matrózom állott mellettem. Láttam, hogy elsápadnak és a fogait csikorgatják. Hörögve fölordítottak és megragadva a kötelet, biztatták egymást:

— Holla-hó! rántsd föl! Holla-hó! rántsd föl! Holla-hó! no még egyet!

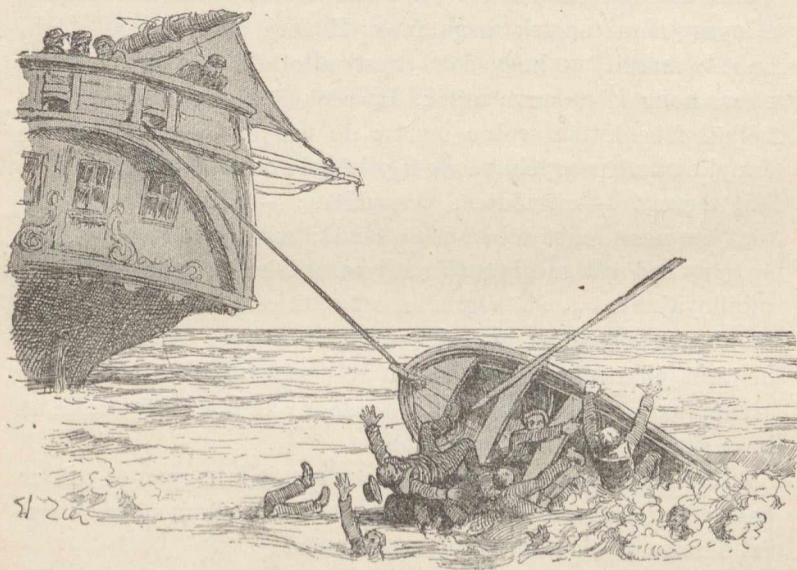
Őrült erővel kezdték fölhúzni a csónakot s mielőtt még közbe léphettem volna, az angol csónak orra a levegőbe emelkedett, a fara a vízbe süllyedt, úgy hogy a csónak kezdett vízzel megtelni.

— Nyomorúltak! — kiáltottam föl, rájuk rohanva: — azt mondtam, hogy ereszszétek el!

— Hogy elereszszük? — felelték színlelt álmélkodással, — ah, az már más!

És valamennyien egyszerre elbocsátották a kötelet, a mely kigyózva síklott le a vízbe.

A csónak visszazuhant a tengerbe, alámerült, majd megint fölbukkant, de már a fenekével fölfelé. A tizenöt ember egy pillanatig nyüzsgött, vergődött a vízben s aztán eltűnt, a tenger pedig úgy elsimúlt fölöttük, mintha el sem nyelte volna őket.

A csónak felborult.

Mindjárt leeresztettem két csónakot a vízre, beledobáltattam az ember-mentőket, parafa-öveket, deszkákat, tyúk-ketreceket, bevonattam a vitorlákat s a szemeimet kimeresztve folytón a szerencsétlenség színhelyét néztem. De nem láttam semmit sem. Még csak egy macskát sem: valamennyien bele fúltak!

— Kapitány! — kiáltottam föl, nem tudván fékezni elborzadásomat, — Kapitány! nem volt-e része önnek is ebben a

kegyetlenségben? Nem adott-e egy mozdulatával, vagy tekintetével embereinek oly néma parancsot, a mely sokkal többet mond, mint az élő beszéd?

Cougourdan kapitány fölugrott s megragadva a kezeimet, így felelt:

— Nem! soha! esküszöm tengerész-becsületemre, a marseillei boldogságos Szűzre! Oh, e tekintetben semmiféle szemrehányást nem tehetek magamnak. Hanem a matrózok... oh, az már más! Igaz, hogy soha sem vallották be, de mégis bizonyos, hogy készakarva tették. Ha csak egy lett volna, habozás nélkül föbe löttem volna legott: de négyen-öten voltak, — s ennyi embert nem lehet csak úgy hübele-balázs elpusztítani... Mit tegyek? — tündöttem magamban: — a rosz már megtörtént és nem lehet többé jóvá tenni; aztán meg... ezek a szegény ördögök mégis csak nagy veszedelemtől mentettek meg mindnyájunkat... S végre az angolok csak tizenöten voltak, mi meg negyvenen: az még sem járná, hogy tizenöt helyett negyven pusztuljon el! — Ej, ha már megvan: hozzák rendbe szénájukat a jó Istennel! Én semminek oka nem vagyok: de ha hasznomra válik, hát annál jobb!

De hiába okoskodtam, azért mégis csak nagyon el voltam keseredve: a szívem hevesen dobogott, tántorogtam s húsz fillérért akárkinek eladtam volna az életemet.

— A te bűnöd, Márius, — korholtam magamat. — Ha csupa henczegésből, hivalkodásból meg nem támadod ezt a kis barekot, vigyen el az ördög, ha utól ért volna téged, midőn a pótvitorlákat is fölhuzattad; akkor pedig nem fúlt volna a tengerbe ez a sok derék ember.

A nap aláhanyatlott. Kiadtam az éjszakai parancsokat s lementem a szobámba. Le akartam feküdni, de az álom elkerült. Fél óra múlva sötét éjszaka volt, — mert az egyenlítő környékén jártunk, ott pedig, a mint ön is tudja, az alkonyat alig tart néhány perczig.

Fölkeltem s az ablakba könyökölve, kibámultam a tengerre.

A hold már fönt járt az égen; halvány sugárai végig tánczoltak a habokon s oly szeszélyes fényt vetettek rájuk, hogy minden pillanatban úgy rémlett, mintha itt is, ott is félmeztelen, fuldokló embereket látnék fölbukni a habokból... Hiába dörzsöltem a szemeimet: — jobbra-balra mindenütt csak ezeket a vergődő, vonagló rémképeket láttam s minduntalan ki akartam ugrani az ablakból, hogy kimentsem őket a tengerből. Reszkettem, mint a nyárfalevél, a fogaim vaczogtak, a hajam, szakállam mind élére szökkent s egész testemen hideg veríték gyöngyözött.

Nem tudom, meddig tarthatott ez. Egyszerre csak, a tengerből, — úgy van, a tengerből! — a kormány-lapát alól, valami ének-félét hallok. Csodálkozik? pedig igaz: gyöngén, mintha az ereje is, a hangja is elhagyta volna, ezt énekelte valaki:

*De profundis clamavi ad te, Domine;
Domine, exaudi vocem meam...
Si iniquitates observaveris, Domine:
Domine, quis sustinebit?*

A mélységből kiáltottam föl hozzád, Uram;
Uram, halljad meg az én kiáltásomat...
Ha számon veszed gyarlóságainkat, Uram:
Ki állhat meg előtted, én Uram?

Erőtlenül roskadtam az ágyamra, azt hittem, hogy már örült vagyok és hallucinálok.

De ez a csüggedés nem tartott sokáig. Fölrohantam a hidra, fölkaptam egy kötelet és elkiáltottam:

— Hat ember rögtön bocsássa vízre a csónakot! Ha két percz múlva nem lesz a vizen, jaj nektek!

Visszaszaladtam a szobámba, ráültem az ablakra, mint a lóra, ledobtam a kötelet és lekiáltottam:

— Kapaszkodjál bele!

Rögtön éreztem, hogy a kötél megfeszül . . . Erősen tartottam, s míg ezt elmondom, kedves barátom, íme, egy ember mászik fölfelé a kötélén, belekapaszkodik a lábamba, majd a karomba, aztán az ablak párkányába, s végre beugrik a szobámba!

Olyan ruhát viselt, mint az angol hadi-tengerészek; csak úgy csurgott róla a víz, a gúnyája össze-vissza volt rongyolva, a mellén és karjain tele sebekkel, s a belőlük csöpögő vér egybevegyült a tenger vizével. Nagy, magas, vállas ficzkó volt, a feje szinte a mennyezetet verte; még egész fiatal ember, huszonnyolcz-harmincz éves, arcza, bőre olyan fehér, mint a frissen kimosott rongy. Hosszú pofa-szakála és fekete haja odacsapzott az arczára, a kezével félresimitotta, majd nagyot sohajtott, s a mint a mellkasa fölfuvódott, minden sebe, mintha újra kinyílt volna, ismét vérzeni kezdett. Fájdalmasan felnyögött, meg akart kapaszkodni az asztalban, de elvesztette az egyensúlyt és ájultan összeroskadt.

E pillanatban, a mint a hold besütött ablakomon, megláttam a csónak sötét testét, a melyet parancsomra épen ekkor bocsátottak a vízre.

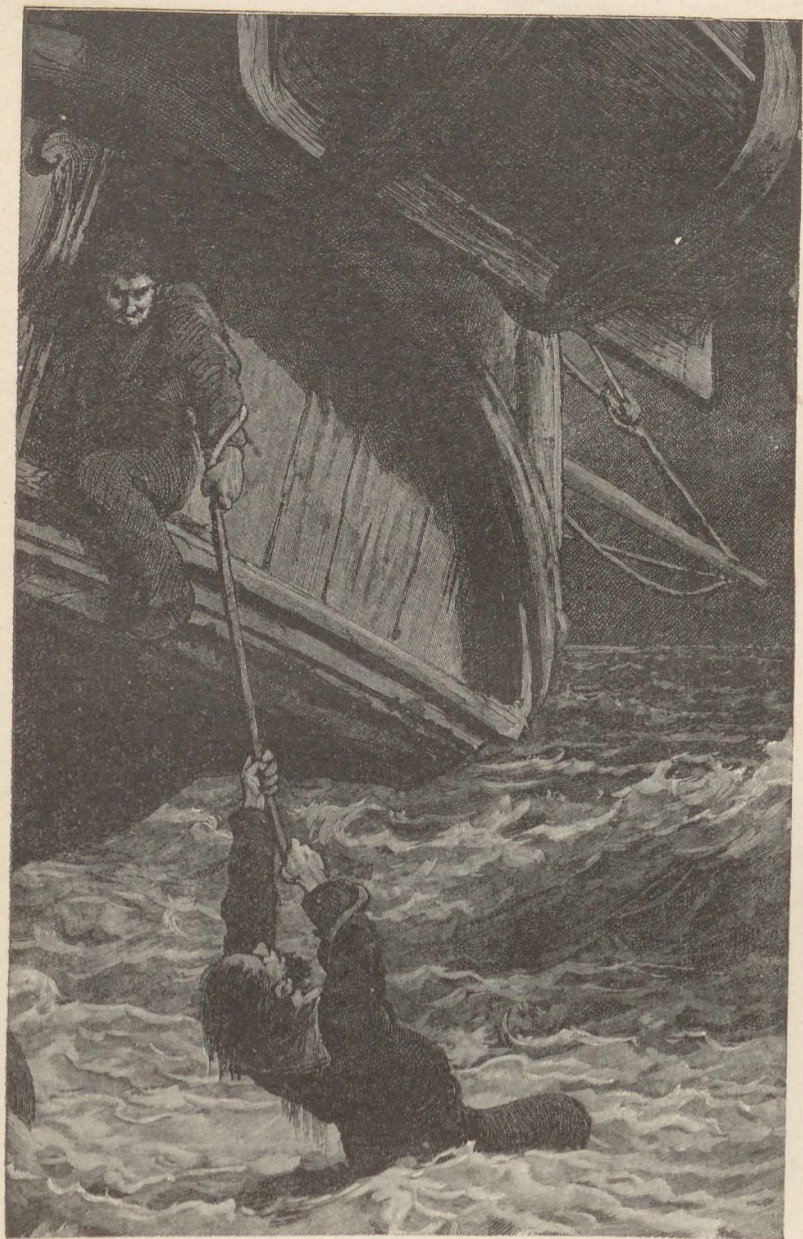
Az ily válságos pillanatokban az ember roppant gyorsan gondolkodik. Azt mondtam magamban: Ha a legénység meglátja, észre veszi, hogy mi történt, akkor mindennek vége; előbb-utóbb, a mikor vagy alszom, vagy hátat fordítok, ez a megmentett angol . . . véletlenül a tengerbe fog esni és elpusztul. El kell tehát őt rejtennem . . .

Kidugtam fejemet az ablakon, a csónak ott volt a kormánylapát mellett, benne a hat ember, kezében a munkára kész evező.

— Kapitány! — szólt föl a hajós-mester, — a csónak kész.

Kivettem az órámat, nagy hidegvérrel megnéztem és azt feleltem:

— Jól van. Meg vagyok veletek elégedve. Épen két perczig

Rögtön éreztem, hogy a kötél megfeszült...

tartott. Most fölhúzhatjátok a csónakot; a hat legény egy üveg rumot kap jutalmul.

Midőn elmentek, becsuktam az ablakot, bezártam az ajtót, elővettem egy üveg rumot, öntöttem belőle a kezemre, megdörzsöltem vele az angol matróz halántékait, az orra alá tartottam, a szájába is csöpögtettem; de aztán, látva, hogy ez nem használ, fölkaptam a kötélvéget és alaposan a talpára, meg a tenyerére vertem, úgy, hogy még a halott is fölébredt volna tőle.

Erre csakugyan föl is eszmélt; egyik kezére támaszkodva fölemelte a fejét, rám meresztette nagy, kék szemeit, aztán föltérdelt, némán köszönetet intett a kezével, keresztet vetett magára, s háttal a szobám ajtajának dőlve fölegyenesedett.

A holdvilág alulról egész a derekáig rásütött, s testének ez a része, mivel vizes volt, úgy ragyogott a hold sugaraiban, mintha olvadt ezüsttel öntötték volna le; felső teste ellenben egészen elveszett a sötétségben és csak két szeme ragyogott felém, mint két izzó parázs.

Én is keresztet vetettem magamra és hangosan mondtam:

— Az Atya, Fiú és Szent Lélek Isten nevében, amen! kényszerítlek, hogy mondd meg, vajjon Isten teremtménye vagy-e, vagy csak kísértet! Beszélj, vagy hozzád vágok egy üveg szentelt vizet!

A matróz kettőt lépett felém, s odanyújtotta mind a két kezét; megfogtam, oly hidegek voltak, mint a jégcsap, de ez nem csoda, hisz ép most jött ki a vízből.

— Ki vagy? — kérdeztem tőle.

S a tengerre mutatva, a kezeimmel integettem neki, utána-
nozva, hogyan fordul föl egy csónak, s kérdőleg néztem rá. Ezzel az egy szóval felelt:

— Yes.

— Nem tudsz francziául?

— Nem.

— De érted, a mit mondok?

- Yes.
- Te is a barek matróza vagy ?
- Yes.
- Angol vagy ?
- Nem ; skót.
- De hogyan menekültél meg ?
- Tik kitric.
- Oh, belekapaszkodtál egy tyúk-ketreczbe ?
- Yes.
- De hogy birtad utólélni a hajót ?
- Viz . . . sodorni.
- Régóta kapaszkodol már a kormány-lapátba ?
- Yes.
- Mért nem kiabáltál már előbb is ?
- Már . . . kiabálni . . .
- Akkor hát a tenger zúgása miatt nem hallhattalak. Bizonyosan éhes vagy ?
- Nem.
- Várj csak, mindjárt adok más ruhát, hogy átöltözködhessél.

A skót megvetően nézett le rám, mert jóval kisebb voltam, mint ő, s vállat vonva mondta :

- Nem.
- Hallgass ide, — mondtam neki, — tisztába kell jönnöd a dolgoddal. Az életed veszélyben forog. Meg kell vallanom, hogy nekem nincsenek okmányaim, s azok nélkül hajózom : ha már most megcsipnek, azok után, a miket a ti barekottokkal cselekedtem, bizonyos, hogy fölakasztanak engem is, a legénységemet is. Mind a mellett, Isten látja a lelkemet, nekem eszem ágában sem volt, hogy elpusztítsalak benneteket, ez csak azért esett meg, mert az egyik közületek megfenyegetett, s azt kiáltotta francziául, hogy ismer engem is, a hajómat is és hogy nem sokára úgy is fölakasztanak valamennyiünket. Szerencsét-

lenségre meghallotta ezt az a négy-öt matrózom is, a ki a csónak kötelét fogta; s a gazemberek, még mielőtt meggátolhattam volna őket, fölrántották a csónakot, mely rögtön fölfordult és elmerült. Tengerész becsületemre esküszöm, hogy nem volt részem benne, s te is láttad, hogy mindent megtettem, a mi tőlem telt, ha nem dobáltam volna a tengerbe a tyúkketreczeket, mentő-öveket, most te sem lennél itt; s ha azt akartam volna, hogy te is úgy elpusztulj, mint a többiek, elég lett volna, hogy rád se hallgassak, mikor énekeltél, mert ha a kötelet le nem hajítom neked, te is a vízbe fullsz.

A skót kételkedve nézett rám, két kezébe fektette a homlokát, s aztán intett a kezével, mintha mondaná: hiszek neked; folytasd tovább. Én tehát tovább folytattam.

— Nekünk még három napi útunk van Pernambuccóig. Ha odaérünk, partra teszlek. S hogy az ottani tengerészeti hatóság ne gyanakodhassék, téged is beírlak a legénység közé, a hajósok anyakönyvébe, mint szökevény angol tengerészt . . .

A matróz ökölbe szorította a kezét, s a fejét hevesen, tagadóan rázta: — Nem!

— Ah, nem akard, hogy szökevénynek írjalak be? Jól van; akkor hát úgy írlak be, mint rendes matrózomat.

A skót megborzadva hökkent vissza s a szemei villogtak, a mint fogcsikorgatva mondta:

— Nem!

— Hát azt írjam be, hogy a tengerből fogtalak ki?

Egy pillanatig gondolkozott s aztán helybenhagyóan bólintott:

— Yes.

— Addig azonban el kell rejtőznöd . . .

Élénken rátette karomra a kezét és hevesen közbe vágott:

— Nem, soha!

— De, szerencsétlen, ha nem rejtőzöl el, hogyan álljak jól az életedért? Nekem negyven derék matrózom van, valamennyi

szemenszedett ficzkó, igazi akasztófa-virág, a ki semmitől sem riad vissza. Mi haszna lenne, ha négyfelé vágatnám is magamat, hogy megótalmazalak? Értsd meg, hogy a te életed az ő haláluk . . . és az enyém is, — tettem hozzá halkabban, — s ezt jól meg kellene fontolnod!

Cougourdan kapitány elhallgatott egy pillanatra, s kezével eltakarta a szemeit.

— Kedves barátom, — szólott aztán húzódozva, — mindent el kell mondanom önnek, bármily nehezemre esik is ez a vallomás . . . Mikor láttam, hogy ez a fiatal ember, a ki sebei daczára is szinte duzzadt az élettől, megvetőleg néz rám, s azzal fenyeget, hogy alkalomadtán az akasztófára juttat, — szörnyű gondolatok viharzottak lelkemben.

Úgy nézett rám, mint valami hajós-suhanczra, én rám, a ki előtt mindenki félénken lesütötte a szemeit, akár fehér, akár néger volt; én rám, a kinek már a pusztá nevem is rémület volt az angoloknak, még a nagy hadihajóknak is . . . mert szent igaz, hogy így volt, a ki áldója van! s higgye el, hogy akkortáiban szélteben beszéltek is erről! . . . és én — úgy van! én lesütöttem a fejemet, mint a bűnös a bírása előtt . . . úgy, a mint most ön előtt is lesütöm . . . De, a mi még ennél is szörnyűbb volt, — félttem is, kedves barátom!

Úgy van! Cougourdan Márius kapitány félt! félt ettől a félig meztelen, fegyvertelen szegény ördögtől, a kit abban az elcsigázott, kimerült állapotában a kisűjjammal is fellökhettem volna!

Úgy rémlett, hogy a szobám deszka-fala elmosódik, eltűnik, s mögötte, valami homályos ködben, látni véltem egy angol fregatt földélezetét, rajta a vörös disz-egyenruhás tiszteket, a szintén vörös ruhás legénységet, egy vörös zászlót a hajó farán, egy másikat a főárbocon . . . és a főárbocz alatt álló legénység között láttam födetlen fejű, ingre vetköztetett matrózokat, a kiknek a kezeik hátra voltak kötözve, s mindegyiknek nyakában volt a kötél. Megszámláltam őket: negyvenen voltak.

Aztán mögöttük még egy tengerészt láttam, a kit négyen fogtak, mert úgy viaskodott velük, mint egy oroszlán, — s ez a tengerész én magam voltam!

S e pillanatban a skót matróz egész magasságában kiegyenesedve, mint ijesztő kísértet, fölemelte a karját és arra mutatott, mintha mondaná:

«Oda nézz!»

— Micsoda? — szóltam magamban, — micsoda! hogy megmentsem ennek az egyetlen embernek az életét, fölakasztassam negyven matrózomat és ráadásul magamat is velük? Én magam ugyan megtehetném ezt a bolondságot, ha kedvem jön rá, de van-e jogom arra, hogy a legénységem életéről is rendelkezzem?

Különben is, ha megmenekült, ez igazi csoda a többiek mind a vízbe fultak és meg sem mukkantak. S ha ez az egy véletlenül rákapaszkodott a mentő tyúk-ketreczre, elég ok ez arra, hogy minket fölakaszszanak, mint a kutyákat, csupán csak azért, mert szivességből megszabadítottam ezt a skótot, holott tőlem függött, hogy rábizzam őt is arra a gondviselésre, melyet a parancsnoka emlegetett?

Most itt van . . . ha nem lenne itt, senki sem tudna a dolog felől, egy lélek sem . . .

S ha nem lenne itt . . .

Azt lehetett volna mondani, hogy a kötél már a nyakamon van és egyre jobban ráhurkolódik!

A kezeim bizseregtek. Az ablak tárva nyitva volt. Éreztem, hogy legyőzhetetlen erő hajt a skót felé . . .

Ő látta, hogy jövök. Nem mozdult, de kiolvastam szemeiből, hogy kitalálja, mi megy végbe a szivemben. Ön tán azt hiszi, hogy megijedt? Oh, szó sincs róla! Már a tekintete sem volt oly megvető és kihívó, mint az imént, mikor annyira dühbe hozott, most már csak száanalom tükröződött a szemeiben! Olyan száanalom, a minővel a Mindenható nézheti vala-

melyik teremtményét, a ki rosztat akar cselekedni, s neki meg vannak a maga okai, a miért ezt a rosztat nem gátolja meg.

Szerencsémre ez a bűnös gondolat nem tartott soká, a matróz szánakozó tekintete visszaadta józanságomat.

— Én jó Istenem! — gondoltam magamban, — csak a boldogságos Szűznek eszébe ne jusson azzal törődni, hogy mit is művel e pillanatban az ő alázatos szolgája, Cougourdan Márius, marseillei hajóskapitány!

Mert, ha szerencsétlenségemre fölírja ezt a szándékomat, akkor végem van, s harmincz-negyvenezer esztendőig meg sem szabadulok a purgatoriumbeli forró olajtól! S a mi még ennél is roszabb, — s itt a kapitány kezét az ajkaira tette, a szemöldökeit fölhúzta, a száját összecsucsorította, — onnan meg sem lehet szökni!

Ezt meggondolva, oly barátságos arcot vágtam, a minő csak tőlem telt, s az újjaimmal csettintve azt mondtam a skótnak:

— Ej, haj! fogadni mernék, hogy most azt hiszed, hogy én csak ürügyet keresek arra, hogy ismét a tengerbe lökhesselek? No, csak valld meg, hogy azt hiszed! . . . Nem akarod megvallani, de nem is hazudtolsz meg. Ah, pedig igazságtalan vagy; mert mikor ledobtam neked a kötelet, nem tünődtem azon, vajjon nem fogsz-e boszúból engemet is lerántani magaddal, hogy a vízbe fojts? Aztán leeresztettem a csónakot is a vízre, hátha a legényeim mind a tengerbe fúltak volna? De meg azelőtt sem sajnáltam a pénzt, meg a portékát, mert lám, több mint száz frankot dobtam ki, mikor lehányattam a vízbe a tyúkos ketreczeket, mentő-öveket, parafa-tekeréseket és te is ép egy ilyen tyúkketreczbe kapaszkodtál. Nem szemrehányásképp mondom ezt, sőt ellenkezőleg, örülök, hogy megmenthettelek; s még többet is mondok: ha szüksége válnék, habozás nélkül megtenném még egyszer is!

Ezt jó hangosan mondtam, látszólag önkénytelenül, de azzal a czélzattal, hogy a boldogságos Szűz is meghallhassa.

— Nem! — folytattam aztán, — ne gondold, hogy megint vissza akarlak lökni a tengerbe, a honnan kihúztalak, ilyen czudarságot nem birnék elkövetni. Ha már itt vagy a hajómon, hát csak maradj is itt. A mikor kedved kerekedik, itt hagyhatsz engem, hidd el, magam is örülni fogok rajta; de mondom, ha már itt vagy, hát csak maradj itt. Nem akarsz beállni a legénység közé, hát jól van; nem akarsz elrejtőzni, hát jól van ez is... de magadnak rójj föl aztán minden rossz következményt.

De, mielőtt föleresztenélek a földélzetre, minden esetre meg kell esküdnöd tengerész-becsületedre, hogy soha egy szóval sem fogod elárulni azt, a mi a mai napon történt. Nos, megesküszöl?

— Nem!

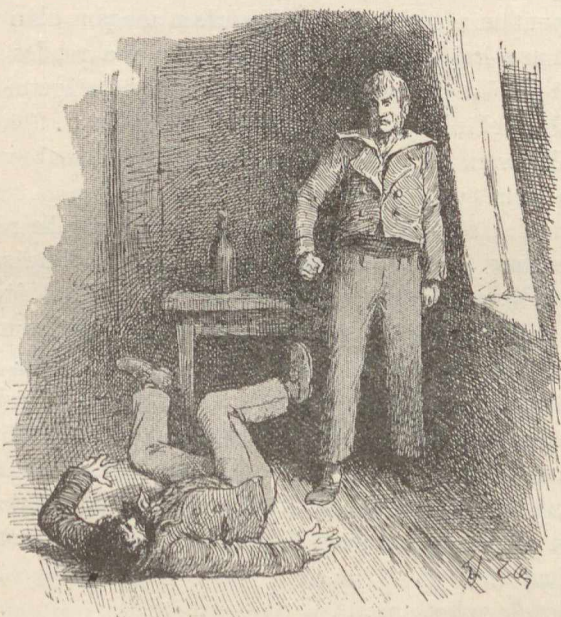
— Micsoda! Nem? Hát nem látod, szerencsétlen, hogy ez a nem annyi, mintha megesküdnél, hogy a legelső kikötőben följelentesz mindnyájunkat? Gondold meg csak a helyzetemet: ha megtérnélek a hajómon, a nélkül, hogy megesküdnél, ez annyi volna, mintha kötelet hurkolnék minden matrózom nyakára és ráadásul a magaméra is. A patvarba, gondold meg ezt és vedd fontolóra, hogy mindnyájunk élete koczán forog, a tiédde együtt! ki azt se feledd, hogy nélkülem a tengerbe fultál volna! Ej, a manóba, ezzel az esküvel adósom vagy! Esküdjél hát! Esküdjél, vagy hitemre mondom, hogy...

Meg akartam ragadni a karját; ő egyetlen rántással megszabadult tőlem és engem, a ki az újjnyi vastag kötelet el bírom tépni, úgy fellökött, hogy négy lépésre gurultam tőle.

Ah, kedves barátom, mily veszedelmes bűn a büszkeség! Dühösen ugrottam föl és ráförmedtem:

— Én kihúzlak téged a vízből; életem koczkáztatásával megmentem a tiédet; el akarlak rejteni és te nem akarod; kérek, hogy ne akard mindnyájunk vesztét, te rám sem hederítsz; és ráadásul még megszégyenítség, rám ijesztasz, a földhöz vágsz! Haj, a keservét! most már csak az van hátra, hogy meg is korbácsolj! És azt hiszed, hogy mindezt el is tűröm? Hát

nem tudod, hogy én Cougourdan Máriusz kapitány vagyok, a ki, mióta a francziák az angolokkal verekednek, elvettem tőletek hat ágyú-naszádot, négy golettát, két korvettet és több mint húsz kereskedelmi hajót? S te föl akarsz engem akasztatni! S azt hiszed, hogy birkamódra, sem én, sem a matrózaim nem

Úgy fellökött, hogy négy lépésre gurultam tőle.

védelmezzük magunkat? Rajta, rajta! esküdjél meg és ne sokat teketóriázz, mert hogy ha véletlenül a legénység megpillant téged, s én nem nyugtathatom meg őket, hogy már megesküdtél, nagyon hamar tapasztalni fogod, hogy a ki másnak vermet ás, maga esik bele, s könnyen megeshetik, hogy a ki felebarátját a főárbocz vitorla-rúdjára akarná fölakasztani, maga fog lógni a latin-vitorla kereszt-rúdján!

Mikor az akasztásról beszéltem, a skót megrezzent.

— Ez jó jel! — mondtam magamban, — ettől hát még ez a büszke skót is fél. Meg fog tehát esküdni! — reménykedtem és hangosan így folytattam:

— Most itt hagylak magadat. Öt percz múlva újra lejövök, s reménylem, hogy akkorra hajlandó leszel megesküdni.

Kimentem a szobámból és bezártam magam után az ajtót. Fölmentem a hajó-hidra. Ott volt a hadnagy a rendes őrségen, s mihelyt meglátott, rögtön hozzám lépett és beszélgetni kezdett:

— Jó szelünk van; ujság nincs semmi. Én . . .

— Jól van, jól, — vágtam a szavába, — csak végezze a dolgát, engem pedig hagyjon békén!

A holdat sötét felhő takarta, melynek árnyéka ráborult a hajóra is, míg azon túl a tenger szinte vakító csillogással foszforeszkált. Nem is képzeli, mit éreztem, mikor a ringó, fénylő hullámokra néztem, minden villanás olyan volt, mintha megannyi fuldokló lélek szöknék föl a vízből, hogy meneküljön a haláltól!

Elővettem az órámat, s mikor az öt percz eltelt, ismét lementem a szobámba. Lassan mentem lefelé a lépcsőkön, s azon tűnődtem, hogy mi fog történni. Sokat adtam volna, csakhogy egy percczel idősebb lehessek! Betettem a kulcsot a zárba, de a szívem oly hevesen dobogott, hogy egy jó perczig nem birtam kinyitni az ajtót.

Végre kinyitottam . . .

A szoba üres volt! A skót eltűnt, elpárolgott, nyoma veszett! Nem volt ott senki és semmi!

Fenekestől fölforgattam a szobát, de ez nevetség volt, hisz az egész csak egy kis kalitka volt! Még azt sem gondolhattam, hogy megszökött, vagy hogy valaki távollétemben bejött és belökte őt a tengerbe, hisz a kulcs mindig nálam volt a zsebemben. Az meg szinte hihetetlen volt, hogy a maga jószántából ugrott a vízbe; s különben is az ablak csaknem egészen be volt téve.

Tüzetesen megvizsgáltam mindent, a padlót, a bútorokat,

hogy nem találom-e nyomát ottlétének? Az üveg rum még ott volt kidugaszolva; kabátom könyöke még el volt szakadva attól az eséstől, mikor a skót földhöz vágott. De a padló száraz volt, pedig nedvesnek kellett volna lennie, hisz a víz csak úgy csurgott a matróz ruhájából! Igaz, hogy tikkasztó forróság volt s a víz tán föl is száradhatott, mert magam sem tudtam, mennyi ideig tartott az egész jelenet.

Mikor az ablakot is megvizsgáltam, úgy rémlett, hogy egy csöpp vér van a párkányán; de, a mint az újjammal el akartam dörzsölni, láttam, hogy egészen száraz, mint a megszikkadt festék, semmikép sem lehetett tehát a matróz vére, mert akkor még nem száradhatott volna meg, hisz alig volt nyolcz percze, hogy egyedül hagytam őt szobámban. Különben is reggel újra megnéztem, s akkor megbizonyosodtam, hogy valóban festék, egy csöpp odaszáradt vörös festék volt, mely a hajó tatjának festésekor csöppenhetett le az ablak párkányára.

Minek tagadnám, kedves barátom? E szörnyű éjszaka óta nagyon gyakran álmodtam a skót matrózáról és még most sem tudom biztosan, hogy ember volt-e, vagy kísértet, a mit akkor éjjel láttam. De akármi volt, alakja mindig a szemeim előtt lebeg, s néha azt hiszem, hogy a vízbefult angolok valamelyikének a szelleme volt, a ki azért ijesztett rám, hogy szánjambánjam a kegyetlen gyilkosságot; másszor meg ismét azt hiszem, hogy csakugyan élő ember volt, a kit én magam kergettem a halálba, szinte kényszerítve őt, hogy kiugorjék az ablakon . . .

Nos, hát ön mit gondol? Azt hiszi-e, hogy kísértet volt, vagy pedig ember? És aztán . . . aztán . . .

A kapitány meghalkította hangját, s lopva rám tekintve, folytatta:

— És aztán . . . mit gondol, hogy a . . . purgatoriumba kerülök-e ezért, vagy . . . ?

És megrettenve összerázkódott.

— Kapitány, — feleltem rövid szünet után, — én nem hi-

szek a hazajáró lelkekben, s valóban csodálkozom, hogy ön, a ki oly bátor és erős lelkű, hisz az e fajta babonákban. Nincs élő lény, a ki még egyszer fölkelhetne, ha már a halál lesujtotta, mert a mely pillanatban összeroskad, azonnal megkezdődik a föloszlás végzetes munkája. Ne is gondoljon hát arra, hogy valamelyik vízbefúlt lelke rá akart önre ijeszteni.

A kapitány szörnyű nagyot sohajtott megkönnyebbülésében, én pedig folytattam:

— E szerint az az ember, a kit ön látott, vagy látni vélte, semmiképen sem volt kísértet, de vajjon csakugyan látta-e őt, s nem puszta agyrém, vízió volt ez az irtózatossá jelenet, a melyet elmondott? Ezt nem tudom eldönteni. De mindenek előtt egészen biztos-e ön abban, hogy nem aludt, nem álmodott?

— Erről egészen biztos vagyok, mert a hadnagyom másnap reggel szóba hozta, hogy mily goromba voltam hozzá az éjjel, s megkérdezte, hogy mért haragszom rá.

— Tehát ébren volt... Ez minden esetre nagyon különös. A *De profundis*, mit a fuldokló matróz énekelt, a gyors megmentés, a skót kísérteties megjelenése, furcsa konoksága, emberfölötti ereje, az ön rémülete, haragja, s végül a matróz érthetetlen öngyilkossága, mindez oly szokatlan, hogy épen nem illik bele a mindennapi élet keretébe...

Föltehető, hogy a szerencsétlen matróz, azt vélvén, hogy végórája ütött, fölfohász kodott az Istenhez; mikor ön megmentette, azért nem akart beállni a hajó legénysége közé, mert ezzel árulást követett volna el társai ellen, s azért nem esküdött meg, hogy hallgatni fog, mert boszút akart állni vízbe fúlt társaiért. Mindnyájan elpusztultak, ő maga is megsebesült a csatában, sok vért vesztett... lehet, hogy a kimerülés, a fájdalom, a kétségbeesés elvette az eszét is, úgy hogy akkor, a mikor ön kimentette őt a vízből, tán közel volt a megőrüléshez... Ki tudja, nem örvöngésében ugrott-e vissza a tengerbe.

Tökéletesen értem, kedves kapitány, hogy ettől a végzetes

éjszakától fogva a skót matróz képe gyakran kísértette önt, s ez az emlék ólomsúlylyal nehezedik az ön lelkiismeretére. Én nem is mondom, hogy ne törődjék vele, vagy feledje el; de a dolog oly furcsa és különös, hogy egyelőre nem tudok róla ítéletet mondani. Látogasson meg holnap; ma éjszaka meghányom-vetem az esetet és minden körülményeit, s holnapra talán megnyugtató választ adhatok.

A kapitány el is jött másnap, s én ezt mondtam neki:

— Önnek nem lett volna szabad megtámadnia a barekot. A csónak elsüllyedésében ugyan nem hibás, de ez a szerencsétlenség soha sem történt volna meg, ha ön a barekot meg nem támadja.

— A mit ön a skót matróztól követelt, az jogos volt, sőt szükséges is, nem csupán az ő élete miatt, hanem azért is, mert különben önt is, legénységét is fölakasztották volna; hogy ön fenyegetéssel akarta tőle kicsikarni a hallgatást, ez nem bűn, erre az önfentartás legyőzhetetlen ösztöne kényszerítette önt.

Bűnt tehát nem követett el, de büszkeségének előre nem látott következménye az lett, hogy matrózai gyáván meggyilkoltak tizennégy védtelen embert, a tizenötödik pedig, a kinek életét megmentette, nem vehette hasznát az ön nagylelkűségének és inkább önként halt meg, mintsem hogy áldozatul dobja magát az ön legénységének.

Ön e szerint nem bűnös e gatzettekben, de felelős értük. Mit mondjak még egyebet? . . . Ön megbánta, a mit tett, Isten irgalma végtelen . . . de egyedül csak ő oldozhatja föl önt.

— De hát ön, — sohajtott a kapitány könnyörögvé, — hát ön! vajjon becsületes, derék embernek tart-e még?

— Én megbocsátok önnek, — feleltem, megszorítva a kezét, — megbocsátok, mert . . . mert hiába! én már szeretem önt, ezekkel az apró tévedéseivel is.

A kapitány arca fölragyogott, szemeibe könnyek szöktek. Elővette lepedőnagyságú, kockás zsebkendőjét, harsogva bele-

fújta az orrát, megtörülte szemeit, engem megkinált szivarral, s ő maga is rágyújtva, azt kérdezte:

— Ne mennénk sétálni?

Sokáig szótlanul szívta a szivarját, látszott, hogy rágódik valamin; aztán hirtelen megállt, gyöngéden a vállamra veregetett és halkán, bizalmasan mondta:

— Kedves barátom, ön komoly, józan, becsületes férfi, a kit mindenki tisztel; egész Marseilleben úgy emlegetik önt, mint a fehér hollót és — ekkor föltekintett az égre — ön odafent is csak ilyen lesz. Tegye meg hát nekem azt a szivességet, hogy ha meghal és a mennyországba jut, — a mi előbb-utóbb bekövetkezik, — tegye meg, hogy pártfogásába vesz odafönt, s erről a dologról végképen hallgat. Ez oly nagy baráti szolgálat, a melyért örökké...

— Hálás lesz, úgy-e?

— Na persze! hisz önnek fogom köszönhetni, hogy én is angyal leszek... talán szeráf, vagy khérub! Mert ki tudja? A jó Isten oly elnéző a tengerész-kapitányokhoz!

A POLYP.

A boldogságos Szűz mennybemenetelének ünnepe volt. Cougourdan ez ünnepélyes alkalomra sötétkék, aranygombos zekéjét és világos-sárga nanking-nadrágját húzta föl, fejére pedig föltette nagyterjedelmű hód-prémes kalapját. Már kora reggel fölvezette egész legénységét a Boldogságos Szűz templomába, az énekes misére. Én is vele mentem, s mondhatom, hogy szívem-lelkem épült a kapitány áhitatán, sőt az áldozás pillanatában meg is rémültem, mert Cougourdan Márius barátom oly örülten verte a mellét, hogy majd beszakadt, s közben egyre dörmögte :

— Na, te haszontalan ! Na, te gazember Márius ! Hát aztán nem szégyenled magadat ? Nem szánod-bánod a sok vétkeidet ? Ah, boldogságos Szűz Anyám, most már igazán láthatod, hogy tiszta szívemből bánkódom és . . .

Többet nem hallhattam, mert az orgona és az ének elnyomta a kapitány hangját.

Majd elfeledtem mondani, hogy a kapitány, mielőtt a templomba lépett, lehúzta a cipőit és harisnyáit, s mezítláb hallgatta végig a misét. Természetes, hogy csodálkoztam ezen, s midőn a miséről kijövet a kapitány öltözködött, megkérdeztem tőle :

— Fogadalom ez ?

— Nem, hanem vezeklés ; magam szabtam magamra, hogy valahányszor a Boldogasszony mennybemenetelének ünnepén Marseilleben leszek, mindannyiszor mezítláb hallgatom

a nagy misét és teljes erőmből mellbe vágom magamat ötször, a bűneim bocsánatáért.

— No, az bizonyos, hogy lelkiismeretesen megtartja, a mit fogadott, a boldogságos Szűz meg lehet elégedve.

— Azt hiszi? Hát ez, — tetszeni fog-e neki, — mit gondol?

Kivett a tárczájából egy ezres bankót, s beledobta a pör-sölybe. Aztán karonfogott és azt mondta:

— Bizonyosan ennek is örülni fog, mert ma van a neve-napja. És ez a nap ünnepnap nékem is. A legénységet elküldöm a csapszékbe, hadd mulasson; mi is menjünk ebédelni, eszünk tengeri rákot, halpaprikást és kárfiolt.

— Hát a rizotto?

— Oh, igaza van! Ezt szinte elfeledtem!

— Még pedig sok tinta-hallal!

— Tinta-hallal? Inkább megeszem a rák héját és ollóit, mintsem hogy csak le is üljek olyan asztalhoz, a melyre tinta-halat találtak! Hát nem tudja, micsoda galibát csinált nekem a tinta-hal egyik rokona?

— Hát hogy tudnám? Hisz nem mondta el!

— No, majd ebéd után elmondom. De mindenek előtt együnk, mert a bűnbánat és magamba szállás nekem rendesen roppant étvágyat csinál, s most már a malomkövet is meg bir-nám enni.

Elmentünk tehát ebédelni; jól hozzáálltunk mind a ketten, s mikor a fekete kávé behozták, rágyújtottunk. Kényelmesen hátradőlve székenben, fölszólítottam Márius barátomat.

— Nos, kapitány! Azt hiszem, most van ideje, hogy el-mondja a tinta-hal történetét.

— Nem tinta-hal volt, ámbár fajrokona: polyp. De elmon-dom, — mert elősegíti az emésztést, — hogy mi módon tartotta körmei között ez a csúf szörnyeteg nemcsak a hajót, félmilliónyi rakományával, hanem az összes legénységet, sőt magamat is, la! Haj, a keservét...

S nagyot ütve az asztalra, oly éktelen káromkodásra fakadt, hogy a tollam, csupa szégyenből, legjobb akaratom mellett sem tudná leírni a czifra káromkodást.

— Hohó! kapitány, úgy látszik, hogy a történet nagyon is csinos lesz!

— Kedves barátom, — felelte Cougourdan Márius, — azt hiszem, hogy soha sem forogtam akkora veszélyben, mint... sőt mondhatom, hogy minden kalandom közt ez a legszörnyűbb, legrémesebb. S mivelhogy a történet különös, szinte hihetetlen is, előre becsületszavamat adom, hogy a legszentebb valót mondom el, s ha hazudnám, a boldogságos Szűz azzal büntessen, hogy legközelebbi utamban ötvenezer franknyi veszteség érjen a tengeren!

Erélyesen tiltakoztam a föltevés ellen, hogy kételkedni tudnék a kapitány igazmondásában, s erre Cougourdan, tele tüdőből fujván a füstöt, így kezdte elbeszélését:

— A dolog 1814-ben történt. Úton voltam Bahiából New-Yorkba; a hajóm tele volt indigóval, a mit a tengeren cseréltem be egy hollandi hajótól, melynek czukrot és kávé adtam érte. Ez az üzlet fényesen sikerült s én nagyon elégedett voltam.

Az átrakodást gyönyörű időben végeztük el, s a rákövetkező éjszakán azt álmodtam, hogy Párisban vagyok, s a «Boldogasszony» ott hajókázik a boulevardokon, a nép rózsakoszorúkkal megkoronáz engem, a császár pedig egy millió frankért megvette a hajómat, hogy fölékesítse vele a párisi Nôtre-Dame székesegyházat. Mikor fölébredtem, a nap már fényesen ragyogott, a tenger csöndesen hullámozott, s a hús szellő fölbodrozta a végtelen vizet, igazi ünnepnap volt! Augusztus 15-ike volt, épen ma harmincz esztendeje.

Először is a vitorlamesterrel találkoztam.

— Nos, vitorlamester, — szóltam a födélzetre lépve, — történt-e valami az éjszaka?

— Semmi különös, kapitány; hanem alig mászik a hajó

— Micsoda! Alig mászik? Minden nagy vitorlánk ki van feszítve, a teher úgyszólván semmit sem nyom, a szél elég erős és a hajó mégis csak alig mászik? Kivetették a log-ot* ma éjjel?

— Ki, kapitány úr, négy, négy és fél csomót mutatott.

— Négy csomót? Ennyi vitorlával és kedvező széllel? Hisz a «Boldogasszony» félennyi vitorlával és ellenkező széllel is legalább öt-hat csomót szokott szaladni óránként! Tán léket kapott a hajó?

— A hadnagy napköltekor szivattyúztatott, egyetlen csöpp víz sincs a hajófenékben.

E pillanatban bukkant ki a második kapitány is a hajó-üregből.

— Nos, kapitány! — szóltam hozzá, — mi a baj? Úgy mászunk, mint a hollandiak!

— Magam is egészen oda vagyok; már egy órája futkosok a hajón mindenfelé, megnéztem a köteleket, fölmásztam az árbocokra, lementem a hajófenékbe, de sehol sem találok semmit.

— Menjünk föl a hajóhídra, — mondtam neki.

Magam is figyelmesen megvizsgáltam mindent, a delejtű állását, az éjszakai út irányát, s aztán messzelátóval körülnéztem az oczeánon, sehol semmi! Ott hagytam a második kapitányt a hajóhídon; elővettem a sextansomat, megmértem a napmagasságot, s kiszámítottam, hogy a déli szélesség $6^{\circ} 27'$ -én vagyunk, tehát ép az antillai nagy tenger-áramlat közepén úszunk. Ennek megfelelően, ily kedvező széllel legalább hat mérföldet kellett volna haladnunk óránként minden vitorla nélkül is, mi pedig csak négy mérföldet haladtunk.

* A *log*, vagy sebességmérő, egy darab parafa, mely hosszú zsineg végén van; behajítják a tengerbe, utána eresztik a zsineget, s bizonyos idő múlva megméri a zsineg hosszát; ebből, meg az eltelt időből számítják ki a hajó futásának a sebességét.

Visszamentem a hidra, s megparancsoltam, hogy a még begöngyölt négy tartalék-vitorlát is feszítsék ki. E műveletre a hajónak a szél nyomásától jobbra kellett volna dőlnie, e helyett azonban hirtelen megállt, hátraszökött, majd egyet fordult, s végre előre szökkenve föltúrta orrával a habot, s mindjárt aztán a főárbocz toldalék-rúdja derékban kettétörött és lezuhant a födélzetre.

A legénység rémülten fölordított.

— Kapitány, — mondtam a helyettesemnek, — itt van ez a pisztoly; menjen és nézze meg az árboczot, bizonyos, hogy elfűrészelte valamelyik gazember, különben nem törhetett volna össze.

A második kapitány nem sokára visszajött és jelentette:

— Az árbocz magától törött el; a legénységnek nincs része benne, sőt mindnyája nagyon meg van ijedve. A szakács épen azt magyarázza nekik, hogy nagy szerencsétlenséget jelent, ha az árbocz magától törik össze.

— Dobjuk le a sebességmérőt! — mondtam.

— Barátom! Még most is égnek áll minden hajam szála ha eszembe jut, hogy mi történt ekkor!

Lassankint az egész legénység körénk gyülekezett. A szegény ördögök annyira meg voltak ijedve, hogy megengedtem nekik, hadd jőjjenek föl a hajóhídra valamennyien.

Behajítottam a sebességmérőt... és borzadva láttam, hogy a hajó nem haladt, egy helyben állt, mintha a vasmacska fogva tartotta volna.

Egyszerre aztán... a sebességmérő megindult és futott, futott... felénk! mintha csak a hajó visszafelé ment volna, uram!

Mikor csaknem a kormányhoz ért, megállt, elkezdett forogni, táncolni jobbra-balra, előre-hátra, s egy szempillantásban legombolyította az egész zsineget. En vissza akartam húzni, de a zsineg oly hatalmasan megrántott, hogy okvetlenül bele

zuhantam volna a tengerbe, ha a második kapitány vissza nem tart. A zsinog elszakadt és a sebességmérő eltűnt a mélységben.

— Fiúk! — mondtam a legénységnek, — itt valami különös dolog történik. Mindenki menjen a helyére. Az eltörött árboczot ott kell hagyni, a hol van, ezt majd később rendbe hozzuk. Hadnagy, be kell göngyöltetni minden vitorlát, a latin-vitorla és a kormány-vitorla kivételével; egyúttal fenékmérést csinálunk.

Előhozták a fenékmérő ólmot és ledobták a tengerbe. A hajó orránál száz könyöknyi mélységben még nem értünk feneket, ép úgy a hajó faránál sem; ellenben a hajó közepe táján, a szél felőli oldalon az ólom már három könyöknyi mélységben feneket jelzett.

— Az lehetetlen, — szóltam, — a kötél bizonyosan megakadt valahol, s föltartja az ólmot.

— Nézze csak, kapitány, legalább is két rőfnyire van a hajó oldalától.

— Húzzátok föl.

A matróz nekifogott és húzta . . . nem ment; aztán ketten, hárman estek neki . . . ezek sem birták fölhúzni.

— Fogjátok meg tizen! — kiáltottam föl haragosan.

S meg is fogták . . . de a kötél elszakadt!

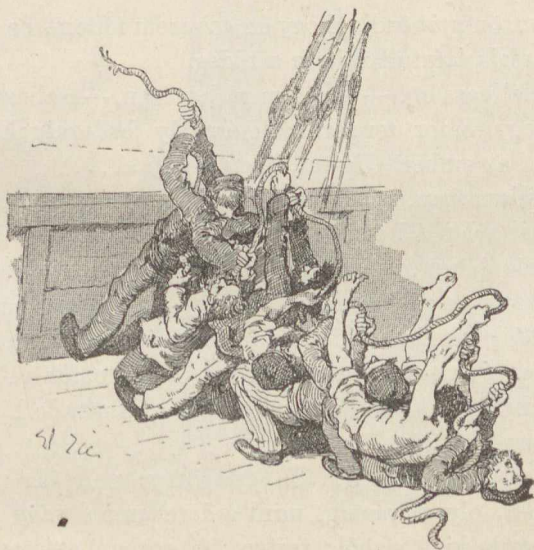
— Haj, a keservét! — fordultam a második kapitányhoz, — hát meg vagyunk boszorkányozva?

S összegyűrve a papirost, mely a kezemben volt, dühösen beledobtam a tengerbe. S lám, a papiros-golyó, mint a nyíl suhant el a hajó mellett, kétségtelen tehát, hogy ismét haladtunk! S a mint a párkányon kihajolva a tengerbe néztem, láttam is, hogy a hajó orra sebesen szeli a gyöngyözve feltüremelő habokat. Bizonyos tehát, hogy nem jutottunk zátonyra, a mit különben is tudtam, mert ezen a vidéken a tenger mindenütt nagyon mély.

— Kapitány, — szólt most a hadnagy, — a hajó szemmel

láthatólag a baloldalára dül; pedig én magam vizsgáltam meg a hajóüreget és tudom, hogy nincs benne egy csöpp víz sem, sőt a teher is ép oly rendben van, mint a hogy beraktuk. Azt hiszem hát, hogy kívülről húzza le valami a hajó bal oldalát, s ez gátol bennünket az előremenetelben is.

— No jó, — feleltem, — ereszzünk le hát kötélben két embert a hajón kívül, hadd nézzék meg, mi lehet ott. Mert ma-

A kötél elszakadt.

gam sem tudom, mi történhetett. Azt még érteném, hogy a sebességmérőt egy czápa bekapta és elment vele, de hát a mélységmérő? Vigyen el az ördög, ha tisztán látok a dologban!

Azt mondják, hogy a tengeri fű oly mérhetetlen tömegekben nő a tenger fenekén, hogy ha fölszakad, mérföldekre elborítja a víz felszínét, de ha ez állná utunkat, látnunk kellene, mert bizonyára fölbukkanna itt-ott a vizen.

— De van még más is, — szólt közbe a második kapitány, — ott van még a . . .

— Micsoda? Talán csak nem a nagy tengeri kigyót gondolja? Én nem is hiszem, hogy volt valaha.

— Én sem hiszem . . . de ott van még a . . .

— Még a ? . . .

A második kapitány lesütötte a szemeit és halkán mondta :

— A polyp . . .

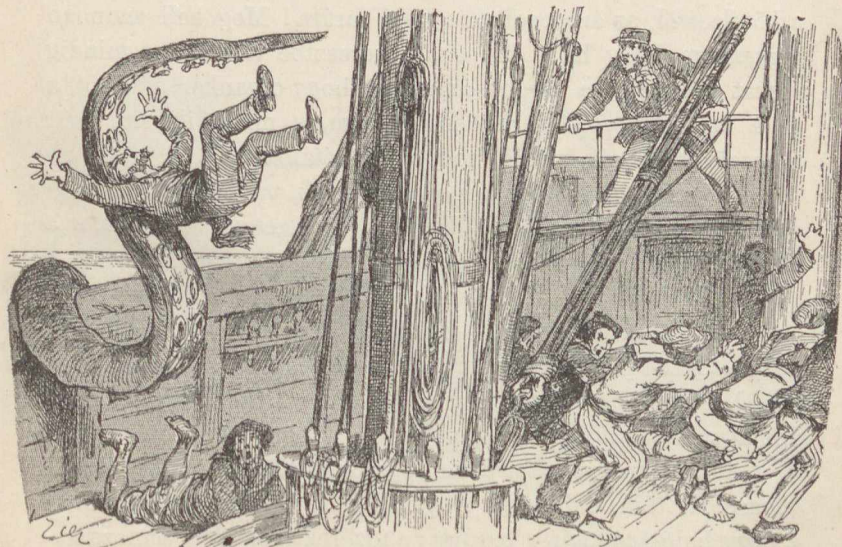
Uram, ön már tudja, hogy én sohasem féltem, de azért erre a szóra mégis átfutott rajtam a hideg.

— Hallgasson ! — szóltam rá hevesen, — sohasem hittem volna, hogy bátor tengerész léteire ily badarságokkal tudná ijesztgetni az embert. Ugyan, hogy hiheti el . . .

E pillanatban, csaknem egyidejűleg négy rémült segélykiáltás hangzott föl a hajó bal oldaláról. A négy leeresztett matróz közül kettő beugrott a hajóba, s eszeveszetten bújt a mentőcsónak alá ; a harmadik úgy ült a hajó karfáján, mint a lovon, majd bemászott és leroskadt a földélzeten, de nem birt odább menni, mert a kezét mintha odaszögezték volna a hajó párkányához . . . küzködött, vergődött, ordított, de hiába ! Nem tudta a kezét kiszabadítani.

A negyedik pedig . . . oh, ez szörnyű volt ! Valami kigyóforma állat, olyan vastag, mint a derekam, s vagy tíz rőfnyi hosszú, nyúlt ki a vízből ; testén két sorban csészealja nagyságú szájaeskák, vagy inkább szívók voltak . . . s ez a szörnyeteg megragadta a szerencsétlen matrózt, rátapadt a fejére, s mint az elefánt orrmánya, ide s tova hajlott, kanyargott a levegőben, forgatva, rázva, himbálva a szerencsétlent, a ki kézzel-lábbal igyekezett menekülni és kétségbeesetten sikoltozott. Majd a szörnyeteg hirtelen viasszasiklott a tengerbe, s három-négy másodpercig csak a víz bugyborékolását láttuk. Aztán megint előbukott, föl-emelkedett a magasba, áthajlott a hajó párkányán, rátapadt a földélzetre és maga alá szorította a matrózt, a ki hason feküdt.

Megvallom, hogy ha nem a hajóhídon álltam volna, mint életnek és halálnak ura a «Boldogasszony» födélzetén, alighanem elvesztettem volna a fejemet. A matrózok, szegények, menekültek; egy részük fölszaladt a kötélzetre, az árboczokra, a többiek pedig a rémülettől bénultan hevertek ott, a hol leroskadtak.

Megragadta a szerencsétlen matrózt.

— Márius, — biztattam magamat, — most mutasd meg, hogy ember vagy a talpadon! Mit csinálsz most?

— Támadásra készülj! — kiáltottam rájuk. — Mindenki a hajó farára jőjjön!

Hát, kedves barátom, egyet jól meg kell jegyeznie, s ez az, hogy a nagy veszedelemben a matróz csak két dolgot tud: verekedni, vagy a vitorlákkal, kötelekkel bánni. Ha a vitorlák

és kötelek nem segítenek, a kardhoz és puskához kell folyamodni.

A vitorlamester elővette sipját és sipolt . . . de egy legény sem mozdult, valamennyi tétován bámult rám.

— Ah! — kiáltottam föl, — hát mi lesz?

És keresztbe tettem a karjaimat.

Uram, ha látta volna, hogy fölugráltak, hogy rohantak el a kötélzetről, az árboczokról a hajó farára! Meg kell azonban jegyeznem, hogy ha a karjaimat keresztbe tettem, az mindig rosztat jelentett; a legénység tudta, hogy olyankor az elsőt, a ki a kezem ügyébe kerül, összezúgom, s mivel ilyesmi már többször megesett, tudták, hogy nem tréfálok.

De mikor a középső árboczhhoz értek, valamennyien megálltak, ott nyújtózkodott a kigyó, a földélzeten keresztbe, s a matrózok nem mertek arra menni.

— Micsoda? — rivalltam rájuk, — hát féltek tőle?

— Féülünk, kapitány, — felelték halkán, szégyenkezve.

— Hát ugorjátok keresztül, aztán megvan!

Nekirugaszkodtak, hármasával átugrálták és némán sorakoztak a hajó tatján.

Elő kell venni a kardokat, szuronyokat és a bárdokat; Le Cloarec, Astoin, Cabilland, Roger, Baillard csáklýákat kapnak; a négy hajó-ács fogja a bárdját; a tüzérek megtöltik a mocsarakat, s ha tüzet parancsolok, rásütik a kigyóra. Most pedig . . .

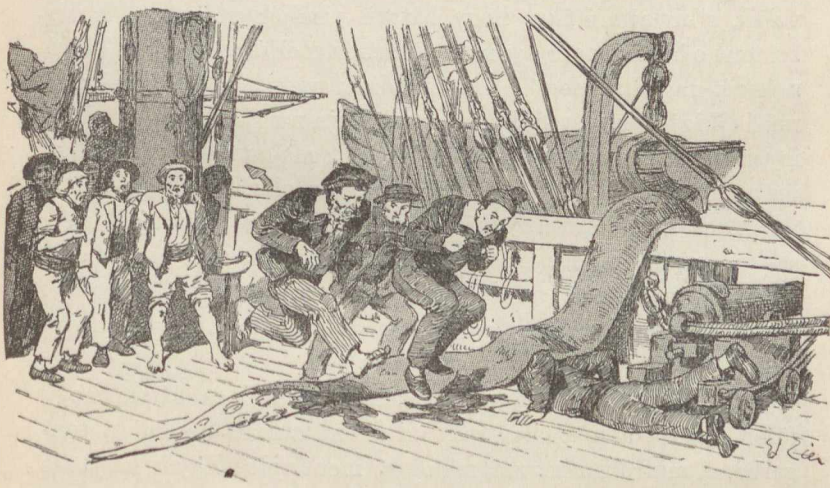
E pillanatban az a matróz, a kinek a keze oda volt szorítva a hajó párkányához, irtózatosan fölsikoltott. A kigyó föl-emelte őt, s hajlékony teste besiklott a földélzetre, a hol hosszában nyúlt el, úgy, hogy végével a konyha ablakáig ért.

— Haj, a keservét! — szóltam fogcsikorgatva, — hát mégis a nagy tengeri kigyó, a melylyel a *Constitutionnel* találkozott! . . . Ez a második farka, ha még a fejét is föltolja a hajóra, el vagyunk veszve!

Nem volt vesztegetni való időnk. Ráförmedtem a legénységre:

— Hé, bitangok! Jaj annak, a ki félni mer! Ti csáklások belekapaszzkodtok a szörnyetegbe és mindegyikteket négy pajtástok segíti, hogy féken tarthassátok. A többiek karddal és szuronyonnyal szúrják, vágják, a hogy tőlük telik, a hajó-ácsok pedig a párkánynál ketté fogják vágni a testét bárdjaikkal, ott, a hol legvastagabb. Sorakozz! S ha tüzet parancsolok, rajta!

A legénység sarkon fordult, de aztán megállt.

Hármasával átugrálták.

— Nos, mire vártok? — kiáltottam rájuk.

— Kapitány, — mondta egy zömök, elszánt breton, — itt két kigyó van, s míg mi az egyikkel vesződünk, a másik ránk rohanhat.

— Hallod-e, ficzkó, kissé hosszú a nyelved! Talán féltedben megfeledkeztél a tisztességtudásról?

— Nem, kapitány! Esküszöm, csak azért mondtam ezt,

mert ajánlkozni akartam, hogy a míg az egyik kigyóval végezek, én addig lefogom a másikat.

— Megőrrültél, breton! Hát nem látod, hogy harmincz embert rendelek csak az egyik kigyó mellé, s te magad egyedül akarod lefogni a másikat?

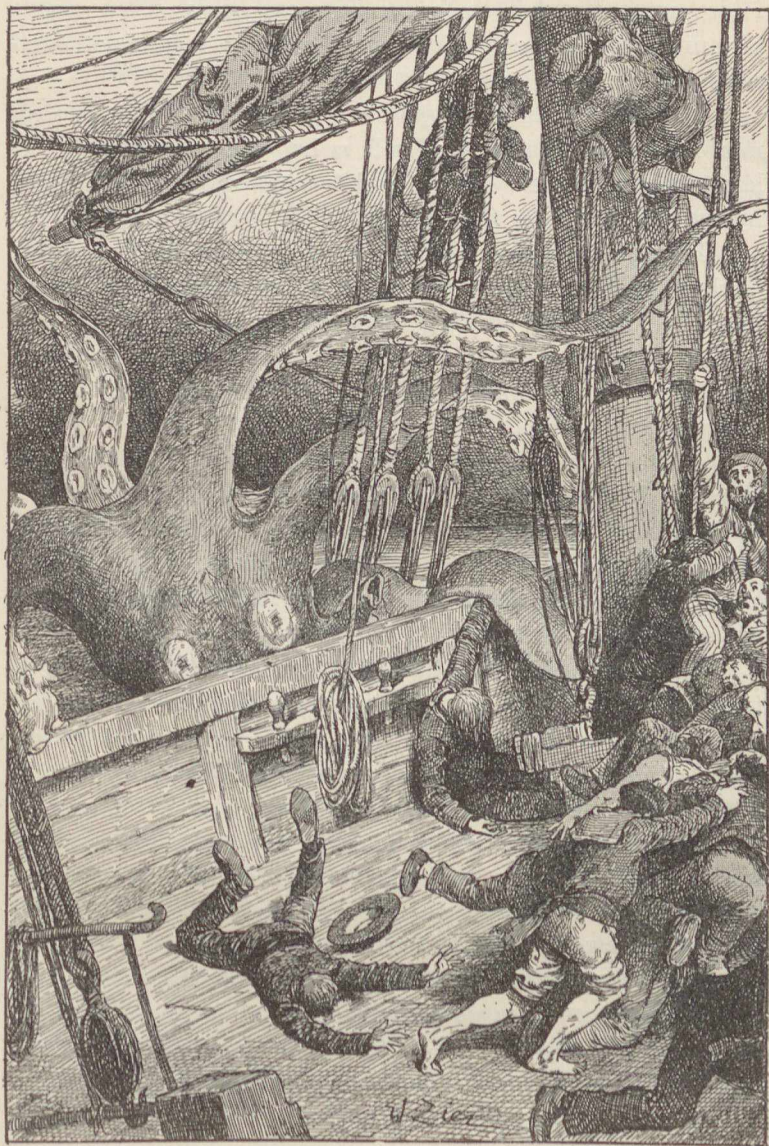
— Ah, bocsásson meg, kapitány! Én még sohasem láttam ilyen szörnyeteget nem tudtam, hogy oly nagyon erős.

Ekkor, hogy lelket öntsek a legénységbe, oda mentem a két matrózhoz, a kiket a kigyó lefogva tartott, kezét szorítottam velük, s biztattam őket, hogy bátran viseljék magukat. A kis bretont odaállítottam a mellé a matróz mellé, a kinek a kigyó a kezét ragadta meg, s azt mondtam neki, hogy mihelyt a másik kigyót kettévágják, azonnal fogja meg ezt a matrózt és igyekezzék kitépni a kigyó öleléséből; magam pedig a másik matrózhoz mentem, átöleltem őt, s aztán elkiáltottam: «Tűz!»

A csáklák, szuronyok, kardok, bárdok és szekerczék egyszerre csaptak le! Én hanyatt vágódtam, de azért nem bocsáztottam el a matrózt, s vele együtt hemperegtem a földélzeten; majd fölkeltem, kezemet nyújtottam neki, azt vélve, hogy már megszabadult.

Egyidejűleg odanéztem a másik kigyóra is és láttam, hogy fölemelkedik a magasba, mintha vissza akarna szökni a tengerbe. A matróz, a kit megragadott, ment vele! Egyik karja és fél felső teste már kívül volt a hajó párkányán, a lábai már nem érték a földet... de az ördögös breton, lábaival és félkezeivel az összetört árboczba kapaszkodva, a másik kezével meg a fogaival húzta visszafelé a rémülettől félholt matrózt.

Az első kigyót a hajó-ácsok ketté vágták; a tengerből fölnyúló része egy pillanatra visszacsapódott a hajóról, de a következő perczben ismét belódult, megkapaszkodott a hajó párkányában, s még vagy egy rőfnyire a földélzetre is benyúlt. A levágott része, a mely több, mint négy rőf hosszú volt, rémesen vonaglott, vergődött a földélzeten, pehelyként leterítve a

A legénység rémülten fölordított: — A «polyp».

földre azt a tizenhét embert, a ki a csákllyával féken akarta tartani; a matrózt pedig, kit a fejénél ragadott meg, nem bocsátotta el.

Most ismét a másik kigyó után néztem. A szegény matróz már majdnem egészen kint volt a hajóból, még csak a lábai látszottak; a vakmerő breton ezekbe kapaszkodott, de a szörnyeteg már-már őt is vitte magával.

Épen rá akartam kiáltani, hogy hagyja sor- sára a szerencsétlent, mikor a hajó oly roppant lökést kapott, hogy majd a tengerbe zuhantam; csakhogy épen megkaphattam egy vitorlakötelet... és ekkor, oh, barátom! oly szörnyű dolog történt, a minőhöz foghatót ember nem látott soha, s reményilem, ezentúl sem fog látni többé.

A hajó csaknem egészen oldalt dült, a vízből oly csobogás, morajlás hallatszott, mintha legalább is ötven viziló buknék föl, s a hajópárkány hosszában egy iszonyú, rémes szörnyeteg emelkedett föl, egyik felén tele fekete, szürke és sárgás pöttyökkel, a másik felén egészen fehér, nagyságra kétszer akkora, mint egy száz ágyús hadihajónak a mentőcsónaka.

Egyik karját fölnyújtotta a főárbocz hosszában, majd leejtette a födélzetre, úgy, hogy a hajó orráig elért, a másikkal körülkanyarította a hajó farát, hogy a vége a hídra ért, a harmadikkal átölelte a középső árboczot, a negyediket keresztbe fektette a födélzeten, hogy a hajó tulsó párkányán kilógott, az ötödik és a hatodik a vízben maradt, úgy ölelte velük a hajó hasát. Ezenkívül még két karja volt, az egyiket, a mint már mondtam, kettévágtuk, a másik pedig, melylyel kezénél fogva tartotta a matrózt, ismét fölkerült a párkányra.

A legénység rémülten fölordított: A «polyp!»

Most már magam sem kételkedhettem, hogy az az óriási polyp volt, — a «kraken», — a melyről a svéd és dán hajósok sokat meséltek nekem, a nélkül, hogy elhittem volna.

Őn már bizonyára látott polypot, kedves barátom, de azért

aligha tudja elképzelni, mily ijesztő volt ez a roppant szörnyeteg.

A szemei akkorák voltak, mint egy jókora tál, s el sem gondolhatja, mily iszonyú, rémes volt e három láb kerületű szemek villódzó, réveteg nézése! A teste hol fölpuffadt, hol lelohadt, mint valami óriási léggömb, s időnkint, mikor föltátotta a száját, roppant torkából előtűnt a legalább rőfnyi hosszú fekete csőr, mely valamenynyiünket összemorzsolással fenyegetett.

Elvesztettem a fejemet dühömben és fogcsikorgatva téptem a hajamat.

— Haj, azt a jégen kopogó keservét a szörnyeteg miveltoznak! Te undok, ocsmány, idétlen polyp!... Nem takarodsz le tüstént a hajómról? Hát nem látod, czudar, tenger söpredeke, hogy fölfordúl a hajóm!

Magamon kívül voltam. Hogy ép a «Boldogasszonyt» kellett megtámadnia ennek a gyalázatos szörnyetegnek!

— Hát azt hiszed, ostoba, hogy a fogádra való falat vagyunk? Hát nem tudsz különbséget tenni egy három-árboozos hajó, meg egy bálna között? Vagy tán azt véled, hogy minket is oly könnyűszerrel fölfalsz, mint a delfineket? No, csak várj! Egyelőre nesze!

Ráczéloztam a fejére, s egyetlen lövéssel kilőttem mind a két szemét. Ez volt az első elégtétel.

— Hahaha! — kacagtam fogcsikorgatva, — most vagy ám csak szép, te ocsmány dög! Betörtém mind a két ablakodat, s most már, hogy nem látsz, reményilem, nem is követsz el semmiféle ostobaságot. Mindjárt végzek is veled!

Irgalmas Isten! Képzeld csak, mi történt! Lassan visszahúzta azt a két karját, melyekkel a hajó orrát és farát körüölelte, aztán, mintha két könyök lett volna, megtámaszkodott rajtuk, fölhúzta roppant testét a vízből, egy pillanatig ott lebegett a hajópárkány fölött, s aztán... pflakk!... mint egy szekérderék friss marhabél lepuffant a födélzetre, elterülve

annak felén, a középső és a fő-árbocz között. Egyidejűleg, mindent, a mi útjában volt, fölforgatva, összezúzva, összetépve, visszahúzta és maga köré csavarta minden karját, egyet kivéve, melylyel az összetört és a földélzeten heverő kis árboczt nyalábolta körül.

Csak most jutott eszembe ismét a két szerencsétlen matróz, a kiket a szörnyeteg megragadott.

Először is azt láttam meg, a kit a fejénél fogva ragadott meg. Ez apró, zömök ember volt, olyan kopasz, mint az úri-tök. Tántorgott, mintha részeg lett volna; az arcza már nem is violaszínű volt, hanem sötétkék, s azt lehetett volna mondani, hogy mindjárt megüti a guta, a feje búbja olyan fényes és vörös volt, mint a frissen szedett cseresznye.

Rögtön hozzáfutottam; s mivel minden kapitány egyszersmind orvos is, — hiába! ráviszi a kényszerűség! — azonnal láttam, hogy eret kell vágnom rajta, különben menten megüti a guta.

— Ül le, — mondtam neki, — én vagyok a kapitányod, érted-e? Most eret vágok rajtad, vigyázz!

Hatalmas vágást ejtettem a nyakán, mindjárt a feje alatt, s a sebből oly fekete vérsugár szökkent ki, mint a tinta. A matróz fölemelte a fejét, s oly hálás, imádó tekintettel nézett rám, a hogy csak Istenhez szokás fohászkodni. Meg sem mondhatom, mily jól esett ez a tekintet nekem!

— Most pihenj egy kicsit, — folytattam, — s ha fölbirsz kelni, menj a szobámba, majd adok egy ital pálinkát.

Ezzel a másik áldozat után néztem. Az az ördögös breton még mindig fogta őt, most már a nyakát ölelgette, s majd megfojtotta! Ennek a matróznak nem volt semmi komoly baja, csak az ökle dagadt meg akkorára, mint egy czipó.

— Menj és hűtsd be a kezedet egy vödör hideg vízben; dugd bele a karodat egész vállig; én majd mindjárt küldök neked egy ital pálinkát.

Uram, tudja-e, milyen a polypkarja? Képzelje csak, hogy minden karján van két sor szívó, minden sorban 60—60, összesen tehát százhusz; mivel pedig nyolcz karja van, ez összesen kilencszázhatvan szívó, vagyis pár híján ezer. Ennyi szívója volt ennek a *kraken*-nek is, még pedig a legkisebb is akkora, mint egy ötkoronás pénzdarab, a nagyobbak pedig akkorák, mint egy csészealja. Na, úgy-e, hogy jó tökfödő a fejre, vagy csinos keztyű a kézre? Soha sem tudtam elgondolni, hogy ugyan mi haszna a légynek, de azt még kevésbbé értem föl észszel, hogy hát ez a *kraken* mire való. De hát mindegy, a két matrózt kiszabadítottam, ez volt a fő!

— De hát a polyp? — kérdeztem türelmetlenül.

— Csak türelem! — intett a kapitány, — türelem! Majd arra is rákerül a sor, kedves barátom. Mi tengerészek nem tudunk mindent egyszerre fölfújni, úgy, mint önök, szárazföldi patkányok. Várja el a történet sorát, az ördögbe! Két emberem veszélyben forgott, az első dolog hát az volt, hogy kimentsem őket.

— De hát ha a polyp rávetette volna magát önökre?

— S hát ha én számár lettem volna? Vagy hogyha a polyp ott sem lett volna? . . . Nem sokkal egyszerűbb lett volna a dolog?

S vállat vopva, megvetőleg nézett rám.

— Ej, a manóba! Minek is vág a szavamba? Ön még soha sem járt a tengeren, ne ártsa hát magát olyanba, a mihez nem ért.

És leereszkedőleg megveregette a vállaimat, úgy, hogy minden ütésére majdnem összerogytam. Aztán folytatta:

Visszamentem a hajóhídra, egyetlen emberem sem mozdult el a helyéről. Meg voltam velük elégedve. Ránéztem a polypra is, az sem mozdult, ott feküdt, a hová esett.

— Az igaz, hogy a helyzet rettenetes, — mondtam magamban, — de már mégis javult. Igazi csoda lenne, ha ez az

állat kibírná három óránál tovább a földézetten. Megdöglik a vizen kívül; ha pedig megdöglik, akkor könnyű lesz darabonkint a tengerbe hányni.

De megvárjuk-e, míg magától meghal, vagy pedig magunk öljük meg? Ez volt a kérdés.

Tanácskoztam a második kapitánynyal, s abban állapodtunk meg, hogy a *kraken*, roppant életerejétől támogatva, sokkal tovább is élhet, mint mi gondoljuk, sőt minden perczben ránk rohanhat és megölhet bennünket; elhatároztuk hát, hogy minden áron és minél hamarabb elpusztítjuk.

Nem tudom, mondtam-e már, hogy volt néhány hordócska puskaaporom? Volt vagy félszáz gránátom is és azt gondoltam, hogy két-három pint választó-víz sem fog ártani, ha a polyp fejére öntjük. Volt még négy-öt apróbb ágyúm és négy mozsaram is, a melyet szintén megtölthettem.

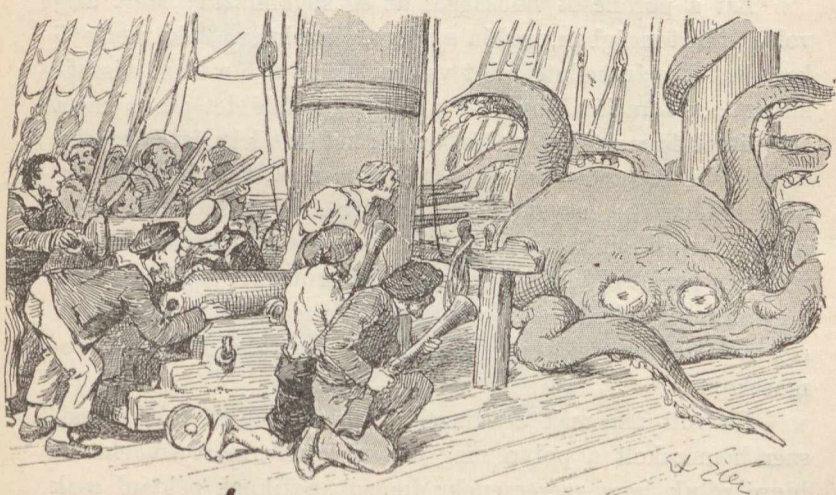
— Ej, ej, — mondtam, — egyelőre adjuk be neki ezt a csekélységet; semmi esetre sem árthat neki. A hajó tatján sorakozz!

A legénység úgy, a hogy tudott, végig bukdácsolt a földézetten, s öt perczzel később mind sorban álltak előttem.

A fő-árbocz kosarába fölküldtem öt embert, hogy gránátokat dobáljanak le, s puskákat is adtam nekik, hogy löhessenek, ha a gránát kifogy; aztán két hordócska puskaport huzattam föl, ugyancsak az árboczra; mindegyikben égő kanócz volt, s az egyik matróznak rá kellett őket dobnia a szörnyetegre, hogy ott robbanjanak föl. Egy másik négy pint vitriolt vitt föl, hogy megöntözze a polypot. Mi pedig fölállítottuk az ágyúkat, a mozsarakat, jól megtömtük golyóval, vassal, ráirányoztuk a szörnyetegre, s mindenik mellé odaállítottunk egy matrózt égő kanóczczal. A többi legénységnek pedig az adott jelre puskából, pisztolyból kellett a szörnyetegre lőnie. Az adott jel az volt, hogy a második kapitány meg én kisütjük pisztolyainkat.

Lőttünk tehát... Brrrang!... A nyomorúlt szörnyeteg egyszerre kapott vagy három-négyszáz golyót, de föl sem vette! A golyók úgy belementek, mintha vajba lőttük volna, de a polyp meg sem mozdult!

— Ej, ej! — szóltam fejesóválva, — hát ily hamar megdöglöttél volna, koma? Egyelőre meg kell mosdatni vitriollal és hadd jöjjenek a puskaporos hordók is.

Jól megtömtük golyóval, vassal.

A pintes üvegek egymás után potyogtak le az árboczról, s eltörve a polyp hátán, ráöntötték a vitriolt, a mely szétfolyt rajta és sístergő, füstölgő lyukakat égetett testében. A matrózok leeresztették a puskaporos hordókat is, még pedig úgy, hogy a fölrobbanásakor nekünk ne ártassanak.

— Végig égett a kanócz? — kiáltottam föl.

— Most járja az utólját, kapitány!

Alig mondták ezt, a két hordó fölrobbant, szertetépte,

locsesantotta a szörnyeteg testét, úgy, hogy tetőtől-talpig bemocskolt bennünket és a hajót is, a mely olyan lett, mint valami mészárszék. A matrózok mind oda akartak rohanni a szörnyeteghez.

— Szó sincs róla! — mondtam. — Még nem tudjuk, él-e, vagy meghalt ez a szörnyeteg? Nézzük csak.

A robbanás alig semmisítette meg a polyp testének a felét.

— Föl a kötélzetre mindannyian! — kiáltottam rájuk.

Ezt a parancsot valósággal az ég sugalmazta! Mert alig voltunk biztonságban, midőn a polyp, összehúzva még meglevő karjait, föltápáskodott, mint valami pók, s aztán ismét visszazuhan; két karját kinyújtva a hajó tatja felé, letépte a karfa egy részét és megölelte a főárboczt; két másik karját fölemelte a levegőbe, megcsóválta, majd belekapaszkodva a középső árbocz kötélzetébe, egyet rántott rajtuk és úgy széttépte őket, mint a hegedű hitvány húrjait. . . s végre csonka karját, meg még egy karját oly erővel szorította szétroncsolt testéhez, hogy a gyomra fölszakadt, s a bent levő fekete festék,* körülbelül egy vödörrel, szerteföcsesent a hajón, s vagy tíz emberemet bemocskolta.

Ez volt ám csak a valami! Azok szegények, a kiket egészen bemocskolt a polyp, még jobban jártak, mert azt lehetett hinni róluk, hogy szerecsenek; de azok, a kiknek például csak a fél arcuk, vagy csak az egyik kezük volt fekete, igazán szánalomraméltók voltak, se fehérek, se négerek! S hozzá még ezeket a foltokat se víz, se szappan, se szóda le nem mosta, három hónapig is eltartott, míg lekoptak és fehér bőr nőtt a helyükbe.

Még egy órát vártunk teljesen fölfegyverkezve. Aztán, látva,

* A polyp vagy tintahal, gyomrában hord egy kis tömlőt, mely tintaszerű folyadékkal van tele; mikor a zsákmányát üldözi, vagy menekül, szertefecskendezi ezt a folyadékot, hogy zavarossá tegye a vizet.

hogy a szörnyeteg meg sem mozdul, gondoltuk, hogy végkép megdöglött. Odamentünk hát hozzá, s megkezdtuk az eltakarítást, a mi szintén nem volt kis dolog. Mindenki vágta, szelte, darabolta a kocsonyaszerű tömeget, melyet darabonként szőrtünk a tengerbe. Szörnyű munka volt, s ugyancsak belefáradtunk, míg elvégeztük.

■ Szerte tépte a szörnyeteg testét.

De a csőrét kivettük; megtisztítottam, s eltettem emlékebe, az a szándékom, hogy a marseillei múzeumnak ajándékozom. . . ha lesz ilyen múzeum.

Háromnegyed tizenkettő volt éjjel, mikor mindent elvégeztünk; ez a kis multság tehát közel tizennyolez óráig tartott. Jó vacsorát főzettem a legénységnek, négy üveg pálinkát küldtem nekik, s mielőtt lefeküdtem, ezt irtam be a hajó-naplóba:

«Augusztus 15-én, reggeli hét óra harminczhét perczkor,

a 6° 27'-nyi délkörön az egyenlítő fölött, találkoztam a polyp-pal, a mely megtámadott bennünket, s a főárbocz felső rúdját összetörte, a mint a hajóba ütközött.

«Déltájban a kraken fölmászott hajónkra; Canolle matrózt megragadta a kezénél, Baptiste matrózt pedig a fejénél, s mind a kettő halálos veszedelemben forgott.

«Hat óra harminczhárom perczkor megöltük a szörnyeteket, a mely, magát védelmezvén, összetörte a hajópárkány egy részét, s eltépte a középső árbocz kötélzetét.

«Hat óra harminczhárom percztől egész éjfélig eltakarítottuk a szörnyeteg földi maradványait, kivéve a csőrét, melyet megtisztítva a hajófenékebe helyeztem el.

«A legénységnek kétszeres vacsorát és pálinkát adattam, jutalmúl a fáradságért és a nehéz munkáért.»

AZ R BETŰ.

Miután jól megebédeltünk, Cougourdan kapitánynak fölséges kedve kerekedett. Össze-vissza beszélgettünk mindenről, s mivel ő épen a saját élete folyását mondta el, úgy magamban összeszámítottam, hogy összesen alig tölthetett Marseilleben öt esztendőnél többet. Nagyon csodálkoztam hát, hogy mégis oly tiszta, tősgyökeres marseillei dialektusban beszél, mintha sohasem távozott volna a Saint-Viktor rakodó-partról.

— Kapitány, — mondtam neki, — igazán csodálattal hallgatom önt; azt hiszem, hogy ezer ember közül is azonnal felismernék önt a beszédjéről, hogy nem születhetett máshol, mint Marseilleben.

— Ej, kedves barátom, — felelte a kapitány, — ezt a tenger teszi. A tengeren mindig a hajósok közt éltem, a kik földieim voltak, közöttük tehát nem koresosulhatott el a kiejtéssem; ön ellenben, mindenféle francziával érintkezvén, lassankint elvesztette azt a kedves, délies kiejtést, a mely a marseillei dialektusnak legszebb ékessége. Pedig ennek a kiejtésnek néha hasznát veheti ám az ember; én például egyszer megmentettem vele a «Boldogasszonyt», negyven matrózomat és jó magamat.

— Micsoda? csak nem tréfál, kapitány?

— Nem ám, barátom! sőt azt is hozzáteszem, hogy a háromszázezer frankot érő hajóterhet is ezzel mentettem meg! És biztosítom önt, hogyha akkor nem berregtettem volna az R betűt, most aligha beszélgethetnék itt önnel.

— Cougourdan kapitány, mondja el életének ezt a nevezetes eseményét.

— Hát figyeljen ide.

Én leültem, Cougourdan kapitány pedig szétvetette lábait, szivarra gyújtott, s elibém állva, elkezdte:

A dolog 1810 januárban történt. A mint tudja, hadat vi-seltünk az angolokkal, s az angol czirkálójúk egyre vadásztak az Antillák környékén. Én azonban nagyon szerettem azt a vidéket, mert ott lehetett a legjobb üzleteket kötni.

A «Boldogasszony» akkor volt élte virágjában; a legénységem negyven ember volt, s mindegyik tizet ért. Természetes, hogy volt fegyver is, puskapor is bőven... hanem okmányaim, származási bizonyítványom, s egyéb e fajta csekélységek nem voltak a hajón.

Minék is? a francia okmányoknál többet ért a semleges hollandiai lobogó, a melyet mindíg fölhuzattam a tat-vitorla tetejére.

Ezzel a kis lobogóval, meg némi elővigyázattal az ember könnyen boldogulhatott, kivált kedvező szélben, mert például mihelyt a szemhatáron hajót pillantottam meg, azonnal fölhuzattam minden vitorlámat és szöktem, a merre láttam.

A főárbocz kosarában éjjel-nappal őrt állt a matróz, s nappal egyetlen hajó sem férközhetett a «Boldogasszony» közelébe; de éjjel, kedves barátom, éjjel! ez volt a bökkenő! Csak fél szemmel aludtam, kivált ha holdvilág sem sütött.

Egy napon aztán, hajnali öt óra tájban, az őrt álló matróz lekiáltott:

— Hajó előttünk!

Fölkaptam a messzelátót és a szemhatárra néztem.

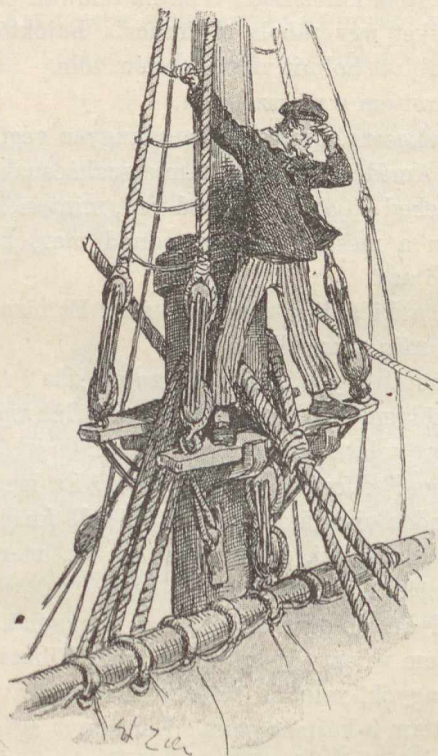
Vörös lobogó!

— Haj, a keservét! — kiáltottam, — angol czirkálójúk!

Óránkint tizenhárom mérföldnyi sebességgel haladtunk, a tenger erősen hullámzott, vihar volt készülöben. A «Boldog-

asszony» féloldalára hajolva bukdácsolt, szökdegt hullámról-hullámra, mint valami repülő hal.

Az angol hajó egyenesen felénk tartott. Lehet, hogy még

Éjjel-nappal őrt állt a matróz.

nem látott meg bennünket, mert a mi hajónk kisebb volt, de a nap éppen kelőben volt, s mihelyt első sugarai ráesnek a fehér vitorlákra, lehetetlen, hogy észre ne vegyen bennünket.

Azt mondtam magamban :

— Márius, nem tehetsz mást, mint hogy sarkon fordulsz, s aztán lóhalálába menekülsz az angolok elől. Bizonyos, hogy hadihajó, mert vörös lobogója van . . .

De gondolkozóba estem :

— Hátha csak kalózhajó ? S hátha tele van pénzzel, lopott árukkal, a miket úgy rabolt el franczia hajóktól ? Igazságos lenne, ha a rablott holmit visszavenném tőle.

Ismét fölvettem a messzelátót.

— Haj, a keservét ! most már csakugyan végünk van ! . . . Amédée ! hej, Amédée ! — kiabáltam a szakácsnak, a ki mellett állt, — neked ép oly jó szemed van, mint nekem . . . nézz csak oda ezen a messzelátón és mondd meg, kérlek, miféle istenverte hajó az ?

— Tyüh, a ki áldója van, kapitány ! Ez bizony angol fregatta, s hozzá még admirálhajó is !

Hát most mit tegyek ? Hajba kapjak vele ? Ahhoz gyöngye voltam. Megszökjem ? De hogyan ? Több vitorlát már nem feszíthettem ki, mert valamennyit kifeszítettem.

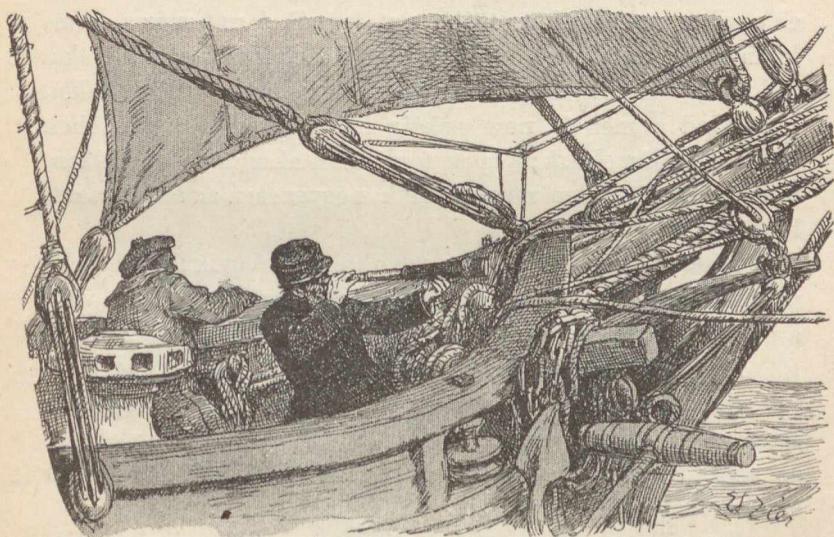
Kikerüljem ? elforduljak az útjából ? Ez legalább félóráig tart, mert minden vitorlámat keresztbe kell fordítanom ; s ha ezt az angol észreveszi, menten rajtam üt, mert látja, hogy meg akarok szökni.

Ekkor olyan dologra szántam el magamat, hogy el se hinném, ha nem velem történt volna meg. Elhatároztam, hogy úgy, a hogy vagyok, minden vitorlámmal együtt megfordulok !

Rákiáltottam a kormányosra : Kormányt egészen balra ! S a hajó rögtön fordulni kezdett. A szél hevesen fújt, a tenger erősen háborgott, s a hajót derékban érték a hullámok, s a «Boldogasszony», mint a kis madár a fészkébe, fáradtan zuhant alá a mély hullámvölgybe, melyből az árbocjai is alig látszóttak ki.

Én elül álltam, lesve, hogy merre hagyjuk az angolokat, ha ismét fölbukkanunk a hullámhegy tetejére ; egyszerre csak,

épen midőn a hajó már egészen megfordult és vitorlái duzzadni kezdtek, irtózatos hullám zúdult felénk, oly roppant tömegű, oly magas, mint a Boldogságos Szűz temploma amott a hegyen! És, a mint közelebb-közelebb ért, egyre növekedett, elnyelte azt a két-három kisebb hullámot, a mely még köztünk volt, s aztán, a magasba szökve, mint az ugrani készülő ló, oly ürességet hagyott maga alatt, hogy a hajónk belezuhant.

Fölvettem a messzelátót.

Szavamra mondom, hogy a hajó orra ebben a pillanatban legalább huszonöt lábnyival mélyebben volt, mint a hajó fara. Egyenesen a hullámba rohantunk, a mely akkor zuhant volna le, ép a mikor mi alatta leszünk.

Tíz-tizenkét másodperczem volt, hogy megmentsem a hajót. Előrántottam a katalóniai késemet, s egyetlen vágással kettészeltem a latin vitorla kötelét.

A vitorla, mint óriási fehér madár, vergődött egy pillanatilag, majd a szél belekapaszkodott, letépte és elröpült vele a tájtétköző tenger fölött. Hanem a hajó orra lassan fölemelkedett, elérte a hullám taraját, a mely lezuhantában végig söpörte a földézetet, de semmi kárt nem tett, s a következő pillanatban a «Boldogasszony» már büszkén siklott tova a viharzó tengeren.

Meg voltunk mentve és — meg is fordultunk.

Most tehát számot vethettem a helyzettel. Láttam, hogy ez a vihar nem tarthat tovább egy óránál. A nap már a szemhatár alján vöröslött; a latin vitorlából csak foszlányok lógtak a rúdon; úgy látszott, hogy az angol hajó észre sem vett bennünket.

Mind a mellett nem sokáig haladhattam így félszéllal, oldalt a hullámoknak; s épen fordíttatni akartam a vitorlákön, mikor a szél hirtelen megváltozott, s egyenesen az angol csatahajó felé hajtott!

Biztosíthatom önt, hogy ez volt életem egyik legnehezebb pillanata, mert annyit mondhatok, hogy ezer és egy okom volt, a miért semmiképen sem óhajtottam az angolok kezére kerülni.

A szél csökkenni kezdett, s a nagy latin vitorlától megfosztott «Boldogasszony» csak lassan haladt. A nap fénykévéje már szerteszórta sugarait a tenger fölött, s ekkor már láttam, hogy az angol fregatta nemcsak hogy észrevett bennünket, hanem egyenesen felénk is igyekszik.

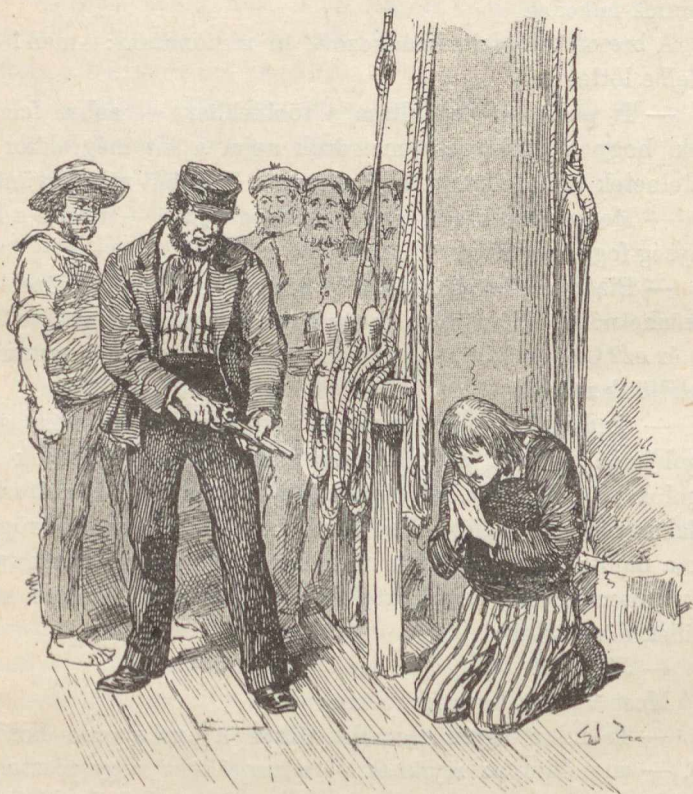
Egy pillanatra sem tévesztettem szem elől, s ijedten láttam, hogy sokkal gyorsabban közeledik, mint hittem; hamar kivettettem a sebességmérőt, képzelje csak, kedves barátom! csak hét mérföldet haladtunk óránként!

Ez iszonyú volt! Minden perczen fölkaptam a messzelátómat, s az angol hajó minden perczen közelebb ért hozzánk. Kétségbeestem. A legénység mind a hajó orrára csődült; összefonták karjaikat, szóltanul bámultak a fregattára. Szegény fiúk!

Intettem a második kapitánynak; pár pillanat mulva a negyven ember ott sorakozott előttem a híd alatt. Leszóltam hozzájuk:

— Látjátok, fiúk, mi készül itt? Azt hiszem, összeköthetjük batyunkat a másvilágra. Mondjátok, mit tegyünk?

Egy megátalkodott, ezudar breton kilépett a sorból, s az öklét fölemelve azt kiáltotta:

A breton letérdelt.

— Ez az ön hibája! ha nem fordította volna meg a hajót abban a viharban, nem kellett volna elvágnia a vitorlát, s most megszökhetnénk.

Fölhuztam a pisztolyomat (mindig a zsebemben hordozom, ha a hídon vagyok) s azt mondtam neki:

— Barátom, lehet, hogy igazad van, de én nem szeretem, ha szemembe mondják, hogy tévedtem. Térdelj le és ajánld Istennek lelkedet.

A breton letérdelt, imádkozott, én rámondtam: Ámen! — és fejbe lőttem.

— Ti pedig, — fordultam a többiekhez, — sohse feledjétek, hogy a kapitány a matrózok apja, a kit még akkor is tisztelnetek kell, mikor a hajó elmerül. Nos, hát mit tegyünk?

— Megrohanjuk a fregattát és elfoglaljuk! — felelte a legénység fogcsikorgatva.

— Bizonyos, hogy fenékbe lő bennünket, mielőtt közelébe férközhetnénk. De, föltéve, hogy össze is kapaszkodunk velük, mit ér ez? Ők legalább négyszázan vannak! Ez nem ér semmit; beszéljünk másról.

— Tudjátok, hogy nincsenek okmányaink és nem egy angol hajó nyomja a lelkiismeretünket. Ha föleresztjük az angolokat a földélzetre, félórával később valamennyien a vitorlarudakon lógunk. Ennél sokkal szebb halál, ha a levegőbe röpítjük a hajót; a hajófenékben tizenkét hordó puskaaporunk van.

Valamennyien összenéztek, s aztán hirtelen lesütve szemeket, dörmögték:

— Jól van!

Most a tüzérekhez fordultam.

— Te mind egymás mellé állítod a puskaaporos hordókat, — mondtam az egyiknek, — s megtöltesz négy pisztolyt, kettőt magadnak, kettőt nekem, s bevered az első hordó fenekét. Ott megvársz engem, s ha lementem, mind a ketten egyszerre belesütjük a négy pisztolyt.

A legénységnek pedig ezt mondtam:

— Ti többiek pedig jól vigyázzatok. Mihelyt az angolok csónakja ideér, álljatok mind a lépcsőkhöz, s a mint a tiszt

legényeivel együtt a hajóra lép, azonnal ragadjátok meg őket. Aztán egyenesen nekirontunk a fregattának, s akár lesz ideje löni, akár nem, oly közel férközünk hozzá, a mily közel csak lehet, hogy elsülyeszszük, ha a levegőbe repülünk.

— Most pedig, fiúk, Isten legyen velünk! A ki akar, kártyázzék, a ki akar, imádkozzék. Én iszom egy kortyot és kiszámítom a helyet, a hol vagyunk.

Lementem szobámba, ittam fél pohárka rumot és megjelöltem a hajó helyét a térképen, harmincz mérföldnyire voltunk Point à Pitretől.

Levelet irtam a hajótulajdonosnak, elmondván e váratlan szerencsétlenség okát és körülményeit, s néhány fontos hirt is tudattam vele; a levelet beletettem egy jól bedugaszolt, bekátrányozott palaczkba és szivarra gyújtva, fölmentem a hajóhidra.

Az angol már a nyakunkon volt, félóra múlva akár beszélgethettünk is.

A tatárboczra fölrántotta a nagy vörös lobogót, feleletként én a hollandiai zászlót huzattam föl.

Jelző lobogóival azt parancsolta, hogy feszítsem keresztbe a vitorláimat és álljak meg.

Haj, a keservét! ekkor igazán elfogyott a türelmem! Eszembe jutott a hajórakomány, a vitorlarudak, a melyekre bizonyára fölakasztának valamennyiünket és láttam a szegény «Boldogasszony»-t, a mint ezer darabban repül az ég felé! Mondhatom, hogy ebben a pillanatban keservesen megbántam, hogy nem váltottam okmányokat a hajómnak.

De hát mit tehettem? Keresztbe feszítettem a vitorlámat és megálltam.

A fregatta lassan közeledett. Már szabad szemmel is láttam a sürgőforgó matrózokat, katonákat vörös zekében és — a tátongó ágyuréseket . . . negyven ágyuja volt!

— Egyelőre, — mondtam a vitorlamesternek, a ki mellet-

tem állt, — huzasd föl az angol lobogót, hogy ne gyanakodjanak.

Alig hogy az angol lobogót fölhúztuk, a fregatta udvariasan fölhuzatta a hollandiai lobogót.

Mindez bolondság volt, s a végzetes pillanat közeledett.

Végre a fregatta már csak pisztolylövésnyire volt tőlünk.

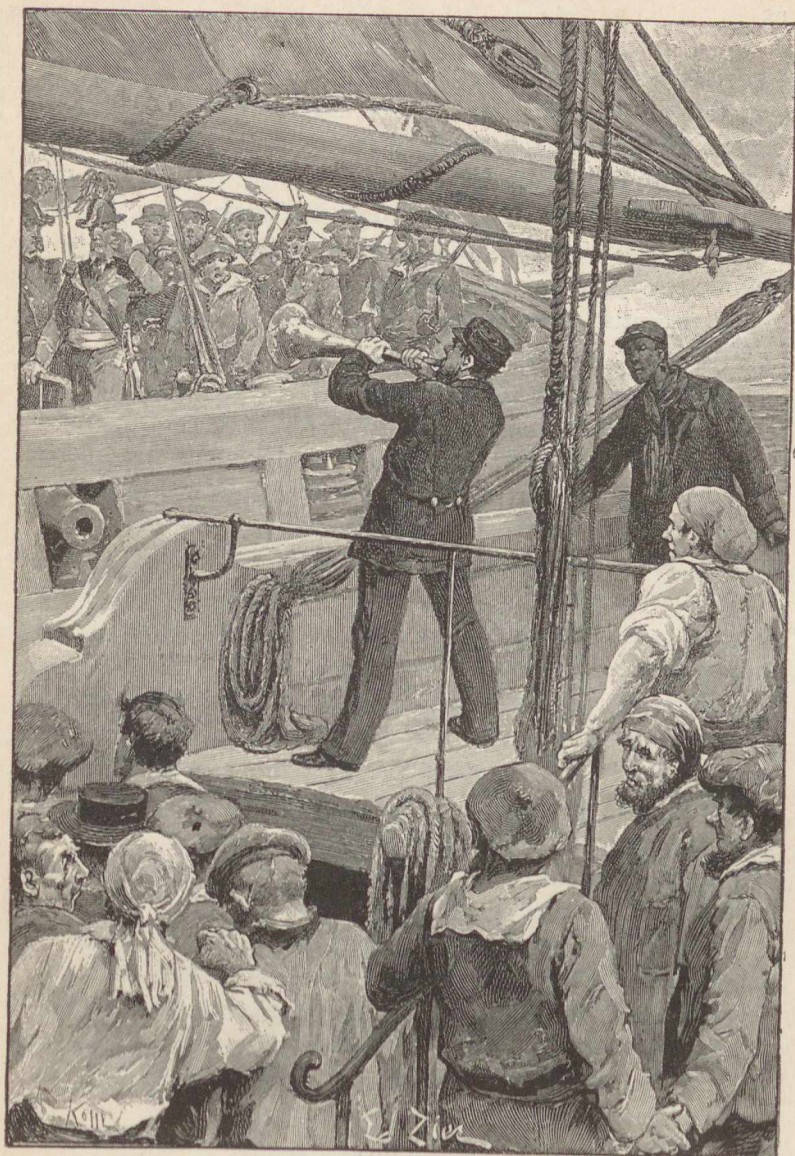
A tűzér lement a hajófenékbe, a legénység körülfogta a lépcsőt, én behajítottam a palaczkot a tengerbe, a félig kiszívott szivart odaadtam a hajóssuhancznak, leültettem őt lábaim elé a földre, magam pedig szememre vágтам a sipkát és kezembe vettem a szócsövet.

Mondhatom, hogy ebben a pillanatban épen nem voltam jókedvű. Valamennyi matrózom, mintha testvérek lettek volna, egymás kezét fogta és halotthalványan, a nyakát előre nyújtva bámult a közeledő fregattára. Az én kis hajós-suhanczom ott kuporgott a lábaim előtt, s nem tudva, nem gyanítva semmit, nagy élvezettel szivta a szivarvéget, s tele tüdőből fujta a füstöt a levegőbe ... És a hajóhid alatt ott láttam a szegény breton, a hátán fekve, a kezei keresztben a mellén, mintha imádkoznék, a homlokán a nagy lyuk, melyből még szivárgott a vér!

S mind ennek az az átkozott angol fregatta az oka, hogy az ördög vinné el! Oh, czudar angolok!

— Szentséges szűz Anyám, — fohászkodtam áhítattal, — mostani helyzetemben talán gyerekekesség is azt kérnem tőled, hogy szabadíts meg engem. De te oly jó vagy, hátha mégis meg tudnád menteni ezt a szegény ártatlan hajóssuhanczot, s az én negyven derék matrózomat? Azaz, tulajdonképen csak harminczkilenczet, mert a negyvenedik nem számít, látod, ezzel is kevesebb dolgoz van! Nem mondok, nem fogadok semmit, de bizonyos lehetsz benne, hogyha megteszed ezt a csodát, oly szép ruhát és drágaköves függőket ajándékozok neked, hogy egész Marseille beszélni fog róla!

Haj, a czudar angolok egyre közelebb jöttek. Oly gyorsan

Fölkaptam a szócsővet.

Mouton Jenő · Cougourdan Mârius.

és egyenesen tartottak felénk, hogy azt hittem, el akarnak sülyeszteni; a hátunk mögé kerültek, még pedig oly közel, hogy a mint elsiklottak mellettünk, a fregatta előárbocza csaknem horzsolta a mi kormányrudunkat.

Valóban azt hittem, hogy összeütközünk, de a fregatta bámulatos ügyességgel került ki bennünket, s szemben fordulva velünk, egy kódobásnyira megállt.

A fregattán parancsnokló tiszt fölment a hajóhidra és a szócsövön átkiáltott hozzám:

— Kicsodák önök? Honnan jönnek? Hová mennek?

Oly irtózatos düh fogott el ebben a pillanatban, hogy nem birtam többé magammal. És, ámbár ez éppen nem volt illendő sem hozzám, sem a komoly helyzethez, mégis fölkaptam a szócsövet és tele torokból átordítottam az angolhoz:

— Te . . . otrrromba . . . marrrha!

A tiszt álmélkodva bámult rám és ismételte kérdéseit.

— Te . . . otrrromba . . . marrrha! — ordítottam én még dühösebben.

Erre még jobban elbámult; gyorsan lement a hidról és jelentést tett egy tagbaszakadt, vörös pofájú angolnak, a kinek az orra olyan volt, mint a papagály csőre, a pofaszakála oly sűrű és fehér, mint a birkagyapjú, nagy fogai pedig oly sárgák, mint a sáfrány. Ez volt a parancsnok és alighanem süket lehetett, mert egyre fintorgatta az orrmányát és csavargatta a fülét, mialatt a másik tiszt egész közel hajolva kiabált.

Pár szót váltottak, aztán az előbbi tiszt ismét fölment a hajóhidra, s átkiáltott valamit, a taglejtéseiből ítélve valószínűleg azt, hogy nem érti, mit mondtam. A parancsnok is fölment vele, jól szemügyre vette a «Boldogasszonyt», s elismerőleg bólintott a fejével, mintha mondta volna: — Szép hajó! — s aztán átkiáltott hozzám a szócsövön:

— Milyen nyelven beszél ön?

— Te . . . otrrromba . . . marrrha! — kiáltottam vissza

harmadszor is és majd kiszakadt a torkom a nagy ordításban.

A parancsnok oda hajolt a tiszthez, intett neki. — Igen, — átadta neki a szócsövet és lement a hidról.

Ez volt a döntő pillanat!

— Fiú, — szóltam a hajóssuhanczhoz, — menj le a hajófenékbe, s mondd meg a tüzérnek, hogy készen legyen. Kormányos, ha leugrom a hidról, rögtön fordítsd a kormányt balra és tarts egyenesen a fregattának.

Az angol tiszt ismét fölment a hajóhidra és átkiáltott:

— Nincs szükségük semmire? Nem beteg senki? Nincsen halottjuk?

— Te . . . otrrrromba . . .

— Mehetnek az útjukra! Szerencsés utat!

Meg voltunk mentve! A kiejtéséről azt hitte, hogy valóban hollandi vagyok!

No, látja, hogy némely esetben egy egész hajó sorsa függhet attól, hogyan ejti ki a kapitány az *r* betűt! Ezért mondom én mindig: a tengeren mindennek hasznát lehet venni, még a dialektusnak is!

A FEKETE LÉGY.

Cougourdan Márius számtalan különbsége közt volt egy, a mely mindig nagyon meglepett, mert mindannyi közt a legfurább és a legmulatságosabb volt. Ez a tengeri félisten, a kit sem a halál, sem a vihar, sem az ágyuk soha sem rémítettek meg, félt a legyektől!

Mikor legelőször észrevettem ezt a gyöngéjét, tréfálóztam rajta, de midőn kinevettem, oly zavarba jött és úgy szégyelte magát, hogy attól fogva soha többé nem gúnyolódtam vele.

Egyszer ismét együtt ebédeltünk. Gyönyörű téli nap volt, s ámbár a kandallóban égett a tűz, kinyitottuk az ablakot, oly enyhe volt az idő. Ebéd után kissé fázni kezdtünk, becsuktuk hát az ablakot s a kandalló mellé telepedve, feketekávézás közben szivarozgattunk és a kapitány legutóbbi utazásáról beszélgettünk.

Épen akkor jött meg Afrikából. Csakhamar belemelegedett a beszédbe és szokása szerint szétvetette lábait, elém állt, s a hüvelykujjával csettintve mondta

— Nem tudom, kedves barátom, hogy ismeri-e a zanguebári királyságot, de biztosíthatom, hogy a néger nő-testőrök, a kik őrzik, nemcsak a világ legjobb katonái, hanem egyúttal Afrika legvendégszeretőbb asszonyai is. Ezt elhiheti nekem, mert . . .

Összerezcent, fölütötte a fejét, s körülnézve a szobában, azt kérdezte:

— Ön nem hallja?

Füleltem, de nem hallottam semmit.

— Igazán nem hallja? — ismételte a kapitány, karomra tévén a kezét. — Ott van! Ott ni!

S az ablak jobb sarkára mutatva, pár pillanatig szinte megkövülten nézett arra.

— Ott! hallja-e most már?

Állandó, éles zsongás, mit halk, tompa dübörgés szag-gatott meg, hallatszott az ablak felől. Cougourdan sápadtan, remegve, révedező szemekkel nézett rám.

— Most már csak világosan hallja? Megismertem a don-gásáról. Ott van, onnan les ránk és csak a kedvező pillanatot várja, hogy lecsaphasson ránk. Ha hozzánk érhet, mind a kettőnknek vége!

— Hol? micsoda? — kérdeztem meghökkenve, — én nem látok semmit.

— Ha kedves az élete, — suttogta a kapitány, — ne mozduljon és engedjen engem cselekedni!

Főlkapta a szalvétáját, belecsavarta a jobb kezét és csak-nem a földön csúszva közeledett az ablakhoz. Oda érve meg-állt, kissé hátrafordult és azt sugta:

— Tegyen úgy, mint én és jöjjön ide szép csöndesen.

Én is fölvettem egy szalvétát és halkan odamentem hozzá.

— De hát mi az? — kérdeztem nyugtalanul.

— Csitt! odanézzzen, most leszállt. Látja-e?

Csakugyan láttam és kis hiba, hogy el nem nevettem ma-gamat, de Cougourdan kapitányra pillantva, elment a kedvem a nevetéstől; megdöbrentem tőle, oly sápadt és dült volt az arcza. Azt hittem, hogy megőrült és szinte öntudatlanul mondtam:

— Micsoda? ez a légy . . . ?

— Csitt, szerencsétlen! — szólt a kapitány halkan. — Megkísértem agyonütni . . . most ott van a falon . . . Egyszerre csapjunk le rá mind a ketten, talán sikerül . . .

Közelebb mentünk, mindkettőnk ökle egyszerre csapott le a falra . . . a légy pedig felröppent és az asztalra szállt.

Cougourdan megtörülte veritéktől csurgó homlokát, s egy pillanatilag halálra váltan állt ott.

— Elhibáztuk! — suttogta. — Végünk van, a végzet akarja!

— Már hogy lenne végünk? egy légy miatt!

— Hát ön nem tudja, — szólt a kapitány, görcsösen megszorítva a karomat, — hogy micsoda a fekete légy? Ez a halál, érti-e? a föltétlen, bizonyos halál!

— De hát ki kényszerít bennünket, hogy itt maradjunk? Nyissuk ki az ajtót és menjünk el innen.

— Kinyissuk az ajtót! Hogy kirepüljön és megmérgezze egész Marseillet? S talán még petéket is rakjon? Elmenjünk, hogy azt csipje meg helyettünk, a ki legelőször belép a szobába? Soha! Ön elmehet, ha ugyan elég gyáva elmenni, de sokkal jobban becsülöm, mintsem hogy ezt föltehetném önről.

S többé nem is törődve velem, megkezdte a vadászatot, s fölemelt ököllel lopózott az asztal felé, a melyre a légy leszállt.

Azt lehetett volna mondani, hogy valami pokolbeli démon örködik a légy fölött, s vezérli menekülésében. Valahányszor Cougourdan keze már-már elérte, a légy mindannyiszor fölkekedett és a szoba tulsó végébe röppent; s ha a kapitány székre vagy asztalra állt, hogy elérje, a légy legott leszállt a padlóra.

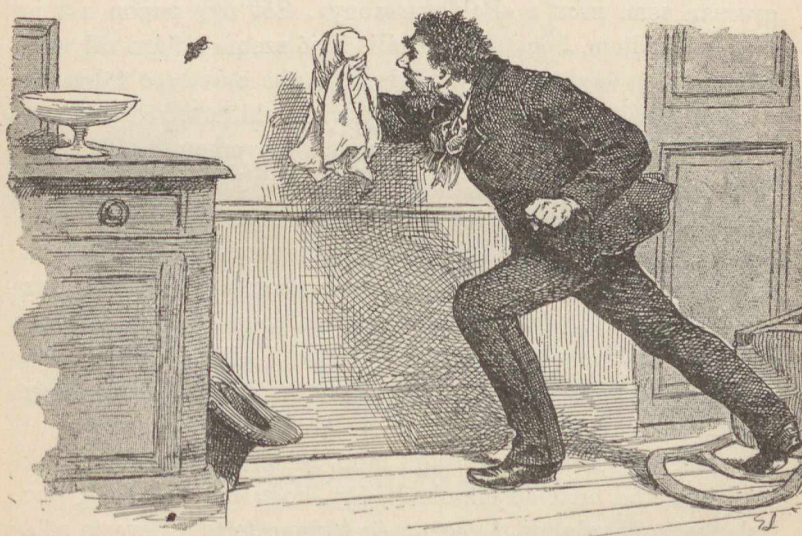
Már negyed óráig tarthatott a vad hajsza, mikor észrevettem, hogy a légy, talán kifáradva a hosszas röpködésben, gyakrabban leszáll, s már nem röpdös oly vígan. Ekkor újra szalvétát vettem a kezembe, s azzal hajtottam a legyet, hogy ne legyen ideje sehol leszállni és megpihenni.

Egyszerre csak a kapitány diadalmasan fölördított, az ökle vad erővel lesújtott az asztalra, s mikor kezét fölemelte, a szalvéta ránczai közt ott volt a fekete légy, félig összemorzsolva.

Nem tudom, hogy nem ez a jelenet izgatta-e föl képzeletemet, de az bizonyos, hogy ez a nyomorult légy oly vissza-

taszító volt, hogy egész valómat végigborzongatta a hideg, a mint ránéztem. Igaz, hogy csak légy volt, de fekete, hasas, furcsa bibircsókkal elesufított légy, igazi pestis-fészek, méregtarisnya!

Cougourdan némán, merően rábámult; a dühöt, mely arcát eltorzította, búskomor levertség váltotta föl, s távolba révedező szemei mintha valami szörnyű víziót láttak volna . . .

Megkezdte a vadászatot.

— Nos, — szóltam, gyöngéden megszorítva kezeit, — nos, kedves kapitány, hát nem is beszél?

— Kedves barátom, — kezdte a kapitány rekedt hangon, — ebből, a mit most látott, bizonyára megérti, miért rettegek úgy a legyekről. De nehogy kinevessen! Ha már ennyire vagyunk, hallgassa meg azt is, hogy miért iszonyodom ezektől az utálatos férgektől.

A dolog 1812-ben történt, ép mikor leghevesebben dúlt a háboru az angolok és francziák között. Én már több, mint féléve czirkáltam a bengáli öbölben. A «Boldogasszony» akkor még java korában volt, s magam is napjaim virágját éltem; negyvenöt derék matrózom, tíz nehéz ágyúm, tömérdek puska-porom, kardom, puskám, fegyverem volt, s mondhatom, hogy a fegyvereink nem fogtak rozsdát! Kedvemre hajszoltam az angolokat; nem volt mit félnem, mert hadihajóik nem jártak fél oly gyorsan sem, mint a «Boldogasszony». Sőt egy napon azt is megcselekedtem, hogy az admirális hajó szeme láttára sülyesztettem el két ágyunaszádot, s mire a lomha csatahajó fölszedte a vasmacskáit, hogy utánam eredjen, köd előttem, köd utánam, úgy elpárologtam, hogy bottal üthette a nyomomat. Ebben a félesztendőben egy brigget, két goelettát, két naszádot, egy barckot és hét kereskedelmi hajót vettem el az angoloktól.

Természetes, hogy mindez nem ment simán, s nekem is voltak veszteségeim. Pótolni akartam elesett embereimet, az elfogyott eleséget, hadiszert, s 1812 május 26-án a Bourbon-szigetnek vettem útamat, a honnan, kellő pihenés után, szép csöndesen Afrika partja mentén akartam lefelé hajózni, hogy megrakodva néger rabszolgákkal, az Antillákra vitorlázzam.

Már egy hónapja voltunk úton, midőn a Chagos szigetek tájékán a szél hirtelen ellankadt, úgy, hogy vagy két hétig alig haladhattunk valamit. A legénységet kimerítette és leverte ez a szélcsönd; az élelmiszerek is fogytán voltak, a víz poshadt és ihatatlan, a hőség gyilkos, tikkasztó, s ráadásul még öt-hat matrózom is megbetegedett skorbutban. Szóval ideje volt, hogy végre-valahára megérkezzünk.

Kissé aggódtam. Láttam, hogy a folytonos harcához, izgalomhoz, tevékenységhez szokott legénység csüggedni kezd, s kellene valamit tennünk, hogy fölvilanyozzuk őket. Beszélgettem is a dologról a második kapitánynyal.

— Isten őrizz, — mondtam neki, — hogy valami nagy

veszedelmet óhajtsak; mert hisz azért hagytuk ott az angolokat, mivel már belefáradtunk a harcokba. Hanem azért, ha a boldogságos Szűz utunkba küldene valamit, nem mondom, hogy...

És napról-napra figyelmesen vizsgáltam a szemhatárt, hogy nem látok-e valamit. Nem tudom, vajjon a boldogságos Szűz tette-e, hogy megbüntessen vakmerő kívánságomért, vagy pedig az ördög, a kit a jó Isten rám szabadított, de bizonyos,

Tigris módjára szimatolták a zsákmányt.

hogy két napra rá, úgy reggeli hét óra tájban, nagy háromár-boczos hajót vettem észre a messzelátómmal. Kereskedelmi hajó volt és egyenesen felénk tartott.

— Szentcscse! — mondtam a második kapitánynak, — én nem kerestem ezt a prédát, de mivel a sors utunkba küldi, nem szabad megszöknünk előle! Ha nincs is benne más, mint friss víz, az is nagy szerencse lesz nekünk.

S azonnal megparancsoltam, hogy üzöbe kell venni a hajót.

Ez volt ám csak az öröm! A legénység akkor sem újjongott volna jobban, ha azt mondtam volna, hogy egyenesen a paradicsom révibe megyünk. Mikor szétnéztem a hajón, s láttam a megtöltött ágyukat, a negyven matrózt állig fölfegyverkezve, a mint a hajó párkányára könyökölve tigris módjára szimatolták a zsákmányt, a szívem szinte ugrált örömében!

A kapitány fölsohajtott és elhallgatott. Többször észrevettem, hogy nem szívesen beszéli el a csaták, harcok részleteit; azt hiszem, csupa szerénységből mellőzte ezt, hogy ne kelljen magát, személyes bátorságát magasztalnia. Most is némán állt pár pillanatig, s átugorva a csata leírását, így folytatta:

Mikor urrá lettünk az angol hajón, tizenöt matrózomat a második kapitánynyal átküldtem rája, a többi harminczat pedig magamnál tartottam. Az elfogott hajó Kalkuttából indult és a Fokvárosba tartott; indigóval, mousselinnel és selyemmel volt megrakodva. Nagy eleségkészlete volt: sózott hús, szárított főzelék, friss kétszersült, bor, rum és friss víz; természetes, hogy ennek javarészét áthordattam a magam hajójára, a második kapitánynak és legénységének annyit hagytam, a mennyi nekik elég lehetett, a magunk rossz eleségét pedig átvittem az angol hajóra, hadd egyék meg a foglyok! Vagy nem volt igazam? Aztán, mikor minden rendben volt, nekivágtunk a tengernek, egyenesen a Bourbon-sziget felé.

Két napja mentünk már, elég kedvező széllel. A meleg rekkenő volt, szinte lélekzeni sem lehetett. Éjfél mult néhány percczel; én már egy órája feküdtem az ágyban, s aludni nem tudván, azt számígtattam, hogy mennyiért adhatom el az elfogott hajót és rakományát. Ugy hozzávetőleg azt hittem, hogy tizenhat-tizenhét-százezer frankot kapok érte . . . s erre a pénzre gondolva, igen sok egyéb gondolat kavargott a fejemben . . . Marseille, a szép asszonyok . . .

— Kapitány! — kiáltott föl a hadnagy, berontva szobámba, — két emberünk megrothadt!

Kiugrottam az ágyamból, megragadtam a karját, s erősen a szeme közé nézve, hogy nem részeg-e, ráírvalltam:

— Megrothadt? Ah, hát elment az esze?

— Megrothadt! ha mondom, kapitány, megrothadt! Jőjjön hát velem!

Kirohantam utána. Soha sem fogom elfeledni, a mit akkor láttam.

A matróz-lakás ajtajától pár lépésnyire állt az egész legénység, ki felöltözve, ki félmeztelenül, s valamennyien mozdulatlanul, halálraváltan, révedezve bámultak a sötét nyílásra. Mikor közékük értem, iszonyodva emelték föl kezüket és szótlanul mutattak az ajtóra.

— Nos, fiúk, — mondtam nekik, — hát mi a baj?

— Kapitány... kapitány... — dadogta a hadnagy, — ez... ez szörnyűség... szinte hihetetlen... A ma éjféli őrség tegnap este hat órakor feküdt le, egynek sem volt semmi baja, senki sem panaszkodott... Éjfél előtt öt percczel a vitorlamester felköltötte embereit, hogy készüljenek... Aztán feljött a hajóhidra. De az öt ember helyett csak három jött utána... Dühösen visszarohant, hogy felköltse a másik kettőt is, Viktor és Audibert hiányzott... Félrehuzta Viktor ágyának függönyét, benézett... a matróz meg volt merevedve, az arcza eltorzult, feketé, a hasa fölpuffadva, mint a hordó... és már rothadóban! Rémült kiáltására fölriad az egész legénység... és Audibert ugyanoly állapotban van! Mikor ezt látták, valamennyien kirohantak, s most egyik sem akar többé bemenni.

— Lámpát ide! — kiáltottam föl.

S a hadnagy kíséretében lementem a matróz-lakás lépcsőjén.

De alig tettem pár lépést, azt hittem elájulok a dögleletes bűztől! Visszatántorodtam, de mégis lelket vertem magamba, odamentem az egyik halotthoz, rávilágítottam lámpással... Oh, barátom! A mit láttam, oly rémes, iszonyú volt, hogy a lámpás kiesett a kezemből, s mi sötétben maradtunk. Letér-

deltünk és négykézláb kerestük a lámpást. Egyikünk sem szólt, de azt hiszem, hogy neki is ép úgy elszorult a szive, mint nekem... A mint a földön tapogatóztunk, egyszerre csak éles zsongásbongást hallok a fejem körül.

Az ilyen szörnyű helyzetben, kedves barátom, mindentől megriad és elborzad az ember. Lám, mindjárt azt kezdtem hinni, hogy az egyik matróz még nem halt meg s ő hörög... aztán meg azt, hogy, mivel a halotti szentségek fölvétele nélkül halt meg, a lelke visszajött kísérteni, hogy imádkozzunk érte...

De mindjárt kivertem fejemből ezeket a bolondságokat, s azt kérdeztem a hadnagytól:

— Mi az? talán ön szuszog itt?

— Én, kapitány? Én meg azt hittem, hogy ön volt. Talán valami tücsök lesz?

— Oh, nem! ez semmi esetre sem tücsök... De mi az ördög hát ez a zsongás-bongás?

— Ah! — kiáltott föl a hadnagy hirtelen, — valami megcsipte az ajkamat! Az áldóját! hogy ég!

E pillanatban megtaláltam a lámpást.

— Menjünk föl, — mondtam a hadnagynak, — el kell takarítani ezt a két szegény matrózt.

Fölérve, körbe gyűjtöttem a legénységet és apróra kikérdeztem, hogy mi történt az éjszaka; senki sem tudott semmit, egyik sem gyanította, mért, miben halt meg a két ember.

— Hát nem hallottatok semmit? — kérdeztem tőlük, — hát senki sem ébredt föl közületek ma éjszaka?

Összenéztek, lökdösték egymást a könyökeikkel, s valamennyi a vállát vonogatva felelte, hogy nem; de én láttam, hogy egy normand, Foubert volt a neve, habozik és a füle tövét vakargatja.

— Te hallottál valamit, — szoltam rá, — ki vele hát!

— Hm... kapitány... hallottam is, nem is. Lehet, hogy

álmodtam, lehet, hogy ébren voltam . . . De arra, hogy biztos-e a dolog, aligha mernék megesküdni . . .

Odaugrottam hozzá, megfogtam a nyakát és isten igazában megráztam.

— Beszélsz-e hát, te kutya normand!

— Hát beszélek, kapitány . . . de olyan semmiség az egész, hogy . . . ámbár én egész éjjel nem tudtam lehunyni a szememet . . . és folyton hallottam . . .

— Mit?

— Mit? . . . valami zsongást-bongást . . . mintha egy nagy dongó légy röpködött volna odalent . . . bzzz—tk! . . . bzzz—tk! . . . bzzz—tk!

Erre egy párisi, a legnyelvesebb valamennyi matrózom közt, nekibátorodva előlépett, s ujjai közt forgatva a sipkáját, azt mondta:

— Bocsásson meg, kapitány . . . de a többiek azt mondják, hogy az angol minden elesését megmérgezte . . . és így akar elpusztítani valamennyiünket . . .

Erre meghökkentem.

— Annyi bizonyos, — mondtam magamban, — hogy ezt csak a méreg teheti . . .

De mindjárt kiűztem fejemből ezt a gondolatot; ha ugyanis az eleség csakugyan meg volt mérgezve, akkor valamennyien meghaltunk volna, hisz két nap óta már az angol hajó elesését eszszük mindannyian.

— Hogy megmérgezte az eleségét? — kiáltottam föl. — Hát aztán hiszitek, hogy van tengerész, akármilyen nemzetiségbeli is, a ki el tudna követni ilyen alávalóságot?

— Nem, nem, soha! Igaz, a kapitánynak igaza van! — kiabáltak a matrózok összeviessza.

— Na, lássátok, fiaim! — mondtam nekik. — A halál mindig halál marad, akármily módon ér utól bennünket, ha üt az óra, mennie kell aprónak, nagynak egyaránt. Két pajtástokat

most érte utól, most imádkozzatok a lelkük üdvösségeért, aztán dobjuk testüket a tengerbe, róluk pedig . . . legjobb lesz, ha nem is beszéltek többé. Ki az a négy derék ficzko, a ki lejön velem értük, hogy megadjuk nekik a végtisztességet?

Senki sem felelt; valamennyien visszatörpantak, elfordították a fejüket és iszonyodva, lopva pillantottak a sötét nyílás felé. Láttam, hogy valamennyi közel van az örvöngéshez félelmében.

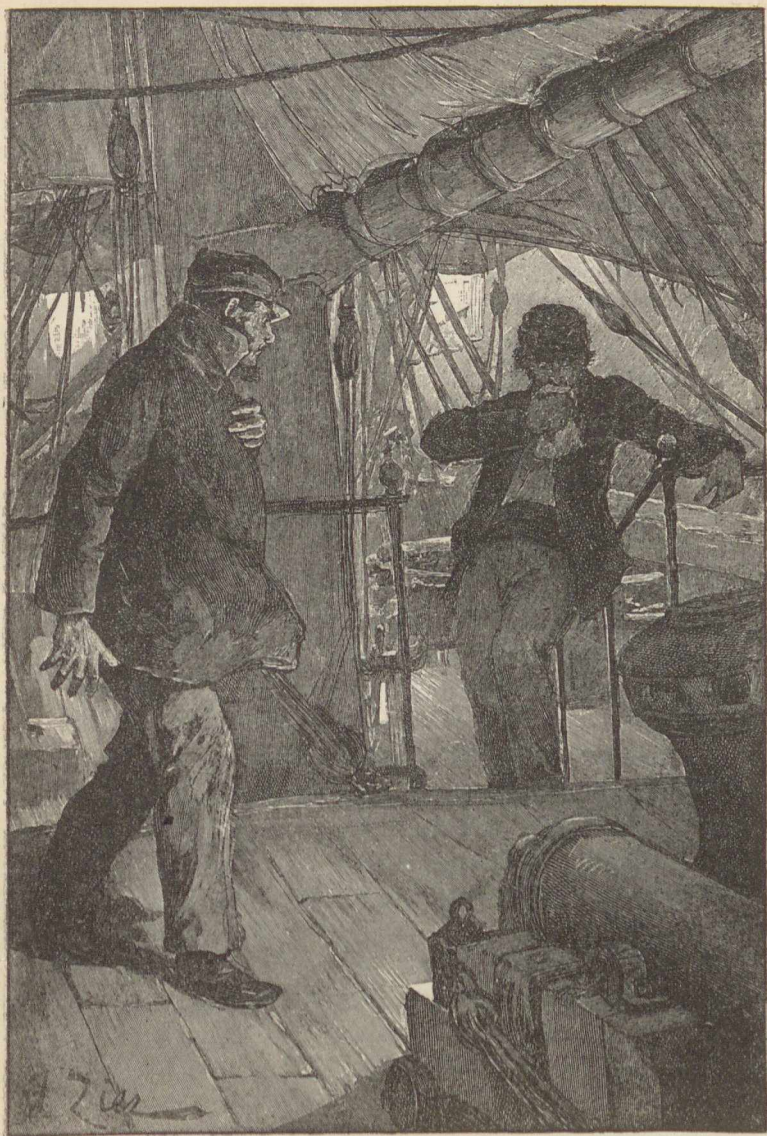
— Ha kényszerítetd, fenyegeted őket, — mondtam magamban, — még utóbb végkép elvesztik a fejüket s talán föl is lázadnak . . . akkor pedig az a két halott sohasem kerül föl onnan, a hol van, mert te magad nem vagy elég erős, hogy fölhozd őket.

Pár pillanatig némán álltam ott s keresztbefonva a karjaimat, megvetően mértem végig őket; de magam is nagy zavarban voltam, hogy mit cselekedjem. Már átkoztam magamat, hogy miért is támadtam meg ok nélkül ezt az angol hajót . . . Éreztem, hogy a boldogságos Szűz küldte rám ezt a csapást, hogy megbüntessen vétkeimért, s nem mertem hozzá fohászolni, hogy szabadítson ki ebből a szörnyű hinárból. De mégis, úgy kell lennie, hogy a Szűz Anya megszánt, mert hirtelen egy mentő eszmét sugalmazott.

— Ah! — törtem ki méltatlankodva, — hát így vagyunk? Most látom csak, mily jó bajtársak vagytok! Még azt a végső szolgálatot sem akarjátok megtenni két pajtástoknak, a mit a döglött kutyától sem szoktak megtagadni? No de sebj! örüljete, hogy nyoma marad jó hireteknek, ezt a szép dolgot szóról-szóra megírom a hajónaplóban!

— Most pedig számláljuk össze a gyáva bitangokat. A kik nem mernek velem és a hadnagygyal lejönni, hogy a szegény Viktor és Audibert testét fölhozzuk, lépjenek ki a sorból és hagyják külön a derék matrózokat!

Oh, kedves barátom, ha látta volna! Mind egymásnak

Lassan, szinte tántorogva járt.

estek, káromkodtak, dulakodtak, egymást gyalázták, szidták, s mikor kissé lecsillapultak, valamennyi önként ajánlkozott:

— Én! kapitány! én! én!

Mert hát hiába! a matrózok mind ilyenek, oroszlánsziv és gyermekfej, csak tudni kell velük bánni.

Nem mondom el, hogy hogyan temettük el a két szerencsétlent; lepedőstül, derékaljastól kellett behajítani testüket a tengerbe, s mikor ez megvolt, minden ágyat, holmit, ágyruhát ki kellett hozni a földélezetre, hogy szellőzzék.

Mialatt a legénység ezzel vesződött, én fönt ültem a hidon és gondolkodtam. A felhős éjszaka sötét volt, s a matrózok lámpás mellett dolgoztak, a hadnagy felügyelete alatt. Egyszerre csak a hadnagy is feljött a hidra; lassan, szinte tántorogva járt, s a zsebkendőjét ajkára szorította.

— Nos, hadnagy, — kérdeztem, — hogy megy a munka?

— Jól, kapitány; nem sokára vége lesz.

Aztán leült mellém, s a térdeire könyökölve folytatta:

— Nem tudom, mi bajom van, de szédülök, a lábaim reszketnek, a szívem elszorul, s alig bírok lábamon állni az álomtól...

És, kinyújtózkodva, bóbiskolni kezdett.

— Kétségkívül ez a fojtó bűz teszi, — mondtam; — én is szédülök egy kissé és álmos is vagyok.

Egy darabig szótlánul ültünk a sötétben; majd a hold megszagatta a felhők keblét s ránk vetette ezüst fényét. Véletlenül a hadnagyra néztem, s láttam, hogy alszik.

Az arcza föl volt duzzadva és elkékült!

Megráztam, a nevéen szólítottam, egy perczre föl is nyitotta a szemeit, de aztán ismét becsukta, egész teste összeesett, s bizonyára le is gurult volna a hidról, ha meg nem fogom.

Lehetetlen volt fölkeltenem; segítségért kiáltottam hát, levitettem a szobájába, s ott élesztettem, de hiába!

Három óra alatt a szemünk láttára duzzadt és egyre duz-

zadt, az arcza sötétké, majd fekete lett, s végre, hajnal felé, utolsót nyögött, meg volt halva. Teste legott feloszlásnak indult és... és a többit már ön is elképzelheti.

Semmi kétség sem forgott fönn, a szegény fiú csak huzsonhat éves volt, kedves barátom! ugyanabban a nyavalyában pusztult el, a melyben a két matróz, s a zsongás-bongás, a mit hallottunk, a csipés, a melyről a hadnagy panaszkodott, azt is kétségtelenné tette, hogy valami mérges, gyilkos féreg van a hajón. A halál ott röpködött a fejünk körül, s a mi még szörnyűbb volt, az volt, hogy nem tudtuk, hol van ez a féreg és hogyan keritsük kézre!

— Ha megmondod az igazat a legénységnek, — töprenkedtem magamban, — bizonyos, hogy egyetlenegy sem mer lemenni többé a hajószobába; nem főznek, nem dolgoznak, nem alusznak, fejjel fordul minden fölfelé. Ha pedig nem szólsz nekik semmit, akkor nem fognak félni ettől a rejtélyes féregtől, a mely egyenkint és egymás után még fogja ölni őket. Ez aztán a te lelkesed szárad. Én Istenem! én Istenem! mit cselekedjem?

Annyit gondolkoztam a dolgon, hogy végre is legjobbnak láttam az igazat megmondani. Összegyűjtöttem hát őket, s ezer vargabetűvel, kerülő úton, hogy meg ne rémüljenek, megmondtam, hogy alighanem valami mérges légy van a hajón és Viktor, Audibert meg a hadnagy valószínűleg ennek a csipésétől halt meg. A legyet tehát meg kell ölni, hogy elejét vegyük a további szerencsétlenségeknek.

Valamennyien fölfegyverkeztek seprőkkel, kötél-sikárlókkal, s lúgos vízzel, szappannal fölmosták a padlót, alaposan megtisztogatták az egész hajót, mialatt én a hajóhídon megírtam a három szerencsétlen halotti bizonyítványát.

Mindent visszavittek a hajószobába, s úgy látszott, hogy a legénység nyugalma visszatért, mikor egyszerre csak látom, hogy három-négy matróz örülten rohan föl a hajószobából, s

izgatottan mesél valamit a többieknek. Mialatt sietve odafutottam hozzájuk, egy másik matróz, sápadtan, mint a halál, tántorogva jött föl a hajószobából, s mihelyt engem megpillantott, kétségbeesve kiáltott föl:

— Kapitány! nekem már végem! megcsipett a légy!

Odarohantam hozzá; a jobb arczán egy véres, vörös pontot láttam, a mely már dagadni kezdett. Hamar bevíttem a szobámba, mélyen bevágtam az arczába a csipés körül, hogy csak úgy ömlött a vére; aztán kimostam a sebet luggal, rummal és eczettel, melléje állítottam két matrózt, hogy ápolják, magam pedig egyenesen lementem a legénység szobájába, azzal az elszánt föltétellel, hogy végzek azzal a gyilkos légygyel, a mely mindent el akar pusztítani a hajómon.

Hamarosan a következő haditervet eszeltem ki. A hajó vízipuskáját nekifordítottam a hajószoba ajtajának; a legénység pisztolyait színig megtöltöttem apró madársöréttel.

— Jól vigyázzatok, — mondtam a legénységnek, — arról van szó, hogy elpusztítsuk ezt a nyomorult legyet. Először vízzel árasztjuk el a szobát, aztán pedig belövünk.

Megkezdték a szivattyuzást, s félórán keresztül igazi záporosó hullott a hajószobába. Ekkor körbe állítottam a legénységet az ajtó körül, s meghagyván nekik, hogy mindenik más és más irányban löjjön, elkiáltottam:

— Tüzet!

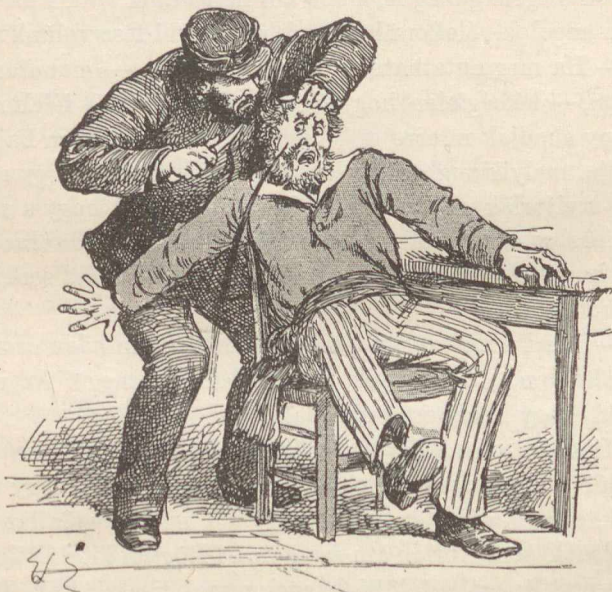
A harmincz pisztoly egyszerre durrant el, s a hajószobát valami százezer apró sörét szelte keresztül-kasul minden irányban.

— Na, úgy-e, hogy ördögös féregnek kellene lennie, ha most megmenekülhetne? — mondtam nekik. — De most aztán vége legyen ám mindennek! A légy megdöglött; a legelsőt, a ki szóba hozza . . .

S a pisztolyom agyára ütve ott hagytam őket. Visszamentem a megsebesült matrózhoz; már jobban volt. Belediktáltam

egy egész palaczk madeira-bort, ettől aztán másnap reggelre végkép meggyógyult.

E naptól fogva senki sem beszélt többé a légyről, de a matrózaimat mintha csak kicserélték volna, nyugtalanok, izgatottak voltak, folyton vizsgálódtak, szimatoltak a levegőben,

Mélyen bevágtam az arczába.

néha meg hirtelen megálltak a fülüket hegyezve, vagy oldalt ugrottak, s karjaikkal hadonáztak a levegőben. Aztán nem dantoltak, nem mesélgettek, nem tréfálkoztak, s ha én szóltam hozzájuk, lesütötték a szemeiket. Ez a demoralizáció végtelesen bántott engem.

— Bizonyos, — mondtam magamban, — hogy ezek a ficz-

kók még mindig látják és hallják azt az átkozott legyet. Pedig szent, hogy megdöglött. Most már magam sem beszélhetek róla többé, mert megtiltottam nekik, hogy szóba hozzák. Aztán mit is mondanék? hogy megdöglött? ... Ha nem hiszik, hiába esküdözném én is ...

Vagy két óra hosszat töprenkedtem, hogy mit tegyek. Bourbon szigetéig még legalább két heti útunk volt, s ha e közben az angolok véletlenül rajtunk ütnek, mi lesz velünk?

— Ha megmutathatnám nekik a legyet, — mondtam magamban, — kétségtelen, hogy kigyógyulnának örült félelmükből. De hogy akadjak rá erre a döglött légyre egy ekkora hajóban? Ki tudja, melyik zugban hullott a földre! Lehet, hogy a kötelek és a vitorlák alatt fekszik. Sőt az is lehet, hogy a sörétek ezer darabra szaggatták. S ha mégis megmenekült volna, bizonyos, hogy rég elröpült messze-messze, hisz azóta senkit sem csipett meg ...

— Mind a mellett meg kell találnom ... minden áron meg kell találnom, s meglátjuk, nem találom-e meg? Az írás is mondja, hogy a ki keres, az talál!

Mindjárt másnap öt matrózzal megkezdtem a kutatást. Fenekestől fölforgattam a hajót, azzal az ürüggyel, hogy tisztogatunk, s egyetlen szöveget sem hagytam megvizsgálatlanul. De a matrózok sem voltak ám szamarak! Rögtön kitalálták, hogy mit keresek és emberfölötti buzgalommal tisztogattak. De természetesen, hogy óvakodtak velem megértetni, hogy eltalálták a gondolatomat.

Négy nap óta dolgoztunk már, virradattól alkonyatig. Egy délután, úgy három óra tájban, lementem öt emberemmel a hajószobába; mindent kihordattam, s mikor kitakarítottak, a szoba jobb kuczkója felé fordulva, megrúgtam egy csomó ócska vitorlát.

— Hát ez mi? — szóltam a legközelebbi matrózhoz, a ki hátat fordított nekem. — Mi az a feketeség ott a földön?

Talán szivarvég? Ki az a gazember, a ki szivarozni mer a szobában?

A matróz megfordult, lehajolt, hirtelen fölkapta a «feketeséget» és odanyújtotta nekem.

Én mindjárt keresztet vetettem magamra.

— Szentséges Szűz Anyám! — fohászkodtam, szemeimet az égre emelve, — köszönöm ezt neked! Ti pedig, — fordultam a legényekhez, — most már fölmehetnek, ez a féreg volt a fekete légy!

Magam is fölmentem a hidra, s összegyűjtve a legénységet, a következő kis beszédet tartottam:

— Látjátok, milyen ostobák vagytok! Ha véletlen csoda folytán meg nem találjuk ezt az átkozott legyet, még mindig örülten rettegnétek tőle. Vagy azt hiszitek, hogy én nem látam, nem tudtam mindent? Hát titkolhattok-e valamit előlem? Ah, betyárok! de reménylem, hogy most már igazán vége lesz!

Fölséges volt látni, kedves barátom, hogyan derültek ki a borús arcok! Kezükbe adtam a legyet, hogy jól megnézhesék; kézről-kézre adták, s a legutolsó, egy öreg Jules nevű matróz, mikor visszaadta nekem, így szólt:

— Itt van, kapitány! és szerencse, hogy megtalálta ezt a legyet, mert akárhogy igyekeztünk is, mindig hallottuk, hogy ott zsong a fejünk körül; magam is már vagy húszszor éreztem, a mint a szárnyaival legyezi arcomat... s ha nem lát-nám itt döglötten, meg mernék rá esküdni, hogy tegnap alko-nyatkor ott röpdösött az ön szobájának ajtaja körül. De most már látom, hogy ez csak bolondság volt.

— Na, kapitány! — szóltam most én, — ez volt ám a csoda! Megtalálni a legyet! Ön igazán bámulatos ember!

Cougourdan Márius merően rám nézett és kék szemei szokatlanul csillogtak.

— Megtalálni a legyet? — szólt mosolyogva. — Mondhatom, nem volt oly könnyű, mint ön hiszi.

Mikor tisztában voltam azzal, hogy a legyet minden áron meg kell találni, nagy zavarba jöttem. A szárazföldön ezerszámra talál legyet az ember, a hajón még irmagja sincs. Tízezer frankot adtam volna egy légyért! Napokat töltöttem el, legyet keresve, de hiába! Végre, mikor meggyőződtem róla, hogy nincs, elhatároztam, hogy . . . csinálok egyet.

Csináltam is . . . de tudja-e, hogyan?

Mivel czukor is volt a hajórakományban, néhány darázs bent szorúlt a hajóüregben; megfogtam egyet, megkurtítottam a potroháját, megnyirtam a szárnyát, beáztattam tintába, s aztán megszáritottam és a kellő időben eldobtam a matrózok szobájában.

— Micsoda? — kiáltottam föl álmélkodva.

— No, persze! — felelte a kapitány, — avagy ön komolyan hitte, hogy csakugyan az igazi fekete legyet találtam meg?

— Szavamra mondom, kapitány, — szóltam elismerően, — azt mindig tudtam, hogy ön nagyeszű ember, de ez a furfangja minden képzeletet meghalad.

— Ugyan, ugyan! — viszonzá Cougourdan Márius szerényen, — az embernek föl kell magát találnia.

— Hanem, — folytatta, keservesen fölsohajtva, — azért mégis bánom, hogy halálos bünt követtem el e miatt az átkozott légy miatt . . .

— Miféle bünt?

— Ej, hát nem hazudtam, nem csaltam, mikor azt hitettem el a matrózaimmal, hogy ez a tintába áztatott darázs maga a fekete légy? Na, már hiába! — folytatta elkeseredve, — nekem még akkor is vétkeznem kell, ha jót akarok cselekedni.

— De legalább, — mondta megnyugodva, — ezzel kiengezteltem a bűnömet.

S elémbé tartva jobb öklét, meglehetősen mély, tojásdadalakú sebforradást mutatott rajta.

— Tudja-e, hogy kaptam ezt? — kérdezte. — Én magam vágtam ki, s ha ki nem vágom, most aligha lehetnék itt.

Őn is azt hitte, hogy a fekete légy valóban megdőglött, úgy-e? Szó sincs róla! mialatt én az arczképével vesződtem, a fekete légy kényére-kedvére röpdösött a hajón és a zsongás-bongás, mit a legénység hallani vélt, nem képzelődés volt, hanem szomorú való.

Az olló nagyot csettent.

Egy héttel a darázs históriája után épen az asztalnál ülve számítottam a hajó irányát, midőn a hátam mögött hirtelen meghallottam a végzetes dongást: bzzz—tk! . . . bzzz—tk! . . . bzzz—tk! Megfordulok, hogy lássam, mi az, krakk! valami beszúr a jobb öklömbe; a bal kezemmel mindjárt lecsaptam rá, s íme, egy ép olyan légy hull az asztalra, mint az, a melyiket most öltünk meg.

Mit tegyek?

— Szentséges Szűz Anyám! — kiáltottam föl, — mit tegyek?

Ránéztem a csipésre, vörös volt, s a közepe már akkorára dagadt, mint egy gömböstitű feje.

Na hát, ez volt az utolsó csipésed, gondoltam magamban, a döglött légyre nézve . . .

Egy éles olló feküdt az asztalomon, fölvettem, kinyitottam, ráfektettem az öklömre, s erősen megnyomva, két szára közé hajtottam föl kezemről a bőrt, meg a húst . . . aztán az olló nagyot csettent és a húsdarab lepottyant a földre. Igaz, hogy nagyon sajgott és vérzett, de bekötöztem és hamar be is hegedt. Természetesen erről egy szót sem szóltam a legénységnek.

Bizonyos, hogy ez a légy az angol hajóról szabadult át hozzánk; egy marseillei tudós tanár, a kinek megmutattam, mikor hazaértünk, azt mondta, hogy *gangesi légy* és Kalkuttában nagyon is gyakori. Én azonban azt hiszem, hogy maga a boldogságos Szűz küldte rám ezt a büntetést, azért, a miért ok nélkül megtámadtam az angol hajót.

A LÉGHAJÓ.

Együtt ebédeltem egyik barátommal, a ki ép akkor jött meg Kokhin-Khinából, s meghívtam az ebédre Cougourdan kapitányt is.

Mint rendesen, az ujon érkezett vendég vitte a beszélgetés fonalát; elmesélte a sziámiak szokásait, életmódját, s megemlékezett az ott divatos kinzásokról is, a melyek szinte páratlanok az egész világon.

Annyira belemélyedt a hátborzongató kegyetlenségek leírásába, hogy én már egészen beteg lettem bele; többször igyekeztem másra terelni a beszédet, de nem sikerült. Végre Cougourdan kapitányhoz fordultam, a ki semmit sem szólt eddig, hanem nagy élvezettel szivta szivarját és feszült figyelemmel hallgatott.

— Nos, kapitány, hogy tetszenek önnek ezek a kegyetlenségek? Az ember beleőrül, ha sokáig hallgatja. S ha látom, hogy az emberek mily iszonyú leleményesek felebarátjaik halálra kinzásában, azt hiszem, sokkal jobb a gorilla vagy a polyp hatalmába kerülni, mintsem ily emberek körmei közé.

— Igaza van, — felelte a kapitány, — s én a magam kárán tapasztaltam, hogy igaza van.

— Micsoda? hát ön is a sziámiak kezébe került?

— Nem, hanem egy ellenségem kezébe. De, ámbár fehérbőrű és keresztyén volt, oly kegyetlenül elbánt velem, hogy a sziámiak kinzásai ahhoz képest csak barátságos simogatások lehetnek.

•

A meglepetés és az érdeklődés a kapitány viselt dolgai iránt, elfeledtette velem, hogy nem akartam semmiféle rémséges dolgot hallani, s még magam kértem őt, hogy mesélje el ezt a kalandját.

És a kapitány készségesen el is mesélte.

— Mobileben voltam, az Egyesült-Államokban, 1832 november 13-án. A hajóm a parthoz kötve állt, de csak két emberem volt rajta; a többiek a városban jártak-keltek korcsmáról-korcsmára. Reggeli nyolcz óra lehetett, s én a nagy melegben gyalog és egyedül indultam el bizományosunkhoz.

Ez a kereskedő marseillei volt, régi ismerősöm és a városon kívül lakott vagy félórányira az utolsó házaktól. Szép árnyékos út vitt odáig a folyam partján, virágos kertek és csinos nyári lakások közt.

Már csaknem két harmadát megtettem az útnak és nem találkoztam senkivel, csak egy vöröshajú, hórihorgas ficzko, — a ruházataról ítélve vadász, — jött utánam mindenütt, a mióta a várost elhagytam. Kétszer-háromszor elémbé került, majd ismét megállt, elmaradt a hátam mögött, s most újra közeledett hozzám. Ez boszantott, leginkább azért, mert tudtam, hogy ezen a vidéken nagyon kell magára vigyáznia az embernek. Időnkint lopva rásandalítottam, s megtapogattam a pisztolyomat és a törömet, hogy a kezem ügyében vannak-e?

De arra már nem volt időm, kedves barátom, hogy valami hasznukat is vegyem. Ugy buktam el, mint a bika, ha hurkot vetnek a nyakára és majd megfojtott a lasso, melyet a nyomorult a nyakamba hajított, a nélkül, hogy tudtam volna, hogyan és mikor. A torkomhoz kaptam, de ezalatt a gazember berángatott egy kertbe, melynek az ajtaját rögtön bezárták, én pedig elvesztettem eszméletemet.

Mikor magamhoz tértem, széken ültem, a virágos kert közepén és sem a kezeim, sem a lábaim nem voltak megköttözve. Előttem egy csomó baljóslatú külsejű gazember állt,

köztük egy elvetemedett amerikai matróz, a ki három évvel ezelőtt a hajómon szolgált és kis hja, hogy az egész legénységet föl nem lázította. De meg is lakolt érte, mert «vizes bukásra» ítélt, s mindjárt aztán, hogy egészen észre térjen, a «száraz bukást» is végigcsináltuk vele.

Majd megfojtott a lasso.

Ön nem tudja, mi ez a «bukás»? Nos, a vizes bukás az, hogy fölhúzzák az embert a főárbocz vitorlarúdjáig, onnan leejtik a tengerbe, átrántják a hajó alatt; a száraz s bukás pedig az, hogy az embert nem a tengerbe, hanem a földélezetre ejtik le; mind a két «bukást» pedig háromszor csinálják egymás után.

Hiába könyörgött, hiába sirt, térdelpelt előttem, mint a gyerek, nem volt menekvés! ha már egyszer kiszabtam a büntetést, végre is kellett azt hajtanom, mert én soha sem beszélek

hiába. Mikor harmadszor fölhuzták a vízből, csaknem őrjöngött dühében és félelmében; mikor pedig a «száraz buktatásra» fölhuzták, fenyegetőzni kezdett, még pedig oly rémesen, hogy ahhoz foghatót soha életemben nem hallottam. Én azonban csak vállat vontam... de azért e naptól fogva soha sem vettem le róla a szememet.

Mikor utunk végére, Havrebe értünk, alázatosan járult elém, kezében a sipkája, hogy fizessem ki a bérét. De mihelyt megkapta a pénzt és szolgálati könyvecskéjét, fölesapta sipkáját a fejére, s megfogva a kezemet, így szólt:

— Most, hogy már semmi hatalma sincs rajtam, kapitány, azt a tanácsot adom, hogy jól imádkozzék a patronájához, a boldogságos Szűzhöz, nehogy valahol Franciaországon kívül találkozzék velem!

És sarkon fordulva kiment szobámból.

Ettől fogva csak annyiban törődtem vele, hogy minden matrózom megkapta a személyleírását, azzal a szigorú utasítással, hogy bárhol meglátják, azonnal értesítsenek. Magam is ügyeltem magamra, mert tudtam, hogy ez a gazember mindenre képes. De idővel az ember mindent elfelejt, s bár az első napon mindenhová, a könyveimre, a térképeimre, a hajónaplómba is odairtam nagy betűkkel: «*Óvakodjál az amerikaitól*», lassankint egészen megfeledkeztem róla. Most azonban, hogy ott láttam magam előtt, csak azon csodálkoztam, hogy még mindig élek. De mindjárt tisztában voltam azzal, hogy nem sokat nyertem vele.

— Cougourdan Márius kapitány, — szólt, rám vigyorogva, mint a pokolból elszabadult ördög, — emlékszik-e rám?

— Jól van, jól, — feleltem vállat vonva, — tudom, hogy meg akarsz gyilkolni, hát ne halogasd. Hanem azért gyáva gazember vagy, hallod-e? S én utállak, megvetlek. És nem félek tőled. Rajta hát, gazemberek, végezzetek!

S fölugorva, rájuk akartam rohanni.

De nem lehetett! Csak ekkor érzem, hogy valami fölfelé húz a derekamnál fogva. Megfordultam, föltekintettem . . . s iszonyodva láttam, hogy a derekamra szorított bőrövnél fogva hosszú kötéllel odakötöztek egy nagy léggömbhöz, mely négy kötéllel volt a fákhoz lekötve.

— Nyomorultak! — kiáltottam föl, — legalább csak nem akasztotok föl? Fölakasztani csak a tolvajokat és az árulókat, orgyilkosokat szokták, én pedig, bármit cselekedtem is, mindig nyiltan, bátran, de nem gyáván cselekedtem:

Az amerikai elibém állt és így felelt:

— Cougourdan kapitány, ezt a büntetést én magam eszeltem ki, s mondhatom, hogy egyáltalában nem hasonlít a földön divatos büntetésekhez. Három év telt el azóta, hogy ön méltatlanul és ártatlanul a legkegyetlenebb büntetéssel sújtott engemet; ezalatt az idő alatt én folyton a megtorlás módjáról gondolkoztam, s oly büntetést találtam ki, a melyhez foghatót hiába keresne az emberi vadság és kegyetlenség történetében.

— Nézze meg: ez az!

És a léggömbre mutatott.

— Semmi szükség rá, — feleltem neki, — hogy hosszasán magyarázgasd a terveidet. Boszút akarsz állni, a hatalmadban vagyok, nem birom magamat védelmezni . . . Haj, a kegyetlen keservét! Csak öt perczig lehetnék a «Boldogasszony» földéjén, majd megtánczoltatnálak, gazember, téged is, meg a czimboráidat is! Bitang! gyáva! tigris! krokodil! Megátkozlak, gyilkos, hallod-e? Úgy fogsz sisteregni és pörkölődni a pokolban, mint a nyúl a nyárson! A nyársat pedig én magam forgatom, s eezettel öntözlek, borssal hintelek be, nyomorult kutya!

— Elitélte, — mondta az amerikai komolyan, — kötelességemet teljesítem, midőn figyelmeztetem önt, hogy néhány óra múlva, — legfőlebb egy vagy két nap múlva, — önnek meg kell jelennie a legfőbb bíró ítélőszéke előtt, s éppen ezért igen rosszúl

cselekszik, ha ily rútúl átkozódik és káromkodik. Szálljon inkább magába, szánja-bánja vétkeit és jusson eszébe, hogy valamennyien testvérek vagyunk az Úr Jézus Krisztusban.

— Képmutató szörnyeteg! — rivalltam rá dühösen, — te káromlod Istent, mert szent nevét együtt emlited a gaz gyilkossággal, mit rajtam elkövetsz!

— Ez nem gyilkosság! — felelt az amerikai élénken, — hanem a lynch törvénye értelmében kimondott jogos ítélet végrehajtása. Ezek az urak itt mind amerikai polgárok és nekem jó barátaim, az ő ítéletüket fogjuk önön végrehajtani.

Az amerikai lehajtotta fejét, mintha gondolkoznék, s aztán így folytatta:

— Mivel azt akarom, hogy fenéig üritse a földi szenvedések poharát, elmondom, mi fog történni önnel. Ne féljen, hogy hamarosan meg fog halni! az imént azt kérdezte, hogy fölakasztjuk-e? Ej, édes uram, ez nagyon is gyerekes boszú lenne!

— Összetörhetném, halálra korbácsoltathatnám önt vagy megkínozhathatnám, mint a khinaiak az áldozatjaikat, de ez mind kevés volt nekem . . . én jobbat találtam! Lám, nem ontom ki egy csepp vérért sem, nem görbítem meg egy szál haját sem és mégis oly iszonyú fájdalmakat, lelki gyötrelmeket fog szenvedni, a melyeknek csak gondolatára is megfagy a vér az ember ereiben.

— Nem félek sem a testi, sem a lelki fájdalmaktól, — feleltem megvetően, — és nines ember, a ki azzal dicsekedhetnék, hogy megrémített . . . legkevésbé te, nyomorúlt gazember!

Pedig, az igazat megvallva, a szívem kissé elszorult. Az amerikai oly biztosnak látszott a dolgáról, s az a léggömb oly rejtélyes, szörnyű volt, hogy akaratom ellenére is elsápadtam; a gazember észrevette, s pokoli vigyorgása elárulta megelégedését.

— No lám, — szólt édeskésen, — örömmel látom, hogy

már kezdi önt érdekelni, a mit beszélek. Bár rávinnék önt szavaim arra, hogy a lelke üdvösségével foglalkozzék a rövid idő alatt, a míg teljesen el nem vesztí öntudatát.

— Hagyj békét az én lelkem üdvösségének, gazember! s a helyett, hogy ennyit fecsegsz, ölj meg rögtön, hadd legyen már vége!

— Oh! oh! kedves kapitány, hát ön már is türelmetlenkedik? Adjon legalább egy kis időt, hogy élvezhessem a boszú édességét, s hogy fölvilágosíthassam önt is arról a rettenetes halálról, melyet el kell szenvednie.

— A mint látja, erős bivaly-bőröv köti önt ehhez a lég-golyóhoz. Parancsomra nem sokára eloldják a négy kötelet, mely a léggömböt a földhöz köti, s akkor ön a levegőbe röpül. A golyó fölemelkedik és egyre száll, röpül, egész addig, míg a megcsökkenő légnyomás következtében a gáz annyira kiterjed, hogy szétrepeszti burkát... s akkor ön tizenöt-húszezer láb magasból lezuhan a földre.

Az üresség, a semmi elnyeli önt, a rémület, a hideg, a fuldoklás, a szorongás órákon át gyötri önt az élet és halál között, úgy, hogy kívánni fogja a halált, mint megváltást a szörnyű szenvedésből.

— Most pedig *útnak indítjuk* önt. Pár pillanatig megsétáltatjuk a földön, hogy elbűcsúzhassék tőle. Nézze meg jól e fákat, virágokat, a gyönyörű vidéket, s ezt a puha, bársonyos gyöpöt, a melyen oly kellemes járni, pár pillanat mulva mind-ezt itt hagyja és soha sem fogja viszontlátni.

Intett czimboráinak, s négy gazember eloldván a köteleket, megfogta a végüket, s lassan elindult velem, s a mint a négy gyilkos sétált, a léggömb a legesekélyebb mozgásra is hol fölrántott, hol leejtett, úgy, hogy folyton forogtam, bukácsoltam, táncoltam, hol a földön, hol a levegőben, mint azok a pojáczák, melyeket a kis gyerekek zsinegen rángatnak.

A szörnyetegek, mikor ezt meglátták, az oldalukat fogták

nevettükben, s oly jóízűen nevettek, hogy egy perczre szinte azt hittem, hogy csak roszt tréfa az egész, a melynek végeztével szabadon bocsátanak. Legjobban röhögött az amerikai, majd kibújt a bőréből!

Mikor jól kimulatta magát, rájuk kiáltott:

— Megálljatok!

A négy ember megállt, s mivel lábam leért a földre, én is talpra álltam. Az amerikai odaszólitotta egyik czimboráját, a ki egy kis szütyőben nagy palaczkot, húst és kenyeret hozott; ezt a nyakamba akasztották.

— Mivel nem tudhatom, — mondta az amerikai, — hogy ön mennyi idő alatt halhat meg, nem szeretném, hogy étlen vagy szomjan pusztuljon el, itt van három napra való ital és eleség. De ne remélje, hogy megrészegedhetik, a palaczkban csak víz van, kevés brandyvel keverve; ez életben tartja önt, s erőt ad a további szenvedésre is. Most pedig ajánlja lelkét Istennek; félórát adok még, hogy méltóképen elkészülhessen utolsó útjára.

Hogy mi volt ez a félóra, csak az ítélné meg, a ki már látta a poklot. Én csak annyit mondok, hogy bármennyit, bármily nagyot vétettem is teljes életemben, mindenért megszenvedtem e szörnyű félóra alatt.

Az amerikai megnézte óráját.

— Ereszszétek el az első kötelet! — kiáltott föl.

Az egyik kötél azonnal lehullt a földre.

— A másodikat! a harmadikat!

Most már csak egy kötél tartotta a léggolyót, mely libegni kezdett a fejem fölött. Mind a négy ember ebbe az egy kötélbe kapaszkodott, az amerikai pedig, egyik czimborája kíséretében, egész közel jött hozzám, hogy gyönyörködjék kétségbeesésben.

Oly közel volt, hogy kitekerhettem volna a nyakát; de nem bántottam, mert így gondolkoztam:

— Hátha mégis részvét ébred a szívében? . . . Csak egy szavába kerül és . . .

Ki is mondta azt a szót! Egész közel tolta hozzám az arcát; szemeiben a kielégített boszúvágy diadalsugara ragyogott, s mialatt intett társainak, hogy bocsássák el az utolsó kötelet is, oly undokul vigyorogva, mint Belzebub, ezt mondta:

Az oldalukat fogták neveltükben.

— Szerencsés utat, Cougourdan Márius kapitány! Most már leszámoltunk.

— Még nem egészen, komám! — kiáltottam rá.

S megragadva kezét, fölrántottam magammal.

Az amerikai iszonyú erővel vergődött, rángatta magát, de látva, hogy semmiképen sem bírja kiszabadítani kezét, ép a mikor a léggömb emelkedni kezdett, megragadta barátja kezét, a ki vele együtt állt mellettem.

De a léggömb egyre emelkedett. Mivel a bőröv a derekamon volt, természetes, hogy a két ember sulya lefelé húzta felső testemet, úgy, hogy a fejem lefelé lógott, a két lábam pedig fönt kalimpált a levegőben. De ebben a helyzetben mind a két kezem szabad volt, s én legott megragadtam az amerikai a másikkal is, úgy, hogy a nyomorult mozdulni sem tudott, mert egyik kezét én fogtam, a másikkal meg ő fogta czimboráját.

— Bátorság, Márius! — biztattam magamat. — A meddig fogod a gazembert, a léggömb nem szállhat föl, s ki tudja, nem érkezik-e közben segítség!

E pillanatban nagy robajjal tört be a kert ajtaja, tizenöt matrózom, élükön a kis Bénoni, a hajóssuhancz, berontott, hogy kiszabadítson szörnyű helyzetemből.

De a léggömb egyre húzott fölfelé, úgy, hogy a czimbora, a ki legalul volt, mikor érezte, hogy elveszti a földet lábai alól, rákiáltott az amerikaiakra.

— Én eleresztlek!

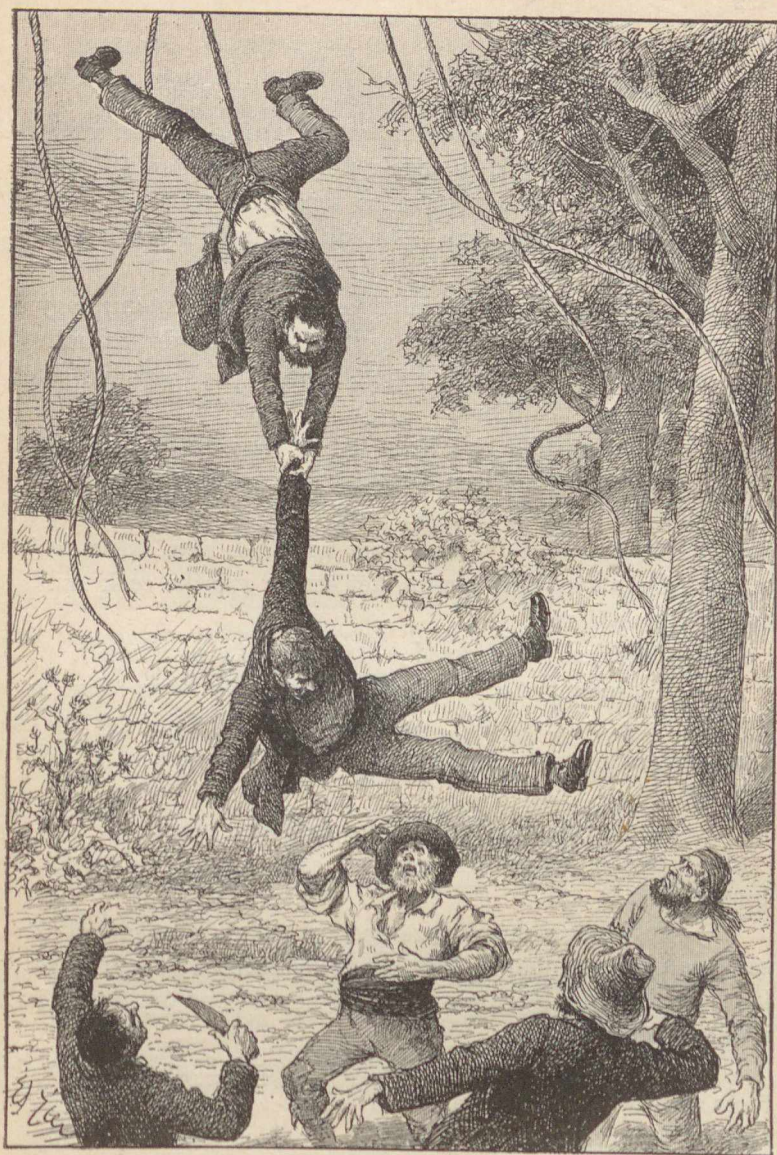
És el is eresztette. De az amerikai, nem akarván a levegőbe szállni velem, csak annál jobban fogta czimboráját.

— Ereszsz el! — rivallt rá a czimbora, — vagy levágom a kezedet!

És, előrántva beretvaéles bowie-kését, egyetlen vágással félig kettémetszette az amerikai ujjait... ez fölördített, eleresztette társát, s a léggolyó, megkönnyebbülve százötven fonttal, felröpült a levegőbe.

Mindez alig tartott néhány másodpercig.

Mikor a matrózaim odaértek, a léggömb még alig volt ötven lábnyira a földtől; s mivel a kötél, melynek végén lógtam, legalább harmincz láb hosszú volt, s toldalékul még én is, meg az amerikai teste is meghosszabbította, elég lett volna két egymás tetejére állított asztal, hogy elérjenek bennünket. De már késő volt erre gondolni, csak annyi maradt, hogy lekiálthattam nekik:

A léggolyó százötven fonttal megkönnyebbülve fölröpült a levegőbe.

— Isten veletek, fiaim!

A léggömb pedig egyre emelkedett.

Láttam, hogy a matrózaim egy pillanatilag örülten tombolnak és forognak dühükben azon a helyen, a honnan a léggömb fölszállt; majd, mint a vérszomjas tigrisek, rárohantak a nyomorultakra, a kik szájtátva bámultak utánunk, s csak a póruhárt amerikaival törődtek.

Még e szörnyű helyzetemben is elégtétellel láttam, hogy a matrózaim megboszuultak, vagy egy tuczat pisztolylövést hallottam, s aztán a két csapat összegomolyodva, mint egyetlen sötét tömeg hempergett a fűben.

De más gondom volt, hogy sem sokáig örülhettem volna ezen. Még mindig két kézzel fogtam az amerikaiakat; a gazember úgy vergődött, mint a horogra került czápa, irtózatosan ordított, káromkodott, de hiába! nem volt földi hatalom, a mely rábírt volna, hogy elereszszem, két kezem mintha csak ránőtt volna a csuklójára.

— Kegyelem! kegyelem! — könyörgött a nyomorult.

— Kegyelem? Ah, ez dicső! hát most te kérsz tőlem kegyelmet? No, csak ne félj, majd eleresztelek, csak egy kicsit magasabban legyünk! Aztán majd hirt vihetsz felőlem a barátainak.

— Ments meg engem, s én megmentelek téged!

— Ugyan, ugyan! Elment az eszed, hogy ily vadakat beszélsz?

— Fogj meg a másik kezemnél, a melyik csonka lett; ha szabadon hagyod ezt a kezemet, előveszem a pisztolyomat, keresztül lövöm a léggolyót, s akkor egy negyed óra múlva leszállunk a földre!

Ötszáz lábnyra kell a levegőben lenni, hogy az ember el tudja képzelni, mily édes ez a szó: «föld»! Mindjárt megragadtam az amerikai balkarját, ő pedig jobbába fogta a pisztolyt, czélt és lőtt.

De nem számítottunk a kötél ingadozására, a melynek végén lógtunk, a golyó nem érte a léggolyót! Az amerikai eldobta pisztolyát, s ismét belém kapaszkodott a jobb kezével.

— Kapitány! — nyögött kétségbeesve, — az Isten szerelmére, lelke üdvösségére, el ne ereszszen!

— Ne ereszszelek el? Hát azt hiszed, hogy így foglak czipelni egész a halálom órájáig? Isten büntet most tégedet, még pedig ugyanazzal a gazsággal, a melyet elkövetni akartál. Aztán mi hasznod lenne, ha így fognálak is holnapig? De erőm sem lenne hozzá, a vállam, derekam, a karjaim irtózatossan fájnának... már vagy tíz percze függök így fejjel lefelé, a vér mind a fejembe tódul, csipőimet felhorzsolja a kötél és szédülök. Nincs már menekvés, pár percz múlva bizony le kell ugranod... Mind a ketten holt emberek vagyunk... A föld oly messze van tőlünk, hogy az élet szinte csak álmoknak tetszik... Te nagyon kegyetlenül akartál elbánni velem... De igaz, hogy én is szigorú voltam... talán igazságtalan is... Te boszút álltál, én is boszút álltam, s most mindketten meghalunk... Szegény ördög!... pedig te is keresztyén vagy, mint én... s matróz is, mint én... Erősebben fogj! az én kezem már elsenyvedt... De csak nem akarsz halálos bűnnel a lelkedden menni a másvilágra? Nos, felelj, bánod a bűnödöt?

— Nem! — felelte az amerikai fogesikorgatva.

— Bánd meg a bűneidet! Még pár pillanat, s aztán nem birlak tovább tartani!

— Nem! — ismételte konokul.

— Szentséges szűz Anyám! — kiáltottam föl teljes erőmből, — mentsd meg ezt a bűnöst, ő is matróz! Tedd, hogy magába szálljon és megbánja bűneit. Én bánom, a mit ellene vétettem, igaz szivemből szánom-bánom. Megbocsátok neked, hallod-e, szerencsétlen!

— Cougourdan, — szólt az amerikai, föltekintve hoz-

zám, — én is megbocsátok neked és szánom vétkeimet. Isten legyen irgalmas neked!

A kezeim szétnyiltak, az amerikai irtózatosan fölordított, s aztán láttam, a mint forogva lezuhant a mélységbe . . .

Egész e pillanatig nem ébredtem teljes tudatára szörnyű helyzetemnek; a fejembe tóduló vér kissé megzavarta agyamat; de most, hogy ismét fölegyenesedhettem, azonnal kijózanultam és akkor! . . .

Oh, akkor! . . . Még most is eliszonyodom, ha rágondolok. A föld egyre szűkített, távozott tőlem, s nekem úgy rémlett, hogy folytonosan esem, de fölfelé! s ehhez járult még, hogy — talán a szélről, talán az amerikai esése következtében, — egyszerre csak elkezdtem himbálózni a levegőben, úgy, hogy testem ötven-hatvan lábnyi köriveket irt le az űrben! Minden pillanatban azt hittem, hogy eltörik a derekam, vagy elszakad a kötél, s valahányszor a körív legmagasabb pontjára fölérve ismét lefelé kezdtem esni, mindig behúnytam a szemeimet, s azt mondtam magamban:

— Most már vége!

Hogy meddig tartott ez, nem bírnám megmondani. Valószínű, hogy a nagy himbálózásban a kötél össze is csavarodott, mert nemsokára forogni is kezdtem, még pedig oly gyorsan, hogy elszédültem és elvesztettem az eszméletemet. Ez volt a szerencsém, különben megőrültem volna!

Végre szokatlan éles hideg tértített eszméletemre, s a mint kezemmel végigsimítottam az arczomat, észrevettem, hogy csupa vér, az orromon, számon és füleimen át csak úgy ömlött a vérem! Kétségtelen, hogy ettől a vérvesztéstől könnyebbültem meg és tértem eszméletemre.

Most már a felhők közt jártam, s a földet nem is láttam; mintha a tengeren lettem volna, ködös őszi napon . . .

— Haj, a keservét! — dühöngtem magamban, — hát itt pusztuljak el ég és föld között, nyomorútan, mint a szárnya-

szegett madár? Lássuk csak, Márius, nincs már mód a menekülésre?

Gondolkozni kezdtem.

— Először is igyekezzél egyenesen ülni, — biztattam magamat, — a helyett, hogy így lógsz, fel kellene ülnöd . . .

— Hát aztán . . . ?

— Aztán, majd meglátjuk! . . .

Nagy kinnal odébb és odébb csúsztottam a bőrvet derekamon, míg végre hanyatt feküdtem benne, s a léggolyót a fejem fölött láttam; aztán, egyik kezemmel a kötelet fogva, a másikkal roppant fáradságosan egyre lejjebb és lejjebb toltam az övet csipőimen, s hosszú erőlködés után végre ültem benne.

Ez ugyan nem sok volt, de összehasonlítva előbbi, kényelmetlen helyzetemmel, mégis oly nyereség volt, hogy nekibátordva biztattam magamat:

— Csak rajta, Márius! Talán mégis sikerül . . .

Ez a «talán» nem nagyon nyugtatott meg ugyan, de azért csak tovább elmélkedtem:

— Látod, már kényelmesen ülsz; csontod se tört, egyéb baj sem ért. Van egy köteled is, a jó tengerész pedig csodákat tud művelni egy kötéllel . . . Van enni-innivalód is . . . Először is ebédelj hát, hogy legyen erőd, aztán majd meglátjuk . . .

Megebédeltem tehát, s mikor jóllaktam, nyugodtabban tekintettem föl a léggolyóra.

— Először is, — mondtam magamban, — föl kell másznom oda, különben újra elkezdődhetik a himbálózás és esetleg a kötél is elszakadhat. Rajta hát, Márius!

Csakhogy a kezeim és karjaim kifáradtak, mikor az amerikait tartottam a levegőben. Három-négy próbálkozás után kimerülten estem vissza és szerencse, hogy végkép el nem bocsátottam a kötelet.

— Pihened kell, Márius, — biztattam magamat, — addig is gyűjts erőt, egyél-igyal.

Pihentem, ettem-ittam és ismét hozzáfogtam a mászáshoz. De még két ölet sem másztam, midőn az erőm elhagyott, s eleresztve a kötelet, visszazuhanтам.

— Isten segíts!

Szerencse, hogy a lábam beleakadt a bőrvöbe, különben lezuhanтам volna a földre. Úgy lógtam ott, mint a komédiások a trapézon, s perczek multak el, míg az eszméleten újra visszatért és megint föl birtam mászni az övbe.

— Haj, a keservét! — mondtam fogcsikorgatva, — az nem lehet, hogy Cougourdan Márius kapitány azért pusztuljon el, mert nem tud harmincz lábnyi kötélre fölmászni!

Meggondolva a dolgot, erre a megállapodásra jutottam:

— Nem szabad czéltalan kísérletekkel elfecsérelnem az erőmet, hanem arra kell törekednem, hogy mászás közben is pihenhessek.

De hogyan?

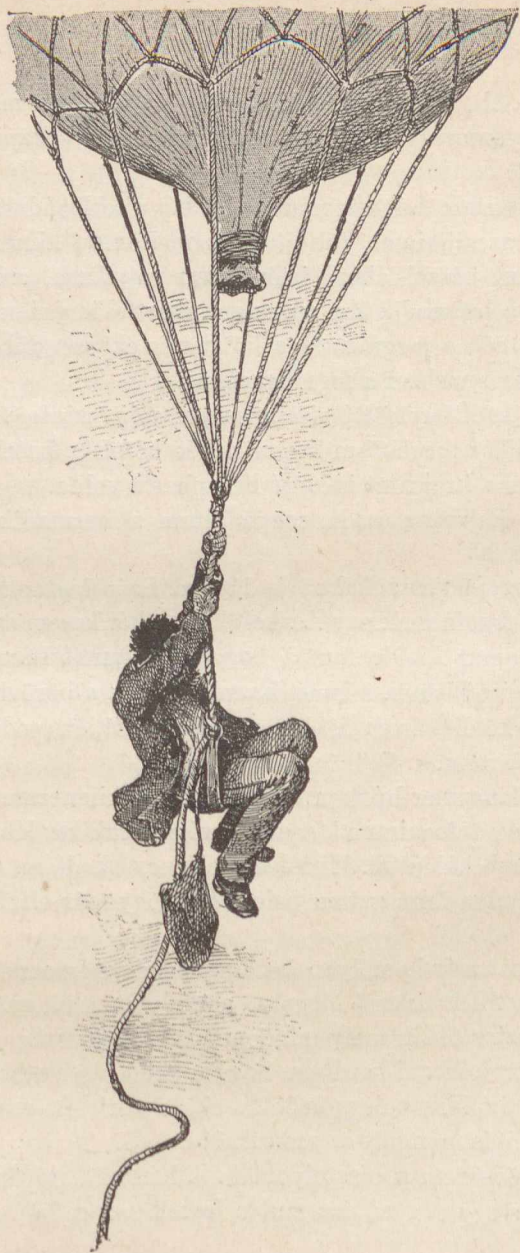
Ha egyik kezemmel fogódzom, a másikkal nem birom kioldozni a bogot, a melylyel az öv hozzá van kötve; s ha ezt megtehetném is, nem birnám magasabbra húzni magamat, s alattam ismét megkötni a bogot: ehhez három kéz lenne szükséges.

Ekkor igazán kétségbeestem.

— Szentséges szűz Anyám! — fohászkodtam keserve-sen, — te látod nyomorúságos helyzetemet, elhagyod-e hát veszni szegény Márius szolgálát, csupán csak azért, mert nincs három keze? Ezt a kis csodát te oly könnyen megtehetnéd! Jól tudom a szabályt, hogy égető szükség nélkül nem szabad csodát tenni, de most egyedül vagyunk, senki sem fog megtudni a dologról semmit... s én oly nagy szükségét látom e csodának, a keservét!

Talán el sem hiszi, kedves barátom, pedig igaz, hogy e perczben egy édes hang csendült meg:

— Csodát akarsz? Hát jól van, tégy csodát, én megengedem.

Két lábnyira voltam a léggömb hálójától.

— Ah, hát nem fölséges ez? — ujjongtam magamban, — én, a nyomorúlt bűnös, az egyszerű tengerészkapitány, csodát teszek!

Kitártam két karomat, mint két vitorlarúdát, szétterpesztettem az ujjaimat, fölfujtam a mellemet, kimeresztettem a lábaimat, kézzel-lábbal irtózatosan vajudtam, erőlködtem, de hiába! a harmadik kar csak nem akart előbujni sehonnán.

Dühösen megráztam a kötelet és éktelen dühömben beleharaptam, ezekkel a fogaimmal, ni!

A kapitány föltátotta a száját, s én szinte visszahökken-tem, mikor megláttam harminczkét hófehér, hatalmas fogát, a melylyel a krajezárt is ketté haraphatta volna.

— Ez volt a csoda, megtaláltam a harmadik kezét... a fogaimban!

Mindjárt munkához is láttam. Szép lassan megfogtam a kötelet fogaimmal, egy... kettő... a két kezem szabadon maradt; hamar kioldoztam a bogot, megkurtítottam a kötelet, a menyinyire birtam, s ismét hozzákötöttem a bőrvözhöz.

A kötél három lábbal rövidebb lett, én pedig leültem és megpihentem.

Kilenczszer húztam föl magamat, s kilenczszer kapaszkodtam meg a fogaimmal, s akkor végre csak két lábnyira voltam a léggömb hálójától. Hirtelen nekirugaszkodtam, s pár másodperc múlva fölmásztam bele, úgy, hogy már elérhettem a lég-golyót.

Most már komolyan kezdtem bízni megmenekülésemben; a fejem fölött libegő léggolyó olyan volt, mint valami háztető, vagy biztos földél, mely minden bajtól megóvott.

Gondolkozni kezdtem, hogy mitevő legyek, hogyan szállit-sam le a földre a léggömböt, s ekkor hirtelen eszembe jutott, hogy mit is mondott az amerikai:

Előveszem a pisztolyomat... keresztül lövöm a léggöm-böt... s egy negyed óra múlva *leszállunk a földre!*

A földre!

Úgy ismételttem ezt a szót, mintha őrzöngtem volna. Oh! viszontlátni a fákat, virágokat, házakat, embereket! az én édes hajómat, a «Boldogasszonyt»! Marseillet, az egész világot, min-dent, a mi kedves és drága nekem!

— Oh, te puffadt golyó! — kiáltottam föl, az ökleimet rázva, — még akkor is fölrepesztenélek, ha a fogaimmal kellene szétrágnom hasadat!

Szerencsére, a mint zsebemben kutattam, megtaláltam a kis késemet. Gyorsan kinyitottam egyetlen ágát és teljes erőm-ből beledöftem a léggolyóba.

Hát, irgalmas Isten! a vasabroncsot találtam el, a kés pengéje töben eltörött és lezuhant a mélybe, kezemben csak a kés nyele maradt!

Egy pillanatig megkövülten néztem a lehulló késpenge után, s aztán magam is utána akartam ugrani, hadd legyen vége a hiába való küzdelemnek.

— Szentséges szűz Anyám! — kiáltottam föl szorongva, — te bizonyára meghallod a fohászkodásomat, mert ha nem vagyok is egészen az égben, nem sok hiányzik odáig, s neked messzelátóra sincs szükséged, hogy meglásd, mily válságos helyzetben vergődik a te Márius szolgád. Te már sok veszedelemből megszabadítottál, s ezt köszönöm is, de mit használna mindez, ha most cserben hagysz? Nem fáj a szived, ha elgondolod, hogy szegény matrózaim a kapitányuk nélkül térnek vissza Franciaországba? Nem sajnálsz, hogy apátlan árva lesz a «Boldogasszony» is, ez a szép hajó, a melyen egy szalmazsálat sem tettek soha keresztbe, a nélkül, hogy áldással ne emlegették volna a nevedet? Haj, a keservét! eltűrnéd-e, hogy Lucifer, a ki neked is, nekem is ellenségünk, diadalmaskodjék rajtam? Te, a ki oly szép, oly kedves vagy, nem hallgatnál meg engem? Tizennyolczszáz esztendő óta folyton pompában élsz a földön, de én fogadom, hogy soha sem voltak oly szép

ékszereid, mint a minőket én veszek neked, ha megszabadítsz ebből a veszedelemből. Gondold meg, szentséges szűz Anyám! tizezer frankos diadémet veszek, hozzávaló nyaklánczczal és fülönfüggőkkel, gondold meg!

Ez a rövid, de buzgó fohászkodás visszaadta minden bátorságomat; keresgélni kezdtem a zsebeimben, hogy mivel hasíthatnám föl a léggömb tafotáját. Kettéharaptam egy pénzdarabot, de az nem volt elég hegyes; össze akartam törni az üveget, hogy majd a cserepeivel metszem föl, de még idején meggondoltam, hogyha elpocskolólok a vizet, esetleg szomszám is halhatok.

Végre, mikor már szinte öntudatlanul motoztam mindeütt, egyszerre csak megszúrja valami az ujjamat... Odakapok: a nadrágszíjam csatja!

Rögtön leoldtam, s hogy el ne veszítsem, a kezem köré csavartam; három nyelve volt, három, csaknem tűhegyes szöge. Jól megkapaszkodtam a kötélbe, s nagy erővel belevágtam a csatot a léggömb tafotájába...

Három fütttyentést hallottam, a léggömb kezdett kiürülni!

Nem láttam ugyan, hogy szállok-e lefelé, mert minden csendes, mozdulatlan volt körülem, de pár percz múlva már éreztem, hogy a hideg csökken és könnyebben lélekzem.

De most új veszedelem támadt, a léggömb tafotája megrepedt, s ez a repedés egyre tágult.

— Ha ez így tart tovább, — mondtam magamban, — a léggömb egész kerületében kettéreped, s akkor úgy pottyansz le te is, mint a szegény amerikai.

Szerencsére, mikor a repedés a háló köteleihez ért, nem terjedt tovább, s ez megnyugtató.

Mondhatom, kedves barátom, hogyha a helyzetem nem lett volna oly kétségbeesítő, szívvelélékkel gyönyörködtem volna a gyönyörű képen, mely elém tárult.

A ködnek már nyoma sem volt; a nap ragyogóan sütött, s alattam, legfőlebb két-háromszáz lábnyira igazi felhőtenger

hullámozott, félig fekete, félig tűzvörös felhőkből, mintha rop-pant kiterjedésű izzó széntenger lett volna. S a léggömb egye-nesen a tengerbe ereszkedett alá . . .

Nemsokára bent voltam a felhők közt, oly sötét lett kö-rülem, hogy alig láttam. . . Hirtelen szörnyű dübörgés rázta meg a levegőt, hűvös szél csapott az arcomba, majd vakító villámok cikáztak körülöttem és fülsiketítő menydörgés tá-madt. Erre megindult az égi háború, mintha a pokolbeli ördö-gök mind elszabadultak volna, olyan ágyúzás, égzengés támadt, az eső úgy szakadt, mintha öntötték volna, s közben a tyúk-tojás nagyságú jégdarabok úgy süvöltöttek, hullottak szerteszét, mint a csatában a golyók. Szerencse, hogy a léggömb megvé-dett, különben agyonverték volna. Elgondolhatja, hogy resz-kettem, mint a nyárfalevél, s mégis, ha visszaemlékezem erre a pokoli szép látványra, szeretném még egyszer végignézni . . . de, természetesen, nem a léggolyó alól!

Körülbelül negyedóraig tarthatott ez az égiháború. A vil-lámlás lassankint alább hagyott, az eső és a jégverés elállt, s a felhők perezről-perezre világosabbak lettek. Aztán langyos szellő támadt, kissé oldalt döntötte a léggömböt, s a megrit-kult felhők fátyolán át megpillantottam lábaim alatt a zölddel, sárgával csikozott végtelen síkságot.

Az volt a föld!

Mikor megpillantottam a földet, csaknem megörültem örö-mömben. Sirtam, daloltam, imádkoztam, rugdalóztam, mintha táncoltam volna.

Fájdalom, barátom, nem sokáig tartott az örömöm!

E pillanatban heves szél csapott meg bennünket, s ebből azt következtettem, hogy nagyon is gyorsan repülünk. A le-nyugvó nap helyzetéből megállapíthattam, hogy a szél éjszak-nyugat felé ragad. Ugyanekkor a léggömb ismét nagyot repedt: plak—plak! plak—plak! s a nyílás aggasztóan növekedett.

A síkság egy része halványkék volt, megszakítás nélkül;

a másik része sötétzöld, melyet világosbarna és sötétsárga foltok szaggattak meg. Az előbbi a tenger volt, az utóbbi a szárazföld; ezen girbe-görbe világos vonalakat is láttam, ezek voltak a folyók és apróbb, szürkés-fehér foltokat, ezek voltak a városok.

Egyszerre a léggolyó ismét háromszor adott hangot: plakk—plakk! plakk—plakk! plakk—plakk! de én föl se pillantottam, csak vállat vonva mondtam magamban:

— Repedj meg, ha akarsz, én úgy sem segíthetek rajtad!

Azt reméltem, hogy előbb földet érünk, mint a léggolyó végkép elpusztul, s valóban elég gyorsan is szálltunk alá. Épen ez rémitett meg!

Lassankint látni kezdtem a hegyeket, völgyeket, erdőket, s a vérem is jéggé fagyott, a mint egymás után mindig új és új tárgyakat pillantottam meg, s ezek másodperczről-másodperczre nőttek, óriási méreteket öltöttek, s hozzá még úgy tetszett, hogy nem is én esem lefelé, hanem a föld emelkedik, nyúlik föl hozzám, a maga fenyegető, szörnyű tömegével!

És a léggömb egyenesen a mocsár, a folyam deltája felé tartott! A mocsár pedig nőtt, egyre terjedt, a partjain nőtt fák pedig folyton magasabbra nyúltak föl!

Egyre szálltunk, estünk lefelé, imitt-amott nagy szigetek támadnak a vízben, mely fölött a madarak nagy serege csapong, míg a távolból legelő marhák és juhok bőgését röpíti felém a szellő.

Iszonyú! a szél egyenesen a víz fölé hajtotta a léggolyót! Most már csak száz lábnyira libeg fölötté... Igaz, hogy a szél még egyre hajtja, de a part messze van, a víz felszíne meg alig hatvan lábnyira!

A szél erősödik... a léggömb gyorsabban repül... de a gáz gyorsan tódul ki belőle... egyre süllyedünk, esünk... már alig vagyunk harmincz lábnyira a víz színétől!

— Fújjad erősen, szentséges szűz Anyám! A hogy csak a szádon kifér! Rajta, szűz Anyám!

Még harmincz lépés és a parton vagyok . . . még húsz láb és a vízbe zuhanok!

Már csaknem a vizet söpröm, mikor egy heves szélroham ismét fölkapja a léggömböt és tovább röpti. Még egy ily roham és mentve vagyok!

De a szél megáll, a léggolyó hanyatlik.

Majd ismét föltámad a szél, fölkapja, megforgatja a léggömböt, s két lépésnyire hajtja a parttól, egy sziklás kiugrás közelébe . . .

Ledobtam magamról a bőrövet, kiugrottam a hálóból, megragadtam a sziklát és kimásztam a vízből.

Meg voltam mentve!

— Hát aztán? — kérdeztem a kapitánytól.

— Hát aztán? — ismételte ő, keresztbefonva a karjait. — Ah, ön igazán telhetetlen! Hát nem volt elég ez a csodával határos megmenekülés? Még többet is akarna? vagy azt hiszi, hogy a boldogságos Szűznek egyéb dolga sincs?

— Persze, hogy van, persze, hogy van, csak azt szeretném tudni, hogyan érkezett vissza Mobilebe?

— Ejha! mintha bizony, a ki beszélni tud, nem eljutna a világ végére is!

Aztán, megfogva a galléromat, mélyen a szemem közé nézett és ezt mondta:

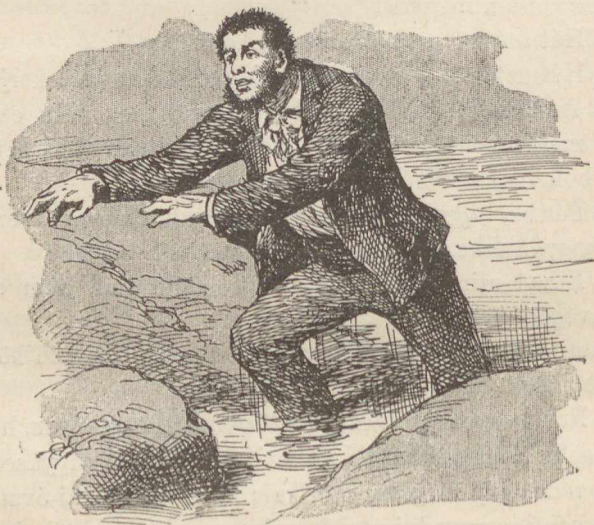
— Nos, hogy tetszett ez a kis történet? Nemde igaz, hogy az ember soha sem tudhatja, mi éri? Ha jobban vigyázok magamra, nem csíp meg az amerikai; ha az amerikai óvatosabb, nem hagyja megragadni magát, mint a nyúl a sástól; ha meggondolja, hogy a marseillei kapitányok mind igazi oroszlánok, megkötözteti a kezeimet . . .

— Ej, kedves kapitány, — feleltem, — én egész más tanúságot látok ebben a történetben. Mindenek előtt az az erő lep meg, a mit a kétségbeesés adhat az embernek. Ez a kétségbeesés mentette meg önt; de viszont, ez a kétségbeesés vitte rá

az amerikaiak is, hogy önnel oly kegyetlenül bánják. Az ön igazságtalan és kegyetlen szigorúsága ösztönözte azt a szegény embert, hogy három éven át folyton a boszú tervén rágódjék, de ennek ön maga volt az oka, miért lépte át a jogos büntetés és megtorlás határait.

Soha sem szabadna elfelednie ezt a szabályt, mely talán legfontosabb a létért folytatott küzdelemben, hogy:

«Nem jó ellenfelünket a végsőre kényszeríteni!»

Kimásztam a vízből.

A TIGRIS-VADÁSZAT.

Kényelmesen elnyújtózkodva a tyúkketreczen, Cougourdan Márius kapitány átélt kalandjain mereng, vagy azokra gondol, a melyek a távol tengeren még érhetik. Most int hadnagyának, hogy üljön melléje, bizonyosan beszélgetni akar vele; lopózzunk oda mi is és hallgassuk ki az érdekes beszélgetést.

— Nos, hadnagy? . . .

— Parancsol, kapitány?

— Nos, hát mi ujság?

— Hát . . . hát az az ujság, hogy . . . hogy szép idő van . . .

A kapitány hanyagul leveri szivarjáról a hamut és gúnyosan végigmérve a hadnagyot, tréfásan felel:

— Ezt az ujságot magam is tudom, de ha százszor ismétjük is egymásnak, azért ebből soha sem lesz párbeszéd!

S megveregetve a hadnagy vállát, leültette maga mellé; aztán, szóra szó következvén, lassankint belemelegedett a beszédbe és a következő tigris-kalandot mondta el:

— Látja, hadnagy, ámbár ön otthon, a nagybátyja majorjában, sokkal több verebet lőtt már, mint a hány hajaszála van annak a derék öreg úrnak, — a ki különben olyan kopasz, mint a térdem kalácsa, — azért mégis elhiheti nekem, hogy van némi különbség a veréb-vadászat, meg a tigris-vadászat között. Nem mondom, hogy a verebekre vadászni veszélytelen sport, mert hisz a puska szétrobbanhat, s megölheti a vadászt; de azért mégis más a verebekre lesni Marseille környékén és ismét

más, hallani a tigris rémes üvöltését, ha az embernek nincs egyéb fegyvere egy elefántnál.

— Az elefánt? ... fegyver? — De ugyan, kapitány! ... — álmélkodott a hadnagy.

— Védelmi fegyver, ha jobban tetszik; ámbár nem tudom, hogy mondhatni-e illet az elefántról?

De mindegy, csak figyeljen jól, s aztán jellemezze az elefánt szerepét ... most pedig hadd fogjak hozzá a történethez.

Bombayben voltam, 1815 májusban és borsot meg indigót terheltem be Aden számára, a hol egy török kereskedő cserében néger rabszolgákat adott volna, a kiket Bourbon szigetén szándékoztam eladni.

Az a kereskedő, a kivel Bombayben dolgom volt ... Ej, a manóba ... hogy is hitták csak? ... Irtózatos, barbár neve van, kitörök az ember nyelve, míg kimondja:

Beejipooting ... hogy az ördög vigye el!

Szóval ez volt a neve annak a rájának.

Mit tátja úgy a száját? Hát még azt sem tudja, hogy a rája micsoda? Hát olyan ember, a kinek ötszáz cselédje, száz lova, tizenkét elefántja van, aztán palotája a városban, négy-öt kastélya a vidéken, két-három szobája tele arannyal és drágakövekkel, ráadásul erdei, hegységei, rizs- és indigó földjei, meg annyi földturó parasztja, hogy esztendeig is eltartana, ha mind meg akarná számlálni. Van aztán vadaskertje is, ritkábbnál ritkább zsákmányok: krokodilok, kigyók, ezerlábú szörnyetegek, vizilovak, skorpiók, medvék, sakálok, ölyvek, keselyűk és egyéb hüllők, még pedig olyan számmal, hogy sorfalat állnak az erdőben, hogy az ember elmehessen köztük.

Sőt még tigris is van; csak hogy ez már nem zsákmány, sőt ellenkezőleg!

Az ottani parasztok, — *szudra* a nevük, — nagyon jól megférnek a tigrissel és úgy élnek együtt, mint igazi jó szomszédok. Olyan nyugodtan dolgoznak erdőn-mezőn, mintha nem

is volnának tigrisek. Egyszerre csak előugrik a tigris, nyakon csip egy szudrát, ép úgy, mint mi letépünk egy szem földiepret a kertben, elviszi zsákmányát a sűrűbe ; a többiek pedig megkönnyebbülve sohajtanak föl:

— Most már nyugodtan dolgozhatunk, a tigris jól lakott.

Megvallom, hogy mikor először hallottam ezt a dolgot, szinte tajtékot túrtam dühömben, a hindúk gyávasága miatt.

Nyakon csip egy szudrát.

Egyszer szóba jött ez is a rájával, s én megvetőleg, méltatlankodva mondtam, hogy . . . ha a tigris el merne jönni Mar-seillebe, s csak egyetlen patkányt ölne is meg, az egész város fegyverbe szállna ellene és kiirtaná: nemesak a csecs-szopó gyerekek, hanem még a rokkant aggastyánok is . . .

A rája arca vérpiros lett, a mint vonagló ajkaival felelt:

— Kapitány, ön igazságtalan ember a hindúk iránt; ez a

nép sokkal bátrabb, mint ön hiszi, és megadása, nem törődése az étellel, a mit az európaiak gyávaságnak hisznek, tulajdonképen a nép mély, fanatikus vallásosságában gyökerezik. Nézzzen egyszer a szemükbe: meglátja akkor, milyen tűz ragyog ott.

— Becsületemre — feleltem, mélyen a rája villogó szemeibe nézve: — nekem elég az, a mit az ön szemeiben látok.

— Hm! — szólt a rája ábrándozva: — ön hát azt hiszi, hogy a százesztendőös rabság és civilizáció még nem oltott ki minden lángot a szemeinkből?

— De nem ám! — kiáltottam fel lelkesülten: — s ha a világ akármelyik végén még egyszer megpillantanám ezt a szemet, mindjárt ráismernék, hogy egy hindué.

— Köszönöm! köszönöm! — viszonzá a rája, melegen megszorítva a kezemet: — ön nem is tudja, mily jól esett ez nekem!

Végig simítva homlokát, mintha valami rossz gondolatot akarna elűzni, folytatta:

— Most pedig, ha akarja, olyan tigris-vadászatra viszem el önt, a minőt senki a világon, még maga az indiai alkirály sem mutathatna önnek. Úgy van: csak én tehetem ezt! De figyelmeztetem előre is, hogy életünk az egész vadászat alatt kockán forog, és nincs módunkban, hogy védelmezzük magunkat.

— Semmit sem tesz! azért én mégis elmegyek: ha másért nem, azért, hogy udvarias meghívásáért megtiszteljem.

— Még valamire kell figyelmeztetnem: hogy az, a mit látni fog, oly szörnyű és irtózatos lesz, hogy könnyen megőrülhet bele!

— E tekintetben nyugodt lehet — viszonzám ököllel kopogtatva a koponyámat: — a ki szembe nézett a polyppal, meg a skót matrózzal, nem ijed meg egy hitvány tigristől sem.

— Nagyon jól van, kapitány — mondta a rája; — én soha

sem kételkedtem az ön bátorságában, s azt hiszem, hogy három nap mulva már ön sem kételkedik a hindukéban.

Május 15-ikén, hajnali két óra tájban csónak jött értem, s kivitt a szárazra, a rája mezei kastélyába. A rája bő fekete-fehér burnuszt viselt, mely csaknem egész alakját elfödte, tetőtől-talpig; élém jött, kivezetett az erkélyre, melynek karfája, mint valami csapó-híd, lassan leereszkedett. A híd végén keskeny, de kényelmes kanapé volt, mely mögött egy hindu állt, nagy legyezővel.

A rája fölszólítására leültem, s azon töprenkedtem, mit fogunk csinálni, mikor a kanapé hirtelen megfordult alattam, és mozogni kezdett.

— Nos, mi ez? — kérdeztem, megkapaszkodva a kanapé karfájában: — tréfa, vagy földindulás?

— Egyik sem — felelte a rája mosolyogva: — csak elefánt. Most, hogy már rajt ülünk, megindult, mert tudja, hogy hová kell mennie.

S valóban, mialatt e pár szót váltottuk, az elefánt már átment az udvaron, keresztül ment egy magas boltív alatt, s aztán nyitott folyosóban haladt egész egy kioszkig, melynek ajtai bezárultak utánunk. A rája ekkor fütttyentett, az elefánt pedig egyenesen a középen álló roppant nagy fekete-márvány kőlapra állt, a lábait összetéve háromszor megfordult rajta, mire a márványlap lassan lesülyedt, s mi egy hosszú, lejtős földalatti folyosóba jutottunk.

Az elefánt ügetve indult útnak. Tíz-tíz lépésnyire vörös köveken állva, félmeztelen hinduk vakítóan lobogó fáklyákkal világítottak, de oly mozdulatlanok voltak, mint a szobor, hogy szinte azt lehetett volna hinni, hogy nem is élnek, hanem ki vannak tömve.

Jó negyed óráig tartott ez a különös út, midőn a talaj lassan emelkedni kezdett, s nem sokára valami nyílás elé jutottunk, a melyet sűrű inda-háló fődött el. A rája ismét fütty-

tyentett, láthatatlan kezek széthúzták a liánok szövevényes hálóját, s az elefánt kivitt bennünket a sík mezőre, a melynek vége-hossza nem volt.

Mialatt szétnéztem, egy hindut, a ki talán a földből bujt elő, oly váratlanul jött, az elefánt derékon kapott az orrmányával, és föltette a hátára; a hindunál valami csáklya-féle volt, a minővel az elefántokat hajtani, igazgatni szokták.

— Ez a vezetője — mondtam magamban; — bizonyára az állat hasa alatt jött eddig, azért nem láttam.

Annyira meglepett az egész dolog, s oly különös volt ez a kirándulás, hogy nem is igen törődtem semminek az okával; azt mondogattam magamban:

— Márius barátom, te bizonyára nem vártad ezt, a mi veled történik, mert csak tigris-vadászatra indultál. De azért csak tartsd a szádat, ne kérdezz semmit, mert a rája még utóbb azt hihetné, hogy félsz!

Eleinte gyorsan haladtunk a köves, bozótos uton. Körülbelül egy óra mulva a talaj süppedős lett, majd egészen mocsaras, úgy hogy az elefánt vígan csobékolt a sárban, mely fölött öles gizgaz tenyészett. A víz lassankint mélyebb lett; az elefánt egyre szimatolt orrmányával és tapogatózva haladt, keresve az átjárót a vízben, a mely már a szügyéig ért.

— Gyorsabban is mehetnénk — szólt most a rája — de akkor a kíséret nem tarthatna velünk lépést.

— A kíséret! — kiáltottam föl álmélkodva: — hát hol a kíséret? Én csak cserjéket, bokrokat látok, s különben is, azon az úton, a melyen az elefánt jött, az ördög sem jöhetne utánunk!

— Nos, hát nézzen körül — szólt a rája.

Megállította az elefántot, egyet füttyentett, s erre, mintha a földből nőttek volna ki, mindenfelől hinduk bujtak elő a gázból, a mocsárból; lehettek vagy ötszázan. A rája mosolyogva nézett rám, aztán megcsóválta a karjait, mire a hinduk ismét úgy eltűntek, mintha a föld nyelte volna el őket.

Az elefánt ügetve indult útnak.

— Becsületemre, rája! — kiáltottam föl: — önnek bámulatosan fegyelmezett rabszolgái vannak.

— Ezek nem rabszolgák: ezek mind szabad emberek, csak hogy nekem testtel-lélekkel híveim, és szeretnek vadászni.

— Tigrisre?

— Tigrisre... és minden más vadállatra.

E szavaknál a rája oly kegyetlenül nézett rám, hogy önkénytelenül is megdöbbsentem, nem engem fenyeget-e? De mindjárt megnyugtattam magamat:

— Márius, ámbár sok sulyos bűn nyomja a lelkedet, semmikép sem lehet rád fogni, hogy azért vadállat vagy.

A rája beburkolózott bő burnuszába és nem szólt többet. Keresztülvágtunk egy kis bambuszerdőn, melynek ágai, a mint az elefánt rájuk lépett, úgy durrogtak, mint a puska, s végre egy tisztásra értünk, a melyet soha sem fogok elfeledni.

— Itt vagyunk! — mondta a rája.

Körülnéztem. A végetlennek látszó síkon, melyet vörösbarnára égett fű és apró cserjék födtek, csak egyetlen egy fa volt; de minő fa! A törzsét körülbelül százezer, derékvastagságú ág alkotta, úgy hogy a kerülete legalább félmérföld volt, ha nem több.*

Ez nem lehetett más, mint a *Kobir-Bar*, a hinduk híres *Szent fügefája*, a melyről már sokat hallottam, mert egész Kelet-Indiában híre van; de hogy ilyen legyen, soha sem hittem volna, ha nem látom tulajdon szemeimmel. Mondjam-e, hogy két hadosztály angol katona megpihenhetett volna az árnyékában!

Az elefánt egyenesen a fának tartott, elment alatta, s aztán megállt vele szemben, arczczal keletnek; bal kéz felé,

* Ez a szóban forgó fa egy banánfa és Guzurate tartományban van; törzsének kerülete, e század elején, 2500 angol láb volt, de azóta jóval megnövekedett.

éjszak-keletre, gigászi hegyek emelkedtek, tele hóval: később a hajómon megnéztem a térképet, ez volt a Himalaya-hegyláncz.

A köd és szürke felhők lassankint rózsaszínbe mentek át, s az ég derülni kezdett. Nem sokára megláttuk a napot, a mint tűzvörösen fölbukkant a szemhatáron; vakító sugarai szerte lövelltek a vidéken, s a köd, a felhőzet pár pillanat múlva nyomtalanul eltűnt.

E pillanatban köröskörül tompa zaj, nyüzsgő moraj hangzott, olyanforma zúgás, zsongás-bongás, mint mikor a marseillei St-Victor templom orgonája nagy-pénteken a halotti zsoltosmát búgja: a földön csúszó-mászó féregtől a sasig, a mezei egértől az orrszarvúig a teremtés minden állata bögött, ordított, füttyölt, sziszegett, zsbongott, köszöntve a mindenség urát, a fölkelő napot.

Mialatt ezt a csodás zenebonát hallgattam, a rája fölállt, s mikor ránéztem, a szám is tátva maradt álmélkodásomban.

Ledobva burnuszát, kitárt karokkal, keletnek fordulva állt mellettem. Aranynyal áttört selyem-palástja volt, mely alól kivillogott ezüstös alsó ruhája. Melle, karjai, nyaka tele voltak gyémánttal; rubinnal kirakott kalapján két arasznyi gyémántokkal kirakott forgó volt, s mindez úgy ragyogott a nap sugaraiban, hogy nem is birtam ránézni. A fejem szédült...

— Kedves Márius barátom, — mondtam magamban: — most mutasd meg, hogy férfi vagy! mert ki tudja, mi vége lesz e kaladnak! Hm, hm... lehet, hogy nagyon is drágán fizeted meg ezt a kis kirándulást, s bizony okosan tetted volna, ha egyéb fegyvert is hozol, mint ezt a kis hajó-szekerezét!

Töprengésemből egy másik esemény vert föl. Jó egy mérföldnyire tőlünk hirtelen két láng villant föl, s a kettő közt, alig egy perc alatt száz más láng, mely a két elsővel egyetlen egyenes, hosszú lángvonalat alkotott; e vonal két pontjáról, összehajlő irányban, két más tűzvonal tűnt föl, úgy hogy az egész háromszöget alkotott, melynek csúcsa egyenesen felénk fordult,

s alig kétszáz lépésnyire volt tőlünk, de oly formán, hogy a csúcs nem ért egészen össze, hanem a háromszög két szára közt még nyílás is maradt.

A rája leült; de oly fönséges és méltóságteljes volt, hogy nem mertem megszólítani. Anapernyőt tartó hindu sugta halkan:

— Ez a három tűzvonal körül keríti a tigris éjjeli tanyáját; mivel a tigris fél a tűztől, ott fog kijönni a háromszögből, a hol a szabad kijárat van.

És a szemben fekvő giz-gazos területre mutatva, folytatta:

— Oda nézzén, onnan fog előbújni.

Odanéztem: alig volt kétszáz lépésnyire. Magamban ugyan azt mondtam, hogy ez nagyon közel van, de bátornak akarván magamat mutatni, azt kérdeztem a hindútól:

— Hamar ideér?

A hindu a síkságra nézett és így felelt:

— A tűzvonal kezd összebb szorúlni; a tigris már felénk közeledik.

— Gyorsan tud futni?

— Sokkal gyorsabban, mint a kígyók, mert négy lába van, és ép oly hajlékonyan tud bujkálni a bokrok közt.

— Hát... a kígyók gyorsan siklanak?

— Mint a vágató ló.

Elhallgattam, és mialatt ezen tűnődtem, a hindu, megmerevedve, mint a kőszobor, kinyújtotta karját az imént mutatott irányban, és szinte suttogva mondta:

— Hallja! minden állat elhallgatott: a tigris ott van!

Pár másodperc telhetett el így, mely alatt buzgón fölfőhászkodtam a boldogságos Szűzhöz, hogy szabadítson meg minden veszedelemtől, s hálából legott megfogadtam, hogy karvas-tagságú gyertyát veszek neki, mihelyt Marseillebe visszatérek.

Alig gondoltam ezt, midőn a cserjés megmozdult... az ágak közt, a levelek árnyékában két izzó, villogó zöld szemet pillantottam meg: a tigris volt.

Az ágak szétváltak, s kibukkant a tigris feje, a mely akkora lehetett, mint egy ököré.

Három lépésnyire közeledett, fejét a földig letartva, majd hirtelen megállt, s mint a lesben álló vizsla, fölütötte fejét, s az óriás fa felé szimatolt. Ön nem is képzelheti mily szép ez az állat! Nincs az a selyem, mely fényesebben ragyogna, mint a szőre.

A rája fölállt, két öklét a csipőjére szorította, s háromszor egymás után kiáltott: soha ily, rémes parancsoló kiáltást nem hallottam!

A három tűzvonal egyszerre kialudt. A tigris, felgömbítve hátát s fölemelve a farkát, irtózatossal ordított. Ugyanekkor a szent fa lombjai megmozdultak, s az ágakról, mint az eső, hullottak alá a hinduk; lehetnek vagy kétezeren, mind mezítelenek és fegyvertelenek, s félkörbe fogva a tigrist, egyenesen rajta hajtottak.

Egyidejűleg, távol, a tigris háta mögött, egy másik csoport jelent meg: hogy honnan bujtak elő, ma sem tudom: csak azt láttam, hogy rohanva, futva, bukdácsolva közelednek; s a következő pillanatban a fenevadat már egészen körülszancszolta ez az élő sövény.

A tigris, mikor ezt meglátta, hasra feküdt; hol egyik, hol a másik szemével sandalított ellenségeire, a farkával pedig hevesen paskolta a földet. A bajusza hol fölállt, hol lekonyult, nagy vörös nyelvvel nyalogatta irtózatossal pofáját, s látszott rajta, hogy azt vizsgálja, merre meneküljön, s készült a küzdelemre.

A hinduk ez alatt egyre szűkebbre vonták a gyűrűt, s egymást lökdösve, tolvá közeledtek a tigris felé. Természetes, hogy a mily mértékben kisebbedett a kör, abban a mértékben lett vastagabb is, úgy hogy végre a tigris oly gyűrűbe szorult, a melynek fala vastagságban és mélységben negyven embernyi lehetett.

Mind ez a legnagyobb csöndben történt.

A rája, a ki állva nézte a dolgot, ismét fölkiáltott, s ezt a kiáltást az összes hinduk háromszor ismételték, karjaikat az égnek emelve.

E szörnyű ordításra a tigris kétszer-háromszor körben forgott a földön, a lábait a hasa alá húzva, s fejét egészen a földre fektetve.

Aztán, egyetlen szédületes szökéssel a tömeg közepébe ugrott, a hol azonnal nyilás támadt körüle.

De a nyilást rögtön betömték az odatóduló hinduk. Százanként buktak el, de az elesettek helyét ujak és ujak foglalták el, s egyre többen és többen tódultak a küzdelem helyére, valóságos ember-hegyet alkotva a földön heverő tigris fölött.

A fejek sokasága ingott, hullámozott, aztán föltornyosult és szétválva szerteszét hullott, a nyilásból pedig szétmarcangolt testek löködték föl, s ott vonaglottak társaik hátán. Pár másodperczig mind eltisztultak a fenevad mellől, s ha visszagondolok arra, a mit láttam, még most is égnek áll a hajam!

A tigris, félig a hátán fekve, irtózatosan vonaglott a földön és szabadulni igyekezett attól a tizenöt-húsz hindutól, a ki belé kapaszkodott. De hiába! egyetlen egy sem eresztette el: nem is emberek voltak ezek, hanem buldoggok. A hol csak annyi hely volt a tigrisen, hogy egy fej odaférhetett, a hinduk mind marták, harapták a szörnyeteget. Ki az ajkát, ki a fülét, ki a torkát harapta: s valamennyien belécsimpaszkodtak, a halálmegvetés szörnyű erejével; míg egyszer csak a tigris, ropant erőfeszítéssel lerázta magáról valamennyit, s talpra állva, kettőt-hármat úgy fölhasított iszonyú körmeivel, hogy a belük rácsavarodott a lábaira, a vér pedig elöntötte fejét és egész felső testét.

Mindjárt aztán négy más hindu rohant a fenevadra; a tigris föltépte az elsőnek a torkát, a melyből vastag sugárban szökött föl a vér a levegőbe, a honnan úgy hullott alá, mint az eső . . .

Mindez alig nagyobb helyen történt, mint egy jókora szoba; hús ember, részint holtan, részint iszonyatosan megesonkítva, szétmarcangolva hevert a földön, s a többiek a még meleg és vonagló testeket tiporva rohantak a gyilkos fenevadra. S még szörnyűbb, rémesebb volt látni ezeket, a kik, ökleiket összeszorítva, előre nyújtott nyakkal lesték a kedvező pillanatot, melyben a tigrisre rohanhatnak!

Ah, becsületesemre! azt hittem, hogy szétrobban a fejem! A füleim zúgtak, mint a harangok, egész testem bizsergett, mintha hangyák csipdestek volna, a fogaim vaczogtak, mindent vörösnek láttam, és tüzes lángok táncoltak a szemeim előtt.

— Haj, a keservét! — mondtam magamban: — Márius, menj oda, mert különben mindjárt megőrülsz!

Hogy hogyan történt ez, kedves barátom, sem akkor nem tudtam, sem most nem tudom. Azt hiszem, hogy repültem a hinduk fejei fölött, mert három ugrással ott termettem közöttük, s előre vetve a jobb lábamat, megálltam, magasra tartva szekerczémet.

De, mielőtt még azt mondhattam volna: — «Haj, a keservét!» — a tigris irtózatossal erővel megrázta magát, reám lökte a beléje csimpaszkodó hindukat, úgy hogy elbuktam, a szekerczémet elejtettem, a lábam pedig a hinduk alá került.

— Szentséges Szűz Anyám! — kiáltottam föl: — most légy velem!

A tigris odébb gurult, a lábam kiszabadult, fölugrom, meglátom a szekerczémet, fölkapom . . .

A következő pillanatban úgy tele voltam vérrel, mintha vérfürdőt vettem volna; a tigris holtan hevert lábaim előtt, vagy ötven holt és sebesült hindu között, a tömeg pedig, száz lépésnyire visszahúzódva, úgy bámult rám, mint félistenre.

A rája a kezeimet szorongatta.

— Ah, ön az, rája? Jó napot, rája. Készen vannak-e már az indigó-ládák? Szeretném berakni a hajóba . . .

S vagy öt perczig üzleti ügyekről fecsegtem neki, mintha csak az irodájában lettem volna!

Ezt, valamint a később történeteket, ő maga beszélte el nekem, mert én attól fogva egy hétig állandóan lázban voltam és félrebeszéltem.

Mikor magamhoz tértem, a rája elmondta, hogy egyetlen szekerczecsapással öltem meg a tigrist, s nekem semmi bajom nem esett, pár jelentéktelen karczólást leszámítva.

— Holnap — tette hozzá — majd beszélünk még erről a vadászatról, s elmondok egyet-mást, a mit ön bizonyára érdekel hallgat; abból sok különös dolgot is meg fog érteni.

Mikor másnap eljött, az areza szokatlanul komoly volt.

— Lám, kedves kapitány — szólt kezét fogva velem — ön már egészen meggyógyult. Ha úgy tetszik, ma már vissza is mehet hajójára; én ugyan szívesen látnám vendégemül továbbra is, de magam sem maradok itthon, és fontos kötelességek szólítanak el hazúlról.

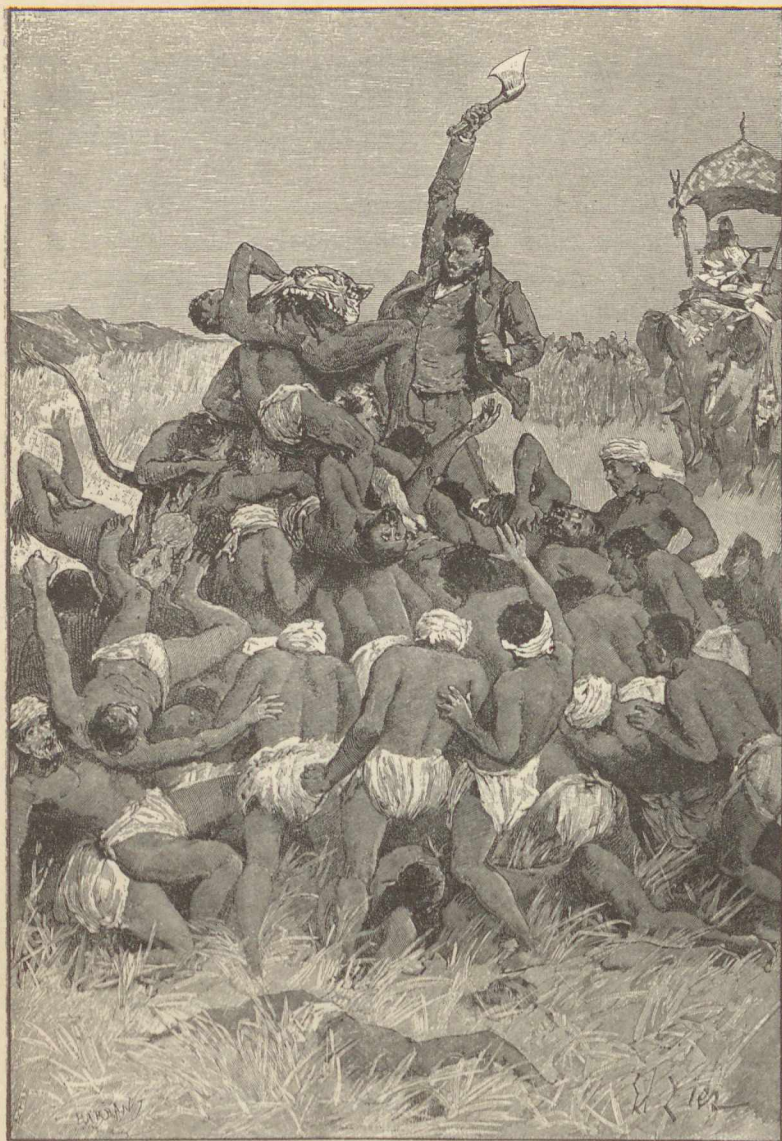
— Ha nem találkoznánk többé az életben, gondoljon rám jó szívvel és szeretettel. Én, a míg csak élek, soha sem fogom önt elfeledni. Sokat hallottam ugyan már az ön bátorságáról, de soha sem hittem, hogy akkora legyen, mint a mekkorának tanúja voltam. Az a nemzet, a melynek ilyen fiai vannak...

— Marseille városa: ne feledje el! — vágtam közbe.

— Úgy van: nem feledem el... az a nemzet méltó a dicsőséges helyre, melyet a világban betölt: s épen ezért kétszeresen örülök, hogy megmutattam önnek, mennyit érnek a szegény, megvetett hinduk is...

— Ah, becsületemre mondom, hogy bátor és elszánt nép!

— Az a veszedelem, a melylyel ön az én szegény népem érdekében szembe szállt, megérdemli, hogy nyíltan megmondjam önnek a valót. Bizonyára gondolta, hogy rettenetes okaimnak kellett lenniök, a miért honfitársaimat ily szörnyű mészárlásra vittem.

Egyetlen szekercze-csapással megöltem a tigrist.

— Hát persze, hogy gondoltam! Tépelődtem is rajta eleget, hogy mi okból öleti meg egy jó családból való rája az alattvalóit? mert azt nem hittem, nem hihettem, hogy csupán csak az én kedvemért áldozta föl őket.

— Eltalálta: a tigris-vadászat csak ürügy volt; tulajdonképen azonban áldozatot hoztunk Sívának, a hinduk pusztító és újjáteremtő istenének: s ez az áldozat volt első fölvonása annak a szent háborúnak, a mely holnap tör ki egész Kelet-Indiában.

— Ebben az órában, a lázadás titkos jele pagodából pagodába repül, a Himaláyától az oczeánig. A cserjék, bokrok közt, az erdők árnyékos rengetegében, sőt a szent folyam lótuszvirágjai közt is, millió és millió ember bujkál, rejtőzik: s egész Indiában nincs egyetlen kő, egyetlen cserje sem, a mely mögött a halál ne leskelődne az angolokra!

— E milliók és milliók fölött egyetlen ember áll: én, a bengáli királyok közvetlen leszármazottja és jogos örököse. Én *ksatria* vagyok, azaz katona, abból a kasztból, a melynél csak a szent braminoké előkelőbb.

— A kiket a tigris-vadászaton látott, azok *vaissziák*, vagyis kereskedők és kézművesek, meg *szudrák*, vagyis földművelők; ezeken a kasztom rangjánál fogva, föltétlenül uralkodom, s oda küldhetem őket, a hová akarom.

— Most egyelőre elbúcsúzom öntől, s kérem, tartson meg emlékében. Ne vegye zokon, ha embereim elkísérik és szemmel tartják önt egész a hajóig: én nem félek attól, hogy ön elárul: de mikor egy egész nemzet sorsa függ tőlem, nincs jogom a magam személyes érzéseit követni.

— Én teljesen értem ezt — mondtam a rájának: — s az ön helyében én is csak így cselekedném.

Fölkelt, megölelt és elment.

Nem is láttam őt többé soha. Két héttel később elesett a legelső csatában, a melyben lord Duncan megverte a hindukat, s kevéssel aztán elnyomták az egész zendülést is.

Ekkor Cougourdan elhallgatott, s mélázva elgondolkodott;
a hadnagy pedig diadalmasan fölkiáltott:

- Megvan, kapitány!
- Mi van meg?
- Az elefánt...
- Nos, az elefánt?...
- Jellemeztem a szerepét!
- Nos, halljuk hát: mi volt a szerepe?
- Az, a mi a lónak: a hátán hordozta önt!
- Hadnagy, ön igazi... böles. Gyerünk aludni!

— Megvan, kapitány!

A KAPITÁNY ELSŐ FOGADALMA.

— Én 1771-ben születtem — kezdte a kapitány. — Mikor a forradalom kitört, tizenöt-tizenhat éves lehettem. Mielőtt apám meghalt, már megkezdtem a hajózást, és mint hajósuhanecz, megjártam Szenegált. Apám halála után tovább hajóztam és nem törődtem semmi egyébbel, csak azzal, hogy minél előbb kapitány lehessenek. Ez is megjött; húsz esztendőskoromban lettem a szükséges vizsgákat, s az öreg Arnavon, nagypapja a családnak, melyet ön is ismer, rám bízta a háromárbochos «Boldogasszony» parancsnokságát, mely éppen Indiába, Kalkuttába indult.

Kalkuttába 1792 elején értem. Hazámról csak annyit tudtam meg, hogy az angolok eget és földet megmozgatnak, csakhogy rábírák egész Európát, hogy támadjon meg minket. Ez a hír annyira nyugtalanított, hogy dolgaim végeztével titokban ágyúkat, mozsarakat, puskákat, kardokat, szekerczéket, golyókat s vagy egy tuczat hordó puskaport is vettem, és megszorítva a legénységemet tíz emberrel, Manillába mentem indigóval, a honnan fűszereket és selymet vittem Bourbon szigetére. A szigeten czukorral rakodtam meg, s aztán Guinea partjain elefántcsontot, Dakar vidékén meg arany-port cseréltem be, s e vegyes rakománynyal megindultam hazafelé, Marseillebe.

Ezzel az ide-oda járással persze sok idő telt el, s én csak 1793 február 25-én reggel értem Marseille elé.

Mondhatom, hogy nagyon boldog voltam: ez volt az első

utam, melyet mint kapitány, a magam felelősségére tettem, s ez az első út fényes eredménynyel járt. A hajóban alig esett ezer franknyi kár, ellenben kétszázezer frank tiszta nyereséget hoztam haza készpénzben, a mostani rakományom körülbelül szinte annyit ért: számíthattam tehát rá, hogy az öreg Arnavon tárt karokkal fogad.

De azért mégsem voltam egészen nyugodt. Először is még Bourbon szigetén hallottam egyet-mást, hogy Franciaországban fölfordult világ van; továbbá utamban többször találkoztam gyanús hajókkal, a melyek közül az egyik mintha üldözni is akart volna, de hát én szépen elszeleltem előle.

Ez forgott a fejemben, mikor úgy dél tájban beértünk az öbölbe és szemközt láttuk a kikötőt. Legelőször pillantottuk meg a hegyet, hol a boldogságos Szűz temploma van, aztán egyenkint a Saint-Jean és a Saint-Nicolas erődöket, s végre a kikötőben horgonyzó hajók árboczeit.

— Nini! mintha már izengetnének is a jelző lobogókkal — mondtam a hadnagynak. — Nézzük csak meg a messzelátóval.

Mind a ketten felvettük a messzelátót, belenéztünk, és csaknem mind a ketten egyszerre ejtettük ki a kezünkéből; aztán szájtátva bámultunk egymásra.

— Hadnagy — mondtam a szemeimet dörzsölve: — talán roszul látok?

— Nem kapitány — felelte a hadnagy: — nagyon is jól lát.

— Az, a mit látok, nem jelző-zászló, hanem lobogó.

— Úgy van, kapitány: lobogó! még pedig mecklenburgi: kék, fehér, vörös.

— Haj, azt a jégen kopogó keservét! hadnagy, mondja csak: talán a mecklenburgiak elfoglalták a várost?

— Haj, ki tudja, kapitány? A mióta távol vagyunk Marseilletől, egymást érte a forradalom, meg a forrrradalom, meg a forrrrrradalom, s lehet, hogy egész Franciaország fenekestül fölfordult. Annyi bizonyos, hogy az a lobogó gonoszat jelent.

De nem is lehet jelző-zászló, mert nézze csak: a Saint-Jean és a Saint-Nicolas erődökön, sőt még a boldogságos Szűz templomán is ép oly zászló lobog!

A hadnagyom sokkal tisztességtudóbb ember volt, hogy sem tanácsokat mert volna adni, mielőtt kérdezem, de azért a szemeiből világosan kiolvastam ezt a kérdést:

— Hát most mit teszünk?

— Én azt gondolom — feleltem némi gondolkodás után — hogy ne szaladjunk az ágyúk torkába, míg nem tudjuk, hogy mi történt a szárazon. Mit cselekednék ön, hadnagy? Én keresztbe feszíteném a vitorláimat, megállnék, elküldeném a csónakot nyolcz kitünő evezővel, hogy puhatolózzanak a hatóságoknál, vagy azoknál, a kikkel találkoznak. Adnék nekik két mozsarat, meg puskát és egyéb fegyvert, a mennyi kell, hogy védhessék magukat, én meg itt várnám meg őket, s csak aztán határoznék, hogy mit tegyek. Nos, hadnagy: mit gondol?

— Én, kapitány — viszonzá a hadnagy — még egyebet is tennék.

— Ugyan mit?

— Hát... fölfegyverezném a legénységet, fölvontatnám az ágyúkat a földélzetre és megtöltetném: mert az ember nem tudhatja, hogy mi érheti... az óvatosság pedig soha sem árt.

— Igaza van, hadnagy. Jól van: Aréne, a vitorlamester, hét emberrel kimegy a partra...

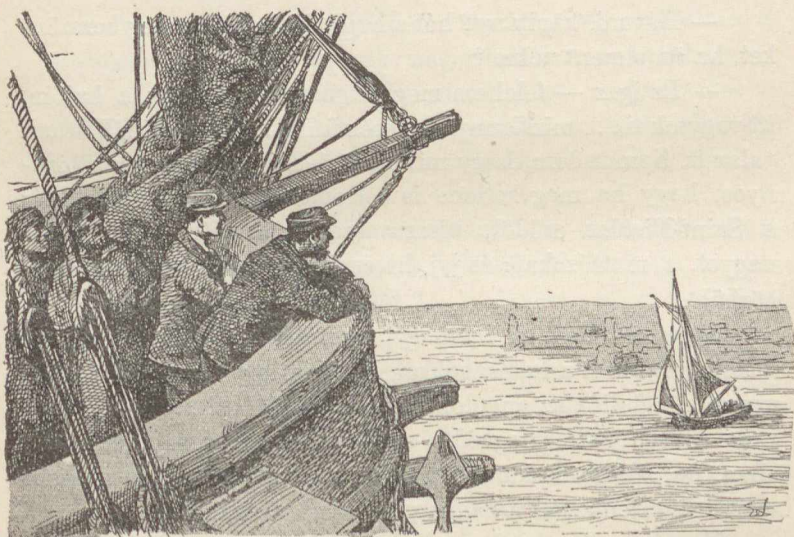
— Miért nem én, kapitány? Ha esetleg nehézségek támadnak, ön is tudja, hogy egy tiszt mégis csak... Ki tudja, mi az ördög van a szárazföldön?

Elkeseredve parancsoltam meg, hogy feszítsék keresztbe a vitorlákat; leeresztettem a csónakot, megrakattam fegyverrel, s aztán útnak indítottam a hadnagyot, hét matrózzal...

Mihelyt elindultak, azonnal fölhozattam a hat ágyút a földélzetre: kettőt a hajó orrára, kettőt a farára, egyet-egyet jobbról is, balról is, a mozsarakat, a hol hely jutott; a legény-

séget pedig fölfegyvereztem kardokkal, puskákkal, remélve, hogy nem lesz rájuk szükség. Aztán mindenkinek kijelöltem a helyét, s ekkor valamennyien a hajó orrára siettünk, és szemeinkkel követtük a távozó csónakot.

Még egy óra sem telt el, mikor a csónak az erődök alá ért s eltűnt a part kanyarulata mögött.

Szemeinkkel követtük a csónakot.

Minek tagadnám? e pillanatban elszorúlt a szívem, s magam sem tudnám megmondani, miért, nagyon kezdtem sajnálni, hogy nem magam mentem el a hadnagy helyett. Elővettem a messzelátómat, s jól szemügyre vettem a két erődöt; láttam, hogy a falak fölött valami vöröses vonal mozog, a melyből időnkint ki-kivillan valami. Odaadtam messzelátómat a vitorlamesternek is, hogy nézze meg, mi az.

Alig hogy belenézett, elsápadt és rémülten mondta:

— Szentséges Szűz Anyám! Isten bocsássa meg, de azok vörös ruhás angol katonák, és az a villogás a napsugár játéka a szuronyaikon!

— Hát akkor mégis jól láttam, a keservét! — kiáltottam föl. — De mi lesz most? Szegény csónak! Szegény hadnagy! Szegény matrózok! Haj, a jégen kopogóját: nekem kellett volna oda mennem!

— Hát mi, kapitány? hát a hajó? ki mentene meg bennünket, ha ön elment volna?

— Ez igaz — feleltem megnyugodva. — Itt van a hajóm, itt vagytok ti... mindannyian derék fiúk... talán csinálhatunk valamit. Nem tudom, hogy mi fog történni... hanem az bizonyos, hogy ha meg kellene is ostromolnunk a Saint-Jean és a Saint-Nicolas erődöt, visszaveszszük a csónakot, a hadnagyot, a matrózokat: és jaj, ha csak egy hajuk szála is megöbül!

Négy óra volt. A hadnagy, számításom szerint, egy óra alatt végezhetett a hatóságokkal. Föltéve, hogy Marseillet csakugyan elfoglalták az angolok, a fehér zászló, mit a csónak árbo-czára fölhúztam, megvédte embereimet minden jogtalanság ellen. De, a mint az idő múlt, nekem úgy rémlett, hogy roppant veszedelem fenyegeti a hadnagyot és matrózaimat...

Egy óra telt már el, s a kikötőből még semmi hír. Lelki állapotom irtózatossá volt, s bár sem a legénység, sem én nem beszéltünk a csónakról, jól láttam, hogy az ő lelkükben is ép oly szorongás és düh viaskodik, mint az enyémben. Száz meg száz örülnél örültebb tervet kovácsoltam, s megint földartam valamennyit... Csak huszonnégy éves voltam, ezért dühöngtem olyan nagyon. Elszántam magamat, hogy bevitorlázom a kikötőbe, még ha az erődök ágyúi elsüllyesztenek is... és már épen készülödni akartam, mikor észrevettem, hogy egy csónak előbukkan az erődök mögül és egyenesen felénk tart.

Örömmel kaptam föl a messzelátót, és szemügyre vettem a csónakot...

Nem az én csónakom volt!

— Elfogták az embereimet! — ordítottam föl.

A messzelátóval jól láthattam, hogy sokan ülnek a csónakban, legtöbben vörös ruhában; hátulsó árboczán hatalmas kék-fehér-piros zászló lengedezett, annak jeléül, hogy magasrangú tiszt a parancsnoka.

A csónak gyorsan közeledett; hamar megszámoltam a legénységemet: húszan voltunk; meggyújtattam az ágyúk kanóczát, a mozsarakat lefelé fordítottam, hogy szükség esetén fenékbe lőhessük a csónakot, s lebocsáttatván a kötélletrát, megálltam a följárat előtt négy matrózommal, a kik puskájukkal tisztelegettek.

A csónak pár lépésnyire volt tőlünk, és épen odafarolt a hajóhoz. Kihajoltam a párkányon és lekiáltottam:

— Micsoda nemzetből valók?

— Francziák.

— Francziák? Ah, hála néked, boldogságos Szűz! Jöjjön föl, parancsnok.

A parancsnok feljött, s egész legénysége készülődött, hogy szintén utána jön; de mikor fölért, ő meg négy madárijesztő, a kik alighanem a tisztársai voltak, intettem matrózaimnak, hogy huzzák föl a kötél-letrát, s egyuttal halkán megparancsoltam, hogy két ágyúval rögtön vegyék célba a csónakot. Magam pedig, hátralépve, hogy jól szemügyre vehessem az emberemet, azt kérdeztem tőle:

— Kicsoda ön, és mit akar a hajómon?

Kedves barátom, én ugyan már sok nevetséges és undorító dolgot láttam, de olyat még soha sem, mint ez a parancsnok.

Igazi idétlen volt, alig magasabb, mint a lábam szára, sovány, mint a bab-karó, vörös, mint a kakas-taréj, csámpás, az orra violaszínű, és bibiresós, mint az uborka, a haja kóczos, és

mind a szemébe lógott; a ruhája olyan bő volt, hogy három magaszörű czimborá is bőven elfért volna benne, a sarkait ferdére tiporta, a gallérja fölcúszott az álláig, úgy, hogy a füle sem látszott ki belőle; a derekán széles trikolór övet viselt, mely fölért a hónaljáig, és meg volt tűzdelve pisztolyokkal; a kalpagja csaknem akkora volt, mint ő maga, és szörnyű magos piros-kék-fehér tollak lengedeztek rajta; ráadásul akkora kardot vonszolt maga után, hogy még én is csak nehezen forgathattam volna.

Nem voltak különbek a czimborái sem; háromnak vörös újjasa volt, a fejükön vörös sapka, a negyedik meg ingújjban volt, s prémes kucsmát viselt, melyről hátul vastag róka-fark lógott. Soha sem láttam ehhez hasonló nevetséges «hatóságot!» Természetes hát, hogy összecsaptam a kezeimet és fölkiáltottam:

— Irgalmas Isten! honnan a pokolból jönnek önök?

— Tengerész polgártárs — szólt a parancsnok keresztbe fonva a karjait: — azért jöttünk ide, én és a haza hősiei védelmezői, a kiket itt látsz mellettem, s a kik följajántlák nekem legyőzhetetlen karjaik erejét, hogy elsápaszszuk az alávaló zsarnokság hitvány bérenczeit...

S bizonyára azért, hogy szavainak nagyobb hatása legyen, vissza akart lépni: de kardja a lábai közé került, elbotlott benne, és szépen hanyatt vágódott a földélzeten. Zavartan kelt föl, vakarózott, s föltéve kalpagját, melynek tollai mind az orrára hullottak, így folytatta:

— Tengerész polgártárs...

De én mindjárt közbevágтам, s így torkoltam le:

— Ah, kedves barátom, nem mondaná meg, hogy ugyan hol és mikor őriztük együtt a disznókat, hogy tegezni mer engem? Hát mióta szabad tegezni a kapitányt tulajdon hajóján, mi?

— Hát ön még soha sem volt hajón, és nem tudja, hogy a földélzeten, Isten után, a kapitány föltétlen úr? és senkinek sincsen rá joga, hogy tegezze őt?

— S aztán még valamit: miért mondja nekem «polgár-

társ?» Az én nevem Cougourdan Marius; s ha ön nem tudta, meg kellett volna kérdeznie, a ki áldója van!

Igazi idétlen volt.

— Mi az ördögöt fecseg össze-vissza elsáppadásról, alávaló zsarnokokról, hitvány bérenczekről, legyőzhetetlen karok erejéről s más efféle szamárságokról? Vigyen el az ördög, hacsak

egy szót is értek mindebből! Miféle badar, sületlen beszéd ez? Beszéljen francziául, ha azt akarja, hogy megértsem.

Az idétlen, mikor ezt meghallotta, csaknem tombolt düheben, s úgy látszott, hogy mindjárt fölfal engem, hajóstul együtt.

— Polgártársak! — kiáltott föl: — hősies védelmezői a hazának, rohanjatok rá a gyalázatos Albion e nyomorúlt czinkosára! Tegyetek vasat kezére-lábára, s ha ellent mer állani dicsőséges támadástoknak, boszúló golyótok, villogó aczéltok szabadítsa meg az egy és oszthatatlan köztársaságot ettől a szörnyetegtől, mely bemocskolja!

A négy czimbora azonban, a ki már kezdettől fogva nyugtalanul nézegette izmos, tagbaszakadt matrózaimat, nem igen mozgolódott: bizonyára megszimatolták a puskaapor-szagot.

— Nos, nemes hősök, dicső félistenek — biztatta őket az idétlen: — hát nem halljátok? A törvény nevében, fogjátok el ezt az alávaló gazembert!

E szavakra, kedves barátom, föl kacagtam, annyira nevetéses volt a dolog, s a homlokomra ütve, fölkiáltottam:

— Nini! hisz ép ma van húshagyó-kedd! Ezek bizonyosan farsangi tréfát űznek velem!

Megfogtam az idétlen gallérját hátulról és fölemeltem, úgy, hogy a feje egészen becsúszott az újjasába, és csak a kalpagja látszott.

— Ah! — szoltam, megrázva őt a levegőben: — rosszúl választottad meg a helyet, ha itt akarsz farsangolni!

— Polgártársak! — hörgött a szegény ördög: — ha rögtön el nem fogjátok az egy és oszthatatlan köztársaságnak ezt az ellenségét, valamennyien a guillotine alá kerültek!

Láttam, hogy e szavakra a négy madárijesztő halálsápadt lett, és vonakodva rám fogta a fegyverét.

— Ah, hát komolyan beszélsz? Matrózok! verjétek vasra azt a négyet, ezt pedig a vizes buktatásra ítélem!

A négy «polgártárs» egy percz mulva már vasban nyögött, parancsnokuk pedig, átkötve a hóna alatt, lassan emelkedett fölfelé a főárbocz keresztrúdjáról lógó kötélén. Mikor már vagy egy ölnyire volt a földtől, azt mondtam neki :

— Úgy hasonlítasz az emberbőrbe bújó majomhoz, ostoba, hogy nem hittem el, hogy komolyan beszélsz. Oly bolond és szemtelen vagy, hogy csak nálad örültebb és arcátlanabb nép küldhetett ilyen követet. Nem tudom, hogy mi történik Marseilleban, de mivel bizonyára fenekestől fölfordult, meg kell tudnom a valót, még pedig tetőled.

— Kormányos polgártárs ! — ordított az idéetlen a csónakban ülőkhöz : — menj vissza rögtön Marseillebe, és jelentsd, hogy épen most gyilkolják meg a közjölléti bizottság egyik tagját !

— Ti pedig — kiáltottam matrózaimnak — löjjétek azonnal fenéke a csónakot, ha csak mozdul is. Te pedig beszélj, vagy mindjárt víz alá buktatlak.

— Soha ! Barbár orgyilkos, soha ! inkább meghalok.

— Egyelőre — szóltam matrózaimhoz — föl vele, és buktassátok alá.

— Hollahó ... húzd ! ... Hollahó ... húzd ! ...

Őn már tudja, hogy mi ez a vizes buktatás ? Fölhúzzák az embert az első vitorla-rúdig, onnan egyszerre leejtik a tengerre, átrántják a hajó feneke alatt, s aztán megint fölhúzzák : ez az egész !

Hát ez történt az én emberemmel is : alábukott, aztán szépen fölhúzták megint ; mikor valamivel följebb húzták, mint a hajó párkánya, intettem matrózaimnak, hogy álljanak meg.

Már nem is volt emberi formája ; kalapjáról, ruhájáról, csizmáiról csurgott a víz. Lebocsáttattam a födélzetre, s mikor kedvére kitüszögte, kiköhögte, kiokádta magát, hátra simítottam víztől csapzó haját, és ingerkedve meghúztam a füleit, gúnyosan kérdezve tőle :

— Nos, kell-e még ?

— Kegyelem! — nyögte szegény reszketve. — Mindent elmondok, csak oldoztasson föl, és adjon száraz gunyát, különben meghalok!

Levették a kötélről, inget és száraz nadrágot adtak rá, megittattak vele egy pohár pálinkát, s ekkor elmesélte a rémuralom szörnyű eseményeit, de oly síró, könyörgő hangon, mintha neki semmi része sem lett volna bennük.

Minél tovább beszélt, annál nagyobb düh, undor és iszonyat töltött el. Mikor XVI. Lajos elfogatását és elítéltetését mondta el, fölkiáltottam:

— Matrózok! hallottátok, mit mondott ez az ember?

A legénység fogesikorgatva emelgette az ökleit, s kevés hija, hogy szét nem tépték a nyomorúltat.

— A király! a király! — kiáltottam föl: — mi történt vele?

A boldogtalan bambán bámult rám, s nem mert felelni, csak hátulról nyakára ütött a jobb kezével...

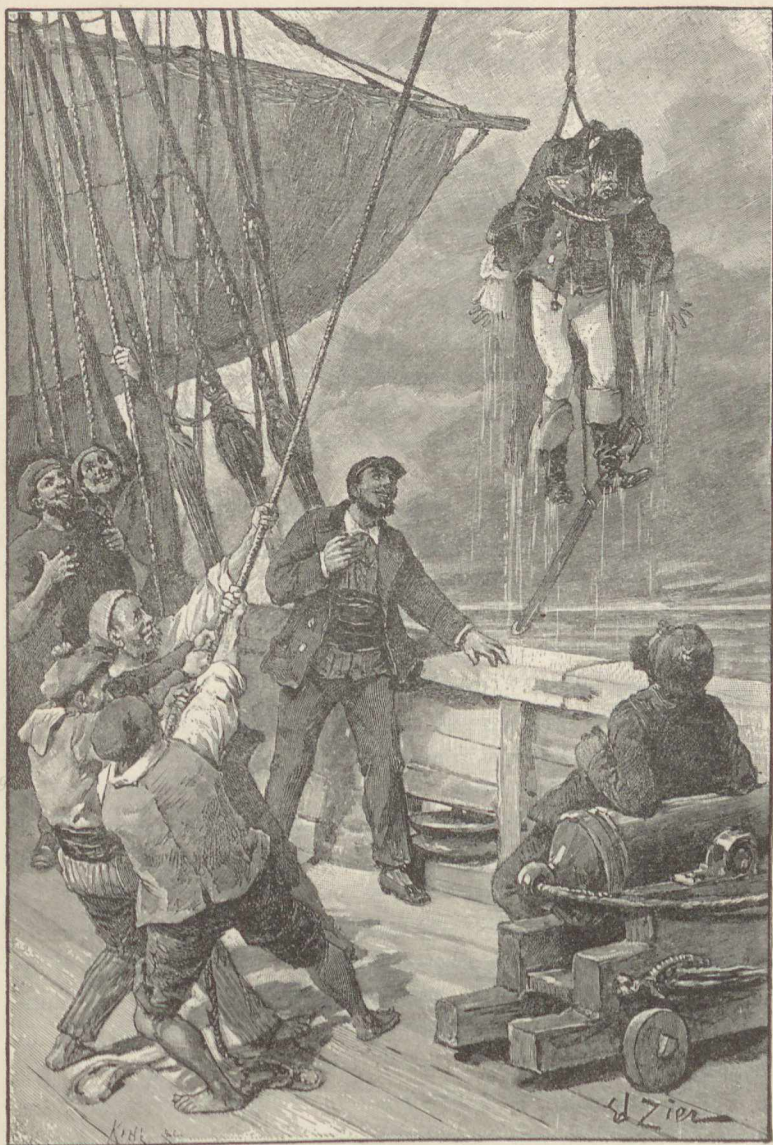
A legények fölordítottak, s rárohantak. Alig volt annyi időm, hogy elébük ugorjak, mondván:

— Vissza, ficzkók! Majd ha én parancsolom, hogy dobjátok ezt a nyomorúltat a tengerbe, akkor beledobhatjátok, de addig nem. Te pedig folytasd, és mindent elmondj!

A nyomorúlt, látva, hogy szabadulásra csak úgy lehet reménye, ha engedelmeskedik, híven elmondta a rémuralom szörnyű történetét. Nekünk a hajunk szála is égnek állt a sok nyakazás, kegyetlenség hallatára, s még jobban elszörnyedtünk, mikor meghallottuk, hogy a hadnagy és hét matrózunk e nyomorúltak hatalmába került!

Mi lesz velük? hogyan szabadítsam meg őket?

— Ha visszaküldöm ezt a gazembert Marseillebe, — gondoltam magamban, — nemcsak hogy a matrózaimat nem bocsájtja szabadon, hanem még engem is elfogat; s mi lesz a hajóból? a rakományból, a melyről számolni tartozol az Arnarvon és Társa cégnek!

Már nem is volt emberi formája.

De mivel a hadnagyomat semmi áron sem akartam cserben hagyni, egyelőre elvittem a foglyokat, és tanácskoztam a legénységgel.

— Ha akarjátok, megfordúlhatunk, — mondtam nekik, — s a magunk bőrét elvihetjük szárazon: a hadnagy pedig segítsen magán, a hogy tud; de ha van bátorságtok, legjobb, ha egyenesen bevitorlázunk a kikötőbe és megszabadítjuk társainkat.

Közfelkiáltással feleltek:

— Menjünk Marseillebe, kapitány!

Ez el lévén határozva, ismét előhozattam foglyomat, s hogy még jobban megfélemlítsem, hol rá, hol a főárbocz keresztrúd-jára néztem; majd, mikor reszketni kezdett, jól a szemei közé néztem s így szóltam:

— Az a szándékom, hogy beviszem hajómat a kikötőbe. De előbb tudni akarom, mékkora a hatalmad a népen, mert a te életed is attól függ, hogyan fogad engem a csöcselék.

— Hősies kapitány, — felelte élénken az idétlen, — becsületemre esküszöm, hogy a marseillei fölséges nép testvérként fogja önt üdvözölni, és mindent meg fog tenni, hogy ...

— Ez csak üres beszéd! hol a biztosíték?

— Hősies kapitány! polgári szabadság-levelet adok önnek is, legénységének is.

— És ki biztosít, hogy tiszteletben is fogják azt tartani?

— A konvent pecsétje és szabadság-levele ...

— Mi az a konvent?

— A fölséges nép képviselőinek dicső gyülekezete, a mely mindazokat a jogokat gyakorolja, miket eddig a királyok bitortak. Én is tagja vagyok: én parancsolok a szárazföldi és tengeri haderőnek, a végrehajtó hatalomnak, és intésemre bárkinak a feje porba hull!

— Jól van, jól! — feleltem: — ha te vagy a leghatalmasabb ebben a rabló- és orgyilkos-bandában, akkor megegyezhetünk; de jól vigyázz: ha megcsalsz, fölakasztatlak a főárbocz tetejére!

— Egyelőre vakon fogsz engedelmeskedni, a hajót nem szabad elhagynod, és senkivel sem beszélhetsz, ha én is nem hallom, mit beszélsz. Ha pedig elárulsz, s veszély fenyeget minket, jól jegyezd meg, hogy tizenkét hordó puskapor van a hajó fenekén, s inkább a levegőbe röpittem mindannyiunkat, semhogy megadjam magamat!

A szegény ördög erre úgy megijedt, hogy térdre hullva igyekezett kikönyörögni nyomorúlt életét.

— Én nem ígerek semmit, — feleltem neki; — sorsod a kezekben van: a hogy te cselekszel, én is úgy cselekszem.

— Parancsoljon velem, hősies kapitány úr!

— Először is visszaadod az embereimet, meg a csónakomat.

— A legnagyobb örömmel; de ha már elfogták és a forradalmi törvényszék elé állították őket, akkor nincs földi hatalom...

— De van: az enyém! Én értük megyek Marseillebe, s ha vissza nem kapom őket, veled együtt levegőbe röpdülünk mindannyian.

A szerencsétlen összeroskadt ijedtében, és sírva könyörgött:

— De mit tegyek hát, drága kapitány úr? Ez meghaladja az én hatalmam! Ezer meg ezer részeg tombol a városban, mindig állig fölfegyverkezve, s ezek szomjazzák a vért! Igazi tigrisek!

— Nagyon sajnálom, — feleltem neki: — de nekem vissza kell kapnom a csónakomat, meg az embereimet. S vissza is fogom kapni, ha török, ha szakad!

Bármily határozottan beszéltem, azért magamban mégis átláttam, hogy igaza van a nyomorútnak; s ebben a szörnyű órában is, mint rendesen, ismét a boldogságos Szűzhöz fordultam.

— Szentséges Szűz Anyám! — fohászkodtam alázatosan: — ime, a te Márius szolgád hozzád folyamodik. Segíts tanácsoddal, gyámolíts hatalmaddal; ha azt akarod, hogy egész

Marseillet a levegőbe röpítsem, adj hozzá elegendő puskaport, és én engedelmeskedem. De add vissza a hadnagyomat, meg a csónakomat. Ha ezt megteszed, — s ekkor letérdeltem: — ime, fogadom, hogy mezítláb megyek föl templomodba egész legénységemmel együtt, s valamennyien rózsákat, égő viaszgyertyákat viszünk neked!

Alighogy elmondtam ezt a könyörgést, mint valami álom jelent meg előttem, a mit tennem kellett. Lehivattam szobámba a parancsnokot s ezt mondtam neki:

— Rögtön indulunk a kikötőbe. Hol székel a forradalmi törvényszék?

— A kikötőben, a börze palotájában.

— Akkor ott kötünk ki. Nekem húsz hordó puskapor kell; ott van tinta és toll: írd meg a rendeletet, hogy hozzák titkon a hajómra.

— Mivel pedig nem akarom, hogy megtudják, hogy elfogtalak téged, te fogsz bennünket őriztetni az embereiddel; a puskáikról letörjük a ravaszt, meg a szuronyt, hogy ne árthassanak nekünk. Te magad a hajó-hidon leszel velem, és parancsokat osztogatsz: majd én súgom, hogy mit. De nem szabad kimenned a partra; azt fogod mondani, hogy házkutatást végzel a hajón és bennünket vallatsz. Most pedig írf.

Megírta jelentését, hogy hőiesen megtámadta hajónkat, és fegyveres kézzel foglalta el. Oly nevetséges volt ez az arcátlan hazugság, hogy mind a ketten fölkaczagtunk.

Átán fölhivattam embereit a csónakból. Elvettük és elrontottuk a fegyvereiket, mire közrefogták matrózaimat, mintha őrizték volna. Ezen ismét nevettünk; majd fölmentem a hídra, s midőn az egészségügyi bizottság megérkezett, emberem átadta a jelentést, s a többi írott parancsokat, halállal fenyegetve a tisztet, ha leveleit fél óra alatt nem kézbesíti.

Hat óra tíz perczkor délután elhaladtunk a Saint-Nicolas erőd mellett: most már nem lehetett meghátrálmon!

A kikötő egészen üres volt. A hol máskor százával horgonyoztak a legnagyobb tengerjáró hajók, alig volt négy-öt halászbárka: az én csónakomnak pedig nyoma sem volt!

De a parton köröskörül ember ember hátán tolongott. Micsoda örült, üvöltöző, őrzöngő csöcselék volt ez! Tomboltak, kalapjukat az ég felé hányták, egymás karjaiba dőltek, rázták fegyvereiket, mint a pokolból kiszabadult ördögök. Legtöbbjük talpig érő vérvörös köpönyeget viselt, a fején vörös sipkát, vagy csákót; volt olyan is, a ki püspöksüveget tett föl, s egy másik aranyhimzésű mise-mondó ruhában járt, egy asszony, csaknem egészen meztelenül, a haja lebontva, a vállán puska, az oldalán dob, a melyen egyre dobolt: plan-plan, rata-plan!

Valamennyien énekeltek: a *marseillaiset* és a *çaira*-t; s minél jobban közeledett a hajó a parthoz, annál jobban tomboltak és ordítottak. Majd dulakodni kezdtek, hogy ki férközzék közelebb a hajóhoz, de mikor megláttam, hogy már deszkákat is hoznak, figyelmeztettem a fogoly népképviselőt:

— Arról szó sincs, hogy ez a csöcselék följöjjön a hajómra. Tégy, a mit akarsz: de jól jegyezd meg, hogy a hajó fenekén egy matrózom égő kanócezzal áll a puskaporos hordók mellett, a többiek pedig a töltött ágyúknál állanak. Kartácsesal lövetek a nép közé, ha csak moccezan is.

A szegény ördög nagy zavarban volt. De mégis megembe-relte magát, s köszöntve a tömeget, félórás beszédet tartott, minden öt perczben beleszöve ezt a kiáltást: «Éljen a Köztársaság!» a melyet a tömeg bömbölve visszhangzott.

Beszédjének az volt a foglalatja, hogy addig, míg teljesen föl nem deríti az összeesküvést, nem szabad a hajónak érintkeznie a külvilággal, tehát a hazának harmincz védelmezője alakítson állandó őrséget a parton, s mindenkit, a ki a hajóhoz közeledni mer, azonnal fogjon el.

Erre rögtön kivált a tömegből vagy száz fegyveres ember, és mindenkit viasszaszorított. Mivel már úgy is sötét kezdett

lenni és a vacsora ideje közeledett, a csőcselék nem sokára szétoszlott, és csak vagy ötven fegyveres polgártárs maradt a par-ton, őrizve a hajót.

Most levittem a parancsnokot szobámba, és azt mondtam neki:

— Itt az ideje, hogy a hajóra hozasd hadnagyomat, matrózaimat és csónakomat, s jól vigyázz, hogy a hajuk szála se görbüljön meg. Aztán küldj el rögtön a húsz hordó puska-porért is.

— De kedves kapitány úr, — felelte a boldogtalan: — ha a törvényszék börtönében vannak, akkor nem adják ki őket!

— Ej, ez nem az én dolgom; csak arra figyelmeztetek, hogy nem nagyon vagyok türelmes.

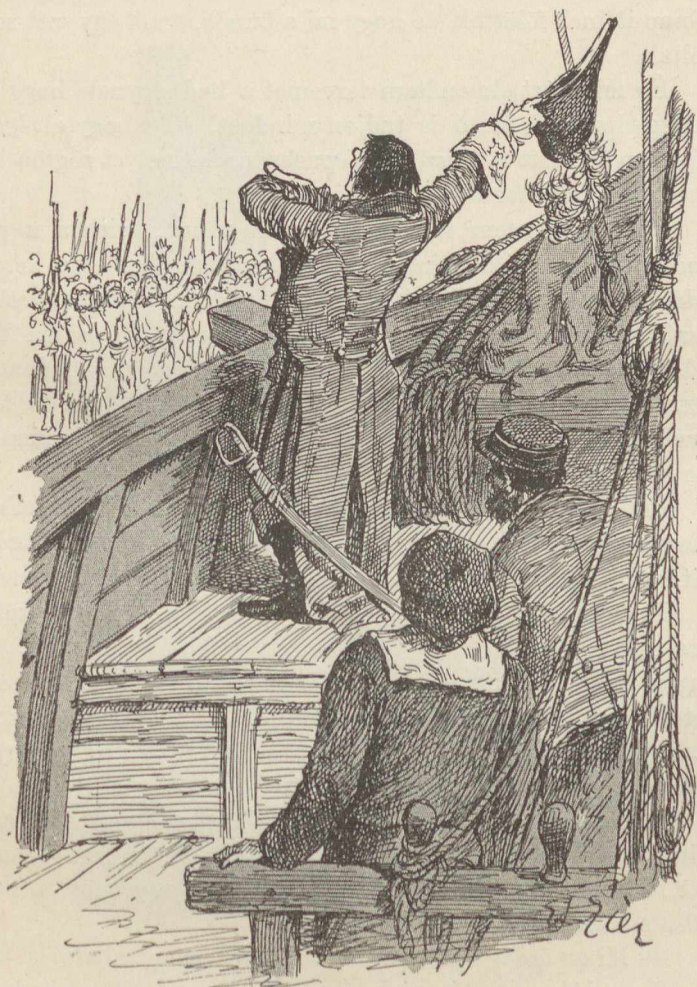
— De hátha megtagadják?

— Akkor te keserülöd meg: ennyit mondhatok. Ne légy oly ostoba! az ördögbe is... ird azt, hogy szükséged van a többi összeesküvőkre is, mert ki akarod őket hallgatni, szembesíteni akarod a társaikkal, s ezért kell őket is a hajóra hozni. A puskaport meg azzal az ürügygyel hozasd ide, hogy a Saint-Nicolas erődnek kell, s a nagyobb biztonság okáért a hajón akarod őriztetni.

A népképviselő polgártárs rögtön megírta és elküldte a parancsokat; de az őrség csakhamar visszajött, hogy a foglyokat nem adják ki. Erre úgy megrémült, hogy szörnyű fenyegető levelet írt a börtönőrnek, s egyuttal meghagyta az őrségnek, hogy azonnal fogják el a börtönőrt, és láncba verve hozzák a hajóra, hogyha megtagadja a foglyok kiadását.

Ennek a levélnek meg lett az eredménye: negyed kilencz-kor a hadnagy és nyolcz matrózom már a hajón volt.

Képzelteri, mily örömmel fogadtuk őket! A hadnagy aztán elmesélte, hogy midőn a kikötőbe ért, egyszerre oly tenger nép-tömeg fogta körül, hogy a védelemre nem is gondolhatott; megadta tehát magát, s erre valamennyiüket a börtönbe hurezolták.

Félórás beszédet tartott.

Ott csak a nevüket kérdezték meg, s azt mondták nekik, hogy holnap ítélnek fölöttük, de hogy mi a bűnök, arról egy szót sem szóltak.

Én mindjárt elmondtam tervemet a hadnagynak, hogy ha esetleg elpusztulnék, ő is tudjon mindent. Alig hogy elvégeztem, megérkezett a húsz hordó puskaapor is, melyet rögtön berakattam a hajó fenekébe.

Ismét lementem szobámba, és magammal vittem a parancsnokot is, a kitől kérdezősködni kezdtem Marseille kereskedelmi viszonyai felől. Látva, hogy egyre csak ostobaságokat beszél, elhatároztam, hogy magam nézek szét a városban. Menedék-levelet irattam hát magamnak, s meghagyva a hadnagynak, hogy kíméletlenül ölje meg a nyomorútat, ha nekem bármi bajom esnék, két pisztolyt szúrtam az övembe és kimentem a városba.

Esti kilencz óra lehetett. A holdat időnként sűrű felhők takarták el, s ilyenkor nagyon sötét lett. A város oly csöndes volt, mintha kihalt volna: sehol egyetlen embert nem láttam!

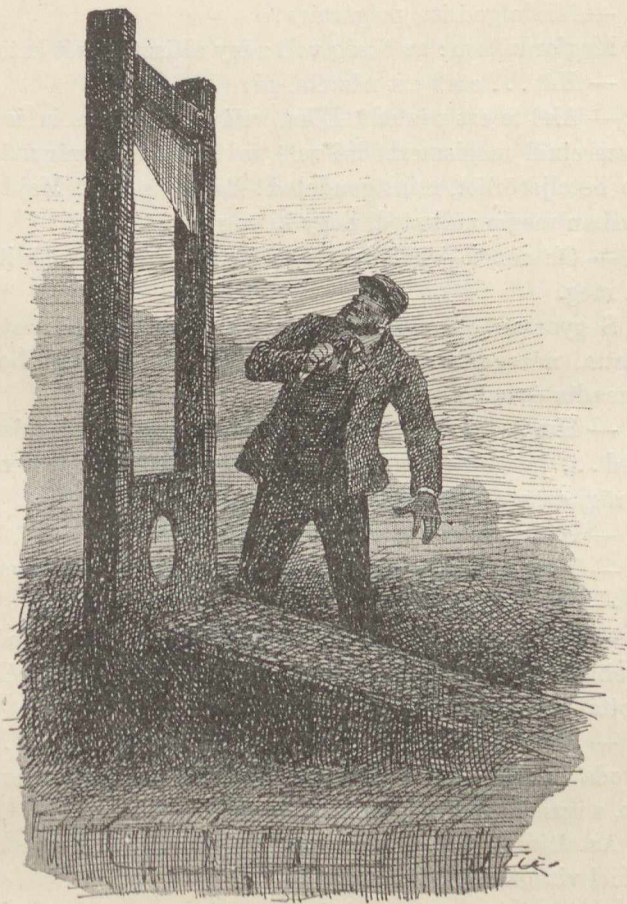
Egyenesen a Cannebière-tér felé tartottam. Mikor a közepére értem, valami furesza alkotmányt pillantottam meg: két magas gerendát, melyet fölül egy harmadik kereszt-gerenda tartott össze. Megkerültem; hátulról néhány lépcső vezetett fölrá. Fölmentem, s egy dobogóra értem; ekkor jobban szemügyre vettem az egészet.

A két gerenda alján két darabból összerótt széles deszka volt, a közepén nagy, kerek lyukkal; fönt, a kereszt-gerenda alatt, háromszög alakú nagy kés volt, mely ragyogott a hold ezüstös sugaraiban.

— Mi az ördög lehet ez? — tünődtem magamban.

S meglátva egy kis rézkarikát, mely az egyik gerendáról függött, meghúztam...

Pukk! a kés, a rajta lévő súlylyal együtt, nagy zuhanással hullott alá, s megrázta lábaim alatt az egész dobogót.

Jobban szemügyre vettem az egészet.

Ijedten ugrottam vissza, s még magamhoz sem tértem meg-hökkenésemből, mikor valaki a vállamra tette kezét:

— Mi dolgod itt, polgártárs?

Megfordultam: az őrség volt; egy altiszt és két katona.

— Hát... csak ezt néztem, ni!

— Ah! te ezt nézted? Ejha, talán még nem is ismered? És szeretnél megismerkedni vele, mi? No, ez a vágyad hamarabb beteljesülhet, mint gondolod! Rajta, indulj! Majd az őrszobában megmondhatod, hogy ki vagy.

— Oh nem! — feleltem hirtelen: — inkább csak itt mondom meg.

S gyorsan elővettem a menedék-levelet. Az altiszt sokaig forgatta, nézegette, megmutatta embereinek is, majd boszúsan visszaadta és azt mondta:

— Hm... hm... Ha már a biztos menedéklevelet adott neked... hát csak menj az utadra, polgártárs... de ne igen lődörögj ezen a tájékon...

— Hát vétettem azzal, hogy ide jöttem?

— Nem mondom ezt... ámbár a dolog nagyon gyanús.

— És ugyan miért?

— Mert nem jóban jár az, a ki ebben az órában a népitélet végrehajtó eszköze körül kódorog. Kíváncsiságból, ok nélkül le-sujtottál az igazságszolgáltatás bárdjával.

— Népitélet?... igazságszolgáltatás?... bárd?... Hát micsoda eszköz ez itt? Én huszonhat hónapja a tengeren vagyok, s igazán nem tudom, micsoda ez.

Az altiszt orrom alá tartotta a lámpását, és különös figyelemmel vizsgálta az arczomat.

— Ah, te vagy az, polgártárs? Úgy-e annak a hajónak a kapitánya vagy, a mely ma délután érkezett meg?

— Úgy van.

— És a konvent biztosa a hajódon van?

— Ott.

— S azért adta ezt a menedék-levelet, hogy elvégezhessd a dolgaiddat?

— Azért.

— S megnézhesd a város nevezetességeit? Nos, ha nem tudod, hogy mi ez, hát én megmondom: ez a guillotine.

Mint az őrült, ugrottam le a vérpadról, s megriadva szaladtam a néptelen utczákon, egyre ismételve magamban:

— A guillotine! a guillotine! a guillotine!

Egyszerre csak, egész véletlenül a Saint-Férreol utczába kerültem, a hol az Arnavon & Tsa czég irodája volt. A kapu be volt zárva; hiába csöngettem, senki sem felelt. Már meg akartam fordulni, mikor a szomszéd házból egy asszony megszólalt:

— Arnavonékat keresi? Nincs itt egy lélek se! Már egy év óta nem laknak Marseilleben; Carthagenába költöztek. A jószágokat elkobozták, őket pedig halálra ítélték. Ha nem szöktek volna meg idején, valamennyiüket lenyakazták volna.

Mikor megmondtam, hogy ki vagyok, az asszony beeresztett, és elmesélte a szörnyű, borzadalmas eseményeket, melyek Marseilleben lejátszódtak. Egész csomó ismerős nevet sorolt föl, a kik közt sok személyes jó barátom is volt: ezek mind a vérpadon végezték életüket!

Iszonyodva búcsúztam el tőle, megfogadva, hogy holnap mindjárt itt hagyom Marseillet, s egyenesen Carthagenába megyek, a hajótulajdonosom után.

Szerencsésen visszaérkeztem hajómra. Az éjszaka nyugodtan telt el, de azt hiszem, senki sem aludt az egész hajón. Hajnal felé fölkeltettem a hadnagyot, s elhatároztuk, hogy rögtön készülődünk az útra, bármi történjék is. Behivattam a népképviselő polgártársat, elmondtam neki szándékunkat, s félórai gondolkozási időt engedtem neki, hogy gondolkozzék a teendőkön, mikép szerzi meg az engedélyt a hajó indulására.

Nem szólt semmit, de halálsápadt lett. Ott hagytam, hogy

gondolkozzék, s magam a hadnagygyal a teendőkről tanácskoztam.

Egyszerre csak pokoli zaj, ordítás, dobörgés, trombitaharsogás riasztott föl bennünket; fölszaladtunk a hidra: ropant fegyveres tömeg közeledett hajóm felé. Rögtön leküldtem a konvent biztosáért, de alig hogy feljött, s a nép megpillantotta, mindjárt ezer torokból tört ki a vad szitok:

— Ott az áruló! a gaz áruló! vérpadra vele!

S már deszkákat akartak támasztani a hajóhoz, hogy meghoranják; de a konvent többi biztosai visszaszorították a tömeget, s az egyik közülök, csöndre intvén a népet, beszélni kezdett.

Az én foglyomhoz beszélt. Először megdicsérte hősiességét, hogy elfoglalta ezt a hajót; majd áttért azokra a gyanúkra, melyeket habozó magaviselete ébresztett: hogy sem a hajót, sem a foglyokat nem adta át a közjóléti bizottmánynak, hogy még a törvényszék börtönében fogva tartott összeesküvőket is vissza vitette a hajóra, sőt húsz hordó puskaport is elsikkasztott, azzal az ürüggyel, hogy a Saint-Nicolas erődnek kell, s végre azt is megengedte, hogy az összeesküvők feje, Cougourdan Marius kapitány, egész éjszaka szabadon járjon-keljen Marseille utczáin...

A tömeg ordítva, ujjongva helyeselte a vádbeszédet, a melyet minden öt perczen «Éljen a Köztársaság!» kiáltás szakított meg. Aztán csönd lett: a vádlott feleletét várták.

Ez beszélni kezdett. Hogy mit mondott, arra nem ügyeltem, csak azon tűnődtem, hogyan szabadúlhatnék meg, mert éreztem, hogy ha nem teszek valamit, négy-öt perc múlva a tömeg megrohanja a hajómat, s akkor mindennek vége.

A válság visszaadta hidegvéremet, s egyszerre világosan láttam, hogy mit kell cselekednem. Elhatároztam, hogy tizenöt emberemmel partra szállok, elfogom az egész forradalmi törvényszéket, fölhozom a hajómra s azonnal elindulok Carthagénába.

Ez volt a legokosabb, a mit tehettem.

Gyorsan odahajoltam emberemhez, a ki még egyre beszélt, és megsúgtam neki, hogy mit mondjon a tömegnek. Azt, hogy a törvényszék menjen rendes ülés helyére, s várja meg őt, mert ő is azonnal ott lesz, és magával hurczolja az összeesküvőket, a kiket bűnösségük minden bizonyítékával akar átadni a nép ítéletének.

Mialatt a nép örömében újjongva a törvényszéki palota felé tódult, mi is készülődtünk az útra. A konvent emberei közrefogtak engem és tizenöt matrózomat, s bevezettek a törvénykezési terembe, a bírák elé. Oly roppant tömeg szorongott a teremben, hogy az ajtókat sem lehetett bezárni, s látni lehetett a kívül tolakodó népet, mely legalább hallani akart valamit, ha már közelünkbe nem férközhett.

Az elnök hangosan szólt a terem-szolgának:

— A «Boldogasszony» legénységének ügye.

A terem-szolga fölszólított bennünket:

— A «Boldogasszony» hajó összeesküvő legénysége álljon elő!

Fölkeltem; a matrózaim mind körém gyülekeztek.

— Szót kérek, — mondtam. — Senki ne mozduljon, senki meg ne mukkanjon, különben valamennyien a levegő berepülünk.

Majd elfeledtem mondani, hogy hat matrózom apró hordócskákat hozott a nyakában, s ezek tele voltak puskaporral; szavaimra mind a hat fölállt, fölhúzta a pisztolyát, melynek csövét a hordó szájára nyomta.

— Ezek puskaporos hordók, — folytattam: — s most már érthetitek, hogy én parancsolom, mit kell tennetek. Elviszem hajómra az egész forradalmi törvényszéket kezesnek; a hajón ott van a hadnagyom huszonhat hordó puskaporral: ha mi fölrobbanunk, ő is levegőbe röpíti a hajót s vele a fél kikötőt.

E szavakra az egész gyülekezet halálra rémült, s oly sárga

lett, mint a citrom héja. Diadalmasan néztem körül, de mindjárt aztán meggondoltam, hogy ezt a nagy sikert nem magamnak, hanem a boldogságos Szűz különös kegyelmének köszönhetem.

— Térdre mindannyian! — kiáltottam föl; s magam is letérdelve hálát adtam dicső pátronámnak.

Aztán elhatároztam, hogy rögtön beváltom fogadalmamat és legott fölmegek a boldogságos Szűz templomába, a matrózaimmal együtt. Virágokat és gyertyákat hozattam; lehúztam czipőimet, harisnyáimat, ugyanezt cselekedtettem matrózaimmal és a törvényszék tagjaival is, s egyenesen a hajóhoz mentem. Meghagytam hadnagyomnak, hogy ha három óra múlva nem térek vissza, röptse levegőbe a hajót; erre, megkerülve a kikötőt, neki indultunk a hegynek, és kilencz óra tájban fölértünk a templomhoz.

Ah, barátom! a templomból szénás-esűr lett! piszok, szemét mindenfelé! De mégis letérdeltünk, s tizenkét Miatyánkot, meg tizenkét Üdvözlégyet imádkoztunk a boldogságos Szűz tiszteletére.

Fogadalmamat beváltva, visszaindultunk a hajóra. A nép roppant tömegben járt utánunk, de mindig tisztas távolban, hogy az esetleges robbanás kárt ne tegyen benne.

Negyed tizenegykor értünk a hajóra. Ott magam köré gyűjtöttem a forradalmi törvényszék tagjait s azt mondtam nekik:

— Fölakaszthatnálak benneteket a főárboczra, de nem teszem. Biztonságom okáért pár mérföldnyire velem kell jönnötök, de ígérem, hogy ott csónakba teszlek és vissza eresztlek benneteket, ha szót fogadtok. Rendeljete ide embereket, a kik segíteni fognak hajómat kivontatni a kikötőből; én fölhúzom fehér lobogómat, s a két erőd húsz ágyúlövessel tiszteleg hajómnak.

Egy óra múlva ágyú-dörgés közt haladtunk el az erődök mellett, s mihelyt a sík tengerre értünk, azonnal lebocsátottam

a csónakot, beléültettem a forradalmi törvényszék tagjait és vissza eresztettem őket Marseillebe. Magam pedig térden állva adtam hálát a boldogságos Szűznek...

A kapitány elhallgatott és sohajtva támasztotta könyökére a homlokát. Nem zavartam... tudtam, hogy ábrándozik, vagy imádkozik...

A BOKRÉTA.

Egy reggel, még hat óra sem lehetett, mint a bomba rogtott be hozzám a kapitány.

— Jó reggelt, barátom! — kiáltott föl a kapitány: — nos, hogy aludt?

— Köszönöm kérdését, jól, — feleltem ásítva. — De hát mi baj, kapitány?

— Mi baj? — harsogott a kapitány föl s alá járva: — hát az, hogy keljen föl rögtön! Szerelmes vagyok.

— Szerelmes? — álmélkodtam fölülve: — és ugyan kibe?

— A georgiai hercegnőbe.

— A georgiai hercegnőbe? Irgalmas Isten! mi lesz ebből? S ijedten ugrottam ki ágyamból.

Hogy megmagyarázzam ezt az ijedtséget, néhány szóval el kell mondanom, ki volt ez a georgiai hercegnő.

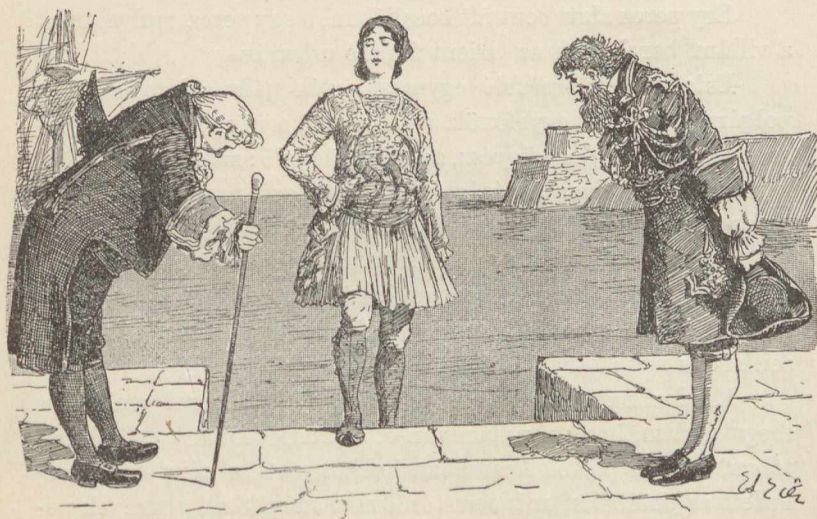
1828 márczius 17-én, délután fél négy tájban egy csodaszép yacht futott be Marseille kikötőjébe; mikor az erődhöz ért, minden vitorlája, mintegy varázsütésre hirtelen összegöngyölödött, s a következő pillanatban vasmacskája nagy robajjal hullott a tengerbe.

Ugyanekkor lebocsátották a yacht kis csónakját, melyben egyetlen utas ült, s mihelyt a csónak a vízre ért, rögtön erőteljes evező-csapásokkal igyekezett a part felé.

A Cannebière-rakodópart e perczben egészen néptelen volt, csak a följáró lépcső előtt állt egy négylovas nyitott hintó, két lakájjal s egy fekete bársonyba öltözött kocsissal, a lépcső első

fokán pedig egy óriás termetű vadász s egy udvarmester-féle úri ember várakozott nagy tisztelettel.

Ez az udvarmester három nappal előbb érkezett meg a cselédséggel, s az Orient-fogadó egész első emeletét kibérelte napi ezer frankért. Másnap megjött a podgyász is, és harmadnap a hintó, a négy gyönyörű lóval.

Gyorsan fölment a lépcsőkön.

Képzeltető, mily föltünést keltett ez az előkelő cselédség Marseilleben! S mikor megpillantották a kocsit, a várakozó cselédséget a rakodóparton, a fél város odacsődült, hogy lássa a rejtélyes személyiséget, a ki csónakján közeledett a part felé.

A titokzatos idegen két percz alatt a parthoz ért, s nagyot rántva evezőjén, odafarolt a lépcsőhöz, s kiugorva, visszalökte csónakját a vízbe; majd gyorsan fölment a lépcsőkön, s megállva, büszkén szénézett a csodaszép városon.

Az utas — nő volt; de milyen nő! Hat láb magas, karcsú,

királyi szépség, e mellett vakmerő s oly kitünő hajós, a minő Marseilleben is ritkaság.

A ruhája ép oly csodaszép volt, mint ő maga: a görög tengerészek festői viseletébe öltözött: himzett, gyöngyökkel kivarrt dolmányba, rövid, bő ránczos szoknyába, feszes trikó-nadrágba; a fején kis vörös fezt viselt, övéből pedig gyémántokkal kirakott pisztoly-agyak és tör-markolatok kandikáltak ki.

Egy percz alatt bent ült kocsijában, s egy percz mulva, mint a villám, berobogott az Orient fogadó udvarára.

Este nyolcz óra felé egymást érték nála a látogatók: a polgármester, a megyefőnök, a tábornok, a püspök, a törvényszék elnöke, az államügyész, az adófelügyelő: szóval a politikai, katonai és egyházi hatóságok. A következő napokon pedig az egész város előkelősége ott hódolt lábai előtt.

Az egész város tele volt a rejtélyes idegen hírével; lassankint megtudták, hogy Beludsisztánból való, Dzseszk városban született, az Ormuz-öböl partján: de azt, hogy miért jött Marseillebe, s mit akar itt, ezt nem tudta senki.

Minden nap kora reggel csónakba ült, fölment yachtjára, megvizsgálta, hogy rendben van-e, s aztán csónakázott a kikötőben, vagy a partok hosszában halászatot, s néha kimerészkedett az öbölbe is, mit sem törődve a czápákkal, a melyek pedig gyakori vendégek nálunk.

Ebéd után kocsiba ült, végig járta a templomokat, az árva-házakat, kórházakat, s mindenütt gazdag alamizsnát adott. Három óra tájban lóra ült, kilovagolt a városból, s mikor hazajött, fürdött, ebédelt, s este vendégeket fogadott.

Nem lehetett ráfogni, hogy kalandor-nő volt, mert három millió frankra szóló utalványt hozott, melyet az Arnavon & Tsa cégéig be is váltott.

Ez volt az a csodálatos teremtés, a kibe Cougourdan Márius kapitány beleszeretett. Természetes, hogy e vallomása megdöbentett, s azért remegő hangon mondtam neki:

— Gondolja meg, barátom! mily végzetes lehet...

— Meggondoljam? — viszonzá a kapitány megütődve. — Ej, ha meggondolnám, talán... egy óra múlva a hajómon volna ez a hercegnő!

— Micsoda! Még utóbb elrabolná?

— El ám! ha nem félnék, hogy esetleg dugába dőlhet a tervem. Azért jöttem hát, hogy előbb megbeszélem önnel.

A partok hosszában halászgatott.

— Szavamra, kapitány, nem tudnék mit tanácsolni...

— Kell is nekem a tanácsa! Úgy is tudom, hogy azt tanácsolná: hagyjam ott!

— De lássa, kapitány: az ember nem lehet szenvedélyeinek gyáva rabja...

— Ah! még azt meri mondani, hogy gyáva vagyok? Azért, mert szerelmes vagyok? Hát ki tilthatja meg, hogy szerelmes legyek?

Erre nem tudtam mit felelni.

— Az bizonyos, hogy senki sem mondhatja, hogy Cougourdan Márius kapitánynak rossz izlése van. De az is bizonyos, hogy ha már szeretem a hercegnőt, hát az enyém is lesz.

Látva, hogy úgy is hiába akarnám lebeszélni, azt kérdeztem:

— Mondja meg hát, hogy mit kíván tőlem?

— Azt, hogy bemutasson neki.

Megrémültem. A kapitány tetőtől-talpig derék, becsületes ember volt, de annyira nem ismerte a társaságbeli szokásokat, hogy okvetlenül nevetségessé lesz. Ő meg, mintha csak gondolataimban olvasott volna, így szólt:

— Kedves barátom, engem sohse féltsen. A hercegnő egyáltalában nem hasonlít azokhoz az előkelő hölgyekhez, a kikkel önnek rendesen dolga van, s ezen fölül az is bizonyos, hogy van valami titka. Mert miért jött volna másként Marseillebe? s mire való lenne a yachtja? mire való a matrózai? S ha egész Marseille ott hever a lábai előtt, miért ne én is? Vagy nem érek annyit, mint a többiek? Mondom, ne féltsen engem! Tudom, hogy a hercegnő szereti a tengert: s ki tudna többet, szebbet beszélni a tengerről, mint épen én? Talán azok a divatos, pomádés gavallérok, a kik még a Saint-Nicolas erődön túl sem voltak, mi?

Ebben igaza volt a kapitánynak; megadtam tehát magamat, s azt feleltem:

— Jól van; mivel semmit sem tagadhatok meg öntől, ma vagy holnap este bemutatom a georgiai hercegnőnek.

Még az nap este bejelentettem a hercegnőnek az új ismeretséget, s megkapván az engedélyt a bemutatásra, másnap délután négy óra tájban elvittem hozzá a kapitányt.

— Kapitány, — ezzel fogadta őt: — az ön nevét már ismerem. Tudom, mily hősiezen küzdött az angolok ellen, s hogy sok hajójukat vette el. Sokat hallottam hajójáról is...

— Micsoda! Tengerészkapitány?

— Reményilem, hogy megtisztelti látogatásával? — vágott közbe a kapitány.

— Nagyon szívesen, — felelte a hercegnő: — annyival inkább is, mert magam is tengerészkapitány vagyok.

— Micsoda! Tengerész-kapitány? — kiáltott Cougourdan fölugorva, s odament a hercegnőhöz, erősen megrázva a kezét. — Akkor hát testvérek vagyunk!

A jég megtörött. A kapitány még vagy két óráig beszélt, s aztán abban állapodtak meg, hogy a hercegnő másnap villás-reggelire megy a «Boldogasszony» fődélzetére, a legközelebbi viharos napon pedig a kapitány elviszi őt csónakázni a maga csónakján.

Minden úgy történt; megvolt a villás-reggeli, és megvolt a csónakázás is, még pedig oly istenkisértő viharban, a minőre még a legöregebb marseilleiek sem emlékeztek.

Roppant néptömeg nézte a csónakázást, s midőn Cougourdan meg a hercegnő bőrig ázva partra szálltak, a sok ezer ember torkaszakadtából éljenezte őket:

— Éljen a hercegnő! Éljen Cougourdan Márius kapitány! Ej, ebből a kettőből szép pár lenne ám!

Nyolcz nap telt el az első találkozás óta, s ez idő alatt a viszony egyre szívélyesebb lett a hercegnő meg a kapitány között. De Cougourdan nagyon megváltozott; elvesztette megszokott hidegvérét, étvágyát, nem aludt, elkomorodott, úgy hogy aggódni kezdtem.

— Nos, kapitány, hogy vagyunk? — kérdeztem tőle. — Ez a dolog nem tarthat így tovább. Mit szándékozik tenni?

— Mit? hát megkérem a kezét!

— Hogy nőül vegye?

— Persze! különben elveszteném a fejemet.

— De hát megvallotta-e már neki, hogy szereti?

— Hogyne! Megmondtam neki, hogy együtt fogunk hajózázni: ő lesz a kapitány, én meg a hadnagya. A «Boldog-

asszony»-nak lesz a legszebb kapitánya, nekem pedig a legszebb feleségem.

— Hát ő mit felelt?

— Azt, hogy nem nagy kedve van a házassághoz, mert szereteti függetlenséget. De ha találna olyan férfit, aki... és itt másról kezdett beszélni. Hanem holnap... ah, holnap a sarokba szorítom!

Másnap este a kapitány ismét eljött hozzám: beszélt a hercegnővel.

— Nos, mit mondott? — kérdeztem izgatottan.

— Azt, hogy annak a férfinak, a kihez nőül menne, mindent föl kellene áldoznia érte... legkisebb szeszélyeért is...

— Mondja hát meg ezt a szeszélyt!

— Ah, magam sem tudnám... Szeretem a a virágokat... például a vaniliát.

— A vaniliát? De hisz az nincs egész Franciaországban!

— Pedig úgy szeretném!... úgy szeretném!...

— Hát nem nagyszerű ez? — fordult hozzám a kapitány.

— Micsoda?

— Az, hogy megszerzem a vaniliát, és...

— Meg ám! de hol?

— Akár a világ végére is elmegyek érte! — kiáltott föl a kapitány hevesen. — Én elmegyek a fűvészkertbe, megkérdezni, hogy van-e ott vanília. Ön pedig, ha szeret, másfelé kuttasson. Aztán, ha Marseilleben nem lesz, elmegyünk Toulonba, onnan tovább, egész a világ végére.

Kerestünk, kerestünk, de csak sehol sem találtunk vaniliát. Valaki azt tanácsolta, próbáljunk szerencsét egy gazdag, különcz kereskedőnél, a ki szenvedélyes műkedvelő kertész volt.

Elmentünk hozzá. Fél órai sikertelen csöngetés után Cougourdan akkorát rugott az ajtón, hogy betört. Egy szolga szaladt elénk.

— Sajnálom, de Pierrugues úr — ez volt a gazdája neve — nem fogad...

A kapitány két aranyat nyomott az inas kezébe.

— Uram, — hajlongott az inas: — ha bebocsátom önöket, a gazdám elkerget.

— Ne félj semmit, — biztatta a kapitány: — én Cougourdan kapitány vagyok, s a szolgálatomba fogadlak. Hol a gazdád?

— Az üvegházban.

— Ez pompás! Vezess hozzá bennünket.

Átmentünk a folyosón, a nagyszerű szalónon, a mely tömve volt szebbnél-szebb kínai ritkaságokkal, s aztán benyitottunk az üvegházba, a hol egy öreg úr épen a tulipánokat vizsgálta nagyító-üveggel.

Mikor meghallotta lépteink zaját, megfordult s ijedten fől sikoltott.

— Pierrugues úr, — köszöntötte őt a kapitány, földig hajolva, — szerencsés jó napot kívánok. Hogy van?

— De, uram... — dadogott a szerencsétlen műkedvelő.

— Ah, ön még nem ismer? Nos, én Cougourdan Márius kapitány vagyok, a három-árboozos «Boldogasszony» parancsnoka, ez az úr pedig a barátom.

— Uram, — felelt az öreg, megemberelve magát, — az ön neve már ismerős... de még sem vártam, hogy... mert egyáltalában nem fogadok vendégeket...

— Pierrugues úr, nem szabad haragudnia az inására: mi erőszakkal törtünk be... csupán csak azért, hogy megtudjuk, nincs-e önnek vaniliája?

— Kapitány, — felelte az öreg büszkén: — egész Európában csak egy vanilia-tő van, s az az enyém. Ott, abban a cserépben.

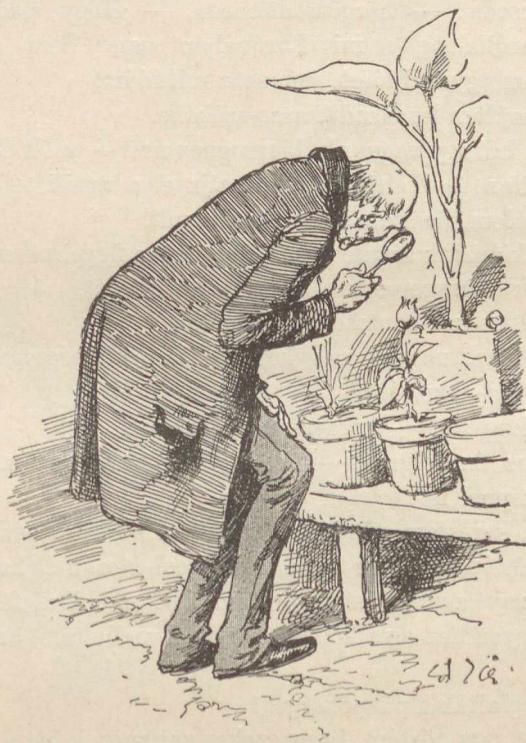
Cougourdan elsápadt.

— Ah! — kiáltott föl, — ön az életemet adja vissza! De... nem virágzik?

— Ma még nem ... holnap.

Cougourdan magán kívül volt örömeiben.

— Pierrugues úr, — szólt ünnepélyesen, — megveszem öntől a vaniliát. Az ár mellékes. Ezer frank elég lesz?

Épen a tulipánokat vizsgálta.

Az öreg megütődve bámult a kapitányra.

— Nem elég? Hát tízezer?

Pierrugues úr sáppadozott.

— Tízezerért sem adja? Adok húszezeret! Harminczezeret.

Pierrugues úr ökölbe szorította a kezeit, de nem szólhatott, mert a kapitány egyre liczitált:

— Harmincezer sem elég? Ötvenezer ... nyolczvan-ezer ... Nos, hát legyen százezer!

Most már kitört az epe Pierrugues úrból is.

— Micsoda! — hörgött dühösen. — Hogy eladjam az egyetlen vanília-tőt, a mi Európában van? Sem százezer frankért, sem egy millióért, sem száz millióért!

S kimerülten leroskadt karos-székébe.

— Ah, hát így vagyunk, Pierrugues úr? — szólt Cougourdan nyugodtan. — Tehát nem adhatja el a vaniliát? Jól van, uram; sajnálom, hogy az üzlet megheusult.

Mikor kiértünk az utczára, Cougourdan figyelmesen körülnézett, jól szemügyre vette a házat és környékét.

Ezután lassan, vontatottan mondta:

— Holnap, negyed négykor délután, a hercegnő megkapja a vanília-bokrétát.

— De hogyan? — kérdeztem kíváncsian.

— Ez az én dolgom, — felelte a kapitány kurtán.

S a faképnél hagyott.

Másnap kerestem a hajón, a városban, — sehol sem látták. Két óra felé, épen mikor a Saint-Ferreol-utcán át hazamentem, nagy zajt, zsidongást hallottam a Cannebière felől. Néhány utczagyerköcz sivalkodva szaladt el mellettem, hangosan kiabálva:

— Elfoglalták a püspökséget!

A dolog úgy történt, hogy ezek a suhanczok kora délután a fűvészkertbe igyekeztek virágot lopni, de mikor a püspöki palotához értek, az utca közepén egy állig fölfegyverkezett matróz elállta az útjukat és haragosan rájuk rivallt:

— Erre nem szabad menni!

A suhanczok megriadva bámultak a matrózra, s már vissza akartak fordulni, mikor egy rendőr jött arra, a kinek szintén a

püspökség mellett vitt az útja. Ez megkérdezte a matrózt, hogy mit keres ott, s miért tartóztatja föl a gyerekeket.

— Mi közöd hozzá? — felelte a matróz megvetően.

— Mi közöm? Hát az, hogy rendőr vagyok.

— Erre nem szabad menni!

— Úgy? No hát én meg őrt állok itt.

— Őrt állsz? és ki állított ide?

— Az, a kinek joga volt hozzá.

— De te nem vagy hadi-tengerész.

— Az meglehet; hanem azért téged még sem eresztlek tovább.

— Nem-e? No, azt mindjárt meglátjuk!

A rendőr megfordult, hogy előhívja az őrséget, de alig tett néhány lépést, négy markos matróz ugrott elő az őrt álló fűtyentésére, s legott lefülelte a rendőrt.

Nem sokkal aztán jött egy kocsi, majd egy másik, majd gyalogjárók: s a matróz valamennyit megállította, úgy hogy csakhamar egész csődület támadt a püspöki palota előtt, s a közlekedés végkép megakadt.

Egyszerre csak az a matróz, a ki egy fáról vizsgálta a környéket, lekiáltott:

— Hajó előlről!

Tizenöt fegyveres matróz ugrott elő, s félreszorítva a tömeget és a kocsikat, széles utat tartott nyitva Pierrugues úr házáig. Pár percz múlva, mint a villám, három lovas vágatott lóhalálában a tömeg közt, s megállt a ház előtt.

Ez a három lovas a georgiai herczegnő volt, két lovászával.

Az ajtó kinyílt, és Cougourdan Márius kapitány megjelent a küszöbön előkelő vendége fogadására. Mosolygott, bár kissé izgatottnak látszott; egyik kezében volt a kásztorkalapja, a másikban pedig a pisztolya. Így köszöntötte a herczegnőt:

— Kegyelmes herczegnő, tegnap este levélben kértem önt, hogy lovagoljon erre ma délután három óra tájban, mert föl akarok önnek valamit ajánlani, a minek örülni fog. Ha lesz szives bejönni, szeme láttára szedem le a vaniliavirágokat, a melyeket óhajtott.

A herczegnő leugrott lováról, s a kapitány bevezette őt az üvegházba, a hol furesa látvány tárult eléje.

A teljes virágjában pompázó vanília-tő előtt két sorban tizenkét matróz állt, mindegyiknél töltött pisztoly; oldalt egy

Mind a tizenkétyszer lehullt a célba vett virág.

óriási banánfa alatt, Pierrugues úr ült megtörve, és búsan nyögdecselelt két tagbaszakadt matróz között.

— Üljön le, asszonyom, a derék Pierrugues úr mellé, — mondta a kapitány, — s mindjárt meglátja, hogyan ajánlja föl Cougourdan Márius a vanília-bokrétát a világ legszebb asszonyának.

Fölhúzta pisztolyát, célba vette a legszebb virágot, s úgy ellőtte a szárát, mintha ollóval vágták volna el. Tizenkétszer lőtt, egyenkint elszedve matrózaitól a töltött pisztolyokat, s mind a tizenkétszer lehullt a célba vett virág; mialatt a kint összegyűlt tömeg rémülten sikoltozott, azt vélvén, hogy a házban valóságos mészárlás folyik.

A hercegnő sápadtan nézte a tiszteletére rendezett ünnepelet, s midőn a tizenkettedik lövés elhangzott, fölkelt, szívére tette kezét és röviden csak ennyit mondott:

— Elég!

Aztán egyenesen a kapitányhoz lépett és gyöngéden homlokon csókolta. A kapitány összeszedte a lelőtt virágokat és átadta a hercegnőnek, a ki mosolyogva köszönte meg a ritka ajándékot, s csókot hintve Máriusnak, azt kiáltotta:

— Ma este!

Ezzel vége volt a nagyszerű ünnepélynek.

Pierrugues úr visszanyerte szabadságát, a közlekedés helyreállott a matrózoktól elzárt utcában, s a nép szerte vitte Cougourdan Márius kapitány lovagias, de vakmerő csínyének a hírét.

A csíny nagy port vert föl; az államügyész hatóság elleni erőszakot, magánlak-sértést látott benne és bűnvádi följelentést szándékozott tenni Cougourdan és matrózai ellen.

Én elkeseredve kerestem föl a kapitányt, s elszörnyedve rivalltam rá:

— Szerencsétlen! Mit cselekedett? Most börtönbe kerül!

A kapitány diadalmasan összefonta karjait és megvetően mosolyogva felelt:

— Ej, kedves barátom, mit ért ön ehhez! Hogy elzárattam az utcát és megakasztottam a közlekedést, az csak természetes? Ha ezt nem teszem, egyik-másik eltévedt golyóm megölhette, vagy megsebesíthette volna az arra járókat: én tehát tisztán csak az ő javukra cselekedtem. A mi kárt Pierrugues úrnak, vagy bárki másnak okoztam, azt készségesen megfizetem: ennél többet csak nem tehetek?

Erre az okoskodásra úgy elhültem, hogy nem tudtam, mit feleljek. De különben is a kapitány faképnél hagyott, mert estére járván az idő, a hercegnőhöz kellett mennie.

Másnap elmondta, hogy a hercegnő a nyakába borult, mihelyt belépett, s aztán elmesélte neki egész élete folyását.

— Dzsesszben születtem, — így beszélt a hercegnő, — a hol apámnak fényes palotája volt. Egy napon, mikor a kertünkben sétáltunk, török kalózok törtek ránk; apámat, anyámat, bátyáimat mind megölték, engem pedig hajóikra hurczoltak.

Egy hónap mulva eladtak a rabvásáron, s így kerültem a szultán háremébe, a honnan nyolcz hónapi szenvedés után sikerült megszöknöm. Hazamentem Dzsesszbe, eladtam mindenemet, s összeszedve roppant kincseimet, Európába költöztem azzal a szándékkal, hogy irtó háborút indítok a törökök ellen.

Párisba érve, megtudtam, hogy az európai nagyhatalmak föl akarják szabadítani Görögországot a török iga alól; rögtön három millió frankot ajánltam föl erre a célra, s egyúttal, hogy magam is részt vehessek az irtó háborúban, letettem a kapitányi vizsgát és yachtomat bejegyeztettem a francia hatóságánál mint rendes kalózhajót.

De, fájdalom! a nő csak nő marad; keresnem kellett tehát

oly hősies, minden tekintetben lovagias, derék férfit, a ki támogasson szándékomban és parancsolni tudjon helyettem. Ezért jöttem Marseillebe, s itt... megtaláltam önt. Ha tehát beleegyezik, hogy fölvesz hajójára hadnagynak, azonnal indulhatnánk Moreába, — még pedig annival inkább is, mert Fabvier tábornok, a francia expedíció vezére, már a napokban szintén elindul Toulonból.

Képzeltető, hogy a kapitány magán kívül volt örömeiben és boldogságában. Hamarosan elhatározták, hogy egy hét múlva indulnak, s addig kiegészítik a legénységet meg a hajó hadi felszerelését.

— Ez mind szép, — mondtam én álmélkodva, — de hát a házasság? Az esküvőről még nem beszélt.

— Erről ráérünk beszélni a hajón is; most fontosabb az, hogy minél hamarabb rajta hajtsunk a törökökön.

Egy héttel később, 1828 április 28-án egész Marseille ünnepi díszbe öltözött. Ezen a napon indult el Cougourdan Márius Toulonba, a hova egy csomó szállító hajót kellett vezetnie.

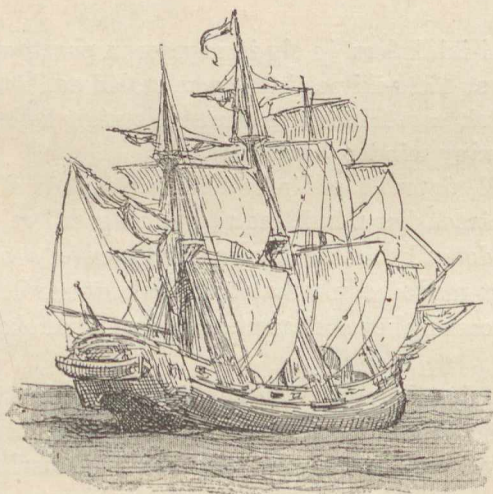
Reggeli hét órakor a kis hajóraj összes tisztjei és legénysége, kezükben égő gyertya, megindultak a hegyen fölfelé, a boldogságos Szűz templomába. Elül Cougourdan Márius kapitány és hadnagya, a georgiai hercegnő, utánuk a többiek, s végül a roppant néptömeg, mely torka szakadtából ujjongott és éljenzett.

Miután ott fönt misét hallgattak, mindenki visszatért hajójára, s ebéd után, délután félelgykor, Cougourdan kapitány jelt adott az indulásra. Ágyudörgések, katonazene s a nép örömrivallgása közt indult el a lobogó-díszben pompázó «Boldogasszony», melyet nyomon követett a kis hajóraj.

Köztudomású, hogy az európai nagyhatalmak egyesült hajóhada csakugyan felszabadította Görögországot a török rabiga alól, s azt hiszem, nem mondok meglepő dolgot, ha fölemlitem,

hogy Cougourdan Márius kapitány meg a georgiai hercegnő csodával határos hőstetteket vittek véghez, és koszorunként szerezték a dicsőség babérjait.

De a történet romantikus oldalának kibonyolódását soha sem tudtam meg, s az is örök titok maradt, hogy mi lett a georgiai hercegnőből, a kapitány első és utolsó szerelméből.

A SZENEGÁLI LÁZ.

Az 1834-iki kolera ép oly iszonyatosan pusztított Marseilleben, mint az 1720-iki pestis. Engem családom, kötelességeim oda lánczoltak a szerencsétlen városba, s végig kellett élnem a szörnyű járvány minden borzalmát.

A halál úgyszólván lépésről lépésre terjedt a városban: mint tengeráradáskor a hullámok egyre magasabbra torlódnak, úgy emelkedett a halálozások száma is; s mivel a városi hatóság nem birt gondoskodni a halottak eltakarításáról, a halottak néha órák hosszáig heverték az utcákon, az udvarokon, a házak kapuiban.

A pusztulás első napjaiban annyira megrendített ez a szörnyű kép, hogy ki sem mertem menni a szobából; de a magány, a kínos egyedüllét szorongása még sokkal elviselhetetlenebb volt, mint a pusztulás képe, úgy hogy nem birtam otthon maradni, kívágyakoztam a szabad levegőre.

Este hat óra lehetett; az aláhanyatló nap utolsó sugarai éppen bearanyozták a város épületeit, mikor a kikötőhöz értem. A végtelen tenger képe kissé lecsillapított, s tele tüdővel szívtam a hűvös, sós levegőt.

Vagy egy óráig sétálgattam a parton; a nap már leáldozott és éppen eltűnt a kéken hullámzó habokban, midőn az öböl nyugati felén egy hajót pillantottam meg.

Hajó Marseillebe! a kolera fészkebe! Ez oly hihetetlennek látszott, hogy megálltam és jobban szemügyre vettem.

A hajó gyorsan közeledett az esti szélben; csak a latin vitorlái voltak fölhúzva és — főárboczán a sárga zászló lengett, annak jelül, hogy a hajót valami ragályos betegség megfertőztette.

A Saint-Nicolas erődből a jelző-zászlókkal egyre integettek a hajónak, hogy álljon meg, mert sárga zászlóval nem szabad

A halottak az utcákon heverték.

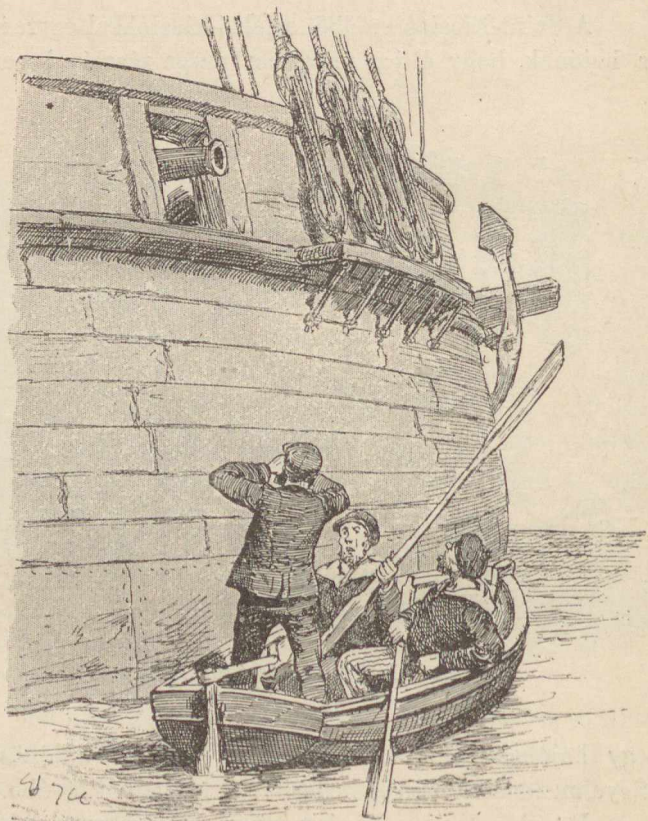
egy hajónak sem befutni a kikötőbe; de a különös hajó, e figyelmeztetésre nem is hederítve, csak haladt tovább.

E pillanatban az egészségügyi bizottság csónaka villámgyorsan közeledett a hajóhoz; az erőd háromszor egymásután ismételte a megállást parancsoló lobogó-jelzést, s mivel a hajó már ezzel sem törődött, az erőd rálőtt, s a golyó egy kötélvégnyire a hajó orra előtt hullott a tengerbe.

Erre a hajó rögtön irányt változtatott, s megfordulva kissé

a hátuljával farolt felém, úgy hogy elolvashattam a nevét:
«Boldogasszony—Marseille».

Megijedtem. Ez a hajó Cougourdan barátomé; mi történ-

A tisztt főlkiáltott a hajóra.

hetett vele, hogy ily szomorú körülmények közt tért haza?
 A mennyire láthattam, az egész hajón egyetlen egy ember
 volt: a kormányos, a ki a hídon a kereket forgatta.

Ez alatt az egészségügyi bizottság csónaka a hajóhoz ért. De senki sem dobott le nekik kötelet, hogy a csónakot megköt-hessék. A tisztt fölállt és fölkiáltott a hajóra; ekkor a kormá-nyos odaugrott a párkányhoz, pár szót váltott a tiszttel, majd kétségbeesetten az égbe tárta két karját.

Erre a csónak megfordult és visszaevezett a partra. Lélek-szakadva futottam oda, hogy megtudjam, mi történt a «Boldog-asszony»-nyal, de a tisztt zavartan azt felelte, hogy a dolog oly különös és hallatlan, hogy addig, míg a főnökével nem beszélt, nem is mer róla nyilatkozni.

— De legalább azt mondja meg, — könyörögtem, — hogy Cougourdan Márius kapitány a hajón van-e?

— Ott van.

— És egészséges?

— Egészséges.

Kissé megnyugodtam, bár a tisztnak az a megjegyzése, hogy a «Boldogasszonyt» mindjárt Ratonneau-szigetre vontatják vesztegzárba, megint aggodást ébresztett bennem, mivel tud-tam, hogy a míg a kapitány vesztegzárban lesz, nem találkoz-hatom vele.

De másnap ezt a levelet kaptam Cougourdantól:

«Kedves barátom!

Megérkeztem és alig várom, hogy láthassam önt. Csoda, hogy meg nem halt: ép oly csoda, mint az, hogy én is élek. Nem bírom leírni, hogy mi történt velem, oly rémes az eset; most két hétig vesztegzárban leszek, aztán szóval mindent elmondok. Addig is legyen szíves fölvitetni a Boldogságos Szűz templomába tizennégy darab hat fontos viaszgyertyát, és egyttal mondasson tizennégy gyászmisét; megmondhatja, hogy matrózok lelki üdvösségiért.

Öszinte szívből üdvözli

igaz barátja,

Cougourdan Márius.»

Levelet levélre írtam, de egyikre sem kaptam feleletet, mert Cougourdannak nem engedték meg, hogy írjon. Meg kellett várnom tehát, míg a vesztegzár határnapja letelt, s akkor kocsin mentem el barátomért.

Mikor szemben álltam vele, megdöbbsentem. A haja hófehér volt, elsárgult, sovány arcát ránczok barázdálták keresztül-kasúl, fénytelen szemeiből mintha kialudt volna a lélek.

Sírva borult a nyakamba :

— Szegény barátom !

Aztán kocsira ültünk és behajtottunk a városba, a hol lépten-nyomon a halál képe tárult elénk. A kapitány egy szót sem szólt, de arcán, a rémület helyett, inkább érdeklődés tükröződött, a mi engem kissé meglepett.

Végre hazaértünk. Mikor fönt voltunk a kapitány szobájában, Cougourdan a nyakamba borult és kitörő örömmel fölkiáltott :

— Ah, kedves barátom ! Milyen jó itt lenni a szárazföldön és élő embereket látni ! A pokolhoz képest, a melyből kiszabadultam, ez a kolera-fészek igazi mennyország ! De nem most... majd este, ebéd után mondok el mindent.

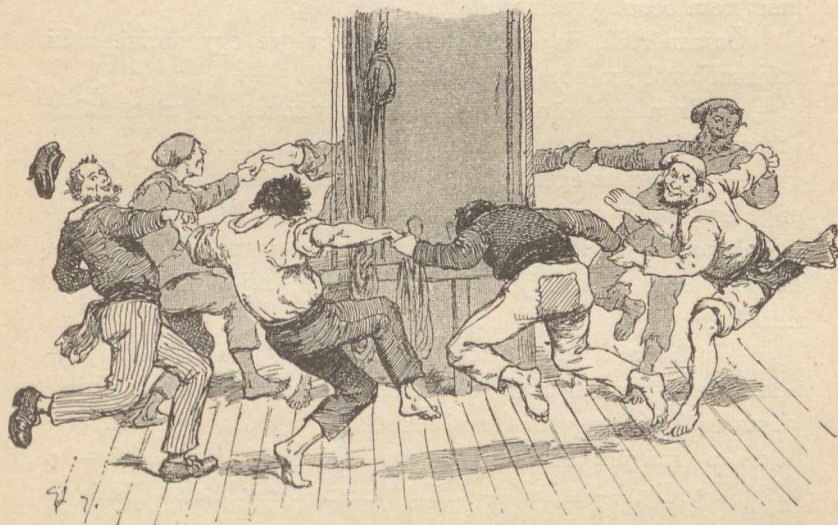
Ebéd után szivarra gyújtottunk, s akkor Cougourdan elbeszélte szomorú történetét.

Épen ma két hónapja, — így kezdte, — hogy Saint-Louis kikötőjében hagyva hajómat a hadnagygyal és két matrózzal, magam a többi legénységgel fölfelé indultam a Szenegál folyón. Coqu városba igyekeztünk, vagy kétszázötven mérföldnyire a szárazföldön, a hol nagy gummivásárt tartottak. Fölséges vásárt csaptam ott, s a matrózaim is kitünően mulattak ; minden este kitánczolták magukat a szerecsen fehércselédekkel.

Ámbár mindenki óvott bennünket, hogy az a vidék nagyon veszedelmes és egészségtelen, halált hozó lázbetegségei miatt, mi mégis épségben, jó egészségben és még jobb kedvvel érkezünk vissza Saint-Louisba.

Hamarosan beterheltük az árút a hajóba, s harmadnapra már vígan vitorláztunk hazafelé, végkép elfeledve Szenegált, a lázat, a szerecseneket és a figyelmeztetéseket.

Kezdetben jó széllel jártunk; de a Blanc-foknál a vihar visszavetett bennünket, a szargasszatengerbe* jutottunk, s mivel a szél egészen megállt, kénytelenek voltunk ott vesztegelni.

Örült tánczra kerekedtek a főárbocz körül.

Én nem szeretem a szélesöndöt; először azért, mert a hajó megáll, s másodszor azért, mert a legénységet elkedvetleníti.

Most is úgy volt. A szélesönd második napján a legénység annyira levert volt, hogy még a hadnagy is a fejét csóválta.

* A szargassza-tengertől félnek a hajósok, mert a víz felszínét roppant terjedelemben ellepi a szargassza nevű tengeri fű és megakasztja a hajót futásában. A tenger olyan, mint a víz alá merült rét.

— Nem szeretem ezt a dolgot, — mondta: — nézze, azt hinné az ember, hogy kerülik egymást: valamennyien külön, egymagukban járnak-kelnek, vagy ülnek...

Mindjárt megparancsoltam a hadnagynak, hogy gyűjtse össze a legénységet a hajóhid előtt, s mikor együtt voltak, rájuk kiáltottam:

— Nos, mi bajotok van? Mért eresztitek le a fejeteke? mért nem beszélgettek, mulattok, daloltok?

Összenéztek, de egyik sem felelt; végre egy párisi, a ki szájasabb volt, mint a többiek, megszólalt:

— Ez a szélesönd vette el a kedvünket... meg ez az átkozott hinár, a melytől nem látni a tengert...

— Hát ez az egész? No, többé szó se legyen róla! Megengedem, hogy ma estig mulassatok. Aztán, ha keresztülme-gyünk az Egyenlítőn, nagy lakodalmat csapunk. De meg ne lássam, hogy valamelyiktek búsul! Nos, rajta! mulassatok, ficzkók!

Mintha csak kicserélték volna őket! Fölhajigálták sipkájukat a levegőbe, füttyöltek, daloltak, nevettek, dulakodtak, össze-vissza esókolták egymást, majd Antonin, egy provencai fiú, elő-hozta a gitárját, rápendített egy marseillei táncznótára, a többiek pedig, — hajrá! — örült tánczra kerekedtek a főárbocz körül.

Én ugyan már sokszor láttam a matrózokat tánczolni, de így még soha! Egyre jobban belemelegedtek, s mint a lánczaik-ról elszabadult ördögök, egyre féktelenebbül járták a kankánt.

— Ha sokaig így tart, — mondtam nevetve a hadnagynak, — valamennyi ájultan esik össze!

— Ah? — riadt föl a hadnagy ábrándozásából: — azt hiszi?

Majd, hirtelen fölegyenesedve, egészen kihajolt a korláton és izgatottan mondta:

— Nézze csak! oh, egy czápa jön utánunk! amott a másik... a harmadik... a negyedik! Mily irtózatoss nagyok!

Megdöbbsentem. Először is, az ember nem szereti sarkaiban látni ezeket a félelmes szörnyetegeket; másodszor, a hajósok babonája szerint a czápák a halál követjei: ezek az undok állatok megérik a hajón a beteget és nyomon követik, míg csak a tengerbe nem dobják!

Nem sokat törődtem a czápával, hanem inkább ismét a tánczot néztem. Mind közt legféltelenebb volt a párisi; különben is ő volt a legénység bohócza: örökké vidám, tréfás, e mellett kitünő matróz, úgy, hogy mindenki szerette... Szegény fiú!

Épen valami szörnyű tréfás bakugrást csinált, midőn hirtelen megpördülve maga körül, egész hosszában arczára bukott. A legénység tréfára vette ezt is, és tele torokból kaczagott.

Ez volt az utolsó nevetés a hajón.

A párisi nem kelt föl többé. Egyik matróz lehajolt hozzá, hogy megrázza, de rémülten tántorodott vissza. A tánczot abbahagyták, mind a párisi körül tolongtak, de senki sem mert hozzá nyúlni.

Rögtön odaszaladtam. A szegény fiú arcza szürkés volt, szemei majd kiugrottak üregeikből, a nyelve kilógott szájából, orrából és füleiből fekete csöppekben szivárgott a vér.

Háromszor akart fölkelni és háromszor roskadt vissza. Arcza pár perc alatt elsárgult, majd zöld, aztán kék és végre fekete lett. Kétszer megvonaglott, s ekkor halálos kínjában fölugrott, egész testében megmeredt, rémes ordítással a torkához kapott, s mintha magamagát fojtotta volna meg, holtan rogyott a földélzetre.

Mind ez nem tartott tíz percznél tovább. A hullát betakartattam s megparancsoltam a vitorlamesternek, hogy varrassa meg a halottnak a zsákot, magam pedig a hadnagygyal fölmentem a hajóhídra.

— Mi volt ez, hadnagy? — kérdeztem meghökkenve.

— Attól félek, — viszonzá a hadnagy halkan, — hogy ez a szenegáli láz.

— Talán csak nem . . . ragadós?

— Ah! — sohajtott a hadnagy, félre fordítva a szemeit.

Tanácskozni kezdtünk. Elhatároztuk, hogy a legénységnek azt mondjuk, hogy a párisit a guta ütötte meg; minden nap pálinkát osztunk ki köztük, jól megmosatjuk az egész hajót, s az első kedvező széllel Madeirába vitorlázunk.

Még beszélgettünk, mikor a vitorlamester jelentette, hogy kész a zsák. A hadnagynak mondtam, hogy négy emberrel varrassa be a párisi hulláját a zsákba, melyet holnap reggel hat órakor dobunk a tengerbe.

A négy ember odament a hullához és fölemelte a vitorlát, melylyel le volt takarva.

Nem! lehetetlen elmondani, mily undorító volt az a hullás a dögleletes bűz, mely kiáradt belőle! . . . Valamennyien visszatántorodtunk.

Ráparancsoltam a négy matrózra, hogy tegyék be a hullát a zsákba. Kétszer fogtak hozzá, de mind a kétszer iszonyodva ugrottak vissza; az egyik el is ájult undorában.

A hadnagyra néztem; ő megértett, s mi ketten hajoltunk le, hogy fölvegyük a hullát. Erre a három matróz, mint a villám, visszalökött bennünket; egy szempillantás alatt lábaikkal rálökték a hullát a zsákra, s megragadva a csücskeit, rohánva vitték a hajókorláthoz, a mely fölött belefördítették a tengerbe . . .

A csobbanásra nagy hullám torlódott föl a hajó mellett, s a vízből egy idomtalan tömeg bukkant föl, mely rögtön ismét eltűnt . . . a czápák fölfalták a párisi hulláját.

— Ezek az emberek megszegték parancsomat, — mondtam a hadnagynak: — hívassa őket ide.

Alig ment el a hadnagy, midőn a hajó orrából szörnyű sikoltást hallottam. Oda nézek: a kormányos-mester egyet pördül maga körül, a torkához kap, tántorogva kettőt-hármat lép és összeroskad.

— Mint a párisi! — kiáltottam föl rémulten. — El vagyunk veszve!

Oda rohantam. A legénység iszonyodva, előre nyújtott nyakkal szemlélte a szerencsétlen vergődését; a kormányos-mester néhányszor még vonaglott, föl akart ugrani, aztán egész testében megmerevedett.

Ekkor a matrózok egyhangulag fölordítottak:

— A tengerbe! tengerbe vele!

Ez már nem emberi szó volt, hanem vadállati ordítás. A halott ott feküdt lábaim előtt... az arcza fekete, orrából, füleiből csöpögött a vér... épen mint a másik!

Még azon éjjel két matrózom pusztult el az ágyban. Mikor a többiek meghallották, hogy hörögni kezdenek, valamennyien kirohantak a szobából, s egyik sem akart visszamenni. Alig bírtam rávenni négy embert, hogy hozzák föl és dobják a tengerbe a négy hullát.

Kezdetben még imádkoztak egy-egy Miatyánkot a halottak fölött: — később semmit! egyszerűen heruhták a tengerbe, a hol a czápák már lesték a zsákmányt.

Fegyelemről, engedelmességről szó sem volt: ezek már nem matrózok voltak, hanem örültek.

Némelyek egész nap káromkodtak, mások imádkoztak, a többiek sírtak, vagy némán csikorgatták a fogaikat. És féltek egymástól, kerülték egymást: késsel fenyegették, a ki közeledt feléjük.

Végre szél kerekedett. Számításom szerint három nap alatt Madeirába érhattünk: de ekkor már csak nyolcz emberem volt!

Összegyűjtöttem őket, s a szívükre beszéltem, hogy ne legyenek gyávák, mert most csak az elszántság segít. Megembelelték magukat, hamarosan kifeszítettünk minden vitorlát, s a »Boldogasszony» óránként nyolcz mérföldnyi sebességgel haladt Madeira felé.

Lehet, hogy a szél megtisztította a levegőt, vagy talán a

munka fölfriessítette az elpetyhüdt idegeket: annyi bizonyos, hogy a következő két napban semmi baj sem történt. Neki bátorodtam, s a hadnagygyal egyetértve elhatároztam, hogy nem kötök ki Madeirában, hanem egyenesen folytatom utamat Marseille felé.

De, ép a mikor elhagytuk Gibraltárt, a láz ismét kitört, és pedig még iszonyúbb erővel. Csaknem egyszerre három matrózom halt meg, s a többi öt is annyira megrémült, hogy bármely pillanatban utólérhette a halál.

E válságos állapotomban csak arra kellett törekednem, hogy a vitorlákát megmentsem; az öt ember ugyan még elég lett volna a vitorlák forgatására és rendben tartására: de ha csak egy is meghal, akkor már nem tudunk mit csinálni velük.

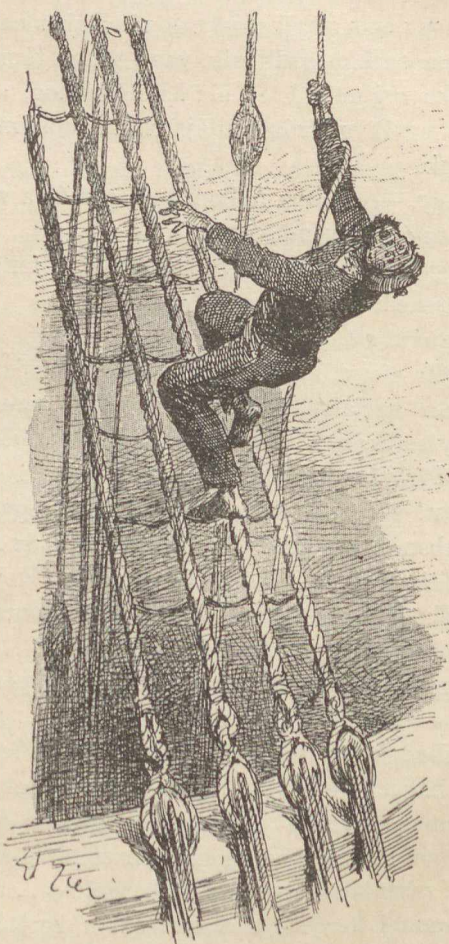
Megparancsoltam hát, hogy a felső tatvitorlán és a latin vitorlán kívül a többit mind be kell göngyölni.

Az öt matróz, s velük a hadnagy is, fölment a kötél-létrán. A ki legutoljára ment föl, alig tett pár lépést, rémülten fölordított, s mint a vízbefuló, görcsösen megkapaszkodott a vitorlakötélbe; pár pillanatig ott függött rajta, aztán eleresztette és holtan hullott alá a födélzetre.

Ezt látva, a többiek hanyatt-homlok ott hagyták a vitorlákát és leszaladtak a födélzetre, a honnan sem könyörgésre, sem fenyegetésre nem mozdultak többé.

Most nagy zavarban voltam; a hajót úgy építik, hogy mindig elég ember legyen rajta a vitorlák és a kormány kezelésére. Nekem azonban már nem volt elég emberem, — s a mi eddig a hajót előre vitte, a vitorlák, — az lett most leghalálosabb aggodalmam, mert már nem parancsolhattam neki! Rádásul még egy emberem meghalt azon az éjszakán: úgy hogy csak három matrózom maradt.

Igazi csoda, hogy mindeddig szép időnk volt, s a kedvező szél vigan hajtott bennünket Marseille felé. Én meg a hadnagy egymást váltottuk föl a kormány mellett; a ki pihent, evett is,

Görcsösen megkapaszkodott a vitorla-kötélbe.

meg aludt is. A matrózokra már nem számíthattunk: ha közeledtünk feléjük, mint a vadak, rémült ordítással menekültek.

Láttam, hogy ez a vég kezdete. A vitorlákát nem göngyölhettük be; ha a szél megváltozik, vagy vihar támad, végünk van. Az éjszaka baj nélkül telt el; az első dolog, a mit reggel megláttam, az egyik matróz hullája volt: most már csak négyen maradtunk.

— Hadnagy, — szóltam halkan: — én már a végét járom. Mit tenne ön az én helyemben?

A hadnagy fölneézett az égre, aztán le a tengerbe, majd vállat vont és rekedten mondta:

— Beugranám a tengerbe!

Alig mondta ki ezt, midőn a két utolsó matróz egyike fölördített, kitárta karjait és holtan rogyott össze. Arra néztem, — s ugyanakkor a szemhatár alján egy fekete pontot, majd egy fehér felhőt pillantottam meg.

— A vihar! — kiáltottam föl. — Isten legyen irgalmas nekünk, különben elveszünk! Oh, szentséges Szűz Anyám: bocsásd meg vétkeimet és fogadj kegyelmedbe. Hej, hadnagy! hátha elvágónók az összes vitorla-köteleket? Gyorsan! hagyja ott a kormányt és jöjjön velem!

A hadnagy eleresztette a kormány-kereket, pár lépést tett, majd hirtelen a torkához kapott:

— Megfulladok, kapitány, ütött az órák... Szörnyű, hogy ily válságban hagyom cserben, ... de nem tehetek róla... Itt a vihar! Van még egy mód... Gyorsan menjen föl, vagdalja, hasítsa szét a vitorlákát, a szél majd összetépi és elviszi. Addig hívja az utolsó matrózt, hogy tartsa a kormányt... De siessen!

Pisztolyommal kergettem a matrózt a kerékhez, aztán a hadnagy kezébe nyomtam a fegyvert, hogy lője le, ha mozdul, magam pedig fölrohantam az árboczokra és késemmel összevissza hasogattam minden vitorlát; csak a latin vitorlát, meg a tat-vitorlát kiméltem meg, hogy mégis maradjon valami.

Mire visszamentem a kormányhoz, a hadnagy már félre beszélt. A feleségéről, a gyermekeiről beszélt, a kiket Marseille-ben hagyott; aztán a mi szegény hajónkról, a boldogságos Szűzről, meg rólam, a kit a legnagyobb szükségben hagyott cserben.

Úgy sirtam, mint a kis gyerek.

A hadnagy hangja végkép elhalkult; erőtllenül emelgette jobb karját, megkérdeztem hát tőle :

— Akarja, hogy keresztet vessek a kezével?

Igent intett; én tehát a homlokához, melléhez és két vállához vittem a kezét, mondván :

— Az Atyának, Fiúnak és Szent-Lélek Istennek nevében, — Amen . . .

De ő mégis csak mozgatta a karját, s állával a mellét ütögette; azt hittem, hogy valami szent képet, vagy talizmánt visel ott: benyúltam hát, s meg is találtam egy medaillont . . . A felesége arczképe volt: kedves, mosolygó, fiatal asszonyka, csupa szív, csupa élet . . . a haldokló megcsókolta . . . a többi néma csönd.

Térdre roskadtam és imádkoztam. Soha életemben nem imádkoztam oly buzgón, áhitattal, mint akkor; minden szó, minden gondolat elkinzott lelkem bűnbánó mélyiből fakadt . . .

Rrrrran! . . . Irtózatosszélroham feküdt neki a hajónak, és csaknem fölfordította. Azt hittem, hogy mindennek vége, és fölsohajtottam: — *In manus tuas* . . .*

De a következő pillanatban a vitorlák ezer foszlányra szakadva röpültek a levegőben, s a hajó fölemelkedett, egyensúlyba jött: meg voltam mentve.

E pillanatban a matróz rekedten szólalt meg:

— Kapitány, fogja meg a kormányt; én már nem bírom tovább . . . fáradt vagyok . . .

* Zsoltár: Uram, kezeidbe ajánlom lelkemet, stb.

Ott hagyta a kereket, és — egy óra mulva csak magam éltem az egész hajón!

Ah, mily iszonyú volt ez! Jobbról-balról ott hevert a hadnagy, meg a matróz hullája: s én nem mertem a tengerbe dobni, hogy ne maradjak egyedül, egészen egyedül! Pedig meg kellett tennem: a két hulla egészen fölloztlott... ha nem akartam elpusztulni a dögleletes kigőzölgéstől, be kellett hajítanom a tengerbe!

Aztán az éjszaka! Egyedül a dühöngő viharban, a süvöltő szélben, a cikázó villámok közt... nyomomban a czápák, a melyek föl-fölbukkantak a tenger mélyiből!... Görcsösen kapaszkodtam a kormány-kerékbe, mert tudtam, éreztem, hogy ha eleresztem, végem van!

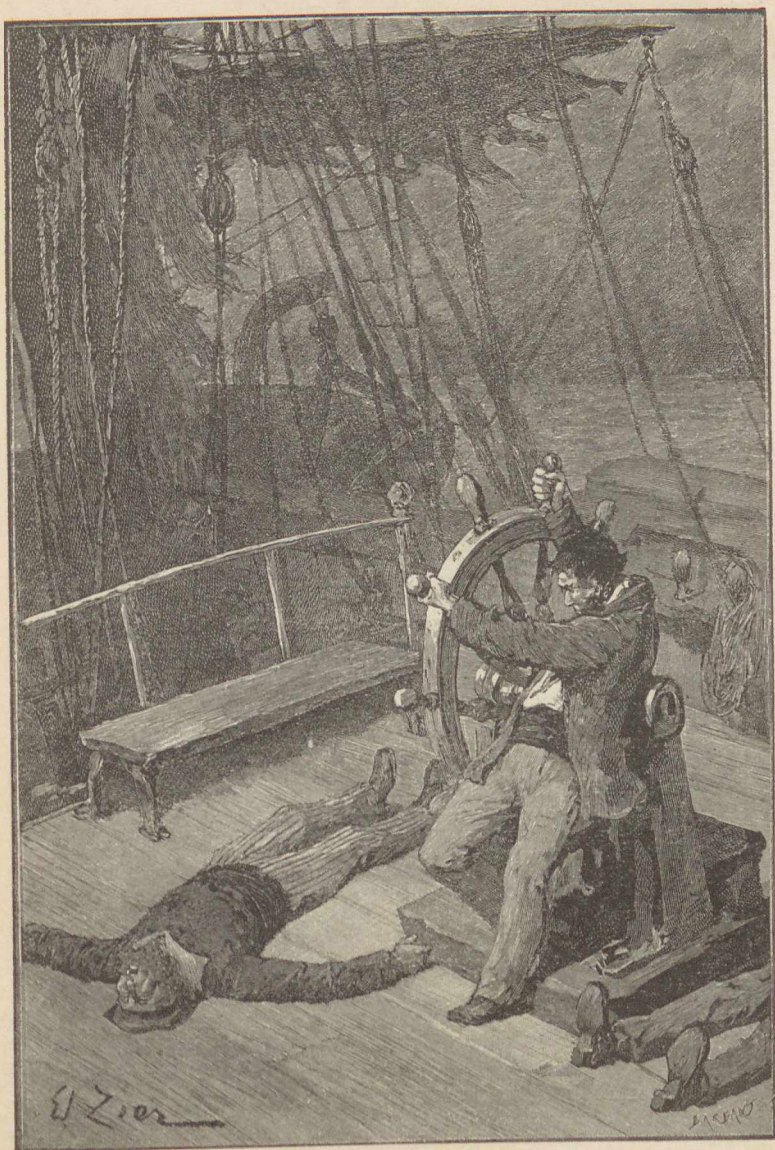
Végre eltelt az éj, kiderült, lecsöndesült az idő, s a fölkelő nap meghozta a higgadságot is. Elhatároztam, hogy mindent elkövetek, a mit lehet, csak hogy hajómat elvihessem Marseilleig. Letérdeltem és buzgón kértem Istent, hogy legyen velem és ne hagyjon el ebben a válságos, nehéz küzdelemben.

Megkönnyebbülve, reménykedve keltem föl; megkötöttem a kormánykereket, hogy ki ne mozdulhasson, s lementem enni, mosakodni; aztán pedig kiszámítottam, hogy hol vagyok.

Számításaim szerint harmincz tengeri mérföldre voltam csak Marseilletől; de csak két kis vitorlám lévén, nem remélhettem, hogy két nap előtt oda érek; azt azonban hittem, hogy találkozni fogok valami hajóval, a mely segítségemre jön.

Meg akartam mérni, mily gyorsan megy a hajó; de alig dobtam le a sebességmérőt a tengerbe, egy czápa elkapta, és kis híja, hogy engem is be nem rántott a vízbe.

Tíz óra felé már alig álltam a lábamon az álomtól és a fáradságtól. Ez volt a harmadik éjszaka, hogy úgy szólván semmit sem aludtam. Pedig minden áron ébren kellett lennem, kivált éjszaka! Egyre ittam tehát rumot, fekete kávé; közben szivaroztam, s minden félórában egy dézsza hideg vízbe mártot-

Görcsösen kapaszkodtam a kormánykerékbe.

tam a fejemet. Így aztán valahogy csak kitartottam hajnalig, de ekkor szinte élettelenül roskadtam össze.

Kilencz óra tájban azonban hirtelen fölriadtam, és délben megmértem a nap magasságát, hogy kiszámítsam, hol vagyok. Alig tíz mérföldnyire voltam Marseilletől, s minden perczben megpillanthattam a szárazföldet. Ez a remény megkétszerezte az erőmet, s ettől fogva folyton néztem a szemhatárt messzelátómmal.

Délután három óra felé a szél megváltozott és kihajtott útirányomból; hiába küzdöttem: estére kelve, mikor ismét megfordult a szél, pár mérfölddel messzebb voltam Marseilletől, mint reggel.

A fáradság és álom ismét elővett, s csaknem leverte a lábamról. Erőmmel együtt fogyott a bátorságom is. Hogy el ne bukjam, kötéllel kötöttem magamat oda a kormánykerékhez.

Végre megvirradt... Körülnéztem: sehol semmi! Izgatottan vártam a nap fölkelését, s a mint az első sugarak szétáradtak a végtelen tenger fölött, azonnal fölkaptam messzelátómat.

Irgalmas Isten! megpillantottam a szárazföldet!

Sirva roskadtam térdre, majd nevetve ugrottam föl és ujjongva kiabáltam össze-vissza.

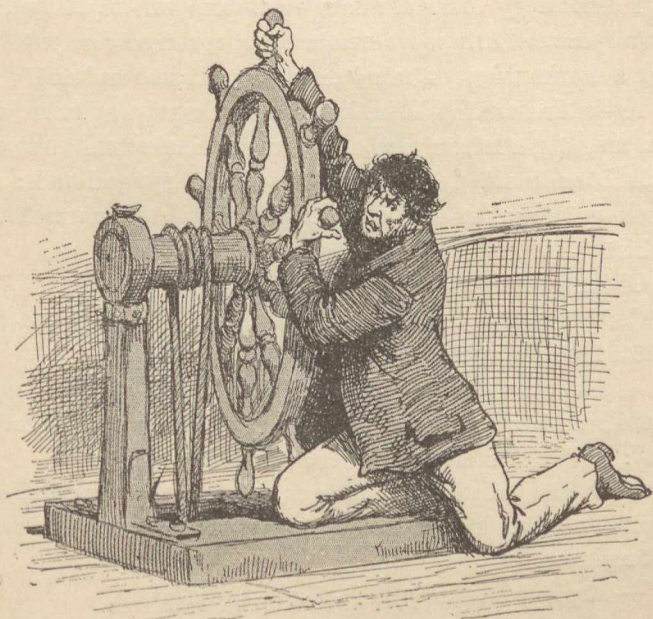
— Marseille! Marseille! Boldogságos Szűz Anyám! Marseille! Irgalmas Isten!

Félóráig tarthatott ez az örült, eszeveszett ujjongás. Akkor ismét lecsillapultam és megfogtam a kormánykereket. Két óra felé már láttam az egész partot; négy órakor a hegyeket, hat órakor a kikötőt és a két erődöt is!

E percztől fogva ép úgy nem voltam ura akaratomnak, mint a kötélbe kapaszkodó vizbefuló. Perczről perczre csökkent az erőm; már nem tudtam állni sem; térdeimen állva kormányoztam, s nem figyeltem sem az erődökre, sem a jelző lobogókra; én csak Marseillet láttam!

Csak egy vágyam volt: aludni! Ah, nem jutott már eszembe a kiállott szenvedés, nem gondoltam többé megholt matrózaimra, a hajóra; nem törődtem semmivel, semmivel; csak azzal, hogy alhassam, sokat, napokig, akár örökké!

E pillanatban nagy dörrenés vert föl lázas ábrándozásom-

Térdeimen állva kormányoztam.

ból: a Saint-Nicolas erőd, látva, hogy semmibe sem veszem figyelmeztetéseit, rám lőtt, s a golyó alig ötven lépésnyire hullott le tőlem.

Erre észre tértem; hirtelen fordítottam egyet a kormányon, a hajó megállt, s úgy vártam be az egészségügyi bizottság csónakját. Mikor odaért, még volt annyi erőm, hogy a tisztnek pár

szóval elmondhattam, mi történt. Aztán ledobtam nekik egy kötelet, s mikor láttam, hogy megragadták, letérdeltem, hogy hálákat adjak a boldogságos Szűznek...

Oh, szilárd és állhatatos volt ez a szándékom: de alig fogtam bele az imádságba, eszméletlenül estem végig a földélezen...

Huszonnégy óráig aludtam egyhuzomban, oly élettelenül, mint a fadarab. A hajót bevontatták a vesztegzárba, engem elvittek a kórházba, s én mind erről semmit sem tudtam!

Aztán lassankint lábra kaptam; erőm, nyugalmam, étvágyam megjött, s három nap múlva már kihevertem a szörnyű utazás borzalmait. Csak még az éjszakáim nyugtalanok: rémlátások gyötörnek néha, de ezek is rögtön elmúlnak, mihelyt a nap kisüt.

Oh, mily édes az élet!

Cougourdan a zsebébe nyúlt s elővett egy piros szalaggal átkötött kis csomagot.

— Itt van a hadnagyom feleségének az arczképe. Szegény a Madeleine-körúton lakik. Legjobb lesz, ha mindjárt elmegyek hozzá: úgy is ez a legkeservesebb kötelességem!

Én is elkisértém. Este kilencz óra volt, mire odaértünk, s a kapitány engem küldött be, mert ő maga nem mert odamenni. Becsöngettem.

— Espitalié asszony itt lakik? — kérdeztem.

— Oh, Istenem! Milyen kár, hogy későn jöttek! Ép egy hete halt meg szegény, kolerában.

— Hát a gyermekei?

— Ah, Istenem! tőlük kapta a bajt: azok, szegények, még előbb meghaltak.

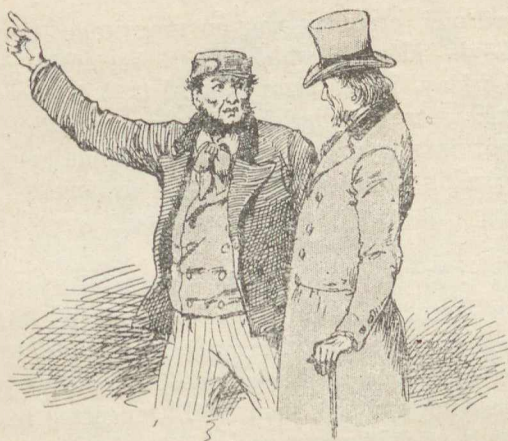
Odafordultam Cougourdanhoz:

— Itt már nincs semmi dolgunk.

Sokáig szótlánul mentünk egymás mellett. Cougourdan lehorgasztotta fejét, és gondolataiba mélyedt.

Egyszerre csak hirtelen megállt, fölmutatott az égre és azt kérdezte:

— Mit gondol: nem lesz-e boldog az a szegény hadnagy, ha majd a paradicsom réviben először is a feleségét, meg négy szép kis gyermekét pillantja meg? ... Oh, barátom, — folytatta könnyezve: — ezért már érdemes volt meghalni!

— Itt már nincs semmi dolgunk.

AZ UTOLSÓ UTAZÁS.

Ez a szörnyű esemény nagyon megviselte Cougourdan kapitányt. Rövid időn galambbász lett, szeméből lassankint kialudt a régi fény, járása bizonytalan lett, a fejét csüggedten lehorgasztotta: — szóval alig lehetett ráismerni.

Egyébként is nagyon megváltozott. Rendesen szomorú, levert volt, órákig elmerengett a hajó párkányán, nézve a csöndesen ringó habokat, vagy a kikötőben sürgő-forgó csónakokat.

De azért 1835 februárban még egyszer elindult; Szmirnába ment, a honnan La Goletta kikötőt érintve tért vissza Marseillebe: de ez a két hónapi kirándulás volt utolsó útja.

Bevitette hajóját a régi kikötőbe, ott horgonyt vetett, és kijelentette, hogy többé nem száll tengerre, hanem ott a «Boldogasszony» földézetén várja be, míg Isten magához szólítja.

Két hónap múlt el így, s bár a kapitány gyakran kijárt sétálni, mégis meglátszott rajta, hogy ereje, egészsége napról-napra hanyatlik. Azt tanácsoltam neki, hogy menjen orvoshoz; az orvos meg is vizsgálta és kijelentette, hogy a kapitánynak nem szabad hajóján, az egészségtelen kikötőben lakni, hanem a környékre kell mennie, még pedig lehetőleg magasan fekvő helyre.

Ez a beszéd nagyon fölháborította a kapitányt.

— Együtt küzködtünk egész életünkben, — kiáltott föl elkeseredve: — együtt is fogunk elpusztulni! Én csak holtan válok meg a «Boldogasszony»-tól, s ebben semmiféle doktor meg nem gátolhat!

Hiába okoskodtam, rám sem hederített. Annál jobban csodálkoztam hát, mikor másnap, szó esvén a doktor rendeletéről, a kapitány egész higgadtan beszélt róla.

— Hiába, — szólt sohajtva: — magam is kezdem érezni, hogy a napom lejárt. Az ember nem hajózhatik egész az utolsó órájáig. Sokat láttam, sokat megértem, s már rég megettem a kenyerem javát . . . Éjszakánként pedig gyakran megjelennek

Órákig elmerengett a hajó párkányán.

szemeim előtt azok, a kik nincsenek többé: az amerikai, a gorilla, a polyp, a forradalmi törvényszék, a tigris, a hercegnő . . . aztán a sok néger s a sok angol, a kik a kezeim által pusztultak el . . . s mindnyájuk közt a legszörnyűbb: a skót matróz, a ki folyton rám mereszti világoskék szemeit . . .

A kapitány lehorgasztotta fejét, és halkán, szomoruan folytatta:

— Különben is fáradt vagyok: a mécs már kialvó-félben van. Ha meggondolom, hogy már ötven év óta folyton ezeken

az ingadozó deszkákon járok, forró vágy fog el, hogy megpihenjek a szilárd földön, mert valóban fáradt, kimerült és álmos vagyok. Belenyugszom hát, hogy falura menjek ... ha csak lehet ... de előbb még beszélnem kell a hajó-ácsesal.

Három napig tanácskozott a hajó-ácsesal, s aztán eljött hozzám, elmondani, hogy mit határozott.

Szép telket vett a boldogságos Szűz hegyen fekvő templomához közel, a honnan gyönyörű kilátás nyílt a sík tengerre, s egyúttal a templomot is láthatta.

Ide fog költözni. Darabonkint szétszedeti és fölhordatja a «Boldogasszonyt» arra a telekre, ott ismét fölépítteti és félig beásatja a földbe, ép úgy, mintha a vízbe merült volna; aztán ott fog lakni, ott hunyja be szemeit.

Úgy is történt; két hónapi munka után a «Boldogasszony» teljesen készen volt, s Cougourdan egészen újra befestette.

Hogy fölvidítsam, azt tanácsoltam neki, szenteltesse be a hajót és keresztelje meg, ép úgy, mint a vízre bocsátáskor szokás. Nagyon megörült a gondolatnak.

— Ezt meg is teszem, — mondta, — de csak magunk között. Jöjjön el holnap tíz órakor villás-reggelire.

Mikor másnap odaértem, a pap már ott volt; egy öreg matróz s egy hajós-suhancz a szentelt vizet és a füstölőt vitték a pap után.

— Most már megkezdhetjük a szertartást, plébános úr, — mondta a kapitány, — azután pedig megreggelizünk.

Levettük kalapunkat és letérdeltünk. Az öreg pap fönhangon imádkozott, s mi halkan, áhitatosan utána mondtuk az áldás szavait. Majd fölkel, bejárta az egész hajót, meglocsolta szentelt vízzel, megfüstölte tömjénnel, s mi mindenütt utána, buzgón imádkozva.

Ettől fogva Cougourdan állandóan a hajón maradt. Az öreg matróz minden nap bejárta a piacra és megvásárolta, a mi a konyhára kellett, a hajós-suhancz pedig minden nap tisztára mosta a födélzetet.

A kapitány hetenkint kétszer nálam villás-reggelizett, s én viszont kétszer hetenkint nála ebédeltem. Vasárnaponkint föl-

ment a boldogságos Szűz templomába misét hallgatni és többször meg is gyónt.

De azért napról napra gyöngült, hanyatlott. Orvosa kijelentette nekem, hogy a kapitány már nem sokaig viszi, mert egész szervezete kimerült.

Ettől fogva csaknem minden nap meglátogattam őt és sokat beszélgettünk. A kapitány elmondta, hogy mit szándékozik

Az öreg pap bejárta az egész hajót.

tenni vagyonával, megírta végrendeletét, s oly nyugodtan beszélt haláláról, mintha valami ünnepnap lett volna. Ha vigasztalni akartam, hogy messze van még az utolsó órája, csak mosolyogva rázta a fejét, de nem felelt.

Egy napon mégis azt mondta:

— Tudom, hogy már a végét járom; de ha önt búsítja ez, hát jól van, ne beszéljünk róla. Hanem van egy kérésem. Szeretném kibontatni a vitorláimat, mert utóbb még elvásnak, megpenészednek. Küldje el ezt a levelet holnap reggel; néhány

matrózt kérek kölcsön, hogy segítsenek a vitorlákat szel-
lőztetni.

Mikor másnap meglátogattam, nagy munkában volt. Vagy egy tuezat matróz szorgoskodott a vitorlák körül, melyek szépen ki voltak feszítve, hogy gyönyörűség volt rájuk nézni. Cougourdan ekkor elbocsátotta őket, mondván, hogy majd izen értük, ha megint be akarja vonatni a vitorlákat.

Még pár perczig beszélgettünk, aztán én is elbúcsúztam tőle.

— A viszontlátásra! — mondtam neki.

— Ki tudja? — viszonzá a kapitány, különösen mosolyogva, és szokatlanul sokáig szorongatta a kezeit.

Alig hogy elmentem, az öreg matrózt s a hajós-suhanczot is elküldte két levéllel Marseillebe.

Aztán egyedül maradván, megállt a hajóhidon és kinézett a sík tengerre. Távol a szemhatáron alig látható fehér pont tűnt föl, melyből nem sokára szürkés felleg kerekedett.

A kapitány leült rendes helyére és várakozott. Félóra telhetett el, midőn egyszerre a szél süvöltve belecsapott a hajókötelekbe, melyek zúgtak-búgtak, mint a megfeszült húrok. A vitorlák kidagadtak, az árbocok, megrendülve a szél nyomásától, meghajoltak, ingadoztak, háromszor visszaesaptak... s végre recsegve-ropogva izzé-porrá törtek, romjaik alá temetve a födélzetet és a hajóhidat.

A vén hajó kiszenvedett. Cougourdan mozdulatlanul ült a helyén, s kidülledő szemeivel révedezve nézte a pusztulást. A «Boldogasszony» és kapitánya nem hagyták el egymást: ötven esztendővel ezelőtt együtt indultak legelső útjukra; most is együtt készülődtek az utolsó útra, a honnan nincs többé visszatérés.

Mikor az öreg matróz hazatért és meglátta a pusztulást, azonnal értem szaladt. Én kocsin siettem a szerencsétlenség színhelyére, de már későn... Cougourdan Márius kapitány nem volt többé.

Azonnal fölbontottuk végrendeletét. Magáról úgy intézkedett, hogy testét vigyék ki a nyílt tengerre a «Poldogasszony» csónakján, és dobják a vízbe. Engem nevezett ki végrendelete

Révedezve nézte a pusztulást,

végrehajtójául; s nekem hagyta tengerészeti műszereit, meg az Indiában megölt tigris bőrét. Három millió franknyi vagyonát a rokkant tengerészeknek hagyta, hogy menedékházat építsenek nekik; hajóját pedig a környékbeli halászoknak ajándékozta, hogy széthordhassák, és darabjaiból kitatarozhassák megrongált bárkáikat.

Temetésén nagy néptömeg vett részt. A kikötőben álló hajók mind félárboczra eresztették lobogóikat a gyász jeléül, s mikor a csónak kivitte a kapitány holttestét a nyílt tengerre, a Sain-Jean és a Saint-Nicolas erődök tizenkét ágyúlövést tettek tiszteletére.

Némelyek szerint a véletlen, mások szerint kegyes patrónája, a boldogságos Szűz, visszaadta a kapitányt szülőföldjének; a tenger kivetette holttestét a partra, s midőn megtalálták, a szent Szűz temploma alatt fekvő sziklában vágtak sírt neki.

Ott nyugszik a sokat hányatott kapitány teste: de a lelke még nem talált nyugalomra és egyre kóborol a tengeren. Ha vihar idején az ég és a tenger közt megláttok egy vérvörösen gomolygó felleget, imádkozzatok egy *De profundis*-t, mert Cougourdan Márius lelke az, a ki végigsüvölt a háborgó tengeren...

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Mouton Jenô (Merinos). — Cougourdan Martinus.